

บทที่ 5

กระบวนรำของอากาศไต

จากการศึกษาในเรื่องขั้นตอนการฝึกหัดและองค์ประกอบต่าง ๆ ของตัวอากาศไต สามารถสรุปได้ว่า อากาศไตเป็นยักษ์ที่มีพื้นฐานของท่าเป็นยักษ์ผู้ชาย เช่นเดียวกับการฝึกหัดตัวยักษ์ทั่วไป แต่ลักษณะที่ปรากฏเป็นต้นว่า ลักษณะการแต่งกาย (นุ่งผ้าโจงกระเบน ห่มผ้าหม่นางยักษ์ และนุ่งผ้าจีบหน้านาง ใส่เสื้อรัดรูป) และลักษณะโครงสร้างของศีรษะไขน (มีมวยผมห้วยอด) เป็นลักษณะของยักษ์ผู้หญิง และที่สำคัญ ครูอาจารย์ทางด้านนาฏศิลป์ได้ประดิษฐ์ท่ารำในส่วนของท่าจรดกริยาของผู้หญิง อาทิ ทำยืนหลบเหลี่ยม ทำอายุ ทำสะบัดหน้าค้อน ฯลฯ ทำให้อากาศไตเป็นยักษ์ที่มีลักษณะพิเศษดงามแปลกตา เป็นลักษณะของยักษ์ผู้ชายที่กระเดียดกริยาเป็นยักษ์ผู้หญิงหรือกล่าวง่าย ๆ คือ เป็นยักษ์กระเทย แต่ความเป็นกระเทยของยักษ์ตนนี้อยู่ในความเป็นยักษ์เสื้อเมืองที่มีความสำคัญ เป็นนักรบซึ่งทำหน้าที่ปกป้องรักษาผ่านทางอากาศของกรุงลงกา เป็นนายด่านที่มีความยิ่งใหญ่ มีอิทธิฤทธิ์และอำนาจสูงสุดเช่นเดียวกับยักษ์ผู้ชายที่สำคัญตนอื่น ๆ

ในบทนี้จะกล่าวถึงกระบวนรำของอากาศไตที่ปรากฏในการแสดงโขน ชุด สืบมรรคา อันประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ประการคือ

1. กระบวนท่าตรวจพล
2. กระบวนท่ารบ
3. การตีบทและจรดกริยาต่าง ๆ

กระบวนรำของอากาศไตทั้ง 3 ประการ ผู้วิจัยขอใช้แบบแผนของนายทองเริ่ม มงคลนัญ เป็นหลักในการวิจัยครั้งนี้ ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนรำของอากาศไตตามรูปแบบนายทองเริ่ม มีความสมบูรณ์ครบถ้วน และได้นำรูปแบบกระบวนรำฉบับ นายหยัด ช้างทอง และนายราชมพ โปธิเวส มาเปรียบเทียบในส่วนต่าง ๆ ตามตารางในบทนี้

เกณฑ์ในการพิจารณาความแตกต่างของท่ายักษ์ผู้ชายและยักษ์ผู้หญิง

ตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ นอกจากพระและนางซึ่งแบ่งแยกความเป็นชายและหญิงที่ชัดเจนแล้ว ยักษ์ เป็นตัวละครอีกประเภทหนึ่งที่แบ่งแยกความเป็นชายและหญิง ยักษ์ผู้ชายมีจำนวนมาก แต่ที่ระบุว่าเป็นยักษ์ผู้หญิงมีเพียง 6 ตน คือ ฝี่เสื้อสมุทร กากนาสูร อัสมุขี ลำมะนักขา อดุลปีศาจ และอากาศไไล 5 ตนแรกมีความเป็นหญิงอย่างชัดเจน อากาศไไลเท่านั้นที่มีความเป็นหญิงและชายผสมกัน แม้บทบาทหน้าที่ก็ปฏิบัติเช่นเดียวกับชายคือผู้ปกป้องรักษาเมือง มีฤทธิ์อำนาจมากประดุจชาย

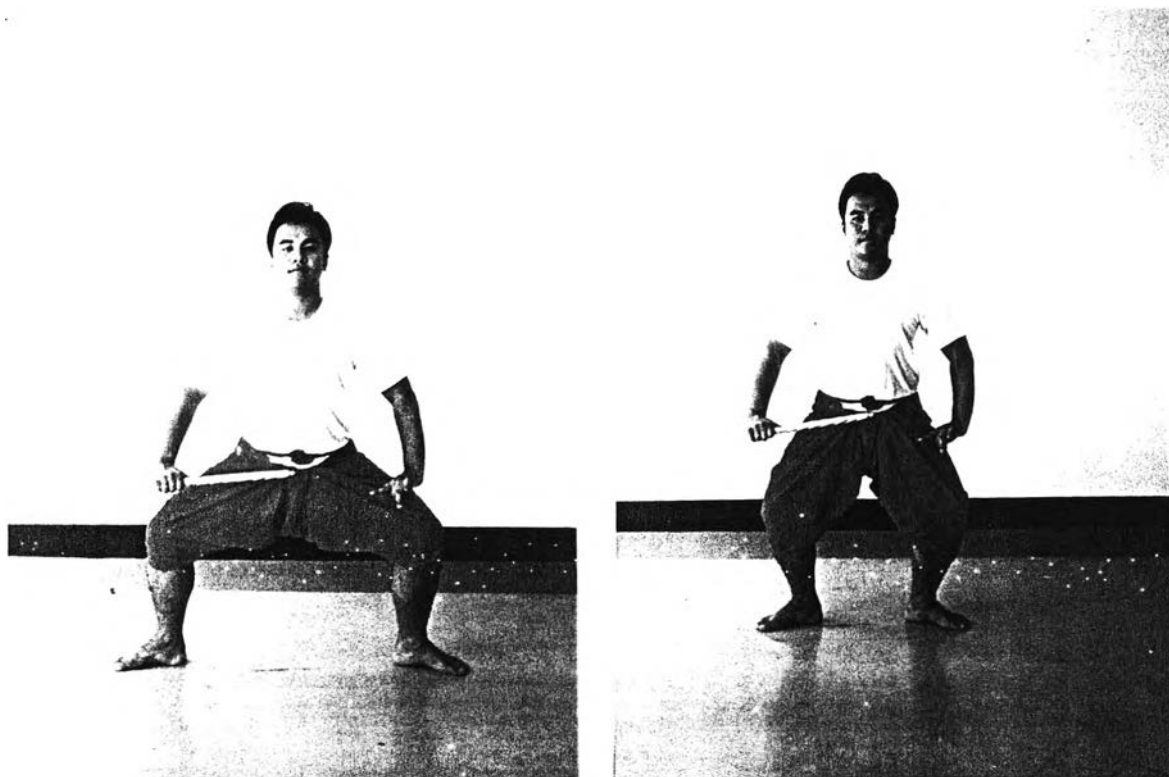
"ความแตกต่างระหว่างท่าทางของยักษ์ผู้ชายและยักษ์ผู้หญิงที่สำคัญ และเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณา คือ เหลี่ยม ซึ่งเป็นส่วนของขา

เหลี่ยมของตัวยักษ์ประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือ ยืนเต็มเหลี่ยม และยืนหลบเหลี่ยม"¹

เพื่อความชัดเจนในการเปรียบเทียบส่วนต่าง ๆ ของท่ารำของครูทั้ง 3 ท่าน ที่จะกล่าวถึงในรายละเอียดในบทนี้ และเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของท่ายักษ์ผู้ชายและยักษ์ผู้หญิง ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การพิจารณาในเรื่อง เหลี่ยม หรือส่วนของขา เป็นเกณฑ์สำคัญ คือ

ยักษ์ผู้ชาย	พิจารณาจากท่าเหลี่ยมเข้าแบบ	ยืนเต็มเหลี่ยม
ยักษ์ผู้หญิง	พิจารณาจากท่าเหลี่ยมเข้าแบบ	ยืนหลบเหลี่ยม

¹ สัมภาษณ์ นายประเมษฐ์ บุณยะชัย, อาจารย์ 3 ระดับ 8 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร, วันที่ 15 เมษายน 2544.

ยืนแบบเต็มเหยี่ยม

ยืนแบบเหยี่ยมทรงกระโดน

ภาพที่ 39 : การยืนเต็มเหยี่ยม

การยืน ที่ปรากฏในการแสดงโขนของตัวยักษ์นั้นจะมีรูปแบบต่าง ๆ คือ

1. ยืนในลักษณะย่อเหยี่ยมแบบเต็มเหยี่ยม หมายถึง ยืนในท่าที่เรียกว่า ย่อเหยี่ยม โดยการปฏิบัติกันขาทั้งสองข้างออกให้ส้นเท้าทั้งสองแยกออกจากกัน ปลายเท้าชี้ไปด้านข้าง แล้วย่อลำตัวลงมาในลักษณะรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ลำตัวตั้งตรง โขน้ามองตรงไปด้านหน้า มือทั้งสองตั้งวงที่หน้าขา หรืออยู่ในลักษณะของรำยรำกระบวนท่าต่าง ๆ ได้

การย่อเหยี่ยมของตัวยักษ์มี 2 ลักษณะ คือ

- 1.1 ย่อเหยี่ยมแบบเต็มเหยี่ยม ลำขาท่อนล่างตั้งฉากกับพื้น (ใช้กับผู้ที่มีรูปร่างสูงใหญ่)
- 1.2 ย่อเหยี่ยมแบบทรงกระโดน ลำขาท่อนล่างสอบเข้าหากัน และมีลักษณะเป็นมุมแหลม (ใช้กับผู้ที่มีรูปร่างค่อนข้างเล็ก)

ภาพที่ 40 : การยืนหลบเหลี่ยม

2. ยืนในลักษณะหลบเหลี่ยม หมายถึง การยืนเฉพาะของตัวอากาศไตในลักษณะแบบหลบเหลี่ยม จะปรากฏในกระบวนการทำการสำรวจผลและการรบของอากาศไต โดยกำหนดให้ขาซ้ายยืนเป็นหลัก ปลายเท้าซ้ายห่างจากสันเท้าขวา 1 ศอกและตรงกับไหล่ซ้าย เข่าขวาตรงกับไหล่ขวา หลบเข่าขวามาทางซ้าย น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือตั้งวงล่าง เอียงศีรษะทางขวา ไบหน้ามองทางซ้าย

หมายเหตุ การปฏิบัติท่าหลบเหลี่ยมของอากาศไตสามารถปฏิบัติได้ทั้งสองข้าง ส่วนตำแหน่งของมือและไบหน้าขึ้นอยู่กับกระบวนการ

5.1 กระบวนการำตราตรวจพลของอากาศไล

ตรวจพล ในนาฏคิลปีไทย หมายถึง กระบวนการจัดทัพในการแสดงซึ่งเป็นการจำลองรูปแบบการจัดทัพในการทำศึกสงครามในสมัยโบราณ เป็นการเตรียมความพร้อมในตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่ตำแหน่งต่ำไปสิ้นสุดที่ตำแหน่งสูงสุด คือ จอมทัพ

การจัดทัพของฝ่ายยักษ์ที่สมบูรณ์ที่สุด คือ การจัดทัพของกองทัพกรุงลงกา ซึ่งมีทศกัณฐ์เป็นจอมทัพ ประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1	เป็นการเชิญธงประจำทัพของหัวหน้าเสน หรือ คนธง
ขั้นตอนที่ 2	เป็นการตรวจพลของเสนซึ่งเปรียบได้กับพลทหาร
ขั้นตอนที่ 3	เป็นการตรวจพลของเสนายักษ์ ซึ่งเปรียบได้กับนายทหาร
ขั้นตอนที่ 4	เป็นการตรวจพลของยักษ์เสนา (มโหรรและเปาวนาสุร) ซึ่งเปรียบได้กับนายทหารผู้ใหญ่ระดับเสนาบดี (ฝ่ายกลาโหมและมหาดไทย)
ขั้นตอนที่ 5	เป็นการตรวจพลของจอมทัพคือ ทศกัณฐ์

ลักษณะลำดับขั้นตอนดังกล่าวในกรณีที่มีใช้ทศกัณฐ์เป็นจอมทัพจะลดหลั่นไปบางขั้นตอน เช่น ในกรณีกุมภกรรณ หรือ อินทรชิตเป็นจอมทัพ จะลดขั้นตอนที่ 3 คือ มโหรรและเปาวนาสุรจะไม่ออกไปทัพด้วย เป็นต้น

การตรวจพลของอากาศไลซึ่งเป็นเพียงผู้ปกครองเมืองหรือเสื่อเมือง และทำหน้าที่เป็นหัวหน้าผู้รักษาด่าน การตรวจพลจะมีลำดับขั้นตอนที่ลดลงดังนี้

ขั้นตอนที่ 1	เป็นการตรวจพลของเสนายักษ์
ขั้นตอนที่ 2	เป็นการตรวจพลของตัวอากาศไล

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การตรวจพลของอากาศไลตามบทเป็นการตรวจพลของหมู่ปีศาจ แต่ในการแสดงใช้เสนายักษ์ และในส่วนประกอบอื่น ๆ เช่น คนธง กางกลด ไม่มีปรากฏ

ปีพาทย์บรรเลงเพลงกราวในกระบวนการำตราตามจังหวะของทำนองเพลงจะฟังจากเสียงกลองทัดคือ ตูม ตูม ๆ ๆ ให้นับเป็น 1 จังหวะ

ในงานวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาเฉพาะรูปแบบวิธีการตรวจพลของอากาศไลของครูทั้ง 3 ท่าน คือ นายทองเริ่ม มงคลนัญ นายหยัด ช่างทอง และนายราชมพ โภธิเวส ซึ่งมีความแตกต่างกันเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

1. นายทองเริ่ม มงคลนัญ และนายหยัด ช่างทอง เป็นการตรวจพลด้วยอาวุธหอก
2. นายราชมพ โภธิเวส เป็นการตรวจพลด้วยอาวุธกระบอง

รูปแบบการตรวจพลของอากาศไล มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กระบวนการทำตรวจพลของอากาศไต รูปแบบนายทองเริ่ม มงคลนัฐ และนายหยัด ช้างทอง

ภาพที่ 41 : การรำตรวจพลอากาศไต
ท่าที่ 1 ท่าเดินออก ครั้งที่ 1 และที่ 3

การปฏิบัติ เดินออกจากประตู ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้าในลักษณะก้าวหน้า ย่อเข้าทั้งสองข้างน้ำหนักอยู่ที่ขาซ้าย ก้นเหลี่ยมออก* ส้นเท้าซ้ายอยู่ด้านหน้าปลายเท้าขวาห่างประมาณ 1 คืบ มือซ้ายจับแขนตึงส่งไปด้านหลัง มือขวาถือหอก โดยถือหอกห่างจากใบหอกประมาณ 1 คืบ ตั้งตัวหอกขึ้นในระดับมืออยู่ที่หน้าอก หักข้อมือเข้าหาลำตัวเปิดข้อศอก เอียงศีรษะทางด้านขวานับเป็นเดินครั้งที่ 1 จังหวะที่ 1

* ก้นเหลี่ยม หมายถึง การปฏิบัติให้อวัยวะบริเวณส่วนขา ขยายออกกว้างขึ้น ทำให้กว้างขึ้น หรือเรียกว่า แเบเข้า แเบเหลี่ยม เป็นต้น

ภาพที่ 42 : ท่าที่ 2 เดินครั้งที่ 2

การปฏิบัติต่อจากท่าเดินจังหวะที่ 1

เดินครั้งที่ 2 ยึดตัวขึ้นเล็กน้อยคืบหน้าหนักมาทางไหล่ซ้าย ๆ วาดแขนซ้ายมาตั้งวง ตั้งข้างลำตัว พร้อมกับก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าศีรษะเอียงทางซ้าย มือขวาในลักษณะเดิม จังหวะที่ 2

เดินครั้งที่ 3 ยึดตัวขึ้นเล็กน้อยคืบหน้าหนักมาทางไหล่ขวา ๆ วาดแขนซ้ายจับส่งไปข้างหลัง ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้าเอียงศีรษะทางซ้าย เช่นเดียวกับครั้งที่ 1

ภาพที่ 43 : ท่าที่ 3 เท้าฉาก*

การปฏิบัติต่อจากท่าเดินออกจังหวะที่ 3 เท้าซ้ายวางด้านหน้าเท้าขวา โดยใช้ปลายเท้าจรดพื้น เท้าขวายืนเป็นหลัก ขาตั้งทั้งสองข้าง มือซ้ายตั้งวงสูงในลักษณะเท้ากับฉาก มือขวาถือหอกตั้งไบ่หอกขึ้น ไบ่หน้ามองตรง จังหวะที่ 1

* เท้าฉาก หมายถึง ชื่อท่ารำการตรวจพลในลักษณะของการปฏิบัติของมือซ้ายใช้ฝ่ามือทาบกับขอบประตู หรือด้ามของกลด ดังภาพ

ภาพที่ 44 : ท่าที่ 4 ท่าเสื่อ* ยกเท้าซ้ายหนีบน้อง

การปฏิบัติต่อจากท่าเท้าฉากคือ ยกเท้าซ้ายขึ้นหนีบน้อง** ย่อเข้าหากันเหลื่อม มือซ้ายตั้งวงล่าง มือขวาถือหอกบริเวณด้าม แขนตั้ง หายท่อนแขนออกไปข้างลำตัวขนานกับพื้น กำหนดให้ส่วนใบหอกเฉียงลงพื้นเล็กน้อย ใบหน้ามองตรงไปข้างหน้า จังหวะที่ 1

ในการปฏิบัติท่านี้ เท้าขวาต้องยืนไว้เป็นหลัก โดยใช้หัวแม่เท้าจิกพื้นไว้มิให้ลำตัวเอียงไปด้านใดด้านหนึ่ง

* ท่าเสื่อ หมายถึง การปฏิบัติการแสดงท่าการใช้อาวุธ

** หนีบน้อง หมายถึง การปฏิบัติในลักษณะการยกเข้าขึ้นแล้วตั้งฉากกับพื้นแล้ว หนีบบริเวณน้องให้ขึ้นด้านบนมากที่สุดให้เท้าขนานกับพื้น

ภาพที่ 45 : ท่าที่ 5 ท่าเก็บ

การปฏิบัติต่อจากท่ายกเท้าซ้ายหนีบน้อง(ท่าเงี้ยว) คือ วางเท้าซ้ายชิดเท้าขวา เปิดส้นเท้าทั้งสองข้างขึ้น แปะปลายเท้าออกจากกันแล้วเก็บ* ไบหน้า แขน ลำตัว ในลักษณะคงเดิมแล้วเคลื่อนตัวไปด้านหน้าขวาประมาณ 1 เมตร จังหวะที่ 2

ในการปฏิบัติท่านี้ควรเน้นมิให้ลำตัวนั้นโยกไปมาในระหว่างเก็บเท้ากับพื้น ย่อเข้าทุกครั้งปฏิบัติท่านี้

* เก็บ หมายถึง การขอยเท้าหรือขยับเท้าซ้าย-ขวา ในลักษณะเท้าทั้งสองอยู่ในระดับเดียวกัน

ภาพที่ 46 : ท่าที่ 6 ขยับยกเท้าขวาหนีบน่อง

การปฏิบัติต่อจากท่าเก็บ คือ ยกเท้าขวาขึ้นหนีบน่อง เท้าซ้ายยืนเป็นหลัก มือขวาถือหอกเฉียงไปหอกลงประมาณ 45 องศา เขยียดแขนตั้งข้างลำตัวขนานกับไหล่ มือซ้ายตั้งวงล่าง ลำตัวตั้งตรง ไบหน้ามองตรง จังหวะที่ 1

ภาพที่ 47 : ท่าที่ 7 ท่าลงเหลี่ยมขวา

การปฏิบัติต่อจากท่าชั้ยยกเท้าขวานีบ่นองคือย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย* น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา มือขวาถือหอกให้ใบหอกตั้งขึ้นด้านบนอยู่ในระดับอก งอศอก หักข้อมือเข้าหาลำตัว มือซ้ายตั้งวงล่าง ลำตัวตั้งตรง ใบหน้ามองตรง จังหวะที่ 1

* หลบเหลี่ยม หมายถึง การวางเท้าด้านใดด้านหนึ่งลงเต็มเหลี่ยมและอีกข้างหนึ่งงอเข้าในลักษณะพลิกขาเข้าด้านใน เปิดส้นเท้าขึ้นเล็กน้อย น้ำหนักอยู่ที่เข่าตั้งเหลี่ยม

ภาพที่ 48 : ท่าที่ 8 ท่าเหยียดทางขวาและเหยียดกลับหน้าตรง

การปฏิบัติต่อจากท่าลงเหยียดขวา คือ ย่อเหยียดแบบหลบเหยียดซ้าย นำนักตัวอยู่ที่
เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือหอกตั้งขึ้น หักข้อมือเข้าหาลำตัว มือซ้ายตั้งวง โบกหน้ามองทางขวา
จังหวะที่ 1

ภาพที่ 49 : ท่าที่ 9 ท่าตะลึงตึกยกเท้าซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่าเหยี่ยวทางขวา คือ ยกเท้าซ้ายขึ้นหนีบรอง ดันปลายเท้าขึ้น เท้าขวา
ยืนเป็นหลัก มือซ้ายตั้งวงล่าง มือขวาถือหอกในลักษณะเดิม ลำตัวตั้งตรง ไบหน้ามองตรง จังหวะ
ที่ 1

สิ่งที่ควรเน้นคือการกระแทกเท้าทั้งสองข้างควรปฏิบัติต่อเนื่องให้เกิดเสียงดังตะลึงตึกตาม
ชื่อท่า

ภาพที่ 50 : ท่าที่ 10 ท่าลงเหลี่ยมซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่าตะลึงตึกยกเท้าซ้าย คือ ย่อเหลี่ยมในลักษณะหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือหอก หักข้อมือเข้าหาลำตัว ตั้งหอกขึ้น มือซ้ายตั้งวงล่าง โปะหน้ามองตรง จังหวะที่ 1

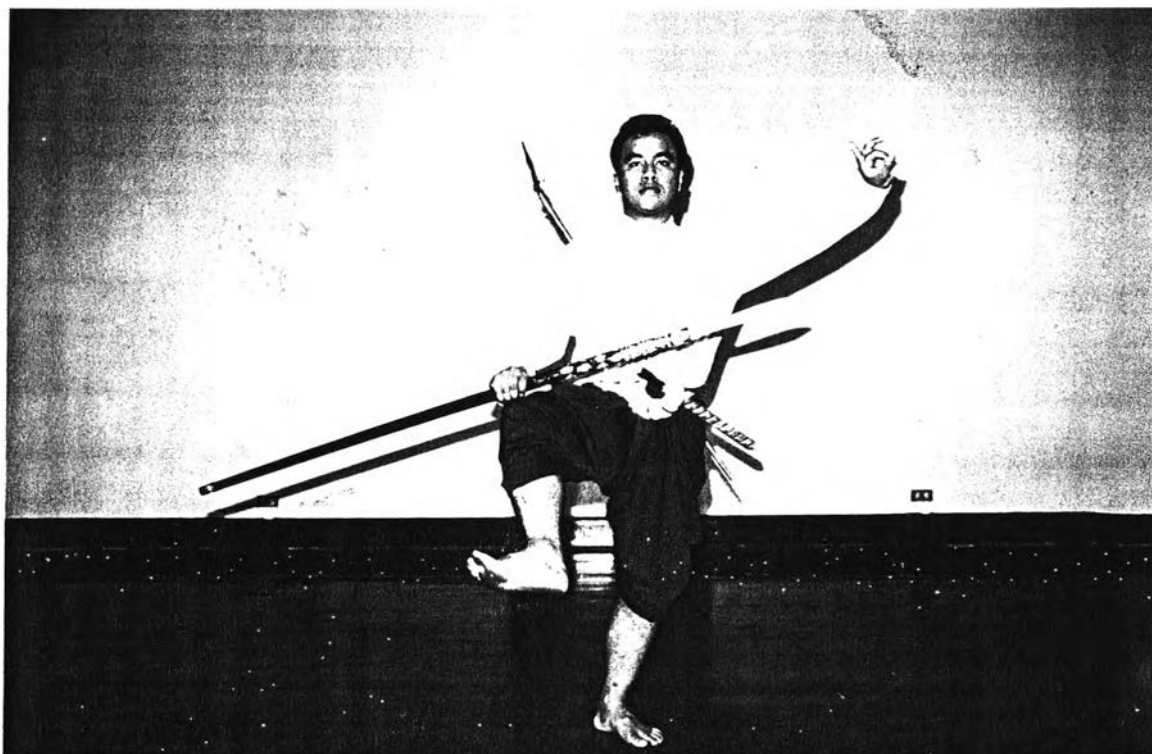
ภาพที่ 51 : ท่าที่ 11 เหลียวทางซ้ายและเหลียวกลับหน้าตรง

การปฏิบัติต่อจากท่าลงเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย คือ ย่อแบบเหลี่ยมขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือหอกตั้งขึ้นงอศอกกระดึบอก มือซ้ายตั้งวงล่าง สะบัดหน้าไปทางซ้าย แล้วสะบัดหน้ากลับที่เดิม จังหวะที่ 1

ภาพที่ 52 : ท่าที่ 12 ท่าทอนเท้า

การปฏิบัติต่อจากท่าเหลียวทางขวา คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม ลำตัวตั้งตรง น้ำหนัก
อยู่ตรงกลาง มือขวาถือหอกตั้งวงล่างขนานกับพื้น มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองตรง จังหวะที่ 1

ภาพที่ 53 : ท่าที่ 13 ท่ากระต๊อบพื้น

การปฏิบัติต่อจากท่าทอนเท้า คือ ขาช้ายยืนเป็นหลัก ขาขวาเตะมาด้านหน้าอเข่าตัด
ปลายเท้าขนานกับพื้น มือขวาถือหอกเฉียงไปหอกมาด้านซ้าย หักข้อมือขึ้นไว้ที่เข่า มือซ้ายตั้งวง
สูง ลำตัวตั้งตรง ไบหน้ามองตรง จังหวะที่ 1

ภาพที่ 54 : ท่าที่ 14 ยกเท้าซ้ายขึ้นหนีบน่อง

การปฏิบัติต่อจากท่ากระทืบพื้น คือ ยกเท้าซ้ายขึ้นหนีบน่อง พร้อมกับลดมือซ้ายลงมาตั้งวงที่เข่า มือขวาจับหอกในลักษณะเดิมบริเวณเข่า ใบหน้าหันไปทางซ้ายเฉียงศีรษะขวา จังหวะที่ 1

ภาพที่ 55 : ท่าที่ 15 ท่ายึดกระบลงเหลี่ยม

การปฏิบัติต่อจากท่ายกเท้าซ้ายหนีบนั่ง คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม มือขวาจับ
 หอก มือซ้ายตั้งมือให้ใบหอกอยู่ในร่องนิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้ งอศอกระดับปาก แขนขวาเหยียดตั้งไว้
 ด้านข้างลำตัว หงายฝ่ามือรับปลายหอกบริเวณด้ามไว้ ใบหน้ามองทางซ้าย เอียงศีรษะทางขวา
 น้ำหนักตัวอยู่ตรงกลาง จังหวะที่ 1

ภาพที่ 56 : ท่าที่ 16 ท่าเก็บเคลื่อนตัวทางซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่ายึดกระบองลงเหลี่ยม คือ ยกเท้าขวามาวางชิดเท้าซ้าย ปฏิบัติท่าเก็บ โดยใช้บริเวณจมูกเท้าทั้งสองข้าง ซอยเท้าถี่ ๆ กันเข้าทั้งสองข้าง เคลื่อนตัวไปทางขวาของเวที ประมาณ 2 เมตร หน้ามองทางซ้าย มือทั้งสองข้างขยับให้เคลื่อนไหวช้า ๆ ขึ้น-ลง การจับหรือถือ ในลักษณะเดิม จังหวะที่ 1

ภาพที่ 57 : ท่าที่ 17 ท่ากระโดดลงเหลี่ยม

การปฏิบัติต่อจากท่าเก็บเคลื่อนตัว คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม น้าหนักอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาเหยียดแขนตึงจับด้ามหอก มือซ้ายตั้งวงจับตัวหอกเฉียง 45 องศา ไบหนามองทางขวา จังหวะที่ 1

ภาพที่ 58 : ท่าที่ 18 ท่าขึ้นทางซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่ากระโดดลงเหลี่ยม คือ ยืนในลักษณะท่าขึ้นพักทางซ้าย น้าหนักตัว
อยู่ตรงกลาง มือขวาจับปลายด้ามหอก มือซ้ายจับบริเวณตัวหอก ไบหน้ามองตรง จังหวะที่ 1

ภาพที่ 59 : ท่าที่ 19 ท่าเหลียวทางซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่าขึ้นพัก หันใบหน้าไปทางซ้าย เอียงศีรษะทางขวา 1 ครั้ง ในลักษณะ
สะบัดใบหน้า แล้วหันใบหน้าที่เดิมเรียกว่าท่าเหลียวทางซ้าย จังหวะที่ 1

ภาพที่ 60 : ท่าที่ 20 ท่าทอนเท้าซ้ายขวา

การปฏิบัติต่อจากท่าเหยี่ยว คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย ยกเท้าซ้ายมาวางชิดเท้าขวา ยกเท้าขวามาวางห่างออกไป มือทั้งสองอยู่ในลักษณะเดิม ใบน้ามองทางซ้ายน้ำหนักเท้าขวา จังหวะที่ 1

ภาพที่ 61 : ท่าที่ 21 ท่ากระบี่กลับ

การปฏิบัติต่อจากท่าทอนเท้า คือ จังหวะที่ 1 ยกเท้าขวาขึ้นหนีบน่อง กระบี่ลงชิดสันเท้าซ้าย ยกเท้าซ้ายขึ้นในลักษณะเดียวกับเท้าขวา

จังหวะที่ 2 วางเท้าซ้ายชิดสันเท้าขวา พร้อมกับตวัดมือขวา ให้ส่วนท้ายอาวุธกลับไปอยู่ด้านซ้าย ชักมือขวาจับอาวุธ เหนือมือซ้ายแล้ววาดแขนเพื่อจะตั้งวงบนหางมือซ้ายออกทางด้านข้างรับส่วนท้ายของอาวุธ ยกเท้าขวาขึ้นหนีบน่อง

จังหวะที่ 3 วางเท้าขวาลงเหยียดม น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา เท้าซ้ายหลบเหยียดม มือขวาลักษณะตั้งวงบน อาวุธพาดที่ง่ามนิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้ โดยใช้หัวแม่มือบังคับไม้ มือซ้ายหางมือตั้งข้อศอกออกด้านข้าง ให้ข้อมือตั้งระดับไหล่ ส่วนท้ายของอาวุธวางอยู่บนฝ่ามือซ้ายใช้นิ้วหัวแม่มือบังคับไม้

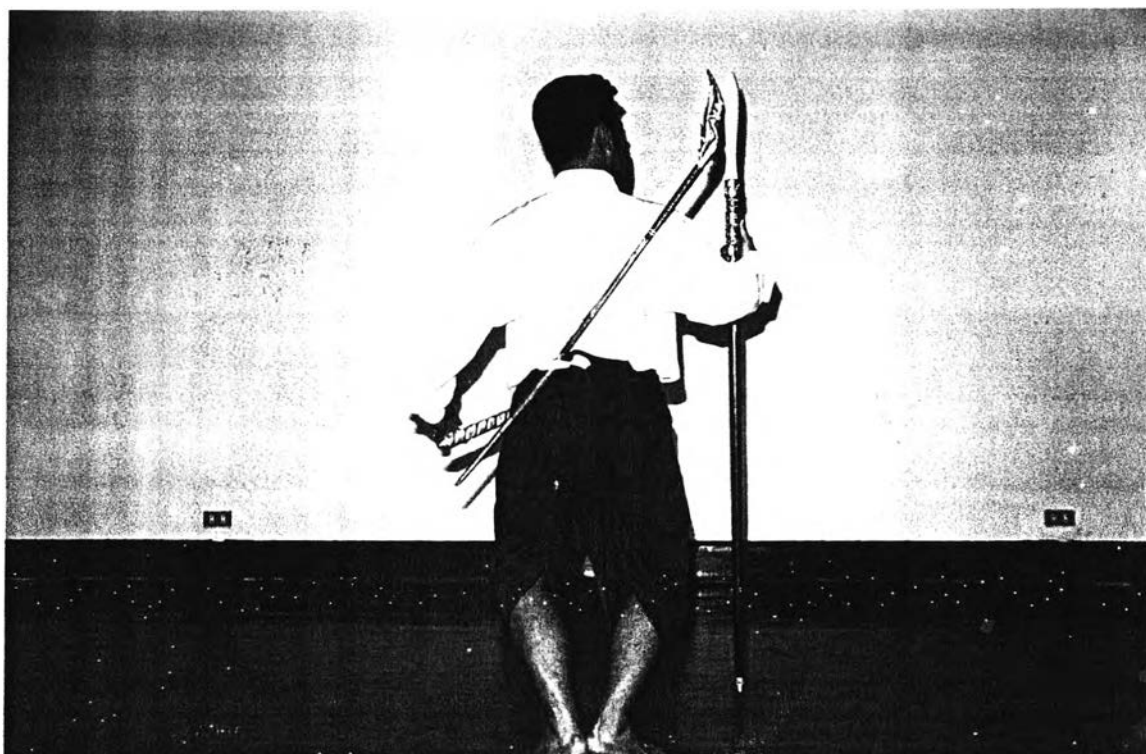
ภาพที่ 62 : ท่าที่ 22 ยึดยุบ (หมุนตัวไปทางขวา)

การปฏิบัติต่อจากท่ากระบี่กลับ คือ ยึดเข้าทั้งสองขึ้นสุดเข้า แล้วยุบตัวลงเหลี่ยมพลิกข้อ
มือซ้ายลงวาดแขนซ้ายลงข้างลำตัว พร้อมกับกดไหล่ขวา กล่อมใบหน้ามาทางขวาช้า ๆ พร้อมกับ
สะบัดใบหน้ามาทางขวา ยืนในลักษณะย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย จังหวะที่ 1

ภาพที่ 63 : ท่าที่ 23 ท่าหมุนตัวทางขวาทอดหอก

การปฏิบัติต่อจากท่ายี่ดยุบหมุนตัวทางขวา คือ หมุนตัวไปทางขวาครึ่งรอบพร้อมกับมือซ้ายตั้งวงสูง มือขวาจับปลายด้ามหอกแล้วทอดด้ามหอกจดลงที่พื้นข้างลำตัว แขนเหยียดตั้งหงาย ฝ่ามือใช้นิ้วหัวแม่มือจับด้ามบังคับไว้ ยืนในลักษณะย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมขวา ลำตัวตั้งตรง ไบหนามองทางขวา จังหวะที่ 1

ภาพที่ 64 : ท่าที่ 24 ท่ายึดยุบเก็บ

การปฏิบัติต่อจากท่าหมุนตัว คือ ยึดเข้าทั้งสองข้างพร้อมกันยกเท้าขวามาวางชิดเท้าซ้าย แล้วปฏิบัติท่าเก็บ เคลื่อนตัวไปทางซ้ายของเวทีประมาณ 1 เมตร จังหวะที่ 1

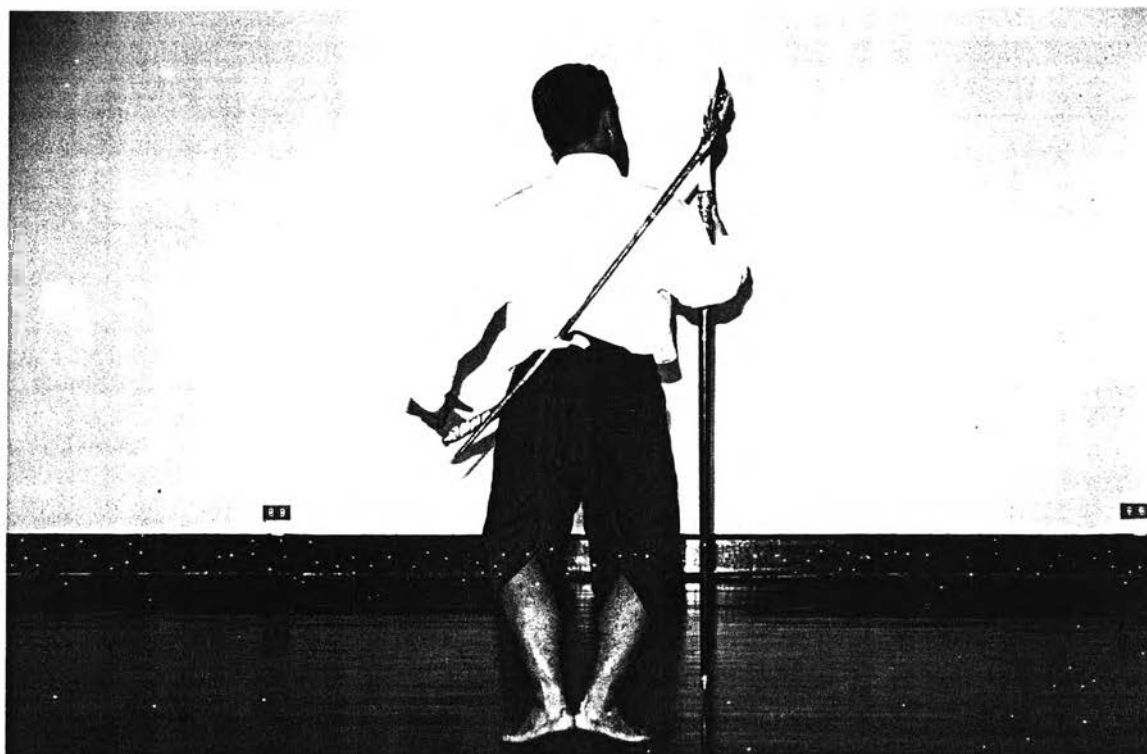
ภาพที่ 65 : ท่าที่ 25 ท่าชยับยกเท้าหมุนตัวทางขวาลงเหลี่ยมแขนตั้ง 2 ข้าง

การปฏิบัติต่อจากท่าเก็บ คือ จังหวะที่ 1 ชยับยกเท้าขวาวางที่เดิม จังหวะที่ 2 ยกเท้าซ้ายเท้าขวาที่เดิมพร้อมกับหมุนตัวมาทางขวา และมือเปลี่ยนจากการถือหอกมือขวามาเป็นมือซ้ายในลักษณะตั้งหอกโดยให้ตัวหอกตั้งขึ้น 90 องศา บริเวณด้ามหอก จังหวะที่ 3 ยกเท้าขวาหมุนตัวทางขวาอีกครั้งรอบ วางลงเต็มเหลี่ยม แขนทั้งสองข้างกางออกตั้ง หน้ามองทางซ้าย เอียงศีรษะทางขวา ยืนในลักษณะแบบเต็มเหลี่ยม จังหวะที่ 1

ภาพที่ 66 : ท่าที่ 26 ยึดยุบกดปลายมือ

การปฏิบัติต่อจากท่าขยับยกเท้าหมุนตัวทางขวาลงเหลี่ยมแขนตั้ง 2 ข้าง คือ ย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย กดปลายมือทั้งสองข้างลงขนานกับพื้น มือซ้ายกดคว่ำมือให้หอกปลายด้าม หอกชี้ข้างลำตัว มือขวาเหยียดแขนตั้งปลายมือตะแคงฝ่ามือออกนิ้วตั้งไบหน้าสะบัดมาทางซ้าย เอียงศีรษะทางซ้าย จังหวะที่ 2

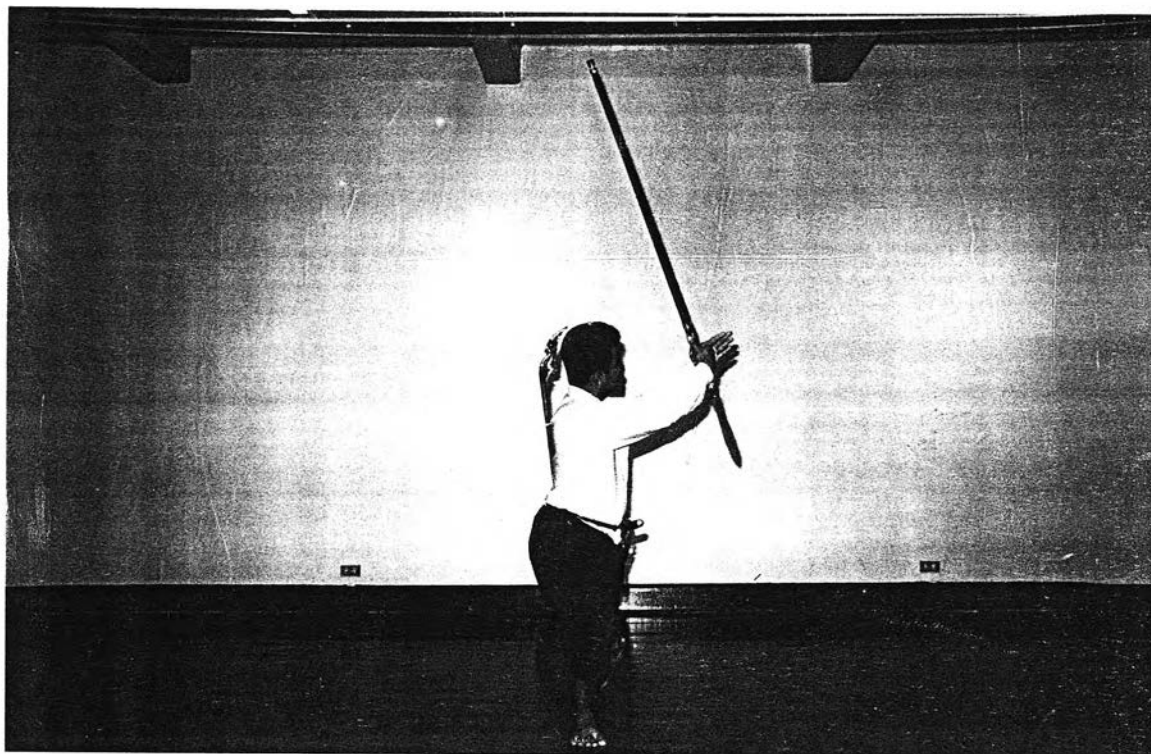
ภาพที่ 67 : ท่าที่ 27 ท่าหมุนตัวทางขวาเก็บ

การการปฏิบัติต่อจากท่ายืดยุบกดปลายมือ คือ ยกเท้าซ้ายหมุนตัวมาทางขวาครึ่งรอบ วางเท้าซ้ายชิดกับเท้าขวา ชยับเท้าขวาปฏิบัติท่าเก็บมือเปลี่ยนจากถือหอกมือซ้ายมาเป็นมือขวา งอศอก ใช้ข้อมือหมุนหอกในลักษณะควง (ควงเข้าหาลำตัว) หมุนปลายหอกเข้าหาลำตัวสามรอบ จึงหยุดให้ตัวหอกตั้งขึ้น ชยับเท้าขวาวางที่เดิม จังหวะที่ 2

ภาพที่ 68 : ท่าที่ 28 ท่ายกเท้าขวา หน้าไปทางขวา

การการปฏิบัติต่อจากท่าเก็บหมอนตัว คือ เท้าซ้ายยืนเป็นหลัก ยกเท้าขวาหนีบร่อง (หน้า
อัด) ไบหน้ามองทางซ้าย มือขวาถือหอกในลักษณะตั้งวงล่างขนานกับพื้น มือซ้ายตั้งวงล่าง
จังหวะที่ 1

ภาพที่ 69 : ท่าที่ 29 ทำยึดกระทกลงเสี้ยว

การปฏิบัติต่อจากท่าชยับยกเท้าขวาหน้าไปทางขวา คือ ยึดเข้าซ้ายขึ้นสุดเข้า กระทบลง พร้อมกับมือขวาถือหอกโยนขึ้นไปข้างบนระดับใบหน้า แล้วใช้มือขวามือซ้ายจับบริเวณโคนหอกในลักษณะท่าป้องระดับใบหน้า มือขวากำรอบด้ามหอก มือซ้ายแบฝ่ามือนำมาติดกับมือขวา งอศอกทั้งสองข้างให้ปลายด้ามหอกชี้ไปทางซ้าย ใบหน้ามองทางซ้าย เท้าซ้ายทอดเหยียดตั้งไปทางซ้าย ตั้งส้นเท้า เท้าขวาดังเหยียดขวาลำตัวตั้งตรง จังหวะที่ 1

ภาพที่ 70 : ท่าที่ 30 ท่าขึ้นพักทางขวา

การปฏิบัติต่อจากท่ายึดกระทงลงเสี้ยว คือ ยกเท้าซ้ายวางชิดเท้าขวา ชยับเท้าขวามาวางชิดเท้าซ้ายแล้วทอดเท้าขวาตั้ง มือทั้งสองข้างเปลี่ยนมาเป็นการจับหอกในลักษณะมือซ้ายให้บริเวณด้ามหอกส่วนบนวางลงในช่องมือระหว่างนิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้ของศอกระดับปลายคางยื่นออกไปทางด้านหน้า มือขวาเหยียดตั้งทอดไปด้านข้างหงายฝ่ามือรองรับปลายด้ามหอก ใบหน้ามองทางซ้าย เอียงศีรษะทางขวา จังหวะที่ 1

ภาพที่ 71 : ท่าที่ 31 ท่าเหยียดหน้าตรงและเหยียดขวา

การปฏิบัติต่อจากท่าขึ้นพักทางขวา คือ สะบัดไบหน้ามาทางขวา แล้วสะบัดไบหน้ากลับ
มาที่เดิม มือถืออาวุธอยู่ในลักษณะเดิม จังหวะที่ 1

ภาพที่ 72 : ท่าที่ 32 ท่ายึดยุบลงเหลี่ยม

การปฏิบัติต่อจากท่าเหลี่ยมหน้าตรงและเหลี่ยมขวา คือ ย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม หัน
หน้าทางซ้าย มือถือหอกลักษณะเดิม จังหวะที่ 2

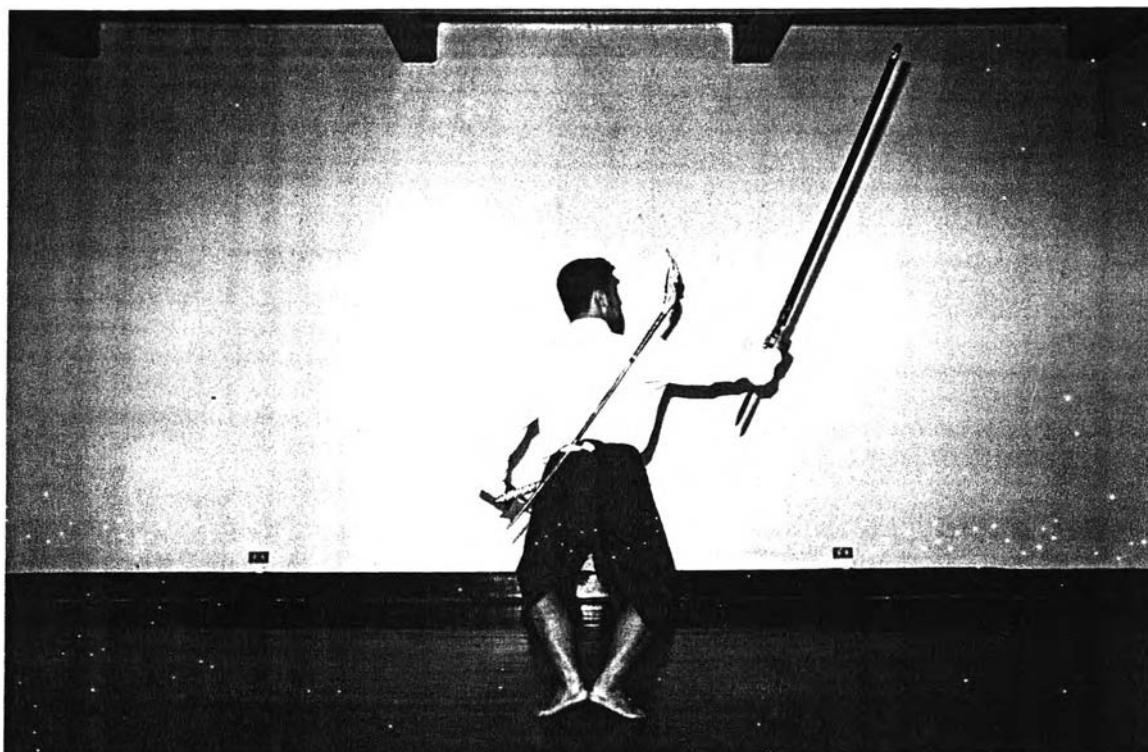
ภาพที่ 73 : ท่าที่ 33 ท่าเก็บหมუნตัวทางขวา

การปฏิบัติต่อจากท่ายี่ดยุบลงเหลี่ยม คือ ยกเท้าซ้ายหมุนตัวทางซ้าย ยกเท้าขวาวางชิด ปฏิบัติท่าเก็บหน้ามองทางขวา พร้อมกับขยับมือถือหอกทั้งสองข้างขึ้นลง เคลื่อนตัวถอยหลังลงมาทางขวาประมาณครึ่งเมตร ขยับยกเท้าขวาพร้อมทั้งปลดปลายด้ามหอกไปข้างหน้าแล้วปฏิบัติลักษณะเดียวกันใช้เท้าซ้ายพร้อมปลดมือซ้ายไปข้างหน้าหมุนตัวมาทางขวาค้างรอบ ปฏิบัติท่าลงเหลี่ยมในลักษณะเดิม ไบน้ามองทางซ้าย มือจับหอกในลักษณะมือซ้ายตั้งมือขวาออกระดับปลายคางให้ด้ามหอกอยู่ในร่องนิ้วหัวแม่มือ และนิ้วชี้ ปลายด้ามหอกอยู่ในฝ่ามือขวาทอดเหยียดตั้งไปด้านข้างลำตัว จังหวะที่ 2

ภาพที่ 74 : ท่าที่ 34 ท่าปะเท่งปะ

การปฏิบัติต่อจากท่าเก็บ คือ ยกเท้าขวามาวางชิดส้นเท้าซ้าย ชยับเท้าซ้ายขึ้นพองพื้นพื้นเล็กน้อย ยกเท้าขวาขึ้นและวางลงตำแหน่งเดิม ยกเท้าซ้ายขึ้นหนีบร่องคางไว้ การปฏิบัติให้พอดีกับจังหวะของดนตรี ปะเท่งปะ เรียกว่าจังหวะที่ 1 จังหวะต่อไป วางเท้าซ้ายชิดส้นเท้าขวา และยกเท้าขวาขึ้นเป็นจังหวะที่ 2 วางเท้าขวาชิดส้นเท้าซ้ายและยกเท้าซ้ายขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เป็นจังหวะที่ 3 การปฏิบัติและการใช้จังหวะสุดท้ายเป็นจังหวะที่ผู้ปฏิบัติใช้วิธียังในจังหวะที่ 1 โดยการยุบตัวลงเล็กน้อยและวางเท้าซ้ายในจังหวะที่ 3 แล้วจึงเต็นย่ำเท้าลงทุกจังหวะ ลักษณะการเต็น เช่นเดียวกับเต็นเส้า คือ เต็นในขณะที่ย่อและกันเข่า การยกขาขึ้นสูงจากเข่าได้ระดับตั้งฉากกับลำตัว การวางส้นเท้าให้เท้าชิดกัน ข้อแตกต่างจากการเต็นเส้า คือ การเต็นโดยการไต่ปลายเท้าลงพื้นก่อนส้นเท้า จึงทำให้ไม่เกิดเสียงดังในขณะปฏิบัติ โบกหน้ามองทางขวา นิ้วชี้มือซ้ายยกตั้งขึ้นระดับปาก วาดนิ้วตามจังหวะการเต็นไปทางซ้ายแล้วมาปฏิบัติท่าเตรียมพร้อมทั้งสอง คือ มือขวาและมือซ้ายมาประกอบฝ่ามือเข้าหากัน แล้วจึงปฏิบัติท่าต่อไป คือ ท่ายืนด้วยมือซ้ายจะปฏิบัติในขณะที่เต็นท่าปะเท่งปะ

ท่าที่ 75 : ท่าที่ 35 ท่าเก็บเงื้อมือ (ท่าถึง)

การปฏิบัติต่อจากท่าปะเพ่งปะ คือ ยกเท้าขวาวางชิดเท้าซ้ายแล้วปฏิบัติท่าเก็บ มือขวาถือ
 หอกในลักษณะหงายข้อมือ เขยียดแขนตั้งไปข้างหน้า มือซ้ายตั้งวงล่าง ใบหน้ามองทางขวา
 จังหวะที่ 2

ภาพที่ 76 : ท่าที่ 36 ขยับยกเท้าขวา

การปฏิบัติต่อจากท่าเก็บเงอ (ท่าถึง) คือ เท้าซ้ายยืนเป็นหลัก เท้าขวายกขึ้นหนีบน่อง มือขวาถือหอกในลักษณะเดิม เขยียดแขนขวาตึงอกด้านข้างระดับไหล่ ถือหอกด้ามตั้งขึ้นเฉียง 45 องศา มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองทางขวา จังหวะที่ 1

ภาพที่ 77 : ท่าที่ 37 ท่ายึดกระทบลงเหลี่ยม

การปฏิบัติต่อจากท่าขยับยกเท้าขวา คือ ย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม มือขวาถือหอกระดับ
อก ตั้งหอขึ้น มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองทางขวา น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา จังหวะที่ 1

ภาพที่ 78 : ท่าที่ 38 ท่ากวักเรียก

การปฏิบัติต่อจากท่ายึดกระทบลงเหลี่ยม คือ ย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย มือซ้ายจับตะแคงแล้วค่อย ๆ คลายขึ้นตั้งมือ แขนตั้งแล้วจับมือตวัดเข้าหาลำตัวระดับอก มือขวาจับหรือหอกในลักษณะเดิม ไบหนำมองมือซ้าย จังหวะที่ 2

ภาพที่ 79 : ท่าที่ 39 ท่ายกไปทางขวา

การปฏิบัติต่อจากท่ากวักเรียก 33 คือ ย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย นำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา มือทั้งสองข้างงอศอกเล็กน้อยในลักษณะโกยมือไปข้างหน้าระดับปาก ใบหน้ามองทางขวา เอียงศีรษะทางซ้าย จังหวะที่ 2

ภาพที่ 80 : ท่าที่ 40 ทำชี้ไปที่โน้น

การปฏิบัติต่อจากทำยกไปทางขวา คือ ย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย มือซ้ายใช้นิ้วชี้ชี้ตรงไปข้างหน้า แขนตั้ง ไบหน้ามองทางซ้าย เอียงศีรษะทางขวา มือขวาถือหอกในลักษณะตั้งวงล่าง จังหวะที่ 2

ภาพที่ 81 : ท่าที่ 41 ท่าขยับยกเท้าซ้าย (เดินเข้าโรง)

การปฏิบัติต่อจากท่าซื่อไปที่โน้น คือ ขยับเท้าขวาวางเป็นหลัก และยกเท้าซ้ายขึ้นหนีบร่อง
เดินเข้าเวทที่คล้ายเดินเสา เคลื่อนตัวไปทางซ้ายของเวท จังหวะที่ 1

ตารางที่ 3 : ตารางแสดงลักษณะท่าร่ำตรวจพลอากาศตไล ของนายทองเริ่ม มงคลนัญ
และนายหยัด ช้างทอง ด้วยอาวุธหอก

ลำดับ ที่	นายทองเริ่ม มงคลนัญ ชื่อท่าวิธีปฏิบัติ	ลักษณะเหลี่ยม	นายหยัด ช้างทอง ชื่อท่าวิธีปฏิบัติ	ลักษณะเหลี่ยม
1	เดินออกจังหวะที่ 1 (เท้าซ้าย)	หลบเหลี่ยม (ขวา)	เดินออกจังหวะที่ 1 (เท้าซ้าย)	หลบเหลี่ยม (ขวา)
2	เดินออกจังหวะที่ 2 (เท้าขวา)	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)	เดินออกจังหวะที่ 2 (เท้าขวา)	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
3	เดินออกจังหวะที่ 3 (เท้าซ้าย)	หลบเหลี่ยม (ขวา)	เดินออกจังหวะที่ 3 (เท้าซ้าย)	หลบเหลี่ยม (ขวา)
4	เท้าฉาก	-	เท้าฉาก	-
5	ขยับเงื่อ (ยกเท้าซ้าย)	-	ขยับเงื่อ (ยกเท้าซ้าย)	-
6	เก็บ	-	เก็บ	-
7	ขยับยกเท้าขวา	-	ขยับยกเท้าขวา	-
8	ยี่ดกระทบลงเหลี่ยมขวา	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)	ยี่ดกระทบลงเหลี่ยมขวา	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
9	เหลี่ยมทางขวา + หน้าตรง	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)	เหลี่ยมทางขวา + หน้าตรง	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
10	ตะลิกตีกยกเท้าซ้าย	-	ตะลิกตีกยกเท้าซ้าย	-
11	ยี่ดกระทบลงเหลี่ยมซ้าย	หลบเหลี่ยม (ขวา)	ยี่ดกระทบลงเหลี่ยมซ้าย	หลบเหลี่ยม (ขวา)
12	เหลี่ยมทางซ้าย + หน้าตรง	หลบเหลี่ยม (ขวา)	เหลี่ยมทางซ้าย + หน้าตรง	หลบเหลี่ยม (ขวา)
13	ทอนเท้า (ซ้าย + ขวา)	เต็มเหลี่ยม	ทอนเท้า (ซ้าย + ขวา)	เต็มเหลี่ยม
14	กระทับพื้น	-	กระทับพื้น	-
15	ยกเท้าซ้าย	-	ยกเท้าซ้าย	-
16	ยี่ดกระทบลงเหลี่ยม	เต็มเหลี่ยม	ยี่ดกระทบลงเหลี่ยม	เต็มเหลี่ยม
17	เก็บ (เคลื่อนตัวไปทางซ้าย)	-	เก็บ (เคลื่อนตัวไปทางซ้าย)	-
18	กระโดดลงเหลี่ยม	เต็มเหลี่ยม	กระโดดลงเหลี่ยม	เต็มเหลี่ยม
19	ขึ้นทางซ้าย	-	ขึ้นทางซ้าย	-
20	เหลี่ยมหน้าตรง + เหลี่ยมซ้าย	-	เหลี่ยมหน้าตรง + เหลี่ยมซ้าย	-
21	ทอนเท้า (ซ้าย-ขวา)	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)	ทอนเท้า (ซ้าย-ขวา)	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
22	กระทับกลับทางขวา	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)	กระทับกลับทางขวา	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
23	ยี่ดยุบ (หมุนตัวไปทางขวา)	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)	ยี่ดยุบ (หมุนตัวไปทางขวา)	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
24	ทอดหอก	หลบเหลี่ยม (ขวา)	ทอดหอก	หลบเหลี่ยม (ขวา)
25	ยี่ดยุบเก็บ (กลับมาตั้งหอก)	-	ยี่ดยุบเก็บ (กลับมาตั้งหอก)	-
26	ขยับยกเท้าซ้าย หมุนตัวมา ทางขวา วางลงเหลี่ยม แขน ตึง 2 ข้าง	เต็มเหลี่ยม	ขยับยกเท้าซ้าย หมุนตัวมา ทางขวา วางลงเหลี่ยม แขน ตึง 2 ข้าง	เต็มเหลี่ยม

ตารางที่ 3 : ตารางแสดงลักษณะท่ารำตรวจพลอากาศไต ของนายทองเริ่ม มงคลนัญ
และนายหยัด ช้างทอง ด้วยอาวุธหอก (ต่อ)

ลำดับ ที่	นายทองเริ่ม มงคลนัญ ชื่อท่าวิธีปฏิบัติ	ลักษณะเหลี่ยม	นายหยัด ช้างทอง ชื่อท่าวิธีปฏิบัติ	ลักษณะเหลี่ยม
27	ยึดยุบ (กดปลายมือ)	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)	ยึดยุบ (กดปลายมือ)	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
28	หมุนตัวมาทางขวาเก็บ	-	หมุนตัวมาทางขวาเก็บ	-
29	ขยับยกเท้าขวา (หน้าไปทาง หัวโรง)	-	ขยับยกเท้าขวา (หน้าไปทาง หัวโรง)	-
30	ยึดกระทบลงเสี้ยว	-	ยึดกระทบลงเสี้ยว	-
31	ขึ้นทางขวา	-	ขึ้นทางขวา	-
32	เหลี่ยมหน้าตรง + ขวา	-	เหลี่ยมหน้าตรง + ขวา	-
33	ยึดยุบลงเหลี่ยม	เต็มเหลี่ยม	ยึดยุบลงเหลี่ยม	เต็มเหลี่ยม
34	เก็บ หมุนตัวมาทางขวา	-	เก็บ หมุนตัวมาทางขวา	-
35	ปีะเท่งปีะ	-	ปีะเท่งปีะ	-
36	เก็บเงื้อ (ท่าถึง)	-	เก็บเงื้อ (ท่าถึง)	-
37	ขยับยกเท้าขวา	-	ขยับยกเท้าขวา	-
38	ยึดกระทบลงวง	เต็มเหลี่ยม	ยึดกระทบลงวง	เต็มเหลี่ยม
39	กวั๊กเรียก (ทางซ้าย)	หลบเหลี่ยม (ขวา)	กวั๊กเรียก (ทางซ้าย)	หลบเหลี่ยม (ขวา)
40	ยกไป (ทางขวา)	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)	ยกไป (ทางขวา)	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
41	ทีโนน (ขึ้นนิ้วมือซ้าย)	หลบเหลี่ยม (ขวา)	ทีโนน (ขึ้นนิ้วมือซ้าย)	หลบเหลี่ยม (ขวา)
42	ขยับยกเท้าซ้าย (เดินเข้าโรง)	-	ขยับยกเท้าซ้าย (เดินเข้าโรง)	-

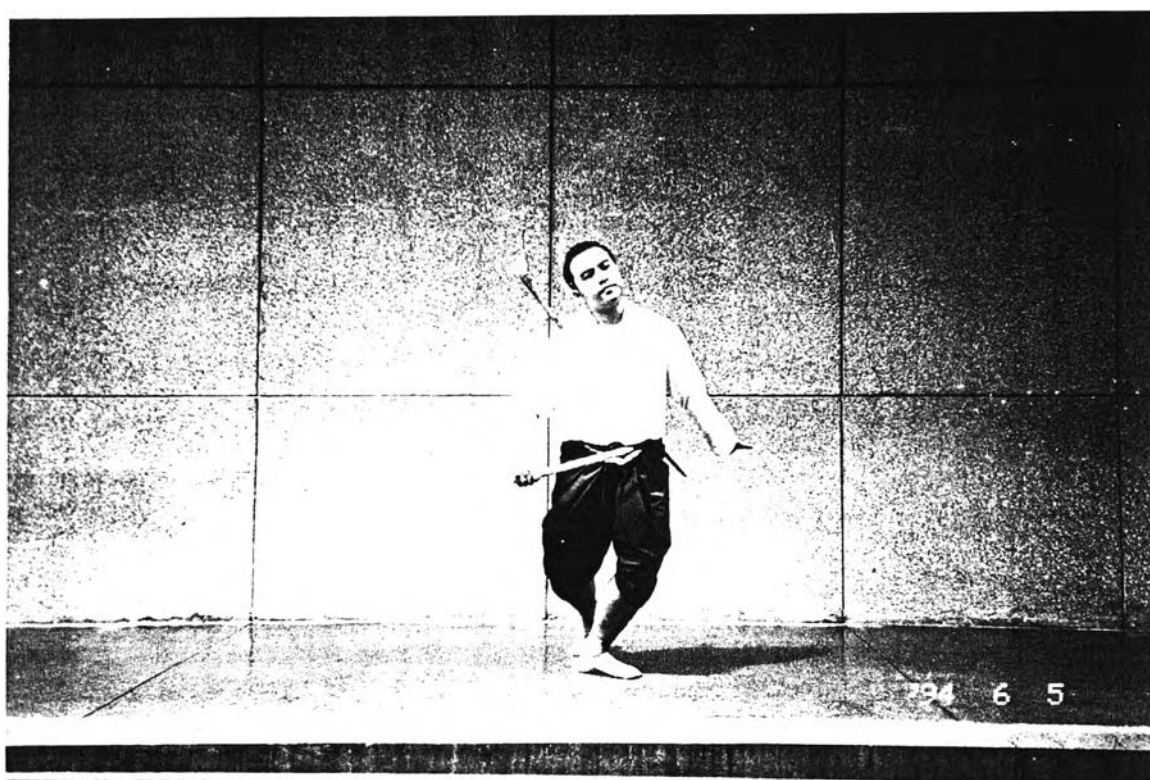
หมายเหตุ ลำดับที่ 1 และ 3 ปฏิบัติเช่นเดียวกัน

จากการศึกษาท่ารำตามตารางที่ผู้วิจัยศึกษามานี้ จะเห็นได้ว่า กระบวนท่าตรวจพลอากาศไต
ของนายทองเริ่ม มงคลนัญ และนายหยัด ช้างทอง เป็นไปในลักษณะเช่นเดียวกันตลอด และ
ลักษณะความเป็นท่าผู้ชายและผู้หญิง ซึ่งใช้เกณฑ์ในเรื่องของเหลี่ยมได้ดังนี้

1. ท่าหลบเหลี่ยม จำนวน 14 ท่า แบ่งเป็น ท่าหลบเหลี่ยมซ้าย จำนวน 8 ท่า
และหลบเหลี่ยมขวา จำนวน 6 ท่า
2. ท่าเต็มเหลี่ยม จำนวน 6 ท่า

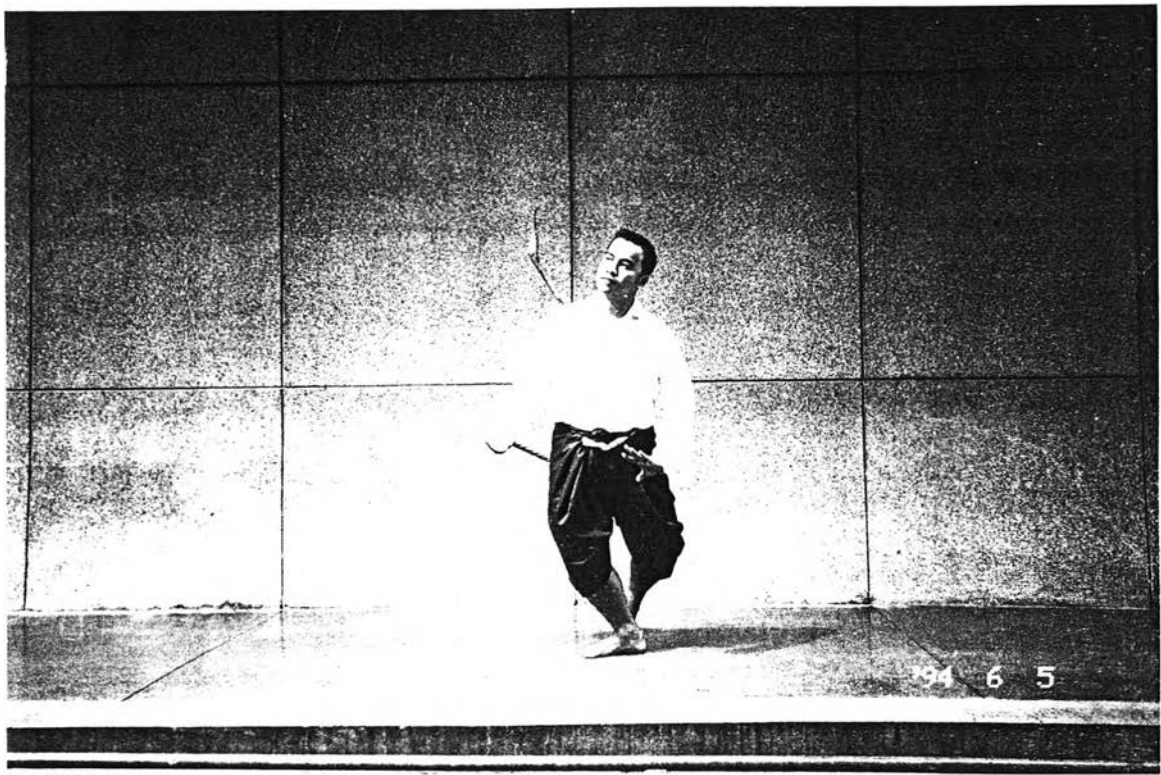
ฉะนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า กระบวนท่าตรวจพลของอากาศไตด้วยอาวุธยาว (หอก) ของ
นายทองเริ่ม มงคลนัญ และนายหยัด ช้างทอง มีลักษณะท่าซึ่งแสดงถึงความเป็นยักษ์ผู้หญิง ซึ่ง
แสดงออกด้วยท่าหลบเหลี่ยม มีจำนวนถึง 14 ท่า มากกว่าท่าเต็มเหลี่ยมของยักษ์ผู้ชายถึง 8 ท่า
(เต็มเหลี่ยมมี 6 ท่า)

กระบวนท่ารำตรวจพลของอากาศไล รูปแบบนายราชมพ โภธิเวส

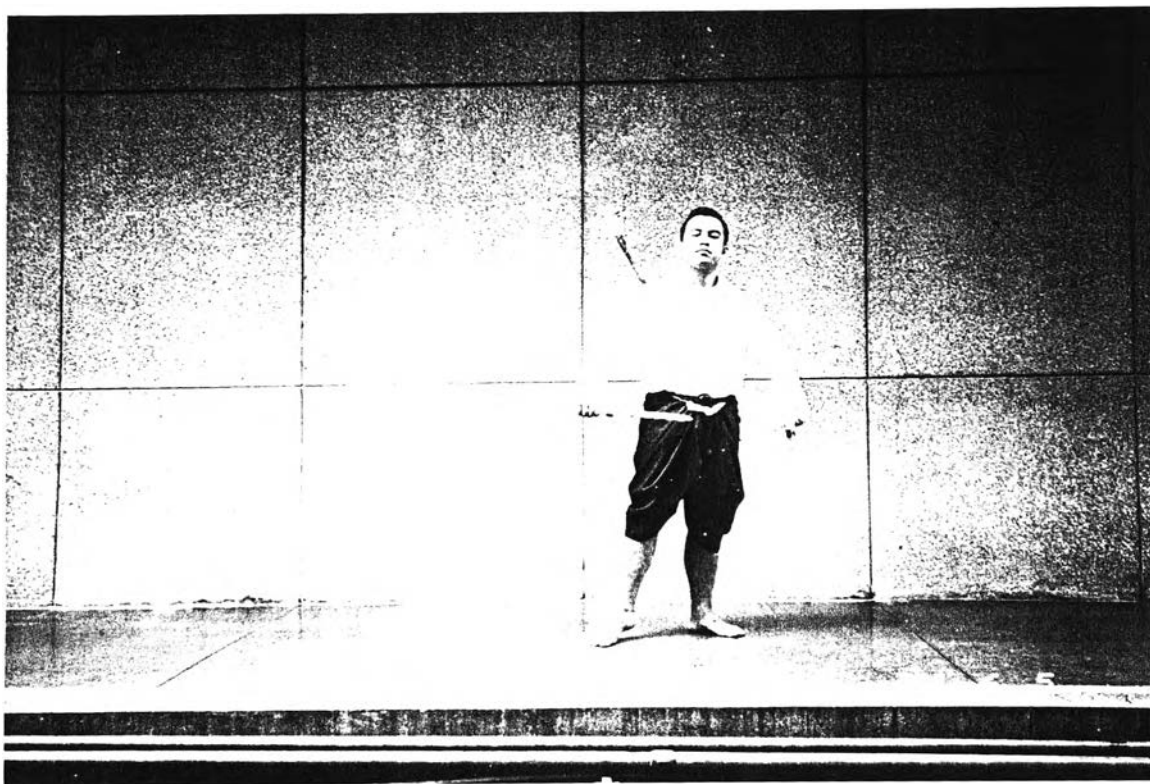
ภาพที่ 82 : ท่าที่ 1 เดินออก ครั้งที่ 1

การปฏิบัติ คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบอง ตั้งวงล่าง มือตึงแขนจับหงายส่งไปด้านหลัง ไบหน้ามองทางซ้าย จังหวะที่ 2

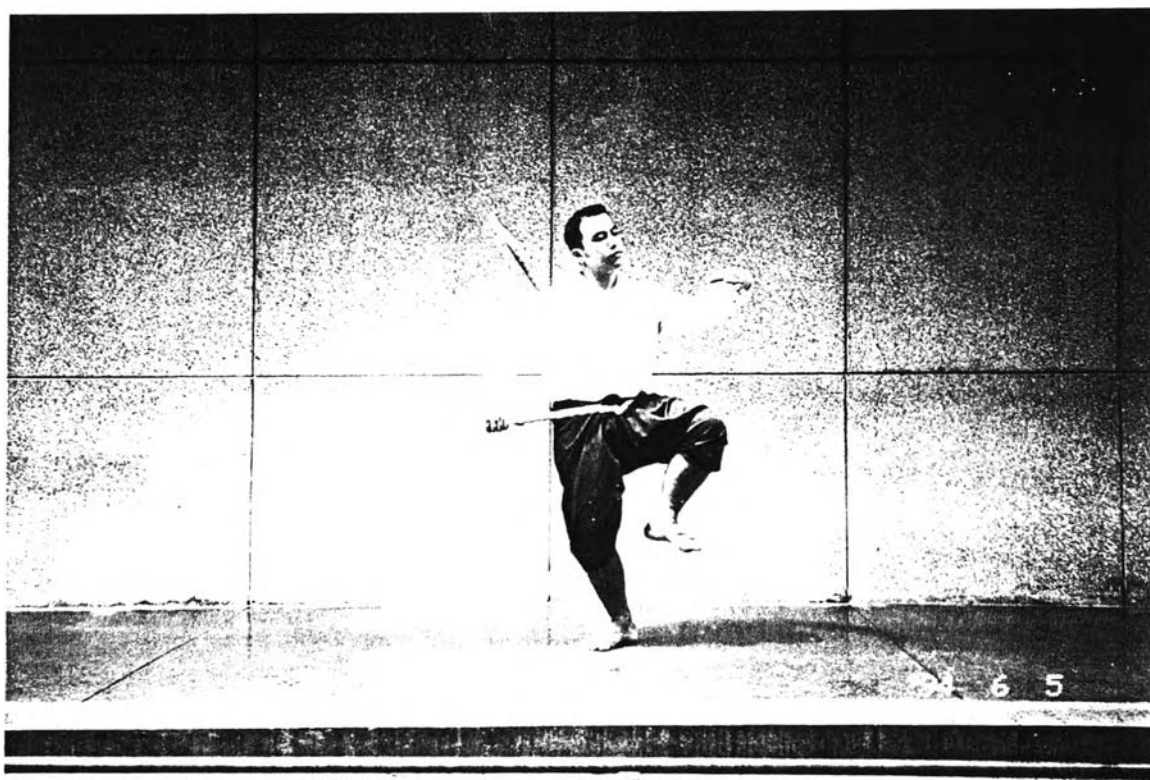
ภาพที่ 83 : ท่าที่ 2 ทำเดินออกครั้งที่ 2

การปฏิบัติต่อจากท่าเดินออกครั้งที่ 1 คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้าหนักตัวอยู่ที่เท้าขวาลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองเหยียดแขนตึงส่งไปด้านหลัง มือซ้ายตั้งวงล่าง หน้ามองตรง ศีรษะเอียงขวา จังหวะที่ 1

ภาพที่ 84 : ท่าที่ 3 ทำขึ้นทางซ้าย (ยืนมอง)

การปฏิบัติต่อจากท่าเดินจังหวะที่ 2 คือ ยืนในลักษณะขาตั้ง ปลายเท้าขวาจรดพื้น เท้าซ้ายยืนเป็นหลัก นำหนักตัวทางซ้าย มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหนามองทางขวา จังหวะที่ 2

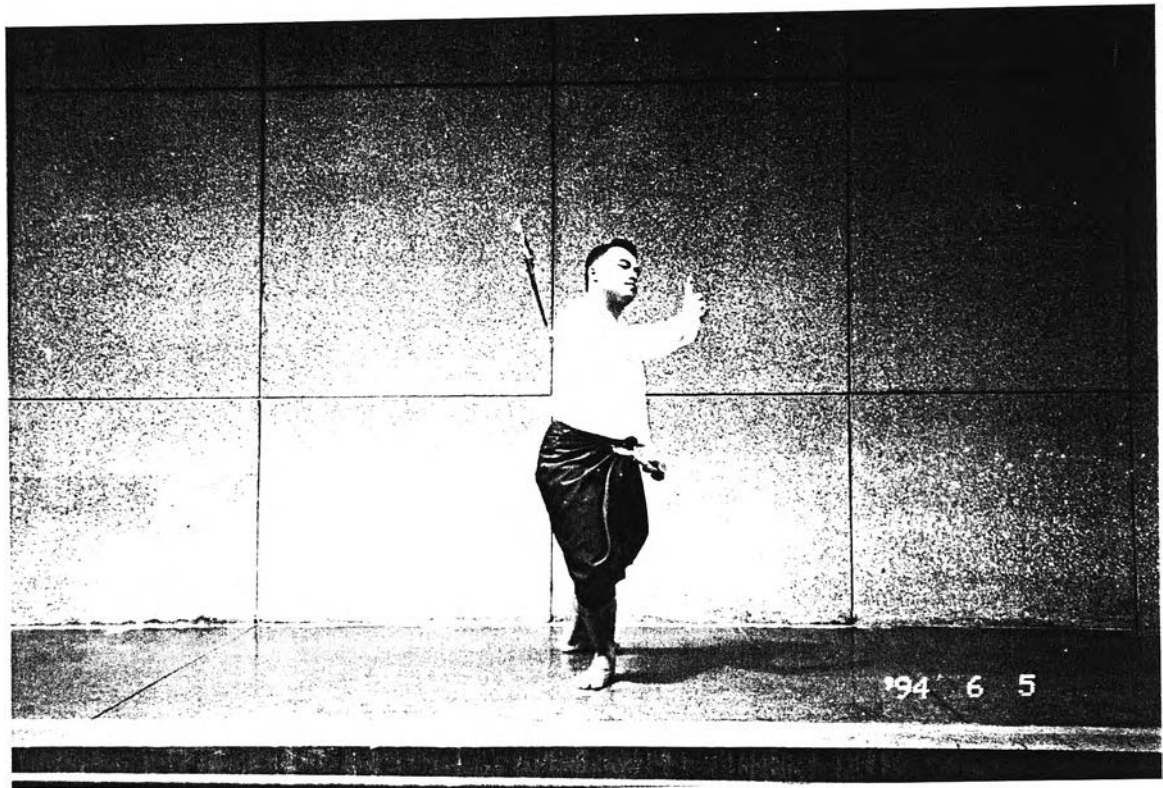
ภาพที่ 85 : ท่าที่ 4 ท่ากวักเรียก จังหวะที่ 1

การปฏิบัติต่อจากท่าขึ้นทางซ้าย คือ หมุนตัวทางขวา ยกเท้าซ้ายหนีบร่องเท้าขวายืนเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง มือซ้ายจับตะแคงงอศอกระดับอก หน้ามองทางซ้าย จังหวะที่ 2

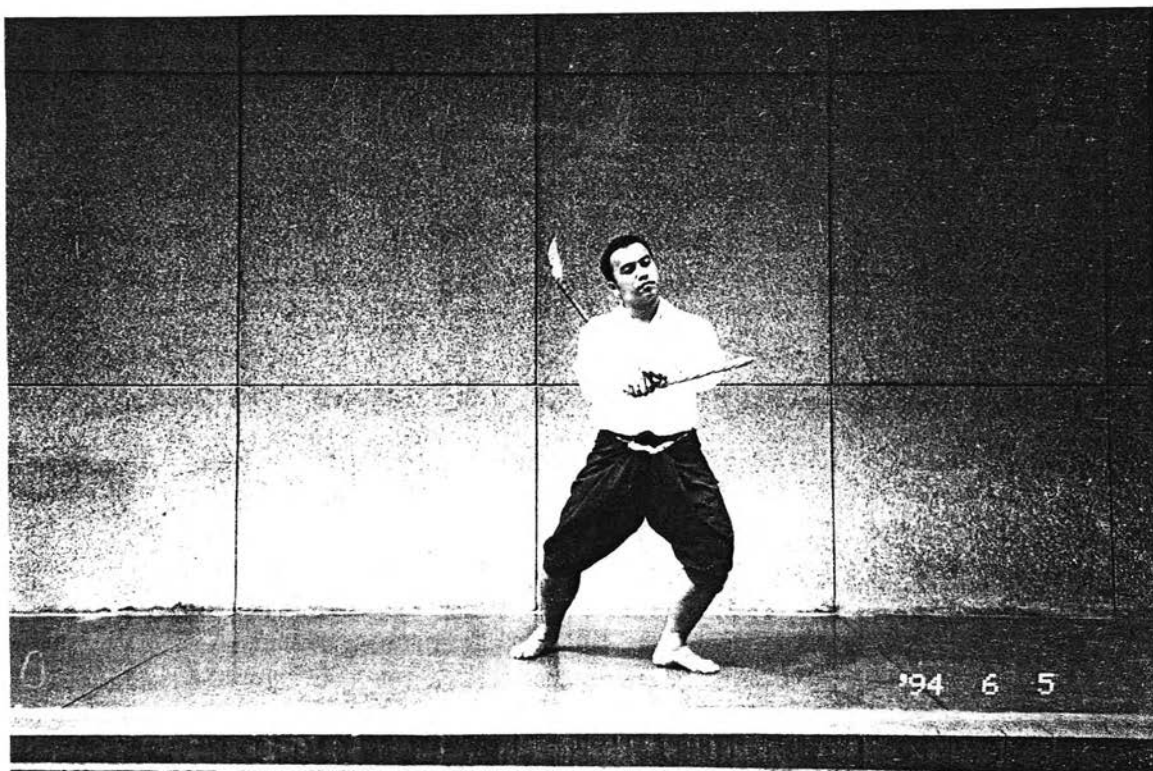
ภาพที่ 86 : ท่าที่ 5 ท่ากวักเรียก จังหวะที่ 2

การปฏิบัติต่อจากท่ากวักเรียกจังหวะที่ 1 คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้าหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย
ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง มือซ้ายเหยียดแขนตั้ง ตั้งข้อมือ หน้ามองทางซ้าย
จังหวะที่ 2

ภาพที่ 87 : ท่าที่ 6 ท่าโยธา

การปฏิบัติต่อจากท่ากวักเรียกจิ้งหะที่ 2 คือ หมุนตัวทางขวา ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวายกขึ้นระดับไหล่ งอศอก ตั้งข้อมือ ชี้นิ้วชี้ตั้งขึ้น มือซ้ายถือกระบองตั้งวงล่าง หน้ามองทางขวา จิ้งหะที่ 2

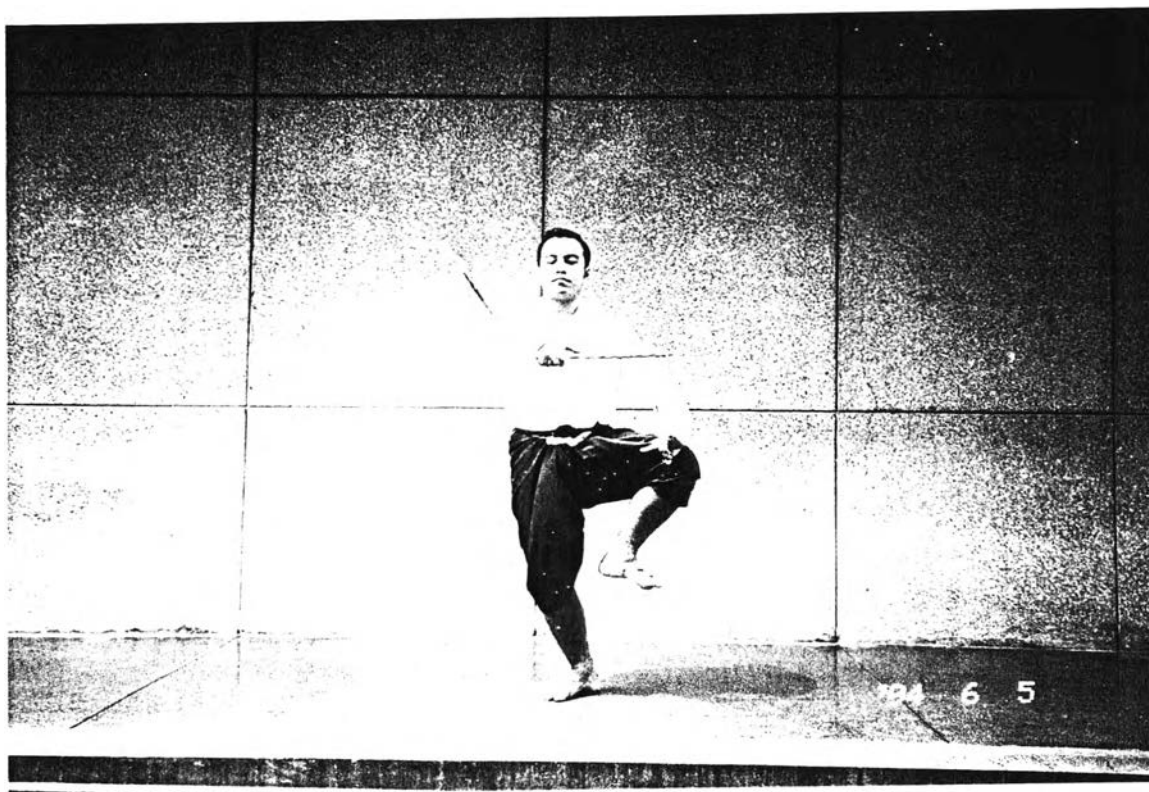
ภาพที่ 88 : ท่าที่ 7 ท่าพร้อม

การปฏิบัติต่อจากท่าโยธา คือ หมุนตัวทางซ้าย ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองงอศอกระดับอกขนานกับพื้น มือซ้ายจับรวมที่มือขวา งอศอก หน้ามองทางซ้าย จังหวะที่ 2

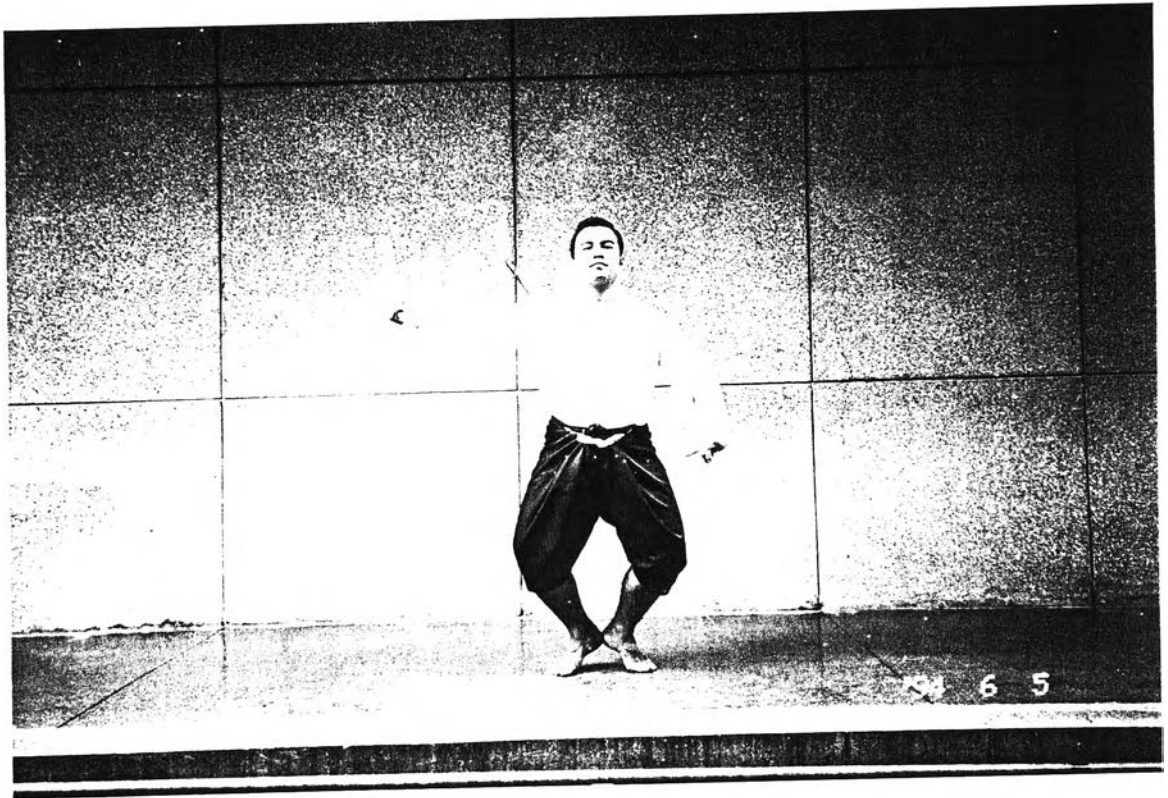
ภาพที่ 89 : ท่าที่ 8 ท่ายิ้ม

การปฏิบัติต่อจากท่าพร้อม คือ ยืนในลักษณะขาตั้ง ให้ปลายเท้าขวาจรดพื้น เท้าซ้ายยืนเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบอง ตั้งวงล่าง มือซ้ายจับไว้ที่ปาก หน้ามองทางขวา จังหวะที่ 2

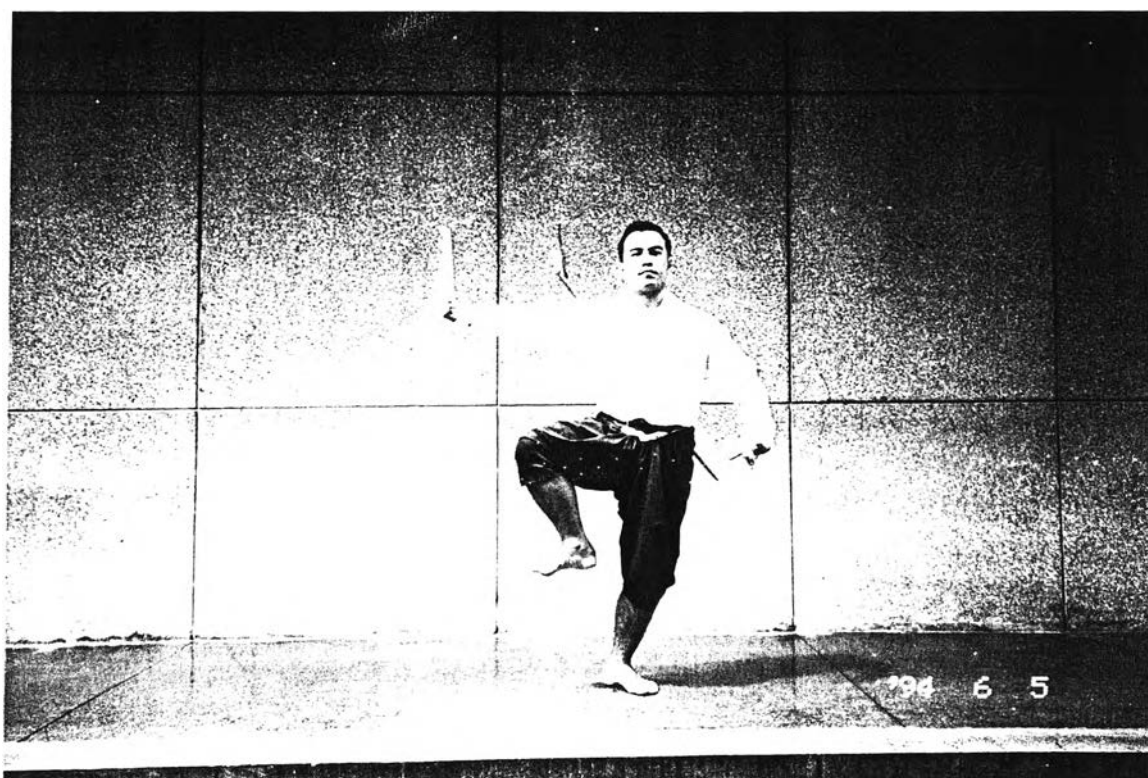
ภาพที่ 90 : ท่าที่ 9 ท่าเงี้ยว (ยกเท้าซ้าย)

การปฏิบัติต่อจากท่าอี้ม คือ ยกเท้าซ้ายหนีบนอง เท้าขวายืนเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือ
ขวาดึงกระบองหักข้อมือ งอศอกเข้าหาลำตัวระดับอก มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองตรง จังหวะที่ 1

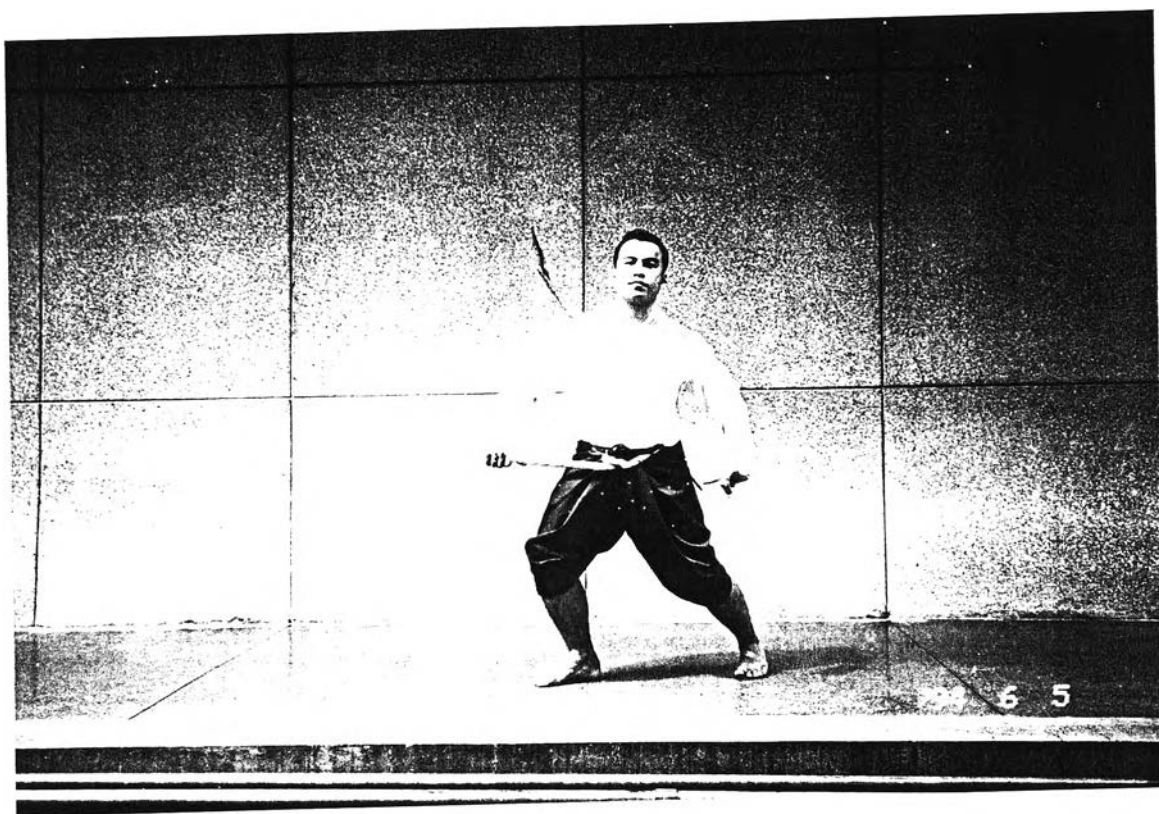
ภาพที่ 91 : ท่าที่ 10 ท่าเก็บ

การปฏิบัติต่อจากท่ายืนกระบองเหี้ยมคือ ยืนส้นเท้าชิดกัน ก้นเข้าทั้งสองข้าง ย่อตัว ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองเหี้ยมแขนตั้งหักข้อมือขึ้น มือซ้ายตั้งวงล่าง หน้ามองตรง จังหวะที่ 2

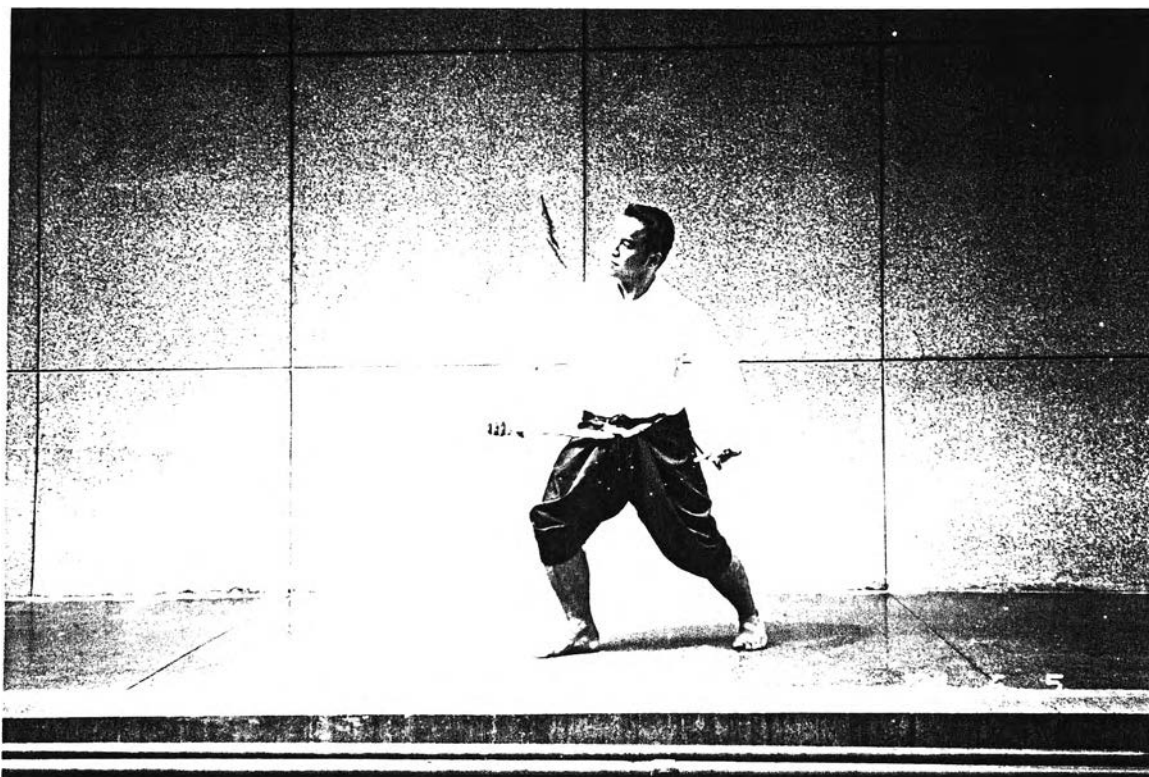
ภาพที่ 92 : ท่าที่ 11 ท่าขยับยกเท้าขวา

การปฏิบัติต่อจากท่าเก็บ คือ ยกเท้าขวาหนีบนอง เท้าซ้ายยืนเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองเหยียดแขนตึงหักข้อมือ มือซ้ายตั้งวงล่าง หน้ามองตรง จังหวะที่ 1

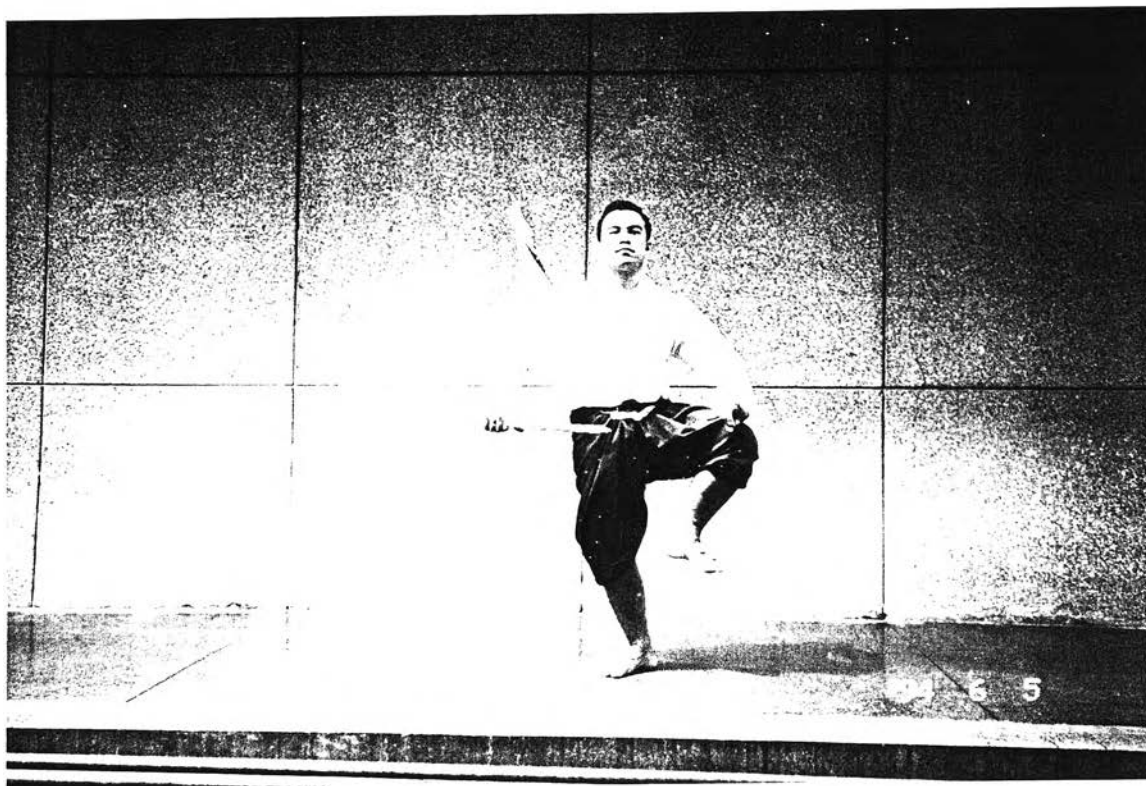
ภาพที่ 93 : ท่าที่ 12 ท่ายึดกระบลงเหลี่ยม

การปฏิบัติต่อจากท่าขยับยกเท้าขวา คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย นำหนักตัวอยู่ที่ขาขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง มือซ้ายตั้งวงล่าง หน้ามองตรง จังหวะที่ 1

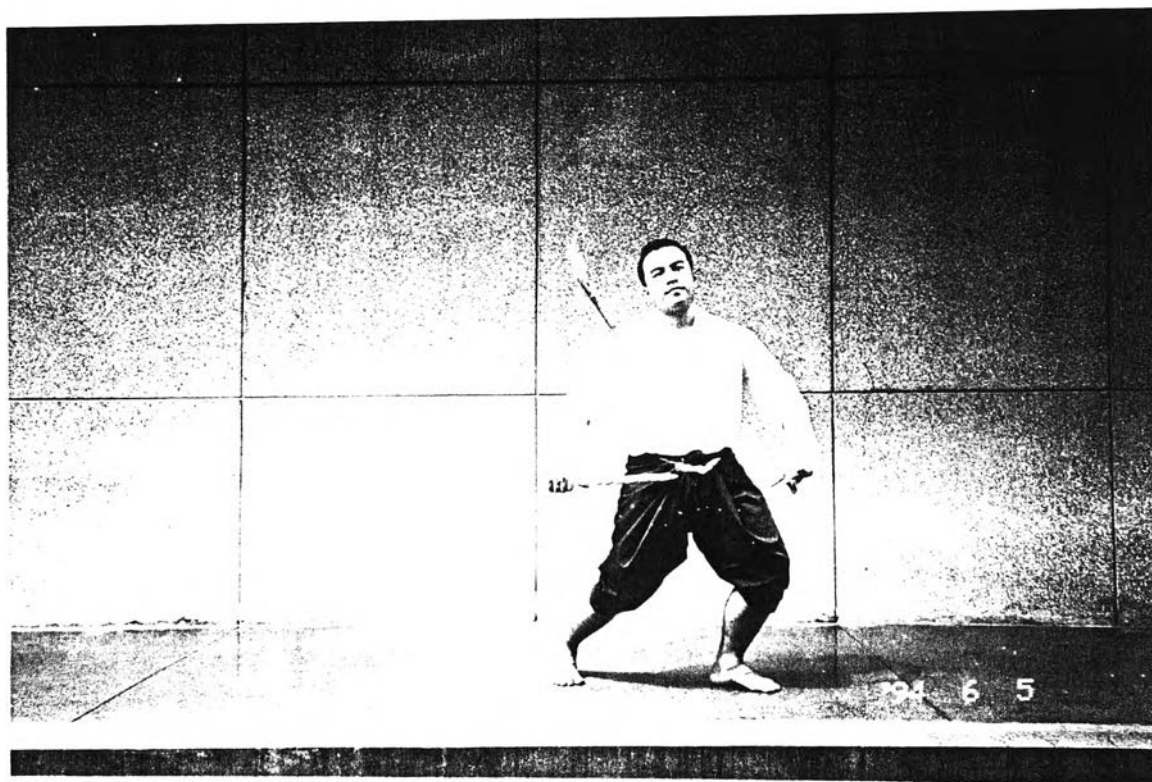
ภาพที่ 94 : ท่าที่ 13 ท่าเหยี่ยวทางขวา + หน้าตรง

การปฏิบัติต่อจากท่ายึดกระบองลงเหลี่ยม คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้าหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง มือซ้ายตั้งวงล่าง หน้ามองทางขวา และสะบัดกลับที่เดิม จังหวะที่ 1

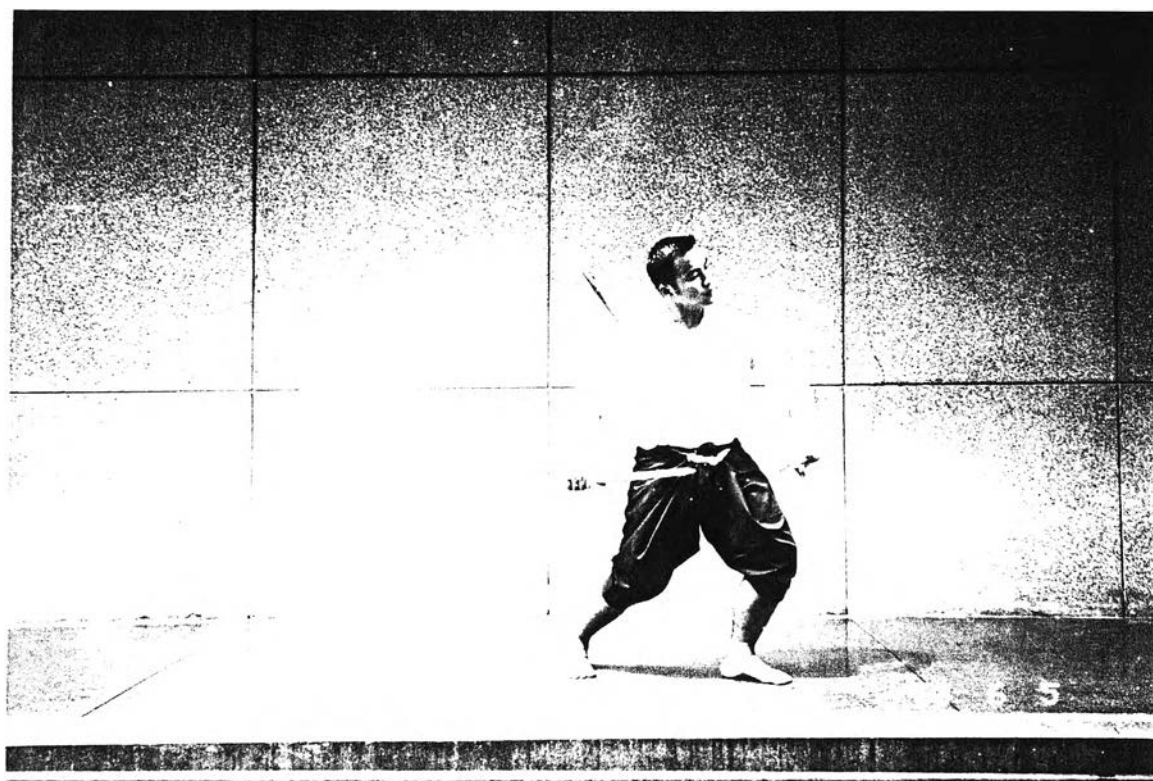
ภาพที่ 95 : ท่าที่ 14 ตะลิกตีกยกเท้าซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่าเหลียวทางขวา คือ ยกเท้าซ้ายหนีบร่อง เท้าขวายืนเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง มือซ้ายตั้งวงล่าง หน้ามองตรง จังหวะที่ 1

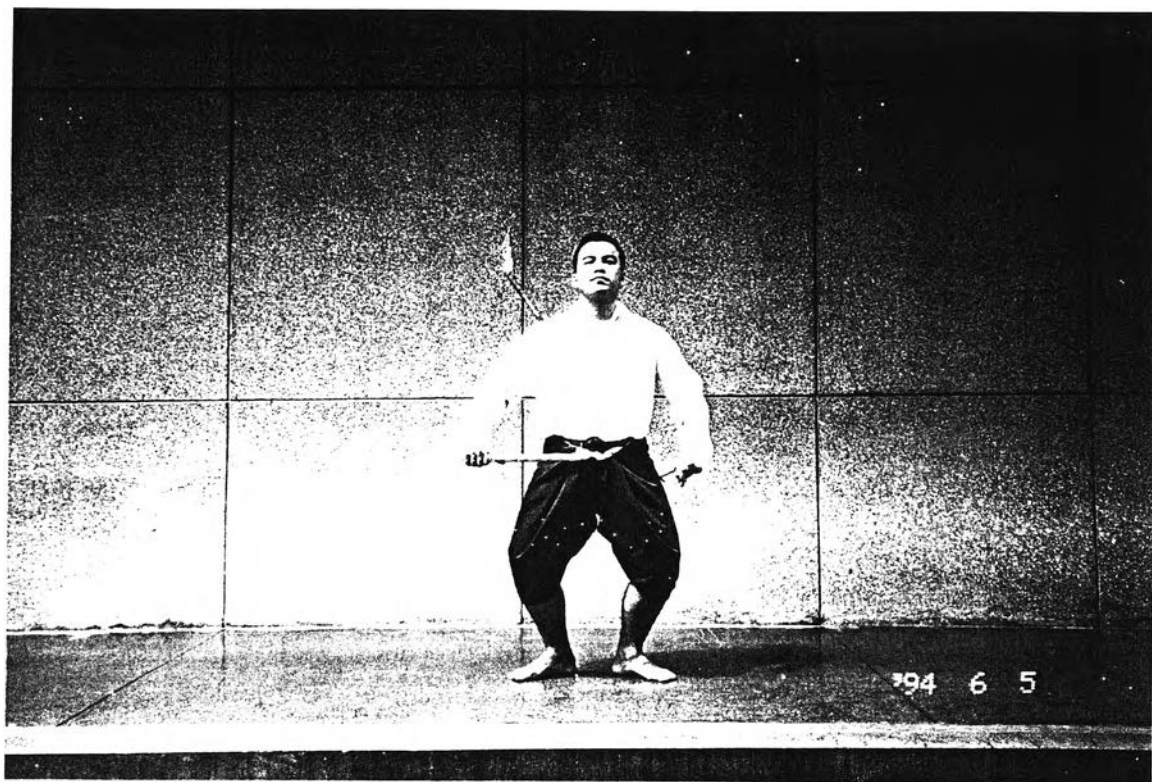
ภาพที่ 96 : ท่าที่ 15 ท่ายึดกระบลงเหลี่ยมซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่าตะลึงตีกยกเท้าซ้าย คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย
ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง มือซ้ายตั้งวงล่าง หน้ามองตรง จังหวะที่ 2

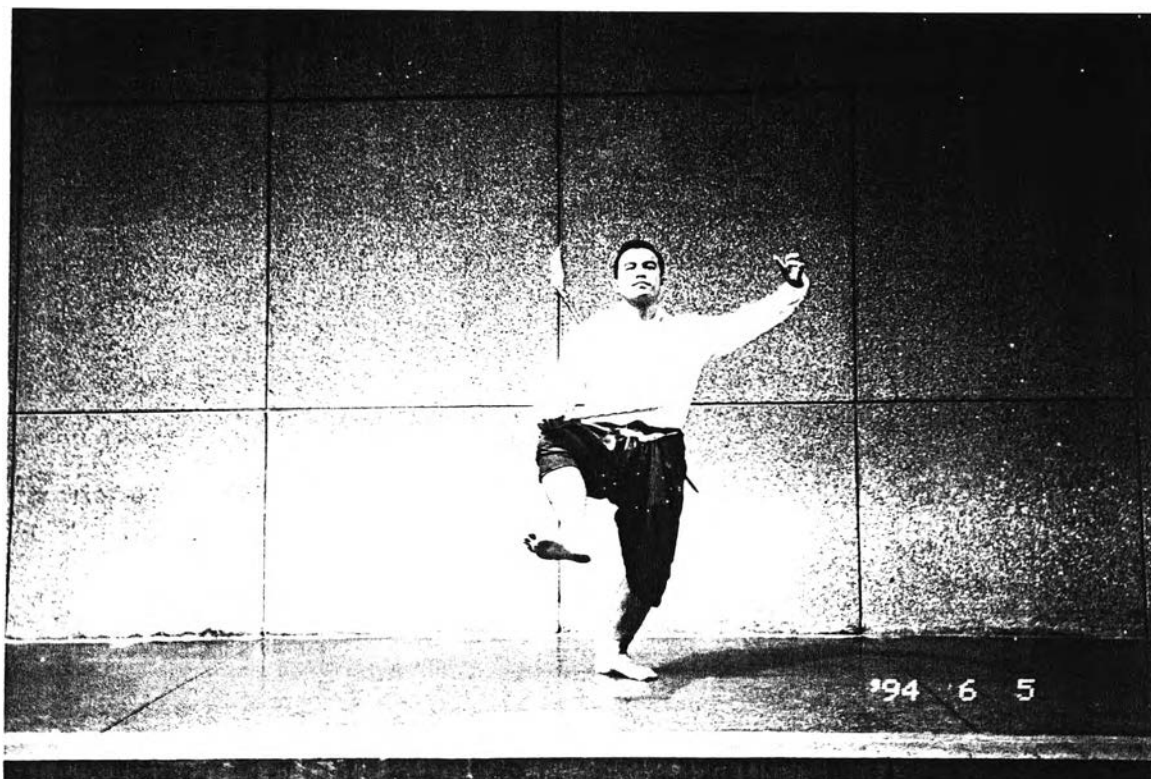
ภาพที่ 97 : ท่าที่ 16 ท่าเหยียดทางซ้าย + หน้าตรง

การปฏิบัติต่อจากท่ายืดกระบอกลงเหลี่ยมซ้าย คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบอง มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองทางซ้าย จังหวะที่ 1

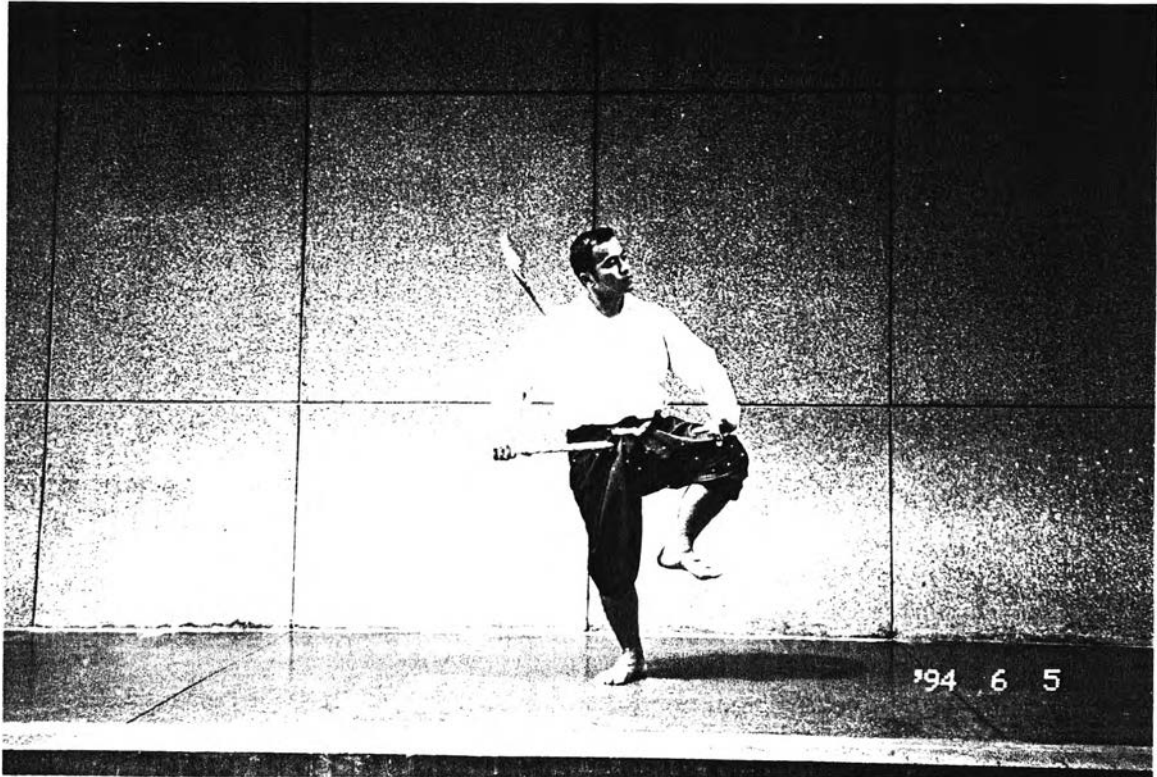
ภาพที่ 98 : ท่าที่ 17 ท่าทอนเท้าลงเหยียดทรงกระโดน

การปฏิบัติต่อจากท่าเหยียดทางซ้าย คือ ยืนเหยียดทรงกระโดน หน้าหน้าตัวอยู่ตรงกลาง
ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง มือซ้ายตั้งวงล่าง หน้ามองตรง จังหวะที่ 2

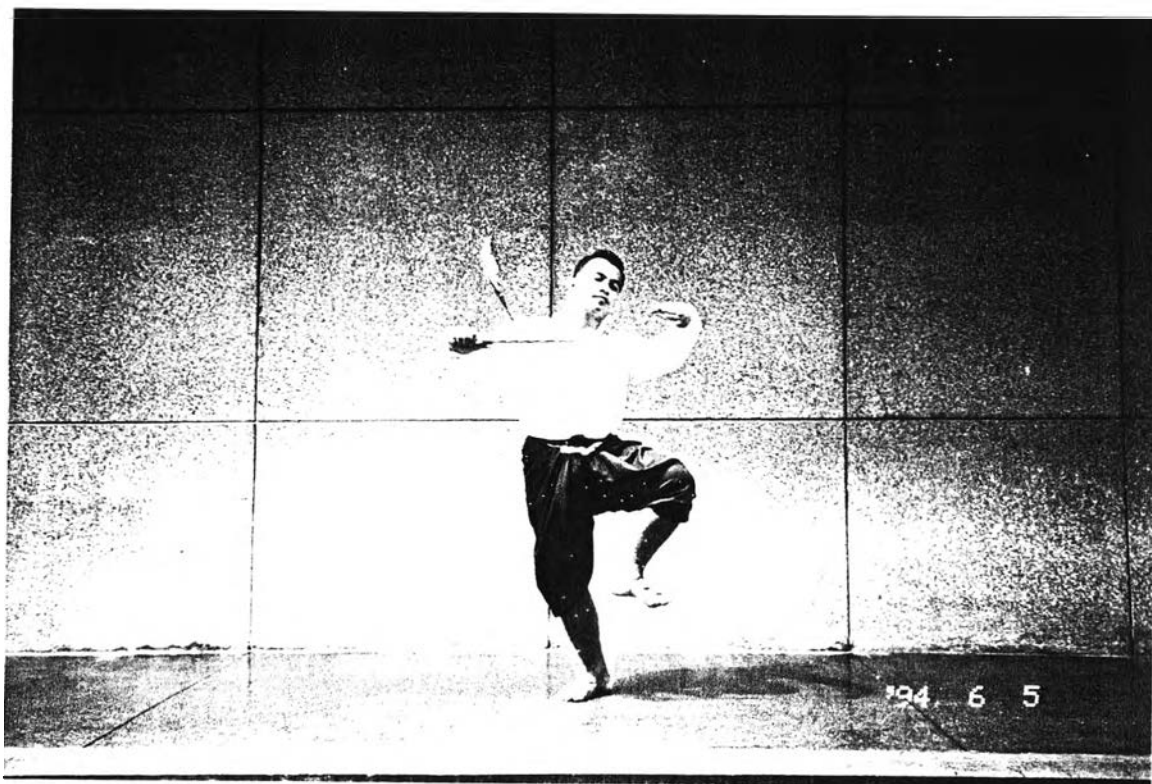
ภาพที่ 99 : ท่าที่ 18 ท่ากระทืบพื้น

การปฏิบัติต่อจากท่าทอนเท้า (ลงเหลี่ยมทรงกระโถน) คือ ยกขาขวาส่งมาด้านหน้า เท้าขนานกับพื้น งอเข่า เท้าซ้ายยืนเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง วางบนเข่า มือซ้ายตั้งวงสูง หน้ามองตรง จังหวะที่ 1

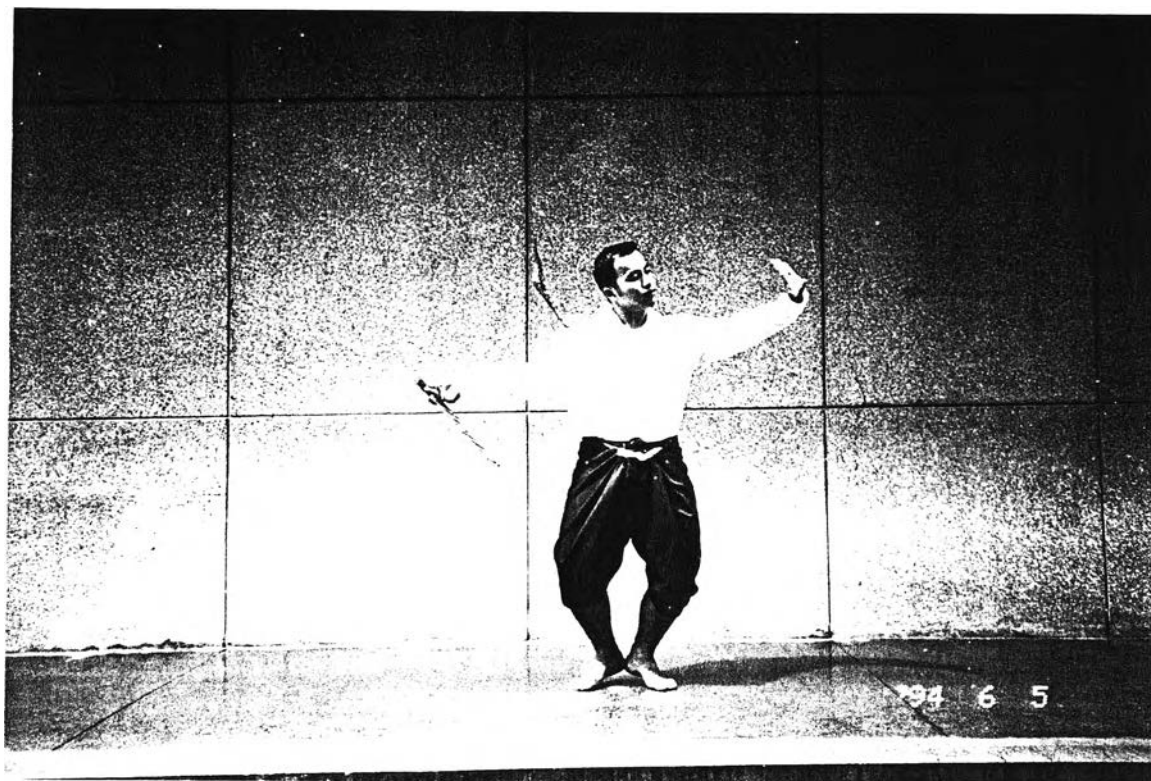
ภาพที่ 100 : ท่าที่ 19 ท่าก้าวเท้าไขว้ ยกเท้าซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่ากระทืบพื้น คือ ยกเท้าซ้ายหนีบรอง เท้าขวายืนเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง มือซ้ายตั้งวงล่าง หน้ามองทางซ้าย จังหวะที่ 2

ภาพที่ 101 : ท่าที่ 20 ท่ายึดกระบอบอกมือ

การปฏิบัติต่อจากท่าก้าวเท้าไขว้ยกเท้าซ้าย คือ ยกเท้าซ้ายหนีบน่อง เท้าขวายืนเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองขนานกับพื้น งอศอกระดับอก มือซ้ายจับตะแคงงอศอกระดับอก หน้ามองทางซ้าย เอียงศีรษะทางซ้าย จังหวะที่ 2

ภาพที่ 102 : ท่าที่ 21 ท่าเก็บไปทางซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่ายึดกระบองออกมือ คือ ยืนส้นเท้าชิดกัน เปิดส้นเท้ากับเหลี่ยม ย่อเข่า ลำตัวตั้งตรง มือขวาใช้นิ้วกลางและนิ้วชี้คิกระบองหงายมือ งอศอก มือซ้ายตั้งวงสูง หน้ามองทางซ้าย จังหวะที่ 2

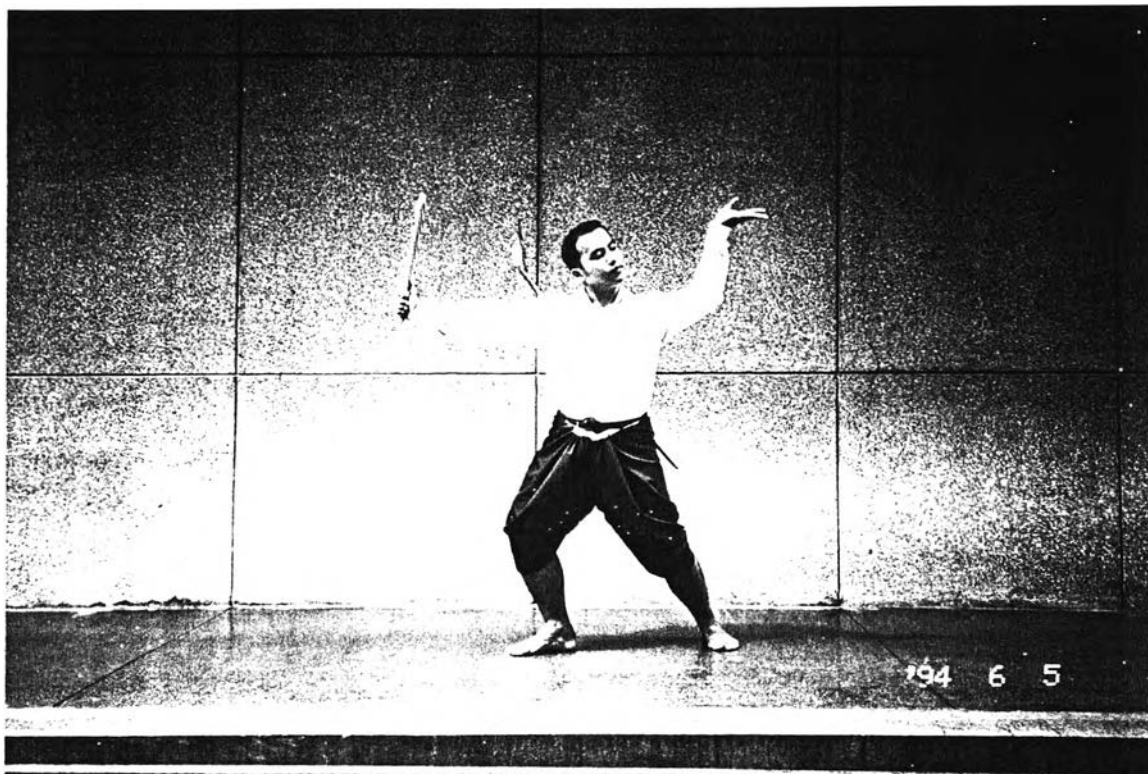
ภาพที่ 103 : ท่าที่ 22 ท่ากระโดดลงเหลี่ยมซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่าเก็บไปทางซ้าย คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักตัวอยู่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาคืบกระบองเช่นเดิม มือซ้ายตั้งวงสูง หน้ามองทางซ้าย จังหวะที่ 1

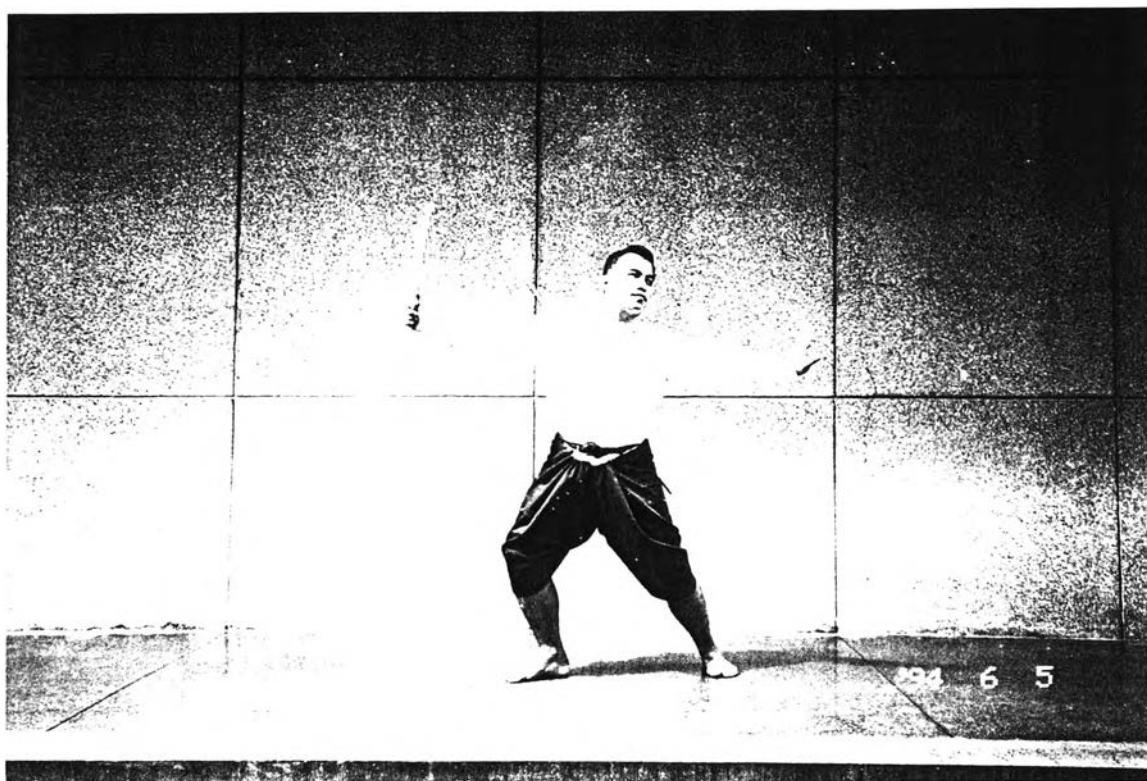
ภาพที่ 104 : ท่าที่ 23 ทำขึ้น (แบบตัวนาง)

การปฏิบัติต่อจากท่ากระโดดลงเหลี่ยมซ้าย คือ ยืนในลักษณะขาตั้งทั้งสองข้าง ไข้ปลายเท้าขวาจรดพื้น เท้าซ้ายยืนเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองเหยียดแขนตั้งตั้งกระบองหักข้อมือ มือซ้ายงอศอกหงายฝ่ามือระดับศีรษะ หน้ามองทางซ้าย จังหวะที่ 1

ภาพที่ 105 : ท่าที่ 24 ท่ายี่ดยุบหลบเหลี่ยม จังหวะที่ 1

การปฏิบัติต่อจากท่าขึ้นแบบตัวนาง คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย นำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองเช่นเดิม มือซ้ายหงายฝ่ามือองศอกระดับศีรษะ หน้ามองทางซ้าย จังหวะที่ 1

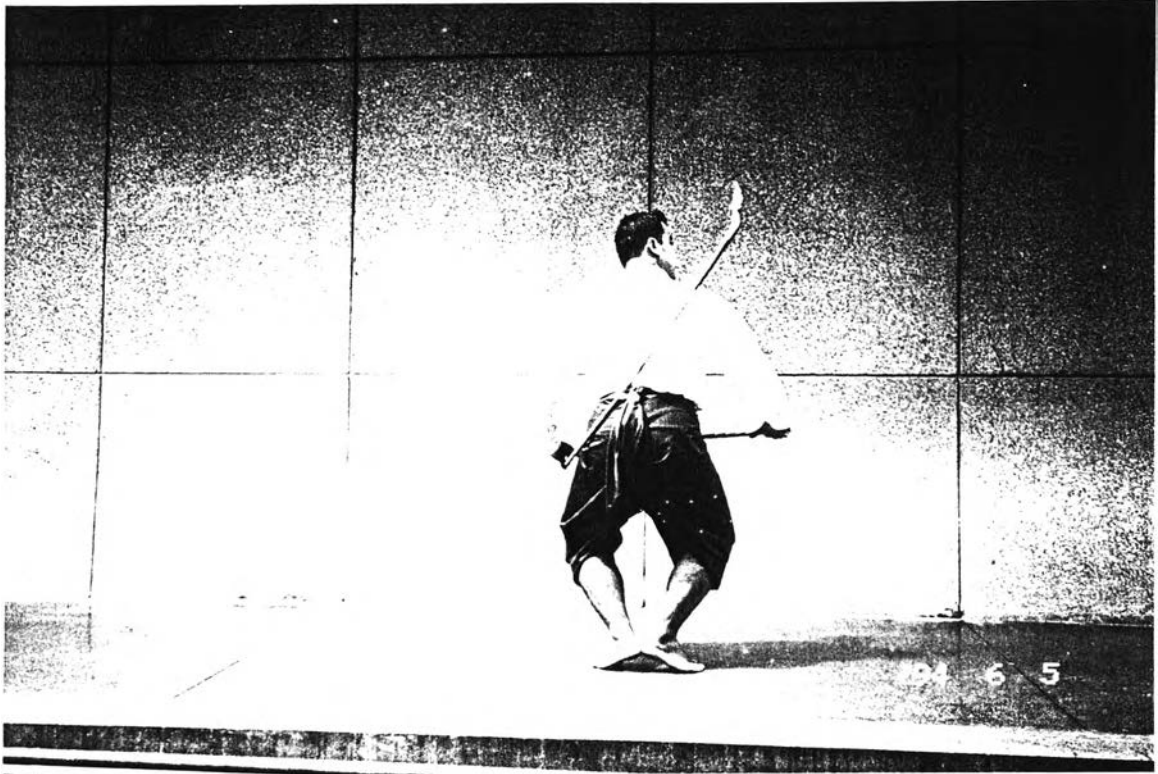
ภาพที่ 106 : ท่าที่ 25 ทำยี่ดยุบหลบเหลี่ยม จังหวะที่ 2

การปฏิบัติต่อจากทำยี่ดยุบหลบเหลี่ยม จังหวะที่ 1 คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้าหนักตัวอยู่ตรงกลาง มือขวาถือกระบองตั้งขึ้น แขนเหยียดตึง มือซ้ายหักข้อมือเหยียดแขนตึง หน้ามองทางซ้าย จังหวะที่ 1

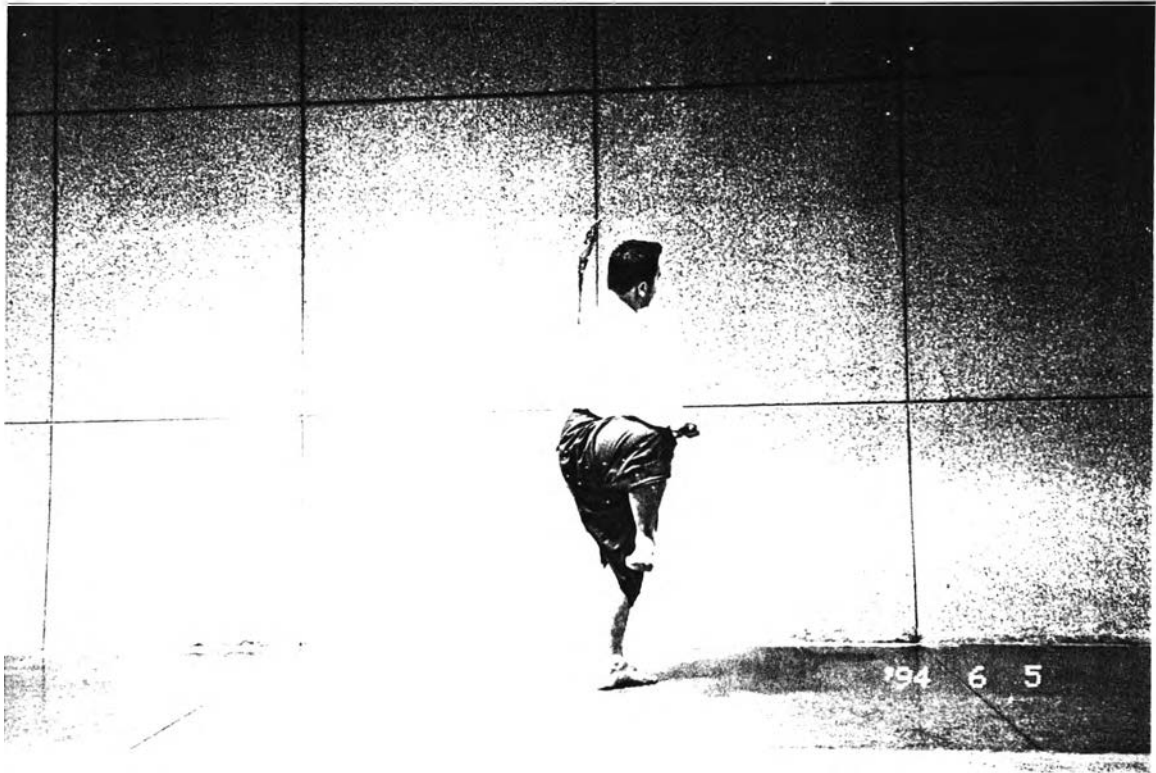
ภาพที่ 107 : ท่าที่ 26 ทำยี่ดยุดหลบเหลี่ยม จังหวะที่ 3

การปฏิบัติต่อจากทำยี่ดยุดหลบเหลี่ยม จังหวะที่ 2 คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย นำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองปลายชี้ที่พื้น เขยียดแขนตั้ง มือซ้ายเขยียดตั้ง ปิดปลายมือไปด้านหลัง หน้ามองทางขวา จังหวะที่ 1

ภาพที่ 108 : ท่าที่ 27 ท่าเก็บหมุนตัวทางขวา

การปฏิบัติต่อจากท่ายืดยุดหลบเหลี่ยม จังหวะที่ 3 คือ ยืนส้นเท้าชิดกัน เปิดส้น ก้นเหลี่ยม
ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง มือซ้ายตั้งวงล่าง หน้ามองทางขวา จังหวะที่ 2

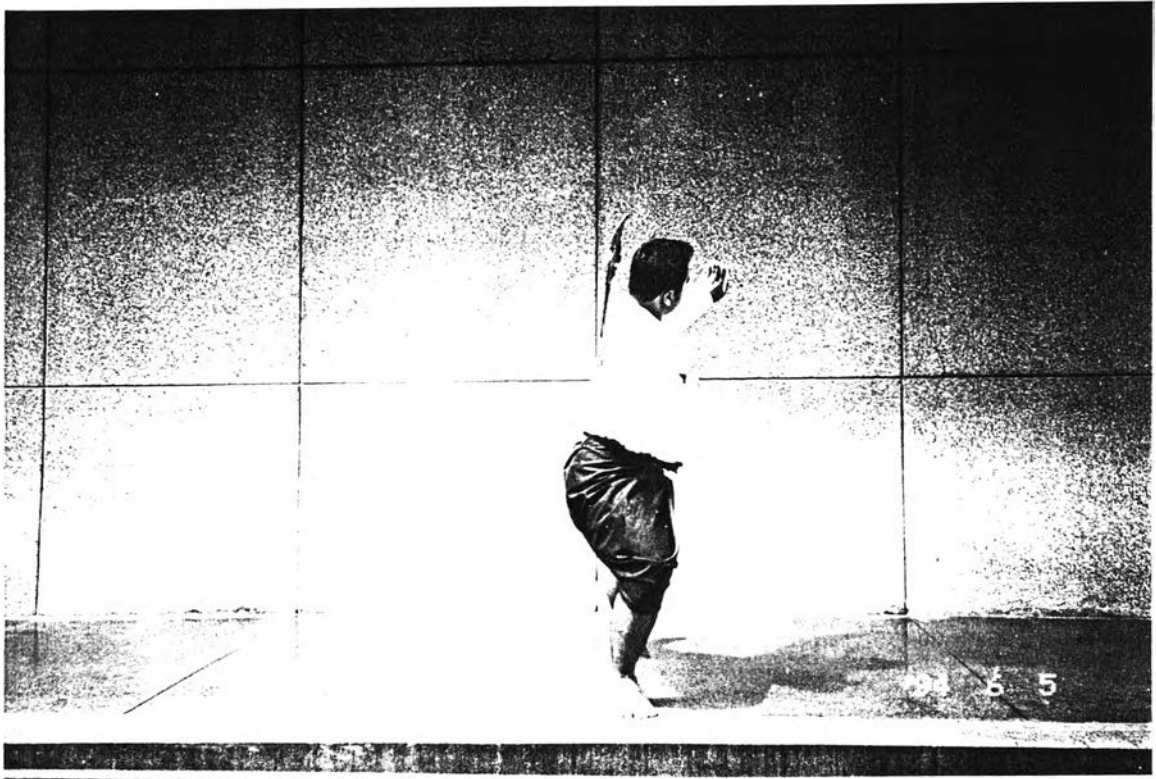
ภาพที่ 109 : ท่าที่ 28 ท่าชยับยกเท้าขวา

การปฏิบัติต่อจากท่าเก็บหมุนตัวทางขวา คือ ยื่นยกเท้าขวาหนีบงอง เท้าซ้ายยื่นเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง มือซ้ายตั้งวงล่าง หน้ามองทางซ้าย จังหวะที่ 2

ภาพที่ 110 : ท่าที่ 29 ท่ายืดกระแทบลงเดี่ยว จังหวะที่ 1

การปฏิบัติต่อจากท่าขยับยกเท้าขวา คือ ยกเท้าขวาหนีบร่อง เท้าซ้ายยื่นเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองงอศอก ระดับอก มือซ้ายจับตะแคงงอศอก ระดับอก หน้ามองทางซ้าย จังหวะที่ 2

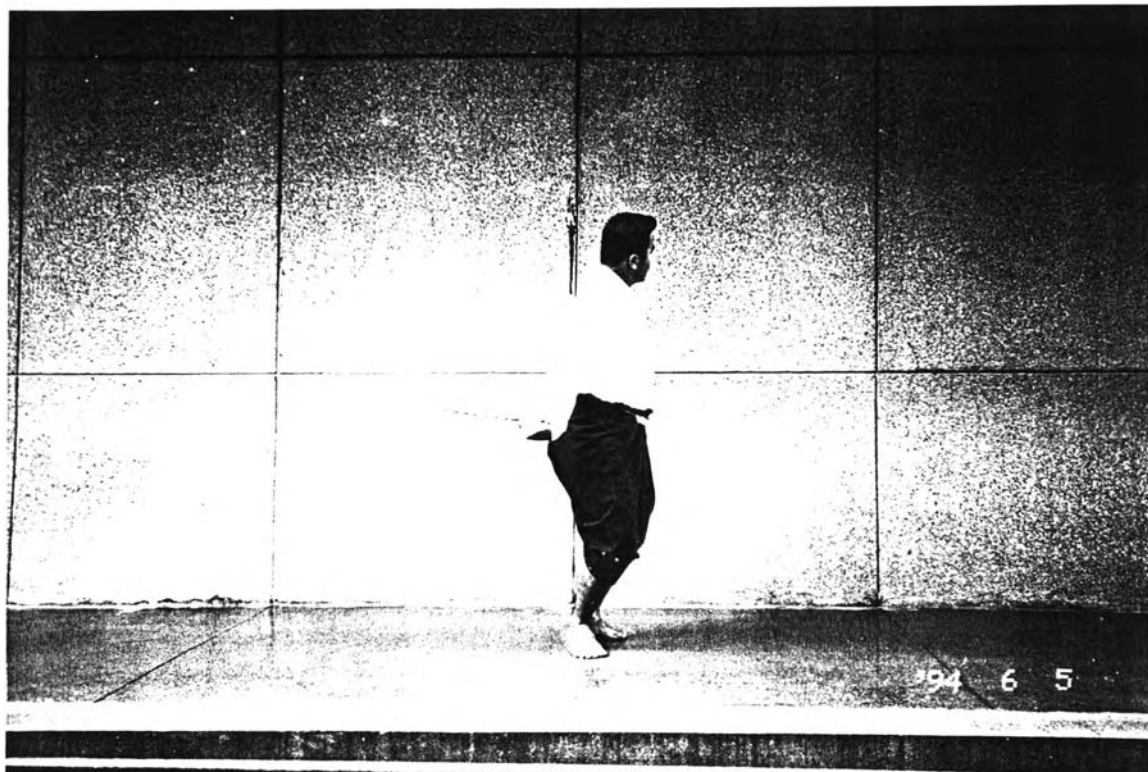
ภาพที่ 111 : ท่าที่ 30 ท่ายืดกระโหลกเดี่ยว จังหวะที่ 2

การปฏิบัติต่อจากท่ายืดกระโหลกเดี่ยวจังหวะที่ 1 คือ ยืนตั้งเหลี่ยมขวา เท้าซ้ายทอดเหยียดตั้งตั้งส้นเท้า น้าหนักตัวอยู่ตรงกลาง มือขวาถือกระบองหงายมือออกศอกกระดัดบอก ขนานกับพื้น มือซ้ายตั้งวงสูง หน้ามองทางซ้าย จังหวะที่ 2

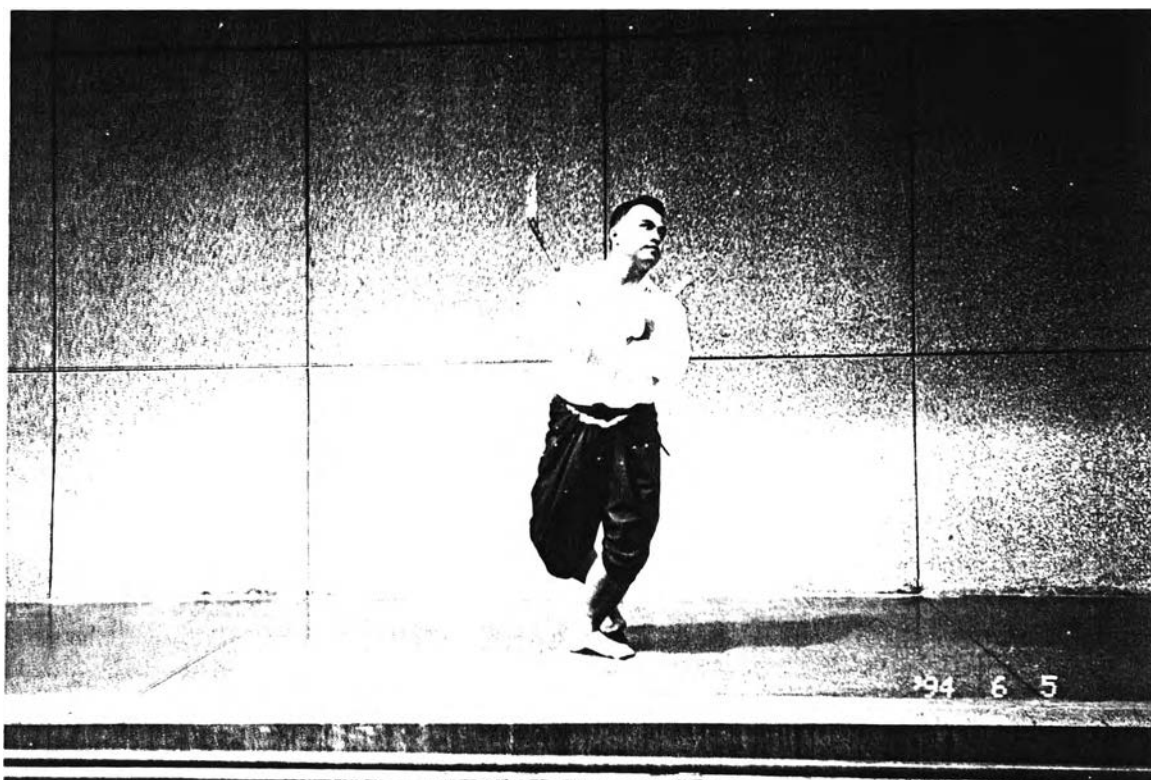
ภาพที่ 112 : ท่าที่ 31 ทำขึ้นพักทางซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่ายึดกระโหลกเสี้ยวจังหวะที่ 2 คือ ยืนลักษณะตั้งขาทั้งสองข้าง ให้ปลายเท้าขวาจรดพื้น เท้าซ้ายยืนเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาใช้นิ้วชี้ นิ้วกลาง คีบกระบองหงาย ซ้อมือขึ้น งอศอกระดับไหล่ มือซ้ายตั้งวงล่าง หน้ามองทางซ้ายและสะบัดกลับที่เดิม จังหวะที่ 1

ภาพที่ 113 : ท่าที่ 32 ท่าขยับเท้าชิดจับผ้าห่ม

การปฏิบัติต่อจากท่าขึ้นพัก คือ ยืนส้นเท้าชิดกันเปิดส้นเท้า กันเหลี่ยมทรงกระโถน หน้าหน้า
ตัวอยู่ตรงกลาง มือขวาถือกระบอง หักข้อมือ กระบองขนานกับพื้น เขยียดแขนตั้งส่งด้านหลัง มือ
ซ้ายจับหงายหักข้อมือ แขนเขยียดตั้งส่งด้านหลัง หน้ามองทางซ้าย จังหวะที่ 1

ภาพที่ 114 : ท่าที่ 33 ท่ายืดหยุ่นก้าวเท้าซ้ายไขว้จับผ้าห่ม

การปฏิบัติต่อจากท่าขยับเท้าชิดจับผ้าห่ม คือ หมุนตัวทางขวา เท้าซ้ายไขว้เท้าขวา น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองงอศอกไว้ที่อก มือซ้ายจับงอศอกไว้ที่อก หน้ามองทางซ้าย (ลักษณะจับผ้าห่มคลุม) จังหวะที่ 2

ภาพที่ 115 : ท่าที่ 34 ท่าก้าวเท้าขวาลงเหลี่ยม

การปฏิบัติต่อจากท่ายี่ดยุบก้าวเท้าซ้ายไขว้จับผ้าห่ม คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้าหนักอยู่ที่
เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาและมือซ้ายเช่นเดียวกับท่าที่ 33 หน้ามองทางซ้าย จังหวะที่ 1

ภาพที่ 116 : ท่าที่ 35 ท่าเก็บหมุนตัวไปทางขวา

การปฏิบัติต่อจากท่าก้าวเท้าขวาลงเหลี่ยม คือ หมุนตัวทางขวา ยืนส้นเท้าชิดกัน เปิดส้นเท้ากันเหลี่ยม มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง มือซ้ายตั้งวงล่าง หน้ามองทางขวา จังหวะที่ 2

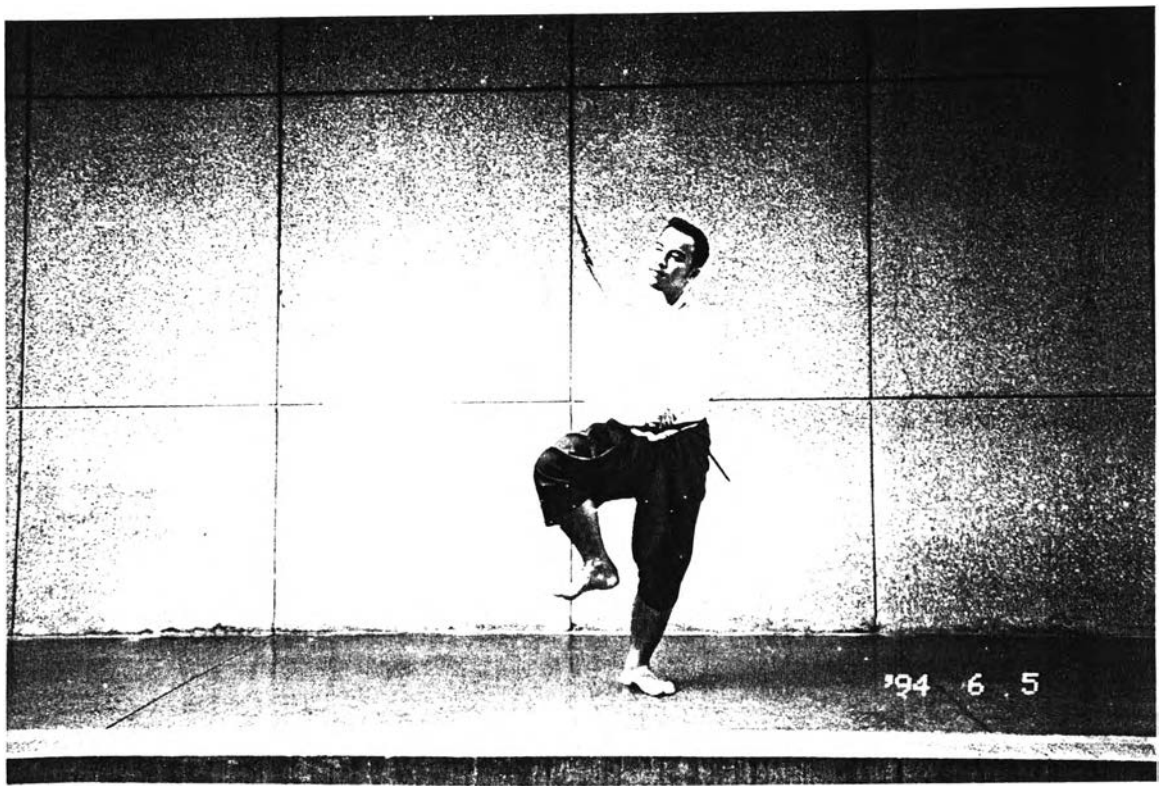
ภาพที่ 117 : ท่าที่ 36 ท่าก้าวเท้าซ้ายเงี้ยว

การปฏิบัติต่อจากท่าเก็บหมุนตัวไปทางขวา คือ หมุนตัวทางขวา ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย
 หน้านักอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองแขนเหยียดตึง ตั้งกระบองขึ้น มือซ้ายตั้งวง
 ล่าง หน้านมองทางซ้าย จังหวะที่ 2

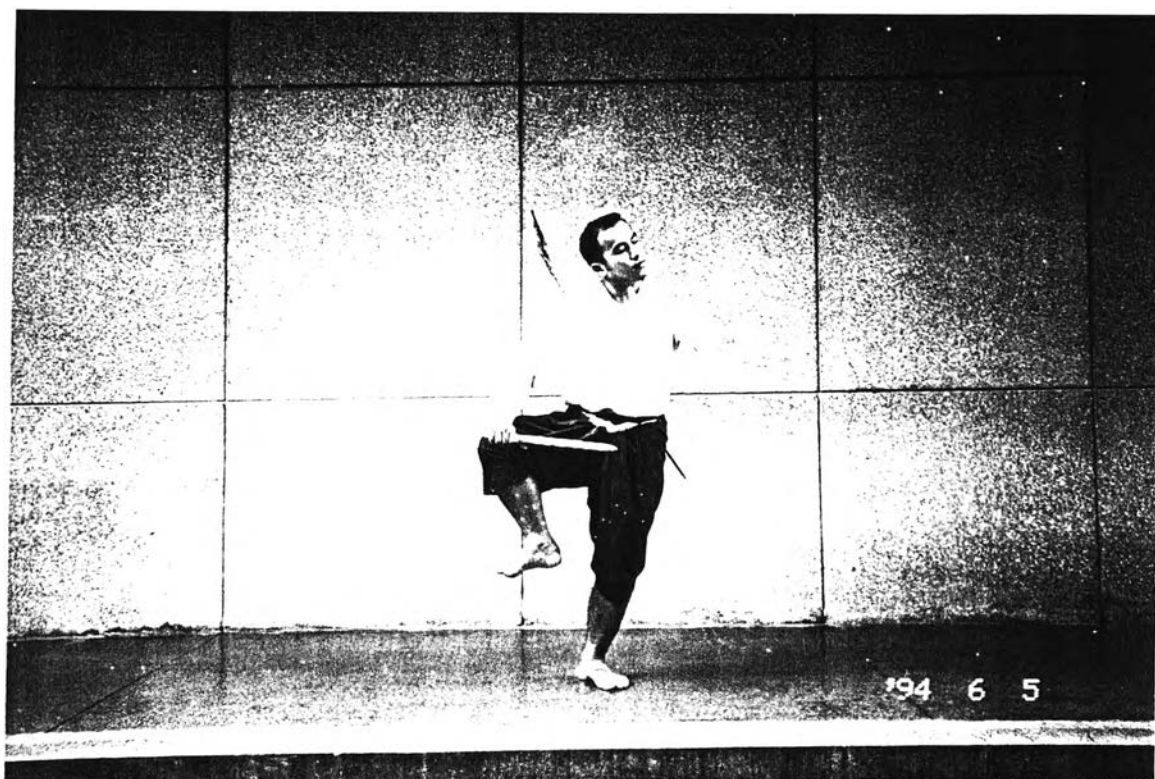
ภาพที่ 118 : ท่าที่ 37 ท่าปะเท่งปะ จังหวะที่ 1

การปฏิบัติต่อจากท่าก้าวเท้าซ้ายเงื่อ คือ ยกเท้าซ้ายหนีบนอง เท้าขวายืนเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองหักข้อมือขึ้น เขี่ยดตีงระดับไหล่ มือซ้ายตั้งวงล่าง หน้ามองทางซ้าย

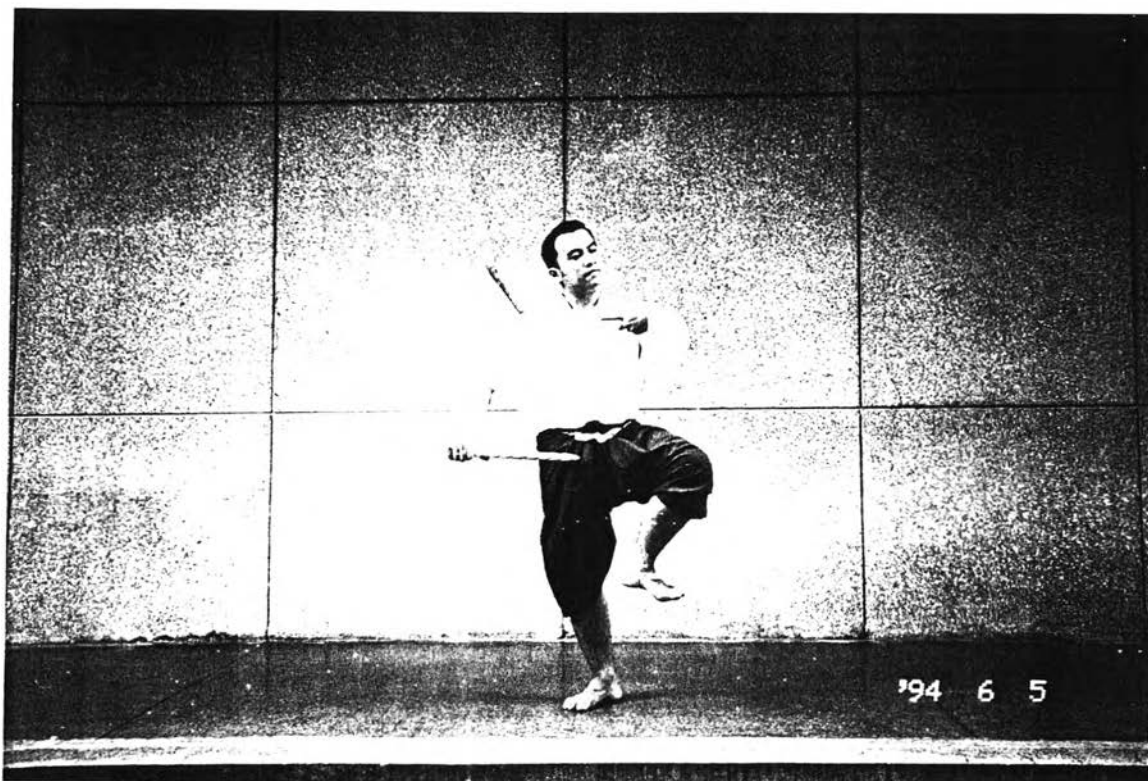
ภาพที่ 119 : ท่าที่ 38 ท่าปีะเท่งปีะ จังหวะที่ 2

การปฏิบัติต่อจากท่าปีะเท่งปีะ จังหวะที่ 1 คือ ยกเท้าขวาหนีบนอง เท้าซ้ายยืนเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองหักข้อมือเข้าหาลำตัว กระบองอยู่ระดับเอว มือซ้ายจับคว่ำซ้อน ปลายคางงอศอก หน้ามองทางขวา

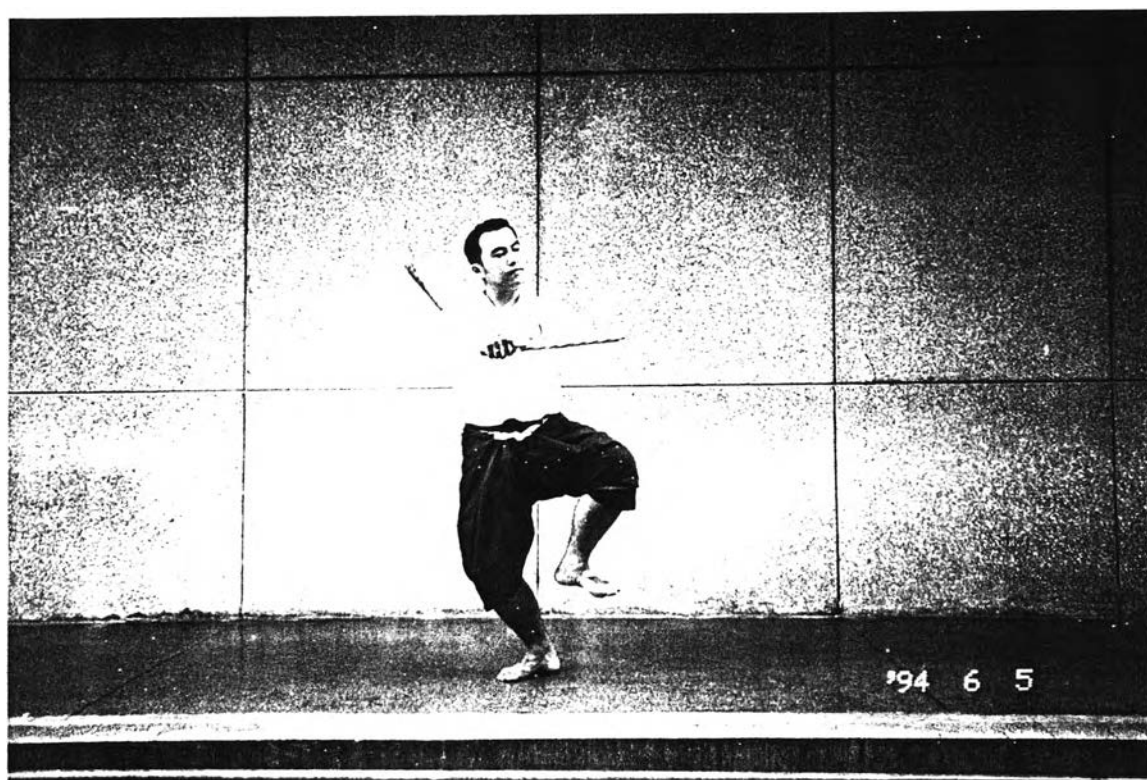
ภาพที่ 120 : ท่าที่ 39 ท่าป๊ะเท่งป๊ะ จังหวะที่ 3

การปฏิบัติต่อจากท่าป๊ะเท่งป๊ะ จังหวะที่ 2 คือ ยืนยกเท้าขวาหนีบน่อง เท้าซ้ายยืนเป็นหลัก มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง มือซ้ายหงายฝ่ามือข้อปลายคาง หน้ามองทางซ้าย

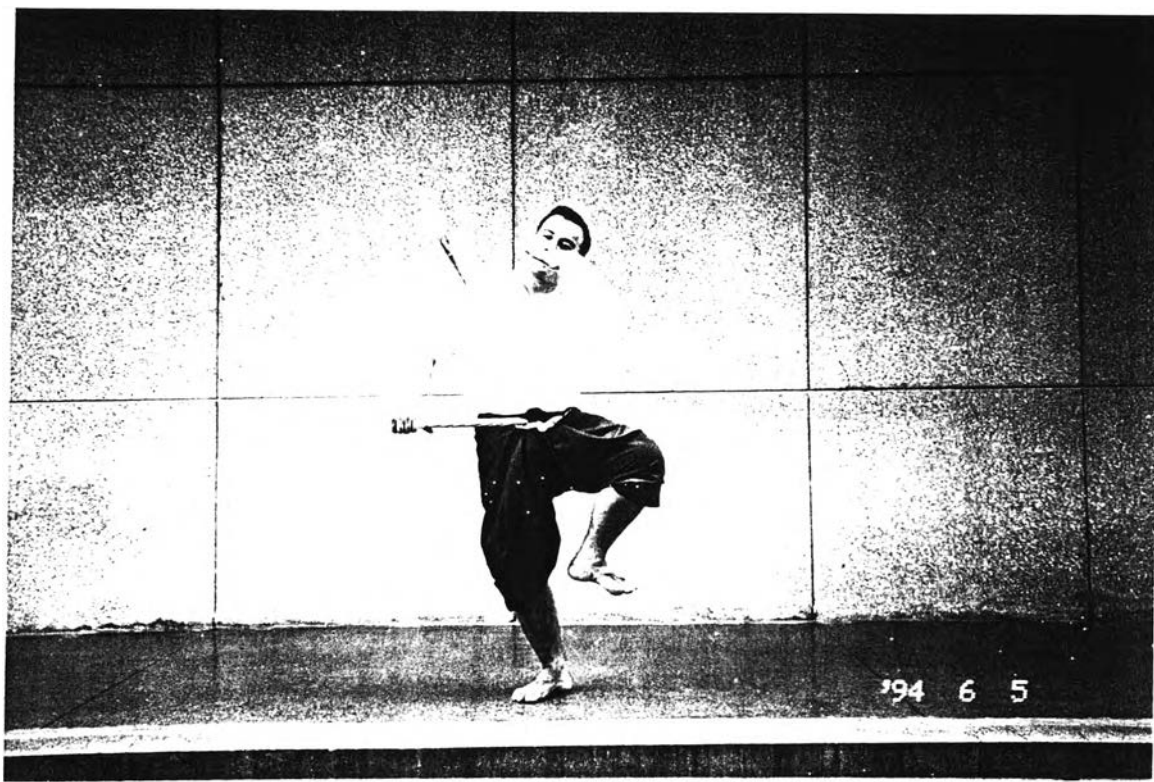
ภาพที่ 121 : ท่าที่ 40 ท่าชี่นิ้ว (โยธา)

การปฏิบัติต่อจากท่าปะเท่งปะะ จังหวะที่ 3 คือ ยกเท้าซ้ายหนีบนอง เท้าขวายืนเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง มือซ้ายยกขึ้นระดับไหล่ งอศอกชี่นิ้วชี่กวาดมือไปด้านหลัง หน้าหน้ามองทางซ้าย จังหวะที่ 2

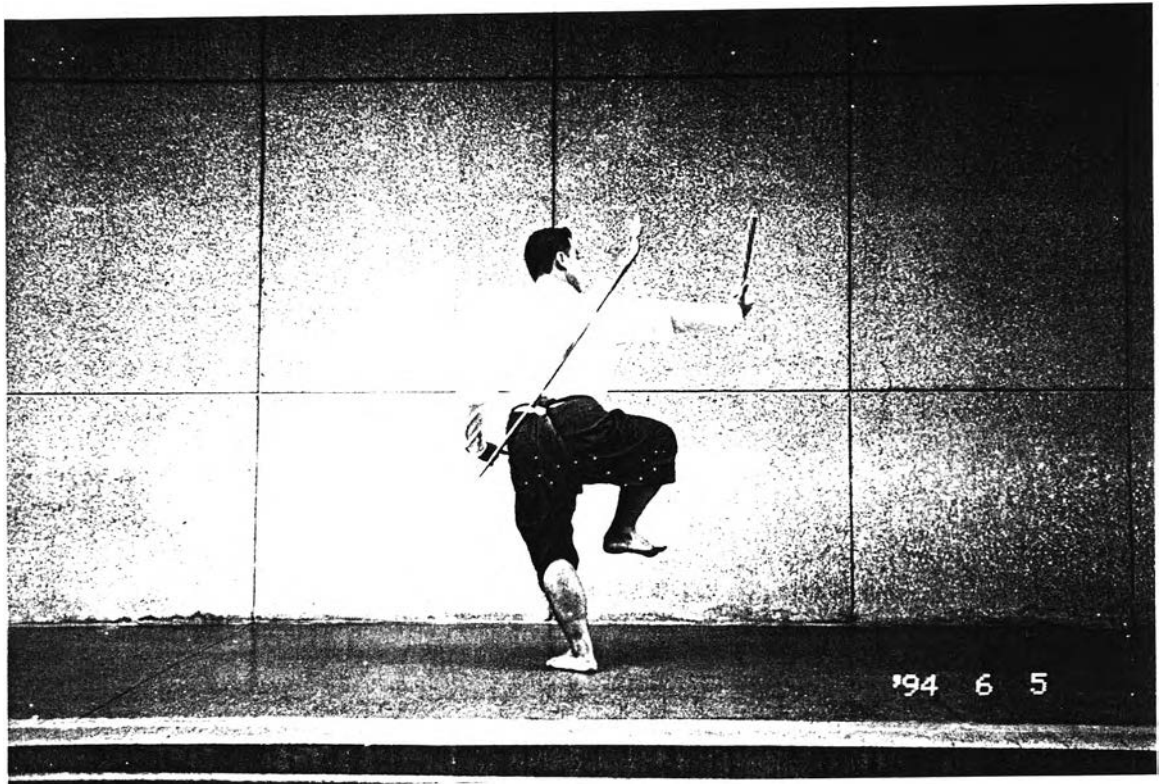
ภาพที่ 122 : ท่าที่ 41 ท่าพร้อม

การปฏิบัติต่อจากท่าโยธา คือ ยกเท้าซ้ายหนีบน้อง เท้าขวายืนเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองขนานกับพื้นระดับอก มือซ้ายจับรวบรวมไว้ที่มือขวา งอศอก หน้ามองทางซ้าย จังหวะที่ 2

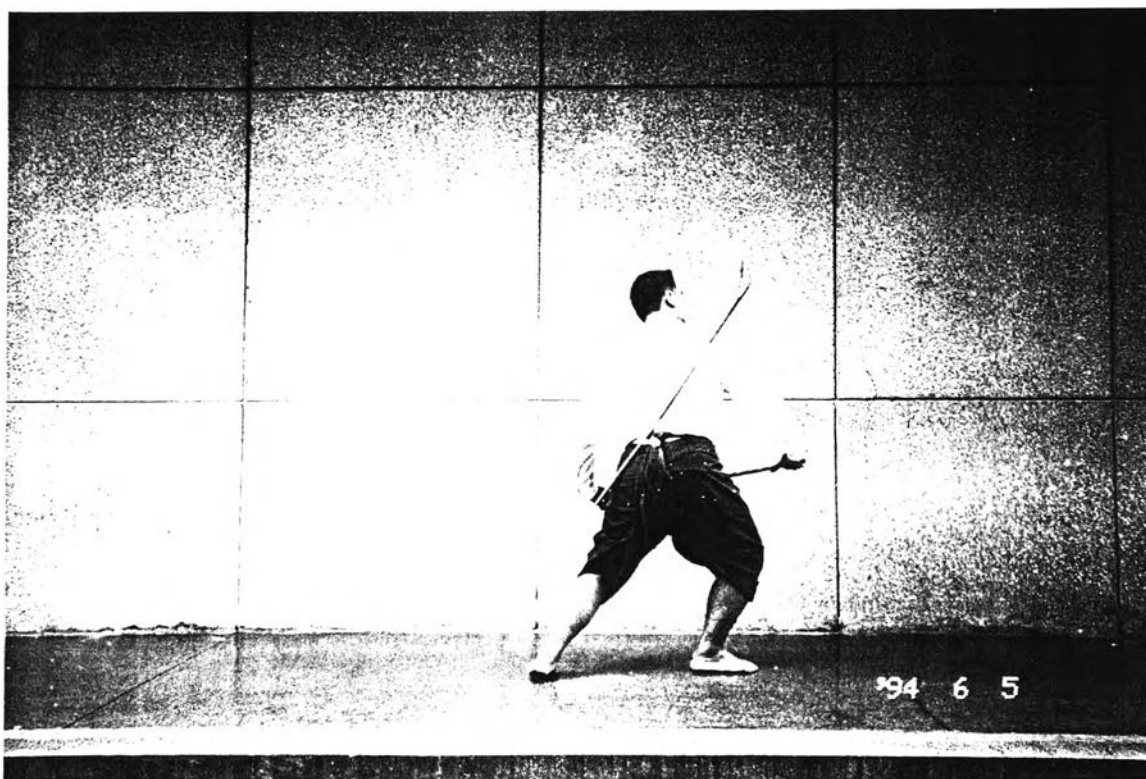
ภาพที่ 123 : ท่าที่ 42 ท่ายิ้ม

การปฏิบัติต่อจากท่าพร้อม คือ ยกเท้าซ้ายหนีบน้อง เท้าขวายืนเป็นหลัก มือขวาถือ
กระบองตั้งวงล่าง มือซ้ายจับที่ปาก หน้ามองตรง เอียงศีรษะทางซ้าย จังหวะที่ 2

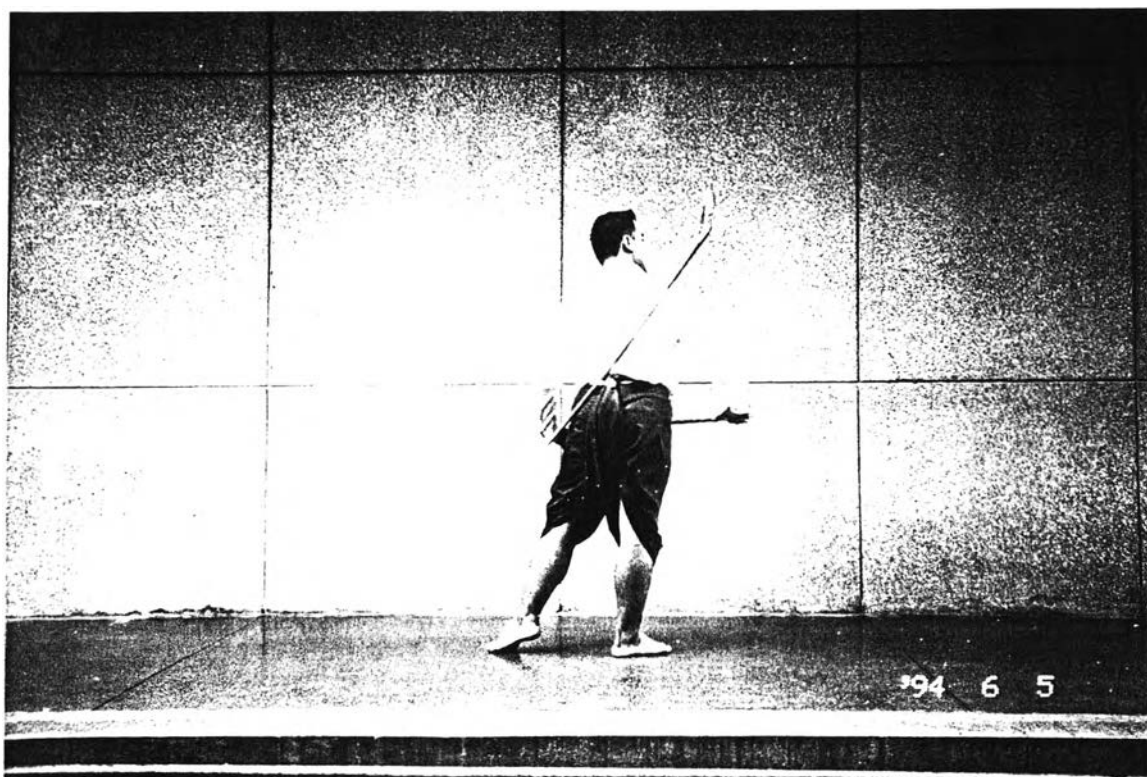
ภาพที่ 124 : ท่าที่ 43 ท่าถึง

การปฏิบัติต่อจากท่ายืม คือ หมุนตัวทางขวา ยกเท้าขวาหนีบนอง เท้าซ้ายยื่นเป็นหลัก
ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองแขนเหยียดตึง มือซ้ายตั้งวงล่าง หน้ามองทางขวา จังหวะที่ 2

ภาพที่ 125 : ท่าที่ 44 ท่ายึดกระบี่ลงวง

การปฏิบัติต่อจากท่าถึง คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้าหนักอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบี่องตั้งวงล่าง มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองทางขวา จังหวะที่ 2

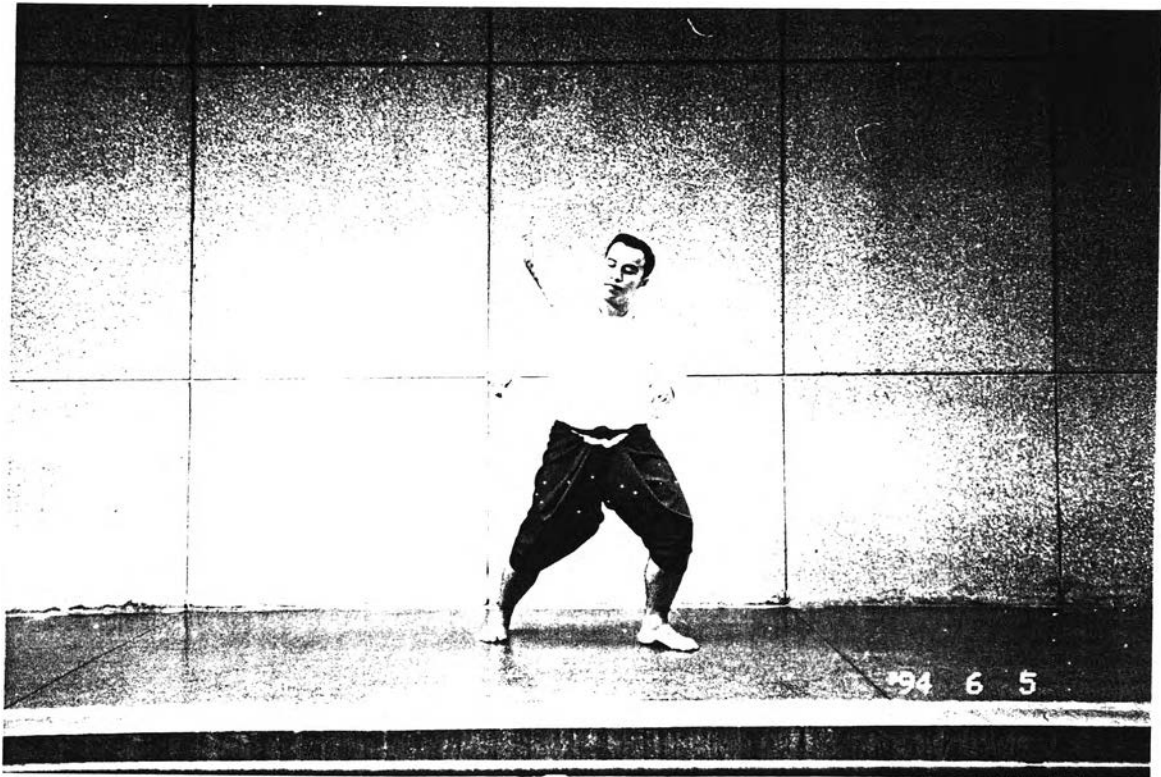
ภาพที่ 126 : ท่าที่ 45 ท่าขึ้นทางขวา (แบบนาง)

การปฏิบัติต่อจากท่ายึดกระบองลงวง คือ ยืนขาตั้งทั้งสองข้าง ปลายเท้าซ้ายจรดพื้น ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง มือซ้ายตั้งวงล่าง หน้ามองทางขวา จังหวะที่ 1

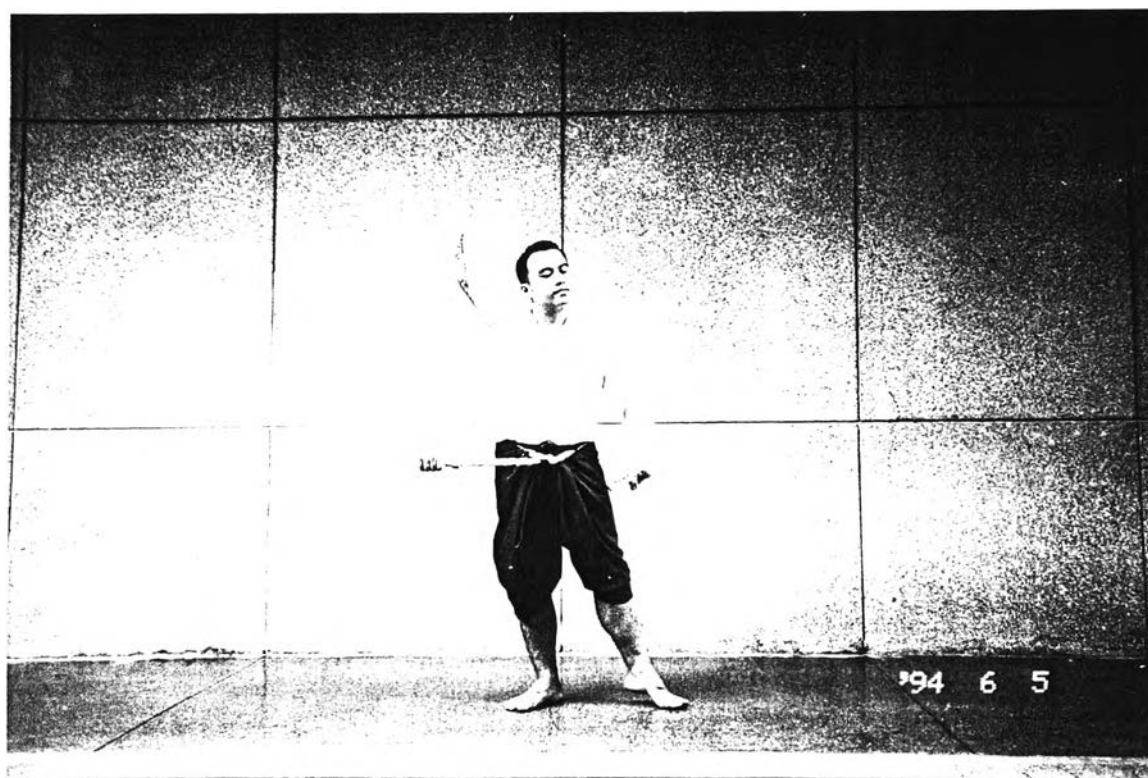
ภาพที่ 127 : ท่าที่ 46 ท่าปلوبจังหวะที่ 1

การปฏิบัติต่อจากท่าขึ้นทางขวา คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักตัวอยู่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรงบิดมาทางขวา มือขวาถือกระบองคว่ำลงงอศอก มือซ้ายจับคว้างงอศอก หน้ามองทางขวา จังหวะที่ 2

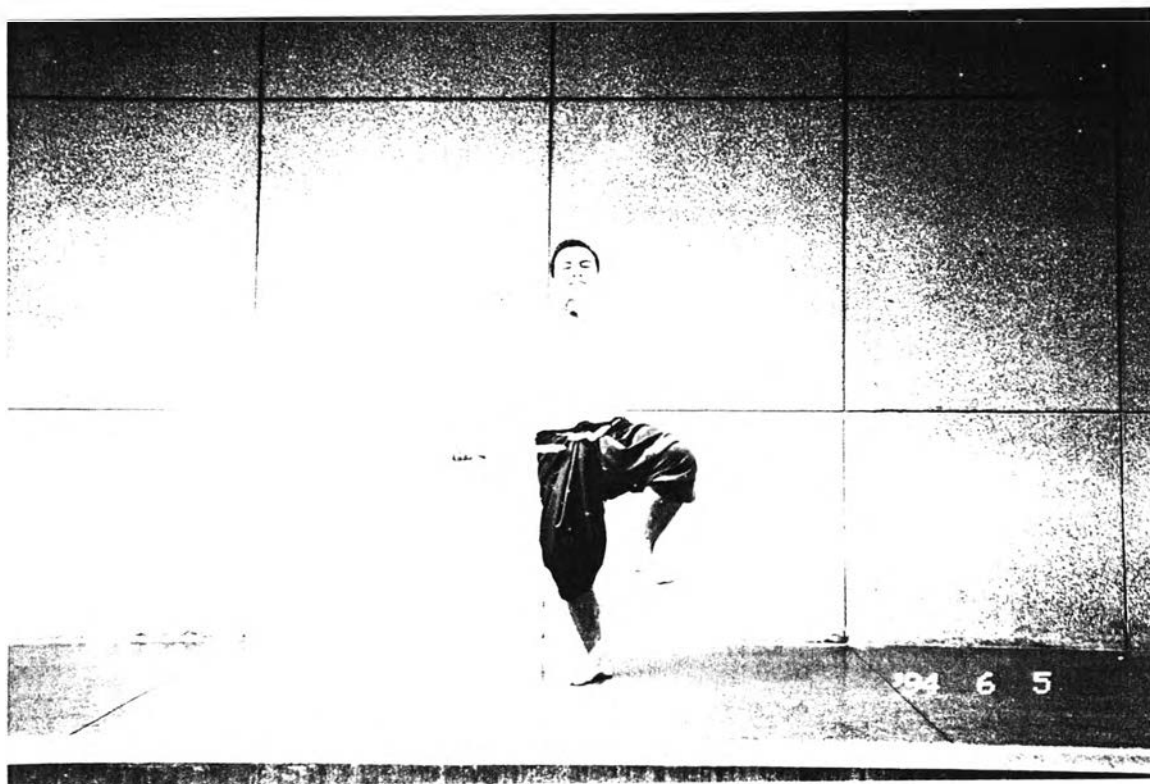
ภาพที่ 128 : ท่าที่ 47 ท่าปلوبจิ้งหะที่ 2

การปฏิบัติต่อจากท่าปلوبจิ้งหะที่ 1 คือ หมุนตัวมาทางขวา ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนัก
ตัวอยู่ที่เท้าซ้าย มือขวาถือกระบอง ปลายชี้ลงพื้นนอกศอกกระดัดบอก (บริเวณไหล่ของเสนาที่นั่งคุกเข่า)
มือซ้ายฝ่ามือแบ ลักษณะโอบไหล่ หน้ามองทางขวา จิ้งหะที่ 1

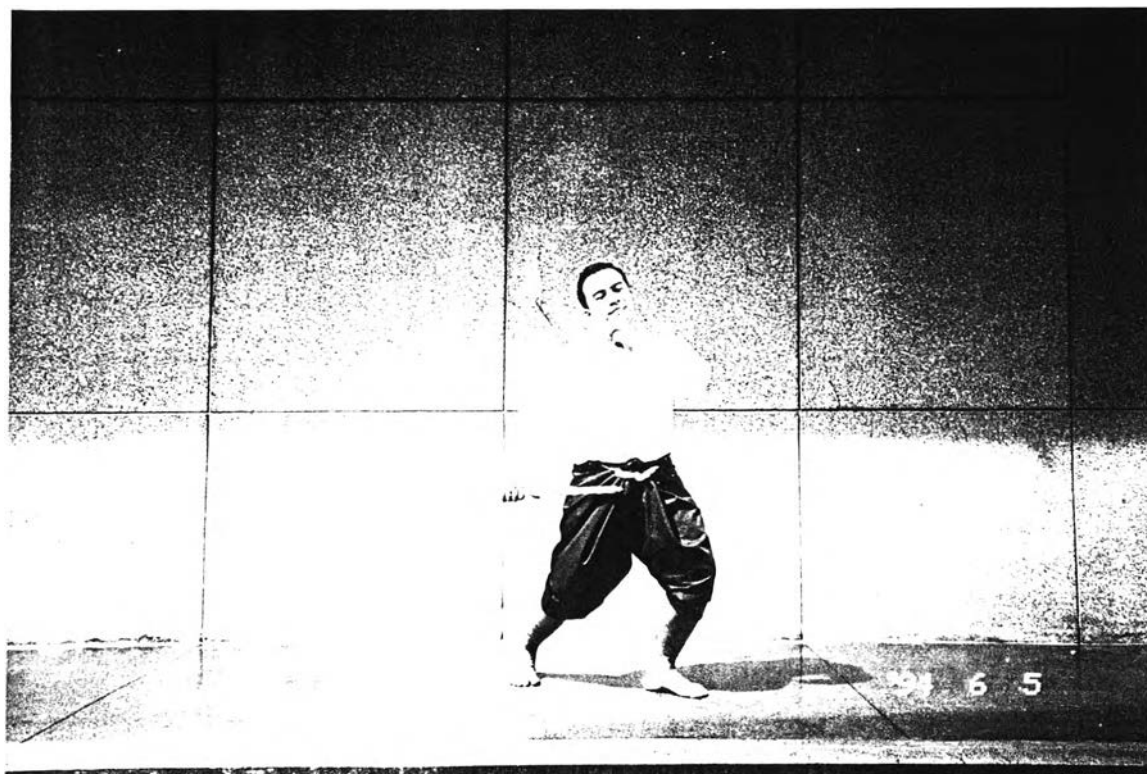
ภาพที่ 129 : ท่าที่ 48 ท่าขึ้นทางขวา (แบบนาง)

การปฏิบัติต่อจากท่าปلوبจังหวะที่ 2 คือ ยืนขาตั้งทั้งสองข้าง ให้ปลายเท้าซ้ายจรดพื้น
เท้าขวายืนเป็นหลัก มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง มือซ้ายตั้งวงล่าง หน้ามองทางซ้าย จังหวะที่ 1

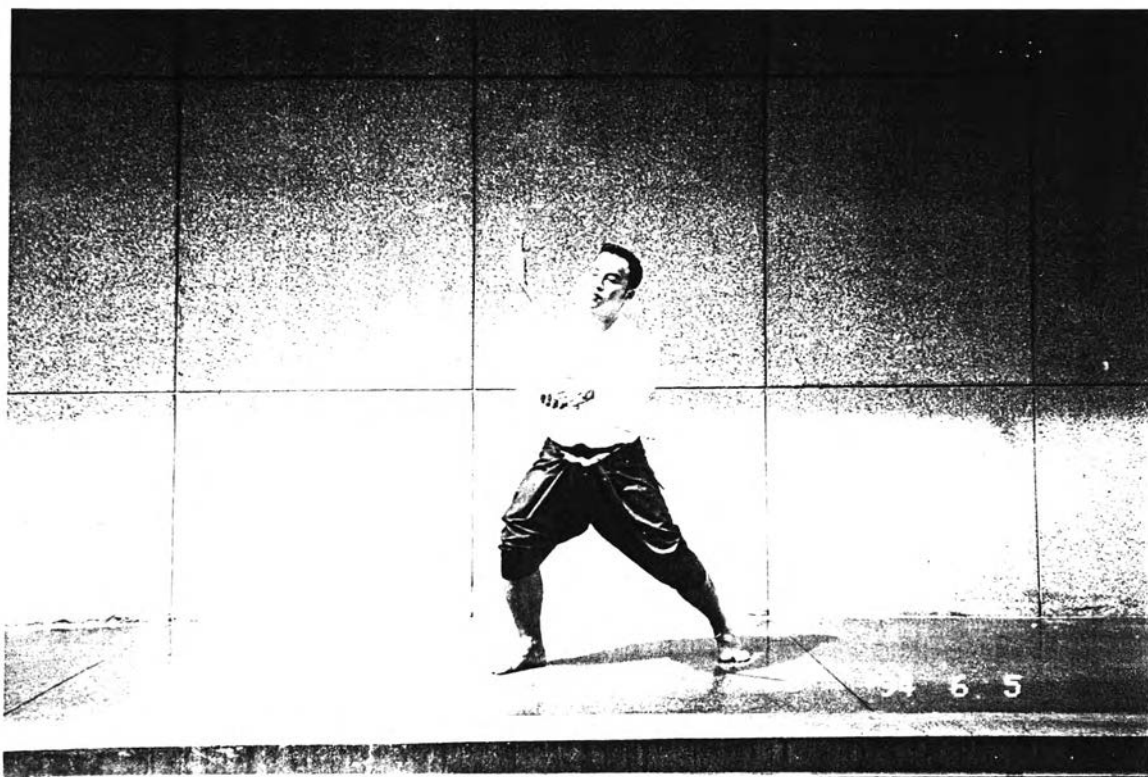
ภาพที่ 130 : ท่าที่ 49 ท่าโยธา ท่าที่ 1

การปฏิบัติต่อจากท่าขึ้นทางขวา คือ ยกเท้าซ้ายหนีบรอง เท้าขวายืนเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง มือซ้ายยกขึ้นระดับอก งอศอกตั้งข้อมือ ชี้นิ้วชี้ระดับปาก หน้ามองตรง จังหวะที่ 1

ภาพที่ 131 : ท่าที่ 50 ท่าโยธา ท่าที่ 2

การปฏิบัติต่อจากท่าโยธาจังหวะที่ 1 คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้าหนักอยู่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง มือซ้ายตั้งข้อมือ ชี้นิ้วตั้งขึ้น งอศอกกระดืบไหล่ หน้ามองทางซ้าย จังหวะที่ 1

ภาพที่ 132 : ท่าที่ 51 ท่าพร้อม

การปฏิบัติต่อจากท่าโยธาจังหวะที่ 2 คือ หมุนตัวทางขวา ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบอง งอศอกเข้าหาลำตัวขนานกับพื้น มือซ้ายจับคอกว่า รวบที่มือขวา งอศอกระดับอก หน้ามองทางขวา จังหวะที่ 2

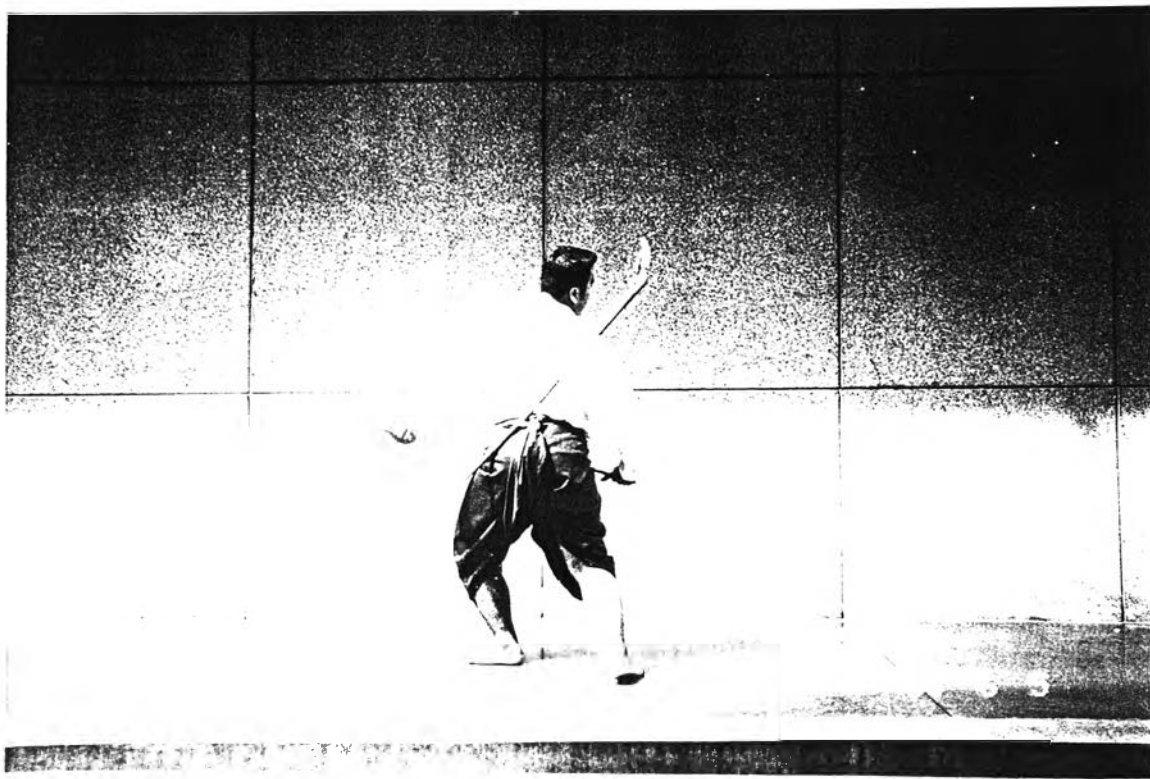
ภาพที่ 133 : ท่าที่ 52 ท่าโยม

การปฏิบัติต่อจากท่าพร้อม คือ ยืนขาตั้งสองข้าง ไข้ปลายเท้าขวาจรดพื้น ลำตัวตั้งตรง มือ
ขวาถือกระบองระดับวงล่าง มือซ้ายจับที่ปาก หน้ามองตรง เอียงศีรษะทางซ้าย จังหวะที่ 2

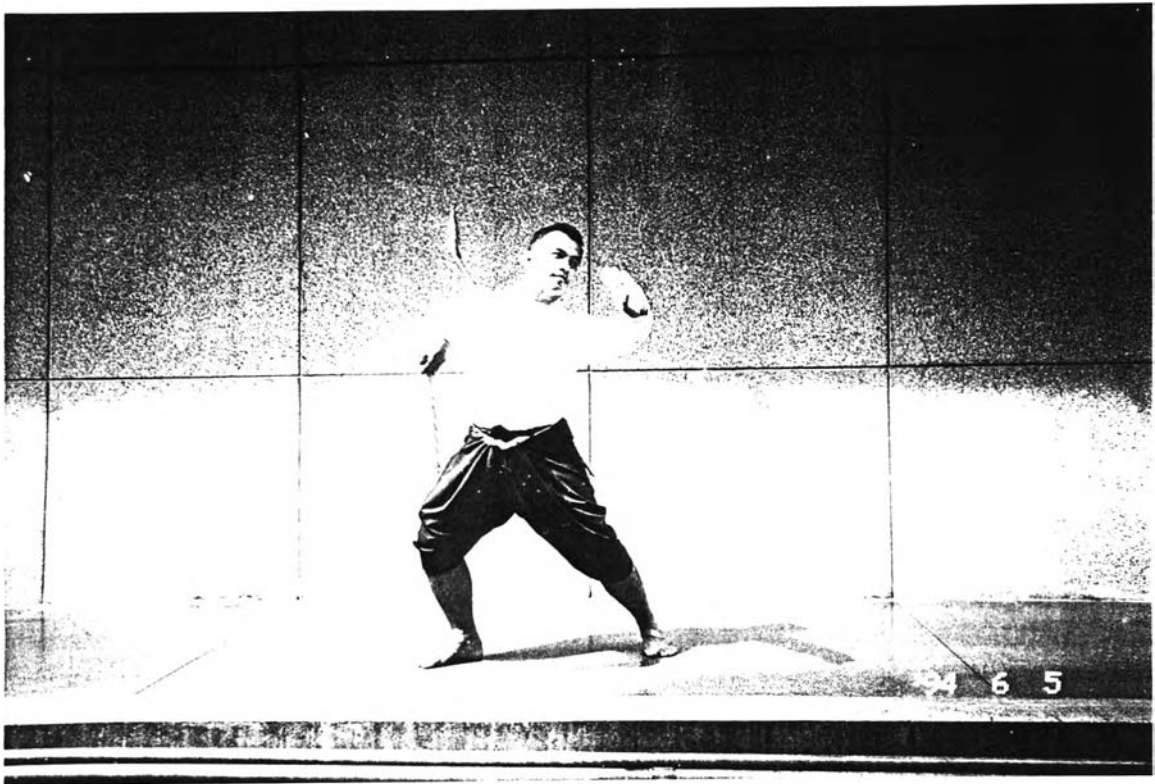
ภาพที่ 134 : ท่าที่ 53 ทำเดิน ครั้งที่ 1

การปฏิบัติต่อจากท่ายืม คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้าหนักอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวเอนทางซ้าย มือขวาถือกระบองแขนเหยียดตึง หักข้อมือขึ้นส่งด้านหลัง มือซ้ายตั้งวงล่างระดับเอวส่งมาด้านหน้าเล็กน้อย หน้ามองทางซ้าย จังหวะที่ 1

ภาพที่ 135 : ท่าที่ 54 ท่าเดิน ครั้งที่ 2

การปฏิบัติต่อจากท่าเดิน จังหวะที่ 1 คือ หมุนตัวทางขวา ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักอยู่ที่
เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองระดับวงล่าง มือซ้ายจับหางย แขนเหยียดตั้ง ส่งไปด้าน
หลัง หน้ามองทางขวา จังหวะที่ 1

ภาพที่ 136 : ท่าที่ 55 ท่าเดิน ครั้งที่ 3

การปฏิบัติต่อจากท่าเดินจังหวะที่ 2 คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้าหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวเอนทางซ้าย มือขวาถือกระบองคว่ำลงงอศอกระดับอก มือซ้ายตั้งวงระดับไหล่ งอศอกเข้าหาลำตัว หน้ามองทางซ้าย จังหวะที่ 1

ภาพที่ 137 : ท่าที่ 56 ท่าขึ้นทางซ้าย (แบบนาง)

การปฏิบัติต่อจากท่าเดินจังหวะที่ 3 คือ ยืนขาตั้งสองข้าง ใช้ปลายเท้าขวาจรดพื้น เท้าซ้ายยืนเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง มือซ้ายตั้งวงล่าง หน้ามองทางขวา จังหวะที่ 1

กระบวนการทำรำตรวจพลของอากาศไต รูปแบบนายราชมพ โภธิเวส มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากกระบวนการตรวจพลของนายทองเริ่ม มงคลนัญ และนายหยัด ช้างทอง คือ กระบวนการตรวจพลอากาศไตของนายราชมพ โภธิเวส ซึ่งท่านได้ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้ในการแสดง ณ สังคีตศาลา เมื่อปี พ.ศ. 2542 เป็นกระบวนการตรวจพลด้วยกระบอง (อาวุธสั้น) และด้วยเหตุที่เป็นกระบวนการตรวจพลที่มีลักษณะเฉพาะเพียงท่านเดียวจึงไม่สามารถเปรียบเทียบความต่างได้ แต่เพื่อให้งานวิจัยฉบับนี้มีความสมบูรณ์ครบถ้วน จึงขอบันทึกไว้เพื่อประโยชน์แก่ผู้ศึกษาค้นคว้าต่อไป

ตารางที่ 4 : ตารางแสดงลักษณะท่ารำตรวจพลอากาศไต ของนายราชมพ โภธิเวส
ด้วยอาวุธกระบอง

ลำดับที่	นายราชมพ โภธิเวส ชื่อท่าวิธีปฏิบัติ	ลักษณะเหลี่ยม
1	เดินออกจังหวะที่ 1 (เท้าซ้าย)	หลบเหลี่ยม (ขวา)
2	เดินออกจังหวะที่ 2 (เท้าขวา)	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
3	ขึ้นทางซ้าย (ยืนมอง) (แบบตัวนาง)	-
4	กวักรเรียก จังหวะที่ 1 (ยกเท้าซ้าย)	-
5	กวักรเรียก จังหวะที่ 2 (ลงเหลี่ยม)	หลบเหลี่ยม (ขวา)
6	โยธา (ขึ้นนิ้วมือซ้าย)	หลบเหลี่ยม (ขวา)
7	พร้อม	หลบเหลี่ยม (ขวา)
8	ยิ้ม	-
9	เงื้อ (ยกเท้าซ้าย)	-
10	เก็บ	-
11	ขยับยกเท้าขวา	-
12	ยัดกระทบลงเหลี่ยม	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
13	เหลียวทางขวา + หน้าตรง	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
14	ตะลิกตีกยกเท้าซ้าย	-
15	ยัดกระทบลงเหลี่ยมซ้าย	หลบเหลี่ยม (ขวา)
16	เหลียวทางซ้าย + หน้าตรง	หลบเหลี่ยม (ขวา)
17	ทอนเท้าลงเหลี่ยม	เต็มเหลี่ยม (ทรงกระโดน)
18	กระทืบฟัน	-
19	ก้าวเท้าขวาไขว้ ยกเท้าซ้าย	-

ตารางที่ 4 : ตารางแสดงลักษณะท่ารำตรวจพลอากาศได้ ของนายราชมพ โทธิเวส
ด้วยอาวุธกระบอง (ต่อ)

ลำดับที่	นายราชมพ โทธิเวส ชื่อท่าวิธีปฏิบัติ	ลักษณะเหลี่ยม
20	ยึดกระบองออกมือ	-
21	เก็บไปทางซ้าย	-
22	กระโดดลงเหลี่ยมซ้าย	หลบเหลี่ยม (ขวา)
23	ขึ้น (แบบตัวนาง)	-
24	ยึดกระบองหลบเหลี่ยม จังหวะที่ 1	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
25	ยึดกระบองหลบเหลี่ยม จังหวะที่ 2	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
26	ยึดกระบองหลบเหลี่ยม จังหวะที่ 3	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
27	หมุนตัวไปทางขวา เก็บ	-
28	ขยับยกเท้าขวา (หันหน้าไปทางหัวโรง)	-
29	ยึดกระบองลงเสี้ยว จังหวะที่ 1	-
30	ยึดกระบองลงเสี้ยว จังหวะที่ 1	-
31	ขึ้น (ทางซ้าย)	-
32	ยึดกระบองขยับเท้าชิด (มือจับผ้าห่ม)	เต็มเหลี่ยม (ทรงกระโถน)
33	ยึดกระบองก้าวเท้าซ้ายไขว้ (มือจับผ้าห่ม)	-
34	ก้าวเท้าขวาลงเหลี่ยม (มือจับผ้าห่ม)	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
35	เก็บหมุนตัวไปทางขวา	-
36	ก้าวเท้าซ้ายเงื้อ	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
37	ปีะเท่งปีะ จังหวะที่ 1 ยกเท้าซ้ายเงื้อ	-
38	ปีะเท่งปีะ จังหวะที่ 2 ยกเท้าขวา มือซ้ายเหยียดกาง มือ ขวาทือกระบองระดับวงล่าง	-
39	ปีะเท่งปีะ จังหวะที่ 3 ยกเท้าขวา มือซ้ายเหยียดกาง หงายมือ มือขวาทือกระบองระดับวงล่าง	-
40	โยธา (กวาดนิ้วตรวจพล)	-
41	พร้อม	-
42	ยืม	-
43	ถึง	-
44	ยึดกระบองลงวง	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)

ตารางที่ 4 : ตารางแสดงลักษณะท่าท่าตรวจพลอากาศไต ของนายราชมพ โพธิเวส
ด้วยอาวุธกระบอก (ต่อ)

ลำดับที่	นายราชมพ โพธิเวส ชื่อท่าวิธีปฏิบัติ	ลักษณะเหลี่ยม
45	ขึ้นทางขวา (แบบตัวนาง)	-
46	ปลอบ จังหวะที่ 1	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
47	ปลอบ จังหวะที่ 2	หลบเหลี่ยม (ขวา)
48	ขึ้นทางขวา (แบบตัวนาง)	-
49	โยธา จังหวะที่ 1 (ยกเท้าซ้าย)	-
50	โยธา จังหวะที่ 2 (ลงเหลี่ยม)	หลบเหลี่ยม (ขวา)
51	พร้อม	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
52	ยิ้ม (ขึ้นทางซ้าย แบบตัวนาง)	-
53	เดินจังหวะที่ 1 (ก้าวเท้าขวา)	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
54	เดินจังหวะที่ 2 (ก้าวเท้าซ้าย)	หลบเหลี่ยม (ขวา)
55	เดินจังหวะที่ 3 (ก้าวเท้าขวา)	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
56	ขึ้นทางซ้าย (แบบตัวนาง)	-

การประดิษฐ์ท่าตรวจของอากาศไตด้วยอาวุธกระบอก ของนายราชมพ โพธิเวส สามารถสรุปลักษณะความเป็นเอกลักษณ์ชายและเอกลักษณ์หญิง ซึ่งใช้เกณฑ์ของเหลี่ยมขาได้ดังนี้

1. ท่าหลบเหลี่ยม จำนวน 21 ท่า แบ่งเป็น ท่าหลบเหลี่ยมซ้าย จำนวน 11 ท่า และหลบเหลี่ยมขวา จำนวน 10 ท่า
2. ท่าเต็มเหลี่ยม จำนวน 2 ท่า คือท่าเต็มเหลี่ยมแบบเหลี่ยมทรงกระโถน

ฉะนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า การประดิษฐ์ท่าตรวจพลอากาศไตด้วยอาวุธกระบอกของนายราชมพ โพธิเวส มีแนวคิดในการประดิษฐ์ให้เป็นท่าของเอกลักษณ์หญิง มีลักษณะการหลบเหลี่ยมจำนวนถึง 21 ท่า แม้ในท่าเต็มเหลี่ยมก็มีลักษณะเป็นเหลี่ยมทรงกระโถน (เท้าแคบกว่าทรงกระโถนปกติ มีลักษณะคล้ายท่าประสมเท้าของตัวพระ-นาง) แตกต่างจากเอกลักษณ์ชายทั่วไป ทั้งยังเพิ่มลีลา ท่าขึ้น เป็นแบบตัวนาง ท่าการลอยหน้าในกระบวนท่าปะเท่งปะ ซึ่งเป็นแนวคิดให้เห็นว่านางอากาศไตเป็นเอกลักษณ์ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

5.2 กระบวนท่ารบของอากาศดไล

อากาศดไล เป็นสื่อเมืองผู้ปกครองเมืองและเป็นหัวหน้าผู้รักษาด้านกรุงลงกาทั้งหมด อากาศดไลตามบทพระราชนิพนธ์ เป็นยักษ์ที่มี 4 หน้า 8 กร ถืออาวุธต่าง ๆ กัน ดังกล่าวมาแล้วใน บทที่ 4 แต่ในการแสดงที่ครูอาจารย์ทางนาฏศิลป์กำหนดไว้มีเพียง 4 ชนิด คือ หอก จักร กระบอง ศร ในรูปแบบกระบวนท่ารบของนายทองเริ่ม มงคลนัญ และนายหยัด ช่างทอง ได้กำหนดให้ใช้อาวุธทั้ง 4 อย่างในการรบระหว่างอากาศดไลกับหนุมาน แต่รูปแบบของนายราชมพ โภธิเวช มีอาวุธติดตัวเพียง 2 อย่าง คือ ขัดศรไว้เบื้องหลัง เหน็บกระบองที่สะเอว และในการรบใช้อาวุธ กระบองเพียงอย่างเดียว การปฏิบัติท่าทำให้ปฏิบัติต่อเนื่องกันไปโดยไม่ต้องมีจังหวะของดนตรีบังคับ

กระบวนท่ารบของอากาศดไล ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 5 ส่วน คือ

1. การจับอาวุธ
2. การใช้อาวุธ (แทงหอก ขว้างจักร ตีกระบอง ตีศร)
3. กระบวนท่าทำรบ
4. กระบวนท่ารบ (ปะทะ)
5. การขึ้นลอย

5.2.1 การจับอาวุธ

การจับอาวุธเป็นวิธีการช่วยให้ผู้ใช้มีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพในการใช้วิธีการจับอาวุธในกระบวนท่ารบในนาฏศิลป์ไทย ส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากการจับอาวุธที่ใช้ในภาวะการณ์ปกติ ความแตกต่างขึ้นอยู่กับชนิดของอาวุธซึ่งสามารถแบ่งแยกได้ตามลักษณะขนาด และจุดประสงค์ในการใช้ เช่น

หอก	ใช้สำหรับ	แทงเป็นอาวุธประเภทอาวุธยาว
จักร	ใช้สำหรับ	ขว้าง เป็นอาวุธประเภทอาวุธสั้น
กระบอง	ใช้สำหรับ	ตีฟาด เป็นอาวุธประเภทอาวุธสั้น
ศร	โดยความเป็นจริงใช้สำหรับ	ยิง เช่นเดียวกับธนู แต่ในการแสดงไม่มีสาย จึงมีลักษณะวิธีใช้สำหรับ ตี ฟาด เป็นอาวุธประเภทอาวุธสั้น

วิธีการจับ (ถือ) อาวุธแต่ละประเภทมีวิธีการดังนี้

“หอก หมายถึง ศัสตราวุธขนาดยาวชนิดหนึ่งยาวประมาณ 220 ซม. แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ตัวหอก ด้ามหอก กระบัง

ตัวหอก หรือใบหอก ยาวประมาณ 30 ซม. มีลักษณะคล้ายมี 2 คม ส่วนที่กว้างที่สุด ประมาณ 5 ซม. ปลายแหลม โคนเล็กทำด้วยเหล็ก

ด้ามหอกทำด้วยไม้ ขนาดพอเหมาะยาวประมาณ 190 ซม.”²

วิธีการจับหรือถือหอก

วิธีการจับหรือถือหอกแสดงโขนของอากาศที่ปรากฏในกระบวนท่ารำการตรวจพล กระบวนท่ารบ จะมีการจับหอกในลักษณะดังนี้

ลักษณะที่ 1	การจับหรือถือหอก	ตั้งหอก
ลักษณะที่ 2	การจับหรือถือหอก	ท่าเงื้อ
ลักษณะที่ 3	การจับหรือถือหอก	ฉายหอก
ลักษณะที่ 4	การจับหรือถือหอก	ตั้งวงล่าง
ลักษณะที่ 5	การจับหรือถือหอก	ป้องหอกแทง
ลักษณะที่ 6	การจับหรือถือหอก	แนวนอน แทงหอก

ลักษณะที่ 1 การจับหรือถือหอกในลักษณะตั้งลำหอกสามารถจับถือได้ 3 วิธีดังนี้

วิธีที่ 1 จับหรือถือด้วยมือขวา กำหนดให้มือขวาจับหรือถือกำโดยรอบบริเวณด้ามหอกห่างจากตัวหอกประมาณ 1 ฟุต หักข้อมือเข้าหาลำตัว ใช้นิ้วหัวแม่มือกดทับกับด้ามในลักษณะตั้งหอกขึ้น

วิธีที่ 2 จับหรือถือด้วยมือขวา กำหนดให้มือขวาจับหรือถือกำโดยรอบด้ามหอกบริเวณกึ่งกลางของด้ามทั้งข้อมือ ใช้นิ้วหัวแม่มือกดทับด้ามในลักษณะตั้งหอกขึ้น

วิธีที่ 3 จับหรือถือด้วยมือขวา กำหนดให้มือขวาจับหรือถือกำโดยรอบด้ามหอกบริเวณกึ่งกลางของด้าม ตั้งข้อมือขึ้นและม้วนข้อมือเข้าหาลำตัว ใช้นิ้วชี้และนิ้วหัวแม่มือกดทับด้ามหอกในลักษณะตั้งหอกขึ้น

ลักษณะที่ 2 การจับหรือถือหอกในท่าเงื้อ กำหนดให้มือขวาจับหรือถือกำโดยรอบบริเวณด้ามหอกห่างจากตัวหอกประมาณ 1 ฟุต หักข้อมือเข้าหาลำตัว ใช้นิ้วหัวแม่มือกดทับกับด้ามในลักษณะแนวนอนประมาณ 45 องศา โดยให้ตัวหอกชี้ไปด้านหน้าหงายท้องแขนเหยียดตั้ง

² ประเมษฐ์ บุญยะชัย, ศัสตราวุธของตัวละครสำคัญในเรื่องรามเกียรติ์ (ศิลปินพจน์เสนอแด่โรงเรียนนาฏศิลป์, 2514), หน้า 9.

ลักษณะที่ 3 การจับหรือถือดอกในลักษณะฉายดอก เป็นวิธีการใช้อาวุธยาวโดยลักษณะจับอาวุธ 2 มือ

จังหวะที่ 1 มือซ้ายจับด้ามดอกให้ต่ำกว่าใบดอกพอสมควร มือขวาทอดปลายมือชี้ไปตามด้ามดอก ปฏิบัติพร้อมกันกับการขยับเท้าขวาให้ตัวดอกอยู่ในลักษณะขนานลำตัวด้านขวา ใบดอกชี้ไปด้านหน้า

จังหวะที่ 2 ขยับเท้าซ้ายพร้อมขยับมือทั้ง 2 ข้างที่จับดอก ให้มือขวาอยู่ด้านหน้า คิว่มือในลักษณะชี้ด้ามดอกไปด้านหน้า มือซ้ายลดลงต่ำระดับเอว

จังหวะที่ 3 ก้าวเท้าขวาไปด้านหน้าพร้อมทั้งหงายมือขวาตั้งรองรับด้ามดอก มือซ้ายยกขึ้นตั้งวงสูงระดับไหล่ ในขณะที่เดียวกันย่อไหล่มาด้านหลังแล้วกลับไปด้านหน้า จากนั้นเข้าประจันกับคู่ต่อสู้

ลักษณะที่ 4 การจับหรือถือดอกในท่าตั้งวงล่าง กำหนดให้มือขวาจับหรือถือบริเวณด้ามกึ่งกลางด้ามดอก หัวแม่มือทับด้ามดอกทั้งแขนขวาลงบริเวณหน้าขาออกดอก

ลักษณะที่ 5 การจับหรือถือดอกในท่าป้องแทง กำหนดให้มือขวาจับหรือถือบริเวณด้ามดอกห่างจากตัวดอกประมาณ 1 ฟุต กำโดยรอบหัวแม่มือทับไม้ มือซ้ายเหยียดฝ่ามือให้นิ้วทั้ง 5 เหยียดตึงมาแตะบนหลังมือขวา ยกมือทั้งสองขึ้นสูงระดับศีรษะด้านหน้า ให้ด้ามดอกชี้ไปด้านบนเฉียงไปทางขวาเล็กน้อย

ลักษณะที่ 6 การจับหรือถือดอกในท่าแทงดอกหรือต่อสู้ กำหนดให้มือขวาจับหรือถือบริเวณด้ามดอกค่อนไปทางด้านปลายกำโดยรอบ หัวแม่มือทับไม้ลักษณะหงายข้อมือ มือซ้ายจับหรือถือบริเวณด้ามดอกประมาณกึ่งกลางของด้าม หัวแม่มือทับไม้กำโดยรอบคว่ำข้อมือโดยให้ด้ามดอกเฉียงขึ้นไปด้านบนประมาณ 45 องศา ตัวดอกจ้องแทงไปที่คู่ต่อสู้ทางซ้ายในลักษณะมือขวาสูงกว่ามือซ้าย

“จักร หมายถึง ศัสตราวุธ มีรูปเป็นวงกลมมีขอบเป็นแฉกคล้ายคมมีดเล็ก ๆ เรียงไปโดยรอบประมาณ 8 แฉก ตรงกลางเจาะเป็นรู เป็นศัสตราวุธที่ประดิษฐ์ขึ้นด้วยโลหะหรือไม้มีขนาดกว้าง 6 นิ้ว ในวรรณคดีของไทยนับถือว่าเป็นเทพศัสตราวุธของพระนารายณ์”³

³ ประเมษฐ์ บุญยะชัย, ศัสตราวุธของตัวละครสำคัญในเรื่องรามเกียรติ์, หน้า 13.

วิธีการจับหรือถือจักษ

วิธีการจับหรือถือจักษในการแสดงโขนของอากาศไตที่ปรากฏในกระบวนท่ารบหรือต่อสู้กับหนุมาน ดังนี้

กำหนดให้มือขวาใช้นิ้วกลางและนิ้วนางสอดรูดจักษตรงกลางแล้ววนมาบรรจบกับนิ้วหัวแม่มือและนิ้วอื่น ๆ ที่เหลือเหยียดตึง แล้วขว้างไปข้างหน้าทีคู่ต่อสู้ในลักษณะโยนให้ตกลงพื้นบริเวณด้านหน้าคู่ต่อสู้ขนานกับพื้นของเวที

กระบอง หมายถึง “อาวุธที่ไม่มีคมชนิดหนึ่ง สำหรับใช้ทุบตีขนาดยาวประมาณ 21 นิ้ว โดยแบ่งเป็นตัวกระบอง 15 นิ้ว ส่วนด้ามยาว 6 นิ้ว มีรูปกลมบ้างเหลี่ยมบ้างทำด้วยไม้เนื้อแข็งตรงบริเวณตัวกระบองจะควั่นเป็นเกลียวหรือประดับด้วยกระจกลี ซึ่งหมายถึงความแข็งแรงของอาวุธ”⁴

วิธีการจับหรือถือกระบอง

วิธีการจับหรือถือกระบองในการแสดงโขนของอากาศไตที่ปรากฏในกระบวนท่ารำของการรบหรือต่อสู้กับหนุมานดังนี้

กำหนดให้มือขวาจับหรือถือกระบองบริเวณด้ามกำโดยรอบใช้นิ้วหัวแม่มือเหยียดตึงทับไม้โดยใช้ตัวกระบองตามกระบวนท่าเช่นลักษณะกระบวนท่าตั้งวงลักษณะกระบวนท่าตี

ลักษณะกระบวนท่าตั้งวงสูงโดยกำหนดให้มือขวาจับบริเวณด้ามกระบองยกสูงระดับศีรษะงอศอกให้ปลายของกระบองชี้ขึ้นเฉียงประมาณ 45 องศาขนานกับลำตัว จะปรากฏในกระบวนท่าที่หนุมานขึ้นลอยอากาศไต ลักษณะกระบวนท่าตีโดยกำหนดให้มือขวาจับบริเวณด้ามของกระบองแล้วเหยียดแขนตึง ให้ปลายกระบองขึ้นเฉียงกับลำตัวประมาณ 45 องศา ทั้งทางขวาและทางซ้ายตามกระบวนท่าตี

ศร หมายถึง ศัสตราวุธชนิดหนึ่งใช้ยิงด้วยกำลังของสายให้ลูกแล่นออกไปเป็นศัสตราวุธประเภท ธนู เกาทัณฑ์ หรือหน้าไม้

“ศร ในวรรณคดี มีลักษณะเป็นพิเศษคือ ไม่มีสาย เวลายิงหรือนางนาฏยศัพท์ว่า “แผลง” เป็นการสมมติว่ามีสาย ศรในวรรณคดีทำด้วยไม้หรือหวายเส้นเล็ก (หวายเทศ) ขนาดนิ้วหัวแม่มือ

⁴ ประเมษฐ์ บุณยะชัย, ศัสตราวุธของตัวละครสำคัญในเรื่องรามเกียรติ์, หน้า 11.

ยาวประมาณ 43 นิ้ว ส่วนหัวของศรทำด้วยหนังสัตว์เป็นรูปสัตว์ในวรรณคดี เช่น พญานาค เหา นรสิงห์ ปิดทองประดับกระจก ส่วนปลายศรติดด้วยเชือกกลิ้งปิดทองยาวประมาณ 6 นิ้ว"⁵

วิธีการจับหรือถือศร

วิธีการจับหรือถือศร ในการแสดงโขนของอากาศไตที่ปรากฏในกระบวนท่ารำของการรบ หรือการต่อสู้กับหนุมานดังนี้

กำหนดให้มือขวาจับบริเวณใต้ของส่วนหัวศรประมาณ 6 นิ้ว โดยใช้หัวแม่มือทับไม้นิ้วทั้งสี่ กำโดยรอบ ในลักษณะของท่าเงี้ยวและท่าดีเช่นเดียวกับอาวุธกระบอง

ดังนั้นลักษณะของการใช้อาวุธประกอบการแสดงโขนของอากาศไตที่ปรากฏในกระบวนท่ารำ ตรวจพล และกระบวนท่ารบกับหนุมานจะมีการจับหรือถืออาวุธที่มีวิธีการใช้ดังได้กล่าวมาแล้ว

5.2.2 การใช้อาวุธ

การใช้อาวุธเป็นวิธีการบังคับอาวุธให้ไปทำลายคู่ต่อสู้ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถใช้อาวุธ เหล่านั้นป้องกันการทำลายจากคู่ต่อสู้ เช่น การปิดป้อง การกันมิให้อาวุธคู่ต่อสู้โดนตนเอง

การใช้อาวุธของอากาศไต ถึงแม้ว่าจะเป็นเพียงการแสดง แต่ผู้ฝึกจะต้องฝึกให้เกิดความเคยชิน และให้เกิดความงดงามในเชิงนาฏศิลป์ ดังมีวิธีการดังนี้

⁵ ประเมษฐ์ บุญยะชัย, ศาสตร์อาวุธของตัวละครสำคัญในเรื่องรามเกียรติ์. หน้า 16.

ท่าแทงหอกมือเดียว

ท่าแทงหอกสองมือ

ภาพที่ 138 : ท่าแทงหอก

วิธีการใช้อาวุธหอก

1. ท่าแทงหอกมือเดียว ให้ผู้แสดงจับหอกให้ถนัดมือ แล้วพุ่งในลักษณะไล่ไปด้านหน้าตามแนวนอน มุ่งที่เป้าหมายคือระดับท้องกลางลำตัว แล้วกระชากกลับมาตำแหน่งเดิม ข้อควรระวังอย่าให้หอกหลุดมือ
2. ท่าแทงหอกสองมือ มือขวาและมือซ้ายจับหอกให้ถนัดมือ แล้วแทงไปทางด้านซ้ายและขวายังเป้าหมาย บริเวณขาของหนูมาน

ภาพที่ 139 : ท่าชว่างจักร

วิธีการชว่างจักร คือ การใช้อาวุธประเภทแบนใช้ชว่างออกไปยังศัตรูที่อยู่ในระยะที่ไกลออกไปจากตัวเอง ใช้วิธีการชว่างไปข้างหน้ายังคู่ต่อสู้เป้าหมายคือคอของหนุมาน วิธีปฏิบัติ คือ ใช้มือขวาจับบริเวณช่องวงกลมโดยให้นิ้วหัวแม่มือและนิ้วทั้งสี่จับแนบไปกับใบจักรยกขึ้นสูงระดับศีรษะ แล้วปล่อยออกไปในระดับเอวยังคู่ต่อสู้ด้านหน้า ให้ใบจักรขนานกับพื้นไปยังคู่ต่อสู้ ทั้งนี้เพื่อป้องกันอันตรายเนื่องจากจักรที่ใช้ในการแสดงประดิษฐ์จากวัสดุที่มีความคมและแข็งแรงเป็นพิเศษ เช่น ทำด้วยไม้ประดับกระจก หรือทำด้วยโลหะทั้งชิ้น และอีกประการหนึ่งคือ ในการใช้อาวุธประเภทนี้มีสามารรถใช้อวัยวะส่วนใดบังคับได้ตลอดการใช้งาน คือ ชว่างออกไปแล้วก็ไม่สามารถบังคับให้ตกในที่ต้องการได้เหมือนอย่างการใช้อาวุธที่ใช้อวัยวะส่วนมือจับหรือถือตลอดเวลาการใช้งาน ดังนั้นต้องมีการฝึกให้เกิดความเคยชินและความชำนาญในการชว่าง โดยให้ได้ระยะที่เหมาะสม

การใช้อาวุธประเภทกระบองและศรของอากาศไล ในทางนาฏศิลป์ไทยใช้ในลักษณะการตีและฟาดคู่ต่อสู้ ขึ้นตอนและวิธีการสามารถสรุปได้ 2 ลักษณะคือ

1. การตีหรือฟาดลงในระดับต่ำ (ประมาณระดับสะเอว)
2. การตีหรือฟาดขึ้นในระดับสูง (ประมาณระดับศีรษะ)

ดังปรากฏรายละเอียดในกระบวนท่ารบในส่วนต่อไป

5.2.3 กระบวนท่าทำรบ

กระบวนท่าทำรบเป็นจารีตนาฏศิลป์ไทยในขั้นตอนการต่อสู้ เมื่อคู่ต่อสู้ยกทัพมาประจันหน้ากันแล้ว การรบจะยับไม่เกิดขึ้นจนกว่าทั้งสองฝ่ายจะทำรบ

การทำรบเปรียบเสมือนเป็นการหยั่งเชิงของคู่ต่อสู้เพื่อข่มขวัญหรือหยั่งเชิงคู่ต่อสู้ให้เกิดความน่าเกรงขาม การทำรบในการแสดงขึ้นถือว่าเป็นจารีตของการแสดง ตัวละครทุกตัวที่มีการต่อสู้จะต้องมีการทำรบทั้งสิ้น ในการทำรบฝ่ายยักษ์จะต้องเป็นฝ่ายทำรบก่อนเสมอ แล้วฝ่ายพระหรือลิงจึงจะทำรบตอบไป

กระบวนท่าทำรบมีลักษณะเช่นเดียวกับการตีบทด้วยท่าทาง เริ่มด้วยการเดินออกมาแล้วพบกัน จากนั้นจึงทำรบ ดังมีรายละเอียดดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 อากาศไลจะกวักมือซ้ายเรียกหนุมาน ในความหมายว่า “เฮ้ยเจ้า”
- ขั้นตอนที่ 2 หนุมันตัวไปทางซ้าย หรือจะย่อเหลี่ยมอยู่ในลักษณะเดิม แล้วขยับเท้าทั้งสองไปด้านหน้า มือซ้ายจับเข้าอก ไบหน้ามองคู่ต่อสู้ ในความหมาย “ตัวเรา”
- ขั้นตอนที่ 3 ขยับยกเท้าซ้าย ยึดกระทบพร้อมทั้งเง้ออาวุธ ไบหน้ามองคู่ต่อสู้ ในความหมาย “จะฆ่า”
- ขั้นตอนที่ 4 ชี้นิ้วมือซ้าย พร้อมทั้งขยับเท้าทั้งสองไปด้านหน้า ไบหน้ามองคู่ต่อสู้ หรือเปลี่ยนมือซ้ายมาจับอาวุธ หนุมันตัวไปทางซ้าย พร้อมทั้งชี้นิ้วมือขวาไปยังคู่ต่อสู้ ไบหน้ามองคู่ต่อสู้ ในความหมาย “เจ้า”
- ขั้นตอนที่ 5 หนุมันตัวไปทางซ้าย คลายมือทั้งสอง หายฝ่ามือ ทิ้งปลายมือลงต่ำ หรือหนุมันตัวไปทางขวา คลายมือทั้งสอง หายฝ่ามือ ทิ้งปลายมือลงต่ำ ไบหน้ามองคู่ต่อสู้ ในความหมาย “ให้ตาย”

กระบวนการทำท่าแบบนี้เป็นขั้นตอนที่อากาศศไลข่มขวัญคู่ต่อสู้ด้วยกระบวนการเช่นเดียวกับการตีบทโดยรวมว่า “เฮ้ยเจ้า ตัวเราจะฆ่าเจ้าให้ตาย”

ขณะที่อากาศศไลทำท่านี้ หนุมานคู่ต่อสู้จะปฏิบัติท่ารับฟังการทำท่า ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1-2 ปฏิบัติท่าจับเข้าอก ในความหมาย “ตัวเรา”

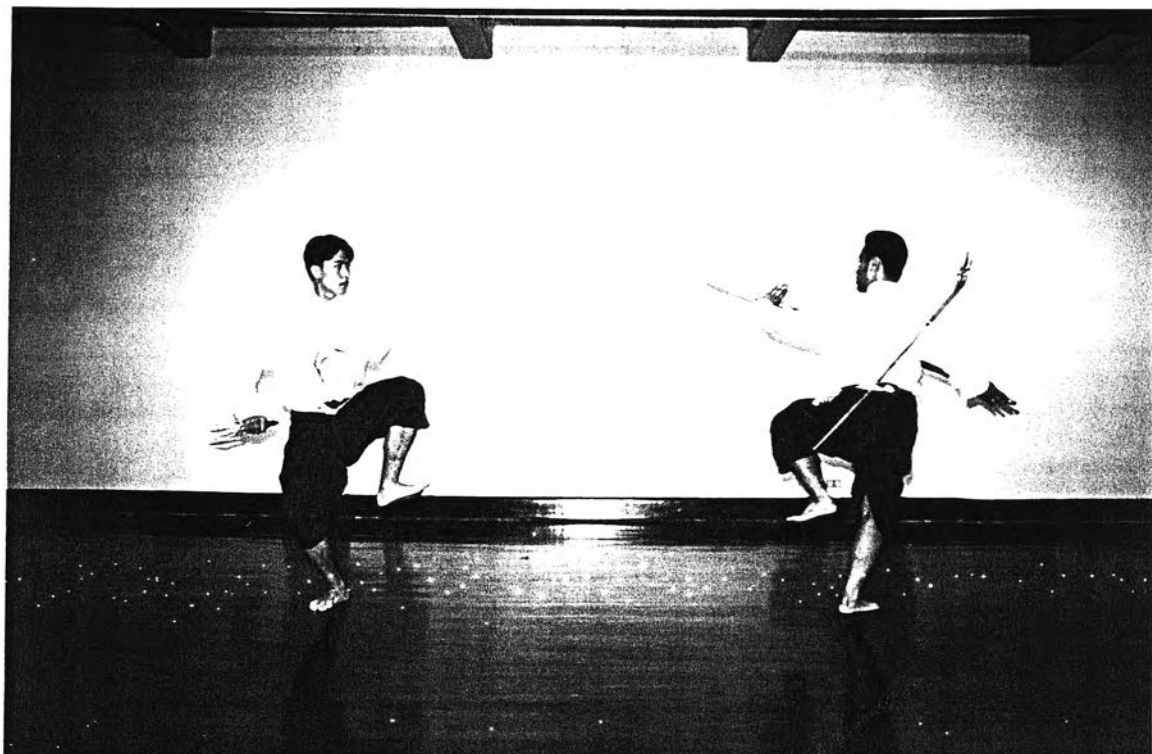
ขั้นตอนที่ 3-4 หนุมานปฏิบัติท่าปฏิเสธด้วยมือซ้าย แขนเหยียดตั้ง ตั้งปลายมือแล้วสั่นปลายมือ หน้าหันกลับไม่มองคู่ต่อสู้ ในความหมาย “ไม่กลัว”

ขั้นตอนที่ 5 หนุมานหมุนตัวไปทางซ้าย ปฏิบัติท่าปฏิเสธด้วยมือขวา แขนเหยียดตั้ง ตั้งปลายมือ แล้วสั่นปลายมือ หน้าหันกลับไม่มองคู่ต่อสู้ ในความหมาย “ไม่กลัว”

อากาศศไลขยับห่างจากนั้นฝ่ายหนุมานจะปฏิบัติท่าทำท่า ตามกระบวนการที่อากาศศไลปฏิบัติแต่เริ่มแรก

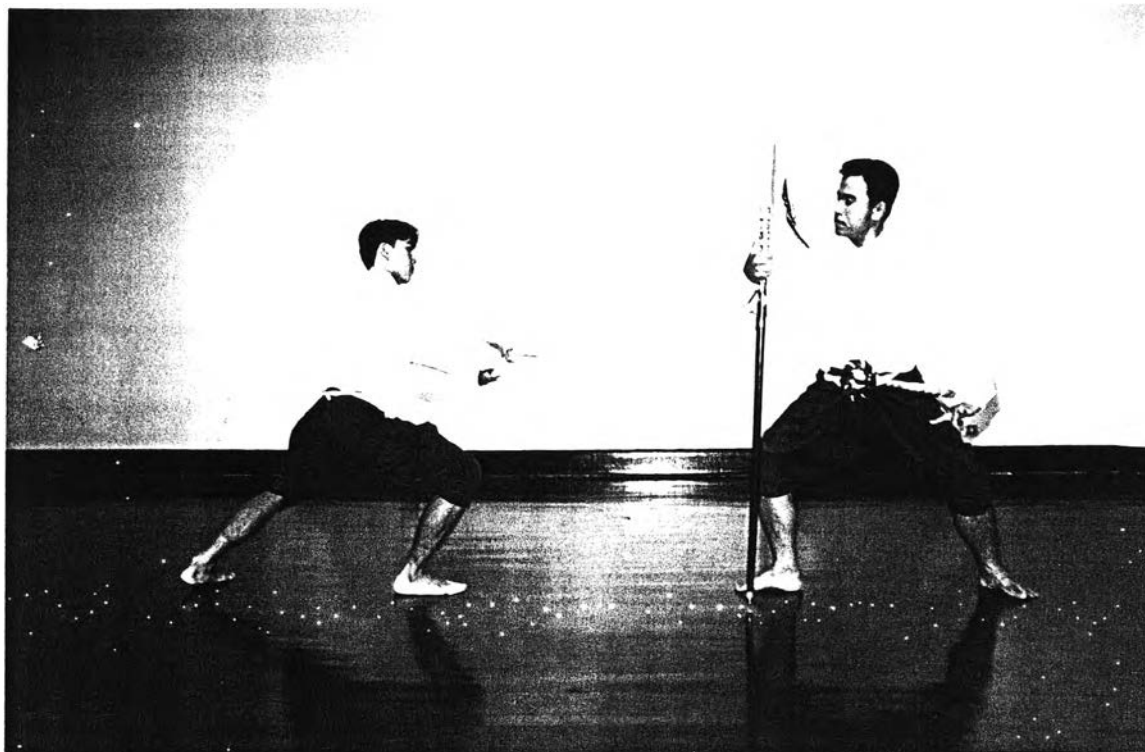
ส่วนอากาศศไลก็จะปฏิบัติท่าต้อนรับการทำท่า เช่นเดียวกับที่หนุมานปฏิบัติขณะอากาศศไลทำท่า

ดังรายละเอียดที่ปรากฏในภาพต่อไปนี้

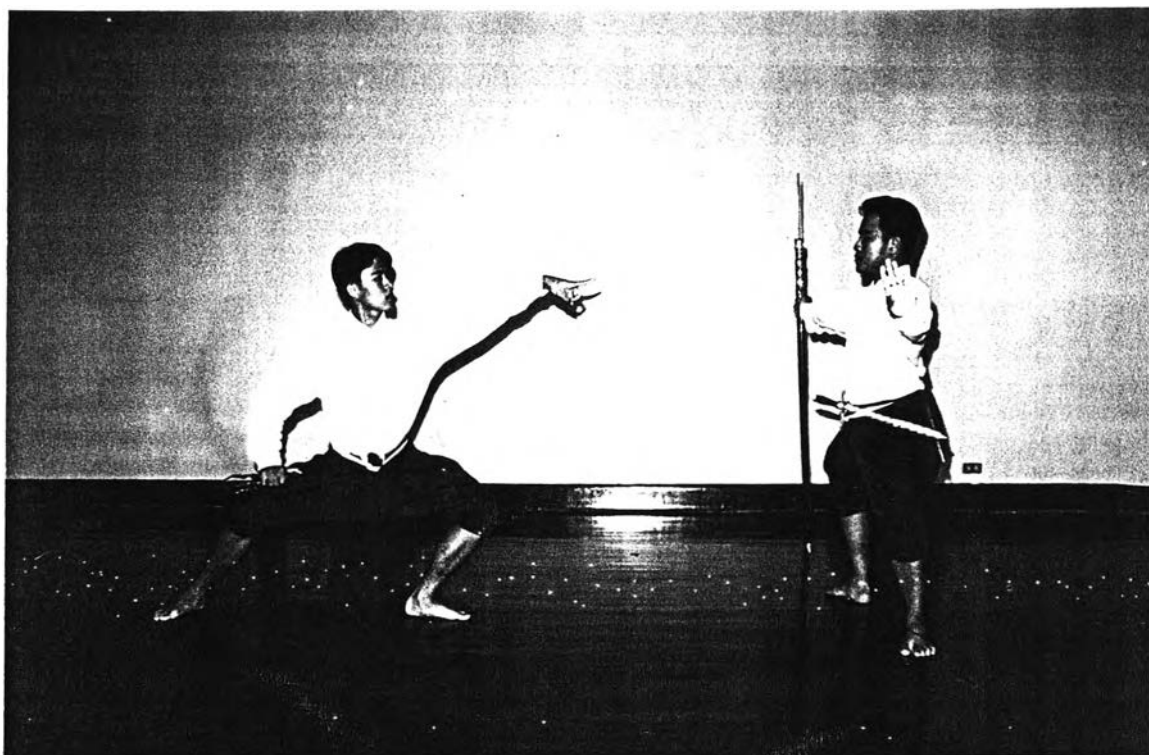
ภาพที่ 140 : ท่าเด่นออก

การปฏิบัติ ผู้แสดงอากาศตไลหันหน้าเข้าด้านในด้านซ้ายของเวที ยกเท้าซ้ายหนีบมอง มือซ้ายตั้งวงระดับปลายคาง ตั้งข้อมือนิ้วเรียงชิดติดกันเหยียดตึง มือขวาหงายมือ ชี้ลงด้านข้างนิ้วเรียงชิดติดกัน ให้ด้ามหอกอยู่ในร่องนิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้ซ้าย ส่วนปลายหอกบริเวณด้ามอยู่บนฝ่ามือขวาในลักษณะเฉียงหอก 45 องศา ไบหน้ามองมือซ้ายแล้วเดินย่อเท้าซ้ายเท้าขวา บริเวณกลางเวทีประมาณ 10 ครั้ง

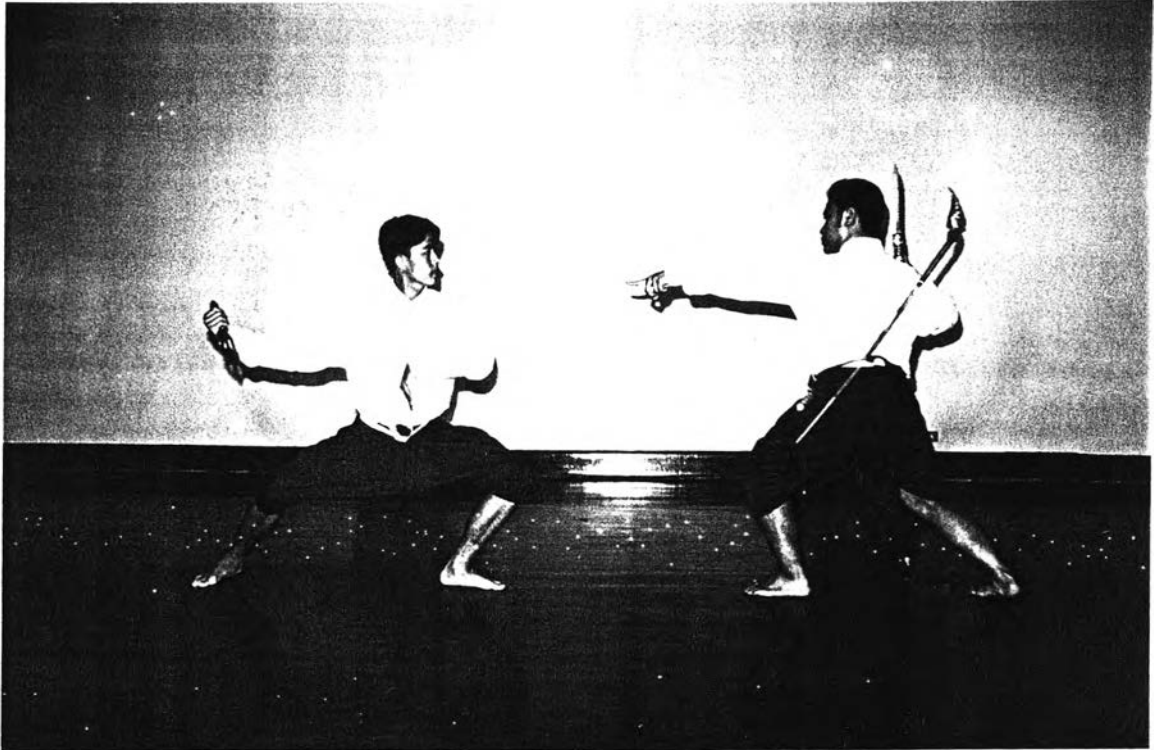
ภาพที่ 141 : พบกันปฏิบัติท่ามอง

การปฏิบัติต่อจากท่าเดินออก คือ ย่อแบบหลบเหลี่ยมซ้าย หมุนตัวมาทางขวาครึ่งรอบวง
เท้าขวาลงอยู่หน้าเท้าซ้าย มองฝ่ายตรงข้าม มือซ้ายตั้งวงล่าง มือขวาจับหอกในลักษณะตั้งหอก
ขึ้นโดยหักข้อมือขวาเข้าหาลำตัวระดับหน้าอกงอศอก น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา ใบหน้ามองทางขวา
เฉียงศีรษะทางซ้าย

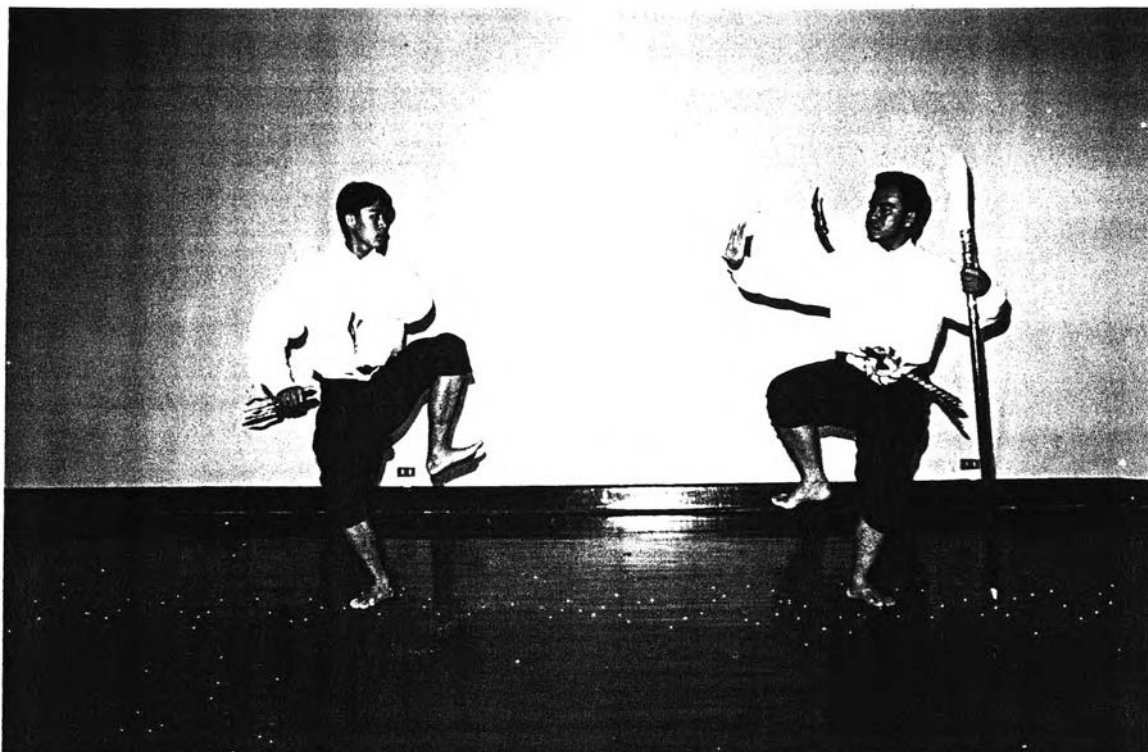
ภาพที่ 142 : ทำกันหรือขัดขวางคู่ต่อสู้มิให้ผ่านไป

การปฏิบัติต่อจากท่าเหม คือ ยกเท้าซ้ายวางตำแหน่งเดิม พร้อมขยับเท้าขวาหมุนตัวมาทางขวาครึ่งรอบ วางเต็มเหลี่ยม มือทั้งสองข้างกางออกให้แขนตึงและตั้งข้อมือทั้งสอง มือขวาถือหอกบริเวณด้ามตั้งหอกขึ้น ไบหน้ามองคู่ต่อสู้

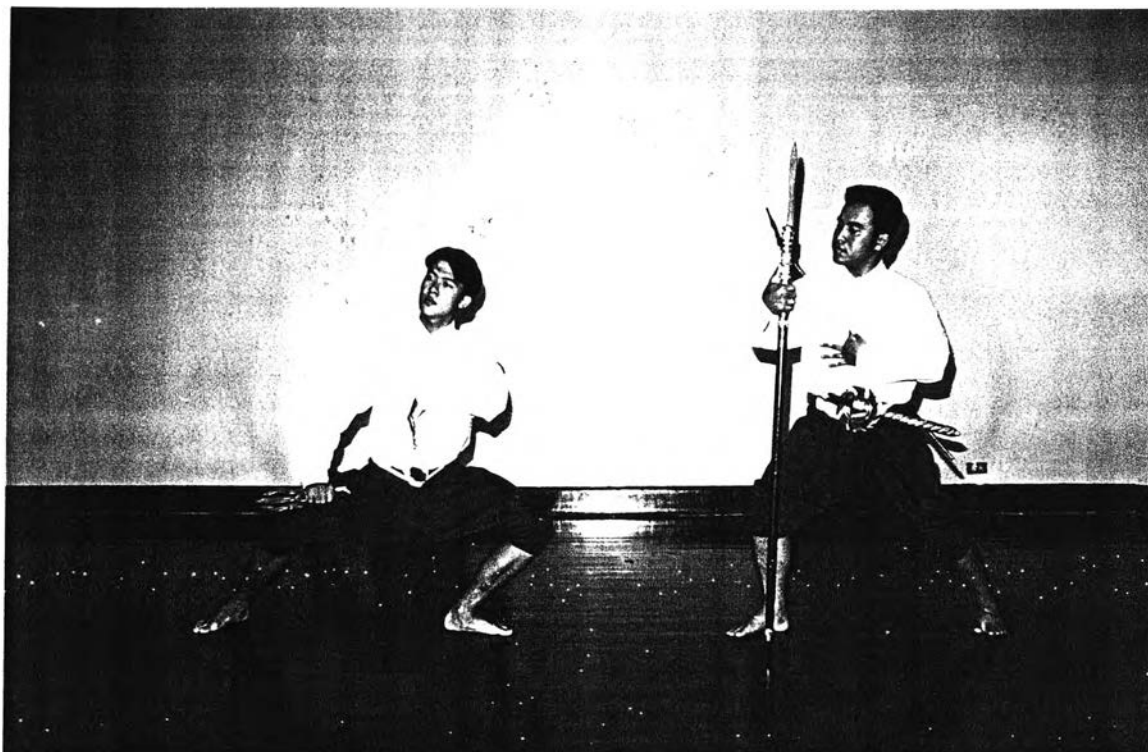
ภาพที่ 143 : ท่าเหม่หรือชี้หน้าคู่ต่อสู้

การปฏิบัติต่อจากท่ากัน คือ ย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย มือขวา ถือออกตั้งขึ้นระดับอกมือซ้ายเหยียดแขนตั้ง ชี้นิ้วไปข้างหน้าคู่ต่อสู้ พร้อมทั้งกระเท็บเท้าซ้ายลงที่พื้น โบกิน้ามองที่คู่ต่อสู้ เอียงศีรษะทางขวา

ภาพที่ 144 : กระบวนท่าทำรอบ ท่ากวักเรียก

การปฏิบัติต่อจากท่าเหม่ คือ เท้าซ้ายยื่นเป็นหลัก พร้อมกับยกเท้าขวาขึ้นหนีบน่อง วางลง พร้อมกับมือขวาตั้งข้อมือขึ้นเหยียดแขนตึงแล้วกวักข้อมือเข้ามาหาลำตัว ลักษณะงอศอก น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา มือซ้ายถือหอกในลักษณะตั้งหอกขึ้น

ภาพที่ 145 : กระบวนท่าทำรบ ท่าตัวเรา

การปฏิบัติต่อจากท่ากวักเรียก คือ ย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย น้าหนักอยู่ที่เท้าขวา
 เท้าขวาวางด้านหน้าเท้าซ้าย เท้าซ้ายวางแบบหลบเหลี่ยมซ้าย มือซ้ายตั้งข้อมือองศอกระดับอก
 จับเข้าอก มือขวาถือหอกตั้งขึ้น หน้ามองทางขวาเอียงศีรษะทางซ้าย

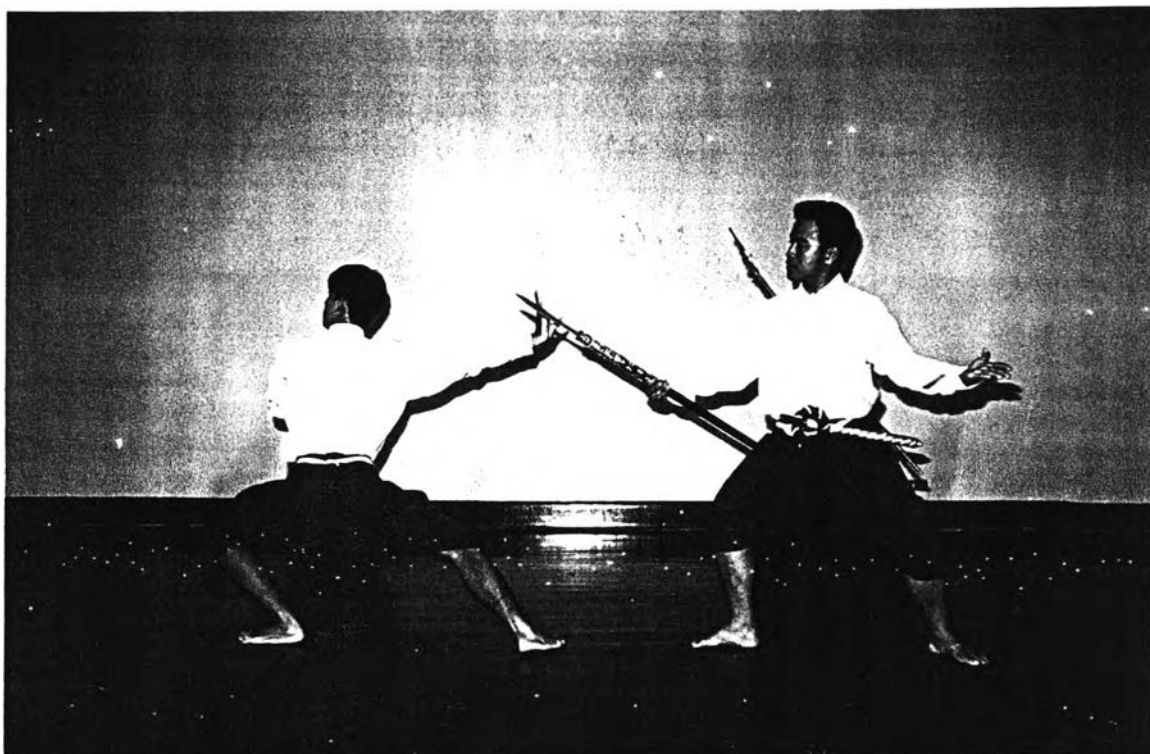
ภาพที่ 146 : กระบวนท่าทำรบ ท่าฆ่า (หรือท่าเง้ออาวุธ)

การปฏิบัติต่อจากท่าเรา คือ ย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย มือซ้ายตั้งวงล่าง มือขวาถือหอกแขนเหยียดตึงระดับไหล่ให้หอกตั้งขึ้นเฉียงประมาณ 45 องศา ใบหน้ามองทางซ้ายเฉียงสี่ระยะทางขวา

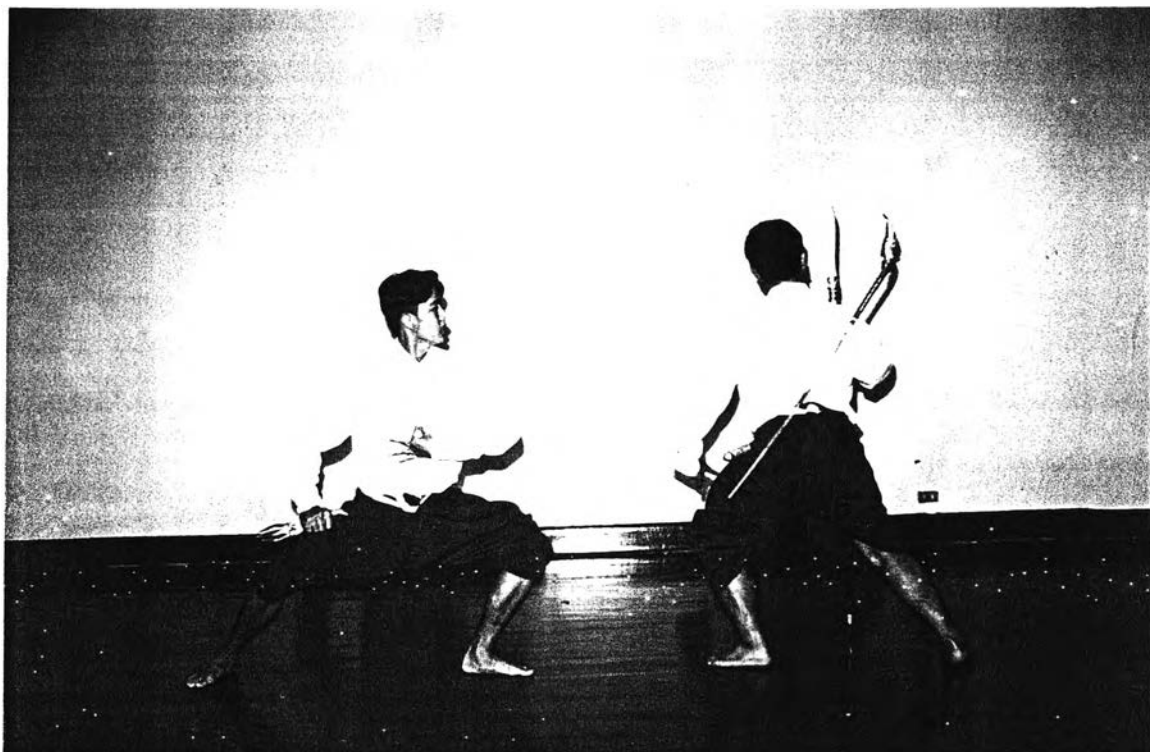
ภาพที่ 147 : กระบวนท่าทำรบ ท่าตัวเจ้า

การปฏิบัติต่อจากท่าฆ่า คือ ยกเท้าซ้ายขึ้นประมาณ 1 ฟุต แล้วกระเทีบลงที่พื้นย่อเข่าลง ในลักษณะหลบเหลี่ยมขวา มือซ้ายเหยียดแขนตึง นิ้วชี้ไปด้านหน้าที่คู่ต่อสู้ มือขวาเหยียดแขนตึง หายท่อนแขนจับหอก บริเวณด้ามหอก ตั้งด้ามหอกเฉียงขึ้น 45 องศา ไบหน้ามองทางซ้ายเฉียง ศีรษะทางขวา

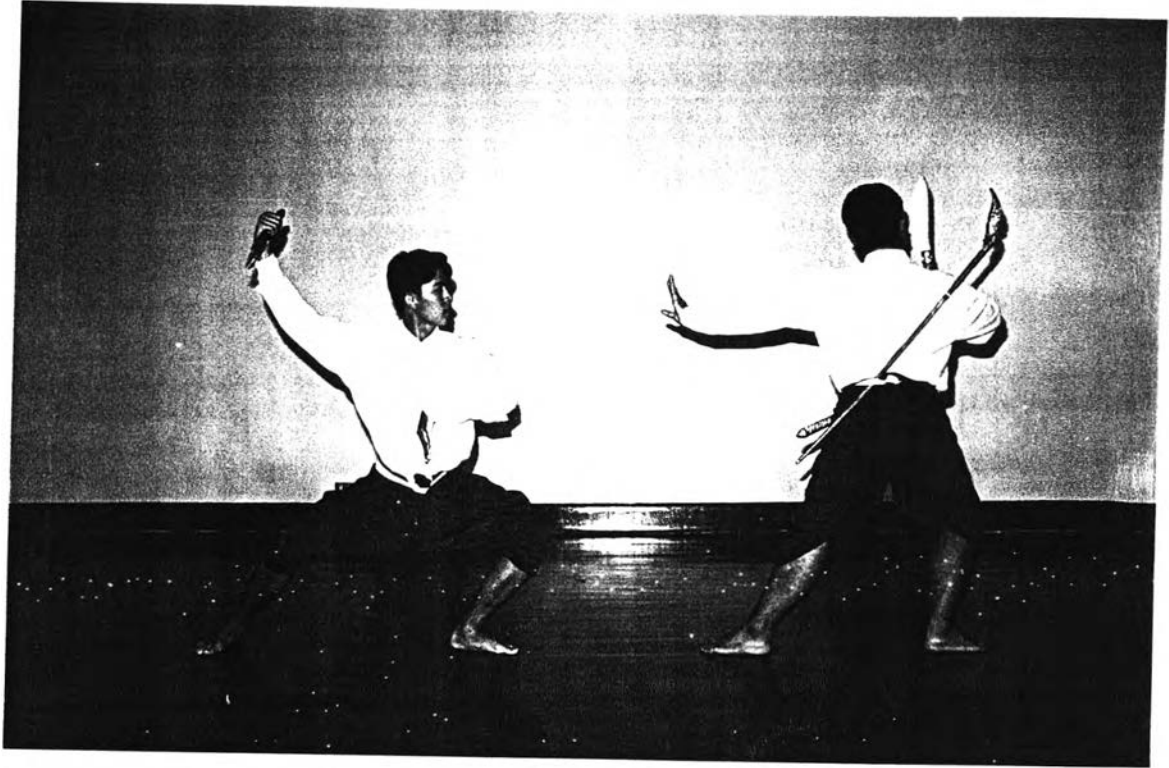
ภาพที่ 148 : กระบวนท่าทำรอบ ท่าตาย

การปฏิบัติต่อจากท่าตัวเจ้า คือ ย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย มือทั้งสองจับคว่ำระดับ
อกคลายออก หงายมือ งอศอกด้านข้างลำตัว ไบหน้ามองทางขวาเฉียงศีรษะทางซ้าย

ภาพที่ 149 : กระบวนท่าทำรอบ ท่าฟิง

การปฏิบัติต่อจากท่าตาย คือ ย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย มือขวา ถือหอกตั้งขึ้นระดับอก มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองตรง

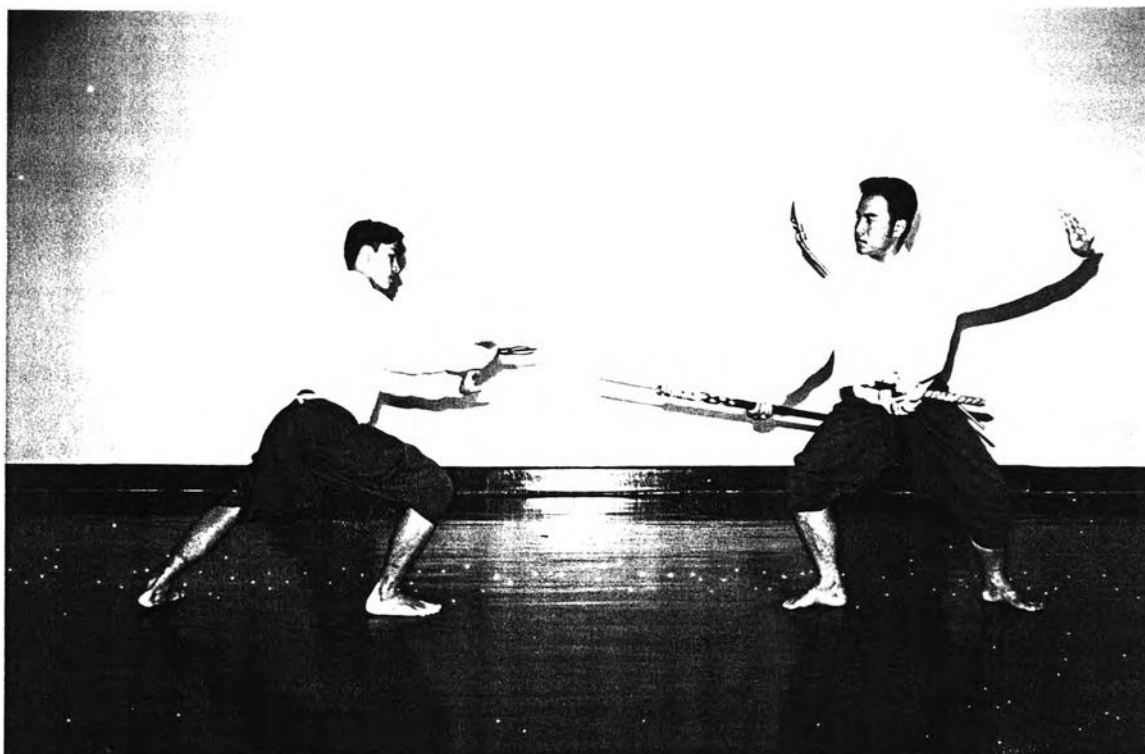
ภาพที่ 150 : กระบวนท่าทำรอบ ท่าไม้กล้าวทางซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่าฟิง คือ ย่อเหลี่ยมในท่าขึ้นพักทางขวา มือซ้ายเหยียดตั้งตั้งข้อมือ พร้อมกับสั่นปลายมือเล็กน้อย มือขวาจับหอกงอศอกกระดัดบอก ไบหน้ามองตรง

ภาพที่ 151 : กระบวนท่าทำรอบ ท่าไม้กล้วทางขวา

การปฏิบัติต่อจากท่าไม้กล้วทางซ้าย คือ ถ้าย่น้ำหนักจากเท้าขวาмаไว้ที่เท้าซ้าย เป็นท่าขึ้นพักทางซ้าย มือซ้ายจับหอกตั้งขึ้น มือขวาเหยียดแขนดึงออกข้างลำตัว ตั้งข้อมือ พร้อมกับส้นปลายมือเล็กน้อย ไบหน้ามองทางซ้ายมือ เอียงศีรษะทางขวา

ภาพที่ 152 : กระบวนท่าทำรูป ท่าชยับแทง

การปฏิบัติต่อจากท่าไม้กล้วยทางขวา คือ ย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย มือขวาจับหอกที่
 ไปด้วยหน้าขนานกับพื้น มือซ้ายตั้งวงสูง ไบหน้ามองทางคู่ต่อสู้ เอียงศีรษะทางซ้าย

5.2.4 กระบวนท่ารบ

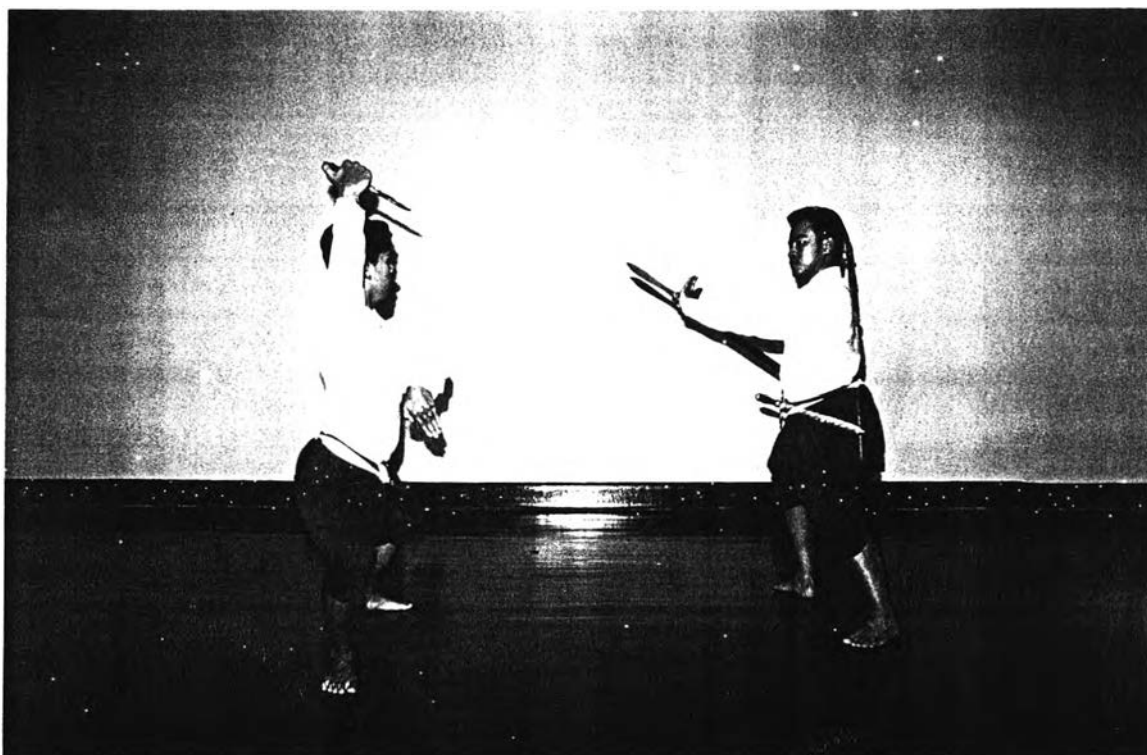
กระบวนท่ารบ เป็นขั้นตอนการเข้าสู่ต่อสู้ด้วยอาวุธต่าง ๆ เริ่มด้วย หอก จักร กระบอง และ ศร ตามลำดับขั้นตอนของนายทองเริ่ม มงคลนัญญ์

นายหยัด ช้างทอง รบด้วยอาวุธ 4 อย่าง เช่นเดียวกัน แต่มีความแตกต่างในการเรียงลำดับการใช้อาวุธด้วยหอก ศร จักร และกระบอง

นายรามพ โพธิเวส ตามที่ได้กล่าวไว้แต่ต้นว่า อากาศตไลพกอาวุธเพียง 2 อย่าง คือศร และกระบอง แต่ในกระบวนท่ารบ ใช้อาวุธเพียงกระบองอย่างเดียว

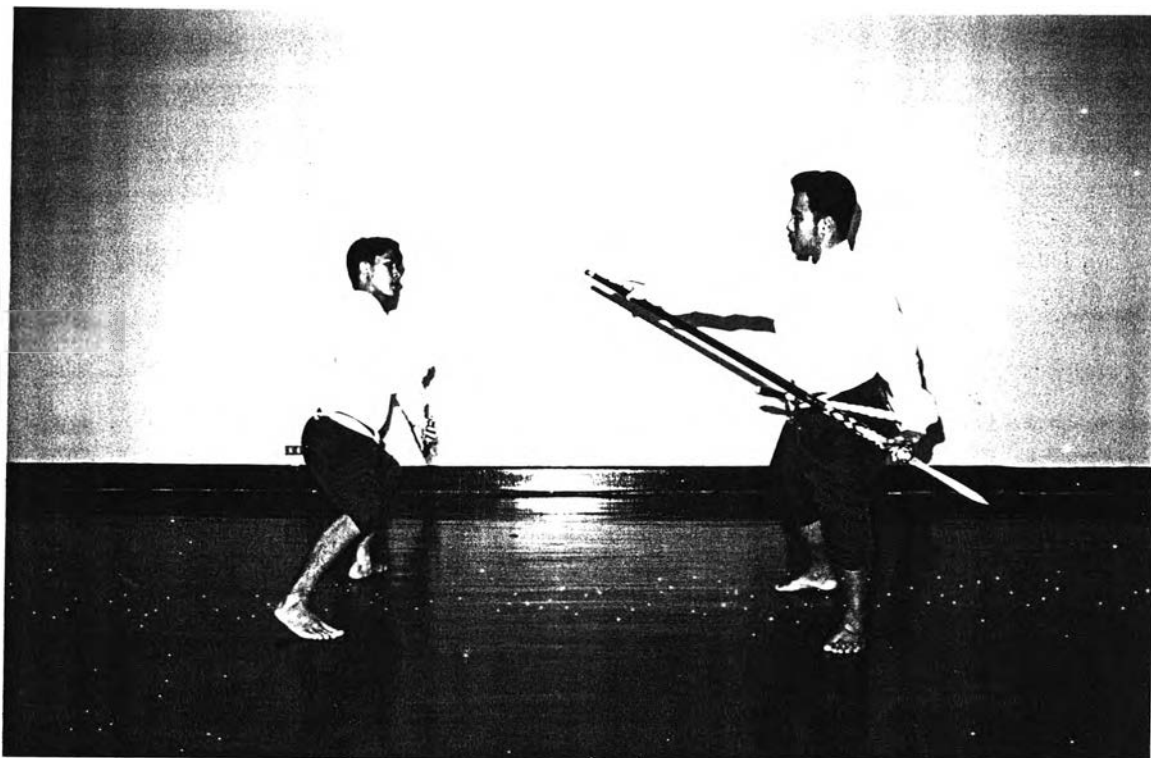
ผู้วิจัยได้เลือกรูปแบบกระบวนท่ารบของนายทองเริ่ม มงคลนัญญ์ เป็นหลัก และจะนำเสนอ ส่วนต่างของนายหยัด ช้างทอง และกระบวนท่ารบกระบองของนายรามพ โพธิเวส ในตอนท้ายนี้

กระบวนท่ารบหอก จักร กระบอง ศร ของอากาศไล ตามแบบแผนของ
นายทองเริ่ม มงคลนัฏ

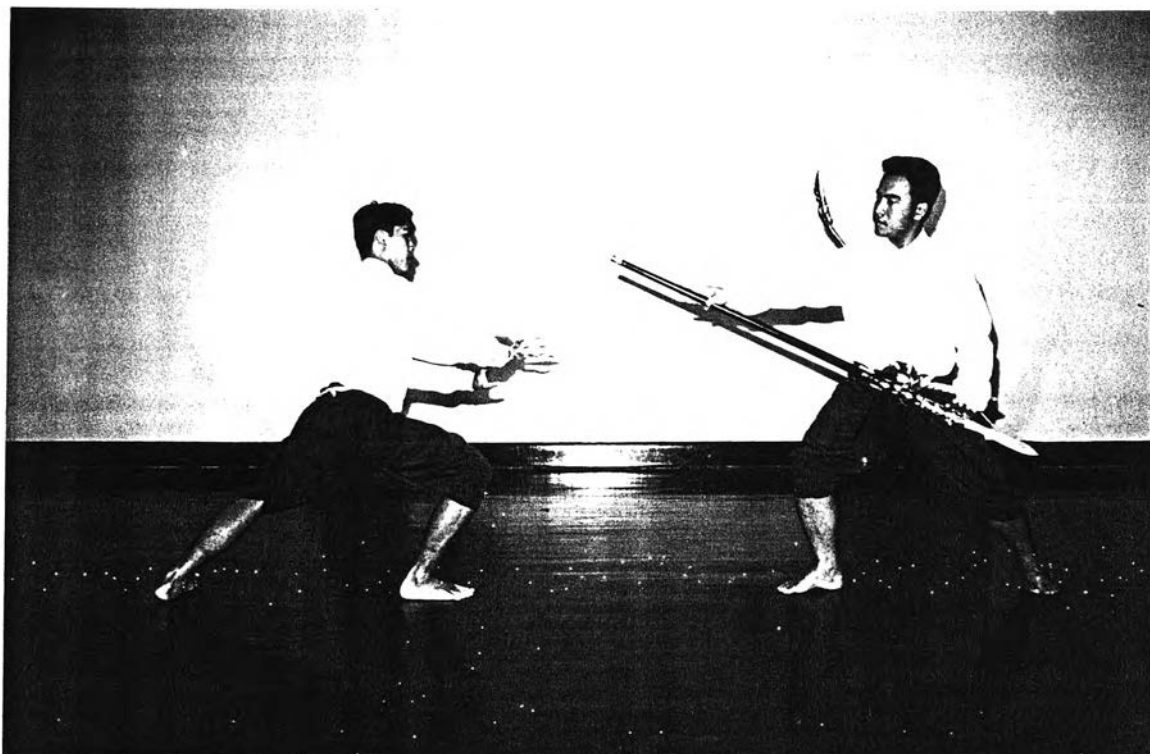
ภาพที่ 153 : ท่าที่ 1 ท่าฉายหอกจิ้งหระที่ 1

การปฏิบัติต่อจากท่ากระบวนท่าทำรบ คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือหอกตั้งแขนเหยียดตึงไปด้านหน้า มือซ้ายจับหอกข้างลำตัว ใบหอกชี้ไปด้านหลัง ใบหน้ามองทางขวา

ภาพที่ 154 : ท่าที่ 2 ทำฉายหอกจิ้งหะที่ 2

การปฏิบัติต่อจากท่าฉายหอกจิ้งหะที่ 1 คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมขวา น้าหนักอยู่ที่เท้าซ้าย มือขวาจับด้ามหอกชี้ไปด้านหน้า แขนเหยียดตึงคว่ำมือ มือซ้ายจับหอก ทั้งแขนลงด้านข้างลำตัว ส่งใบหอกไปด้านหลังเฉียง 45 องศา ใบหน้ามองตรง (หน้าอัด)

ภาพที่ 155 : ท่าที่ 3 ทำฉายหอกจิ้งหะที่ 3

การปฏิบัติต่อจากทำฉายหอกจิ้งหะที่ 2 คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาจับหอกแขนเหยียดตั้งไปด้านหน้า คว่ำมือ มือซ้ายจับหอกข้างลำตัว ไบหอกชักไปด้านหลัง เขียงหอกประมาณ 45 องศา ไบหน้ามองทางขวา

ภาพที่ 156 : ท่าที่ 4 ท่าปะทะ

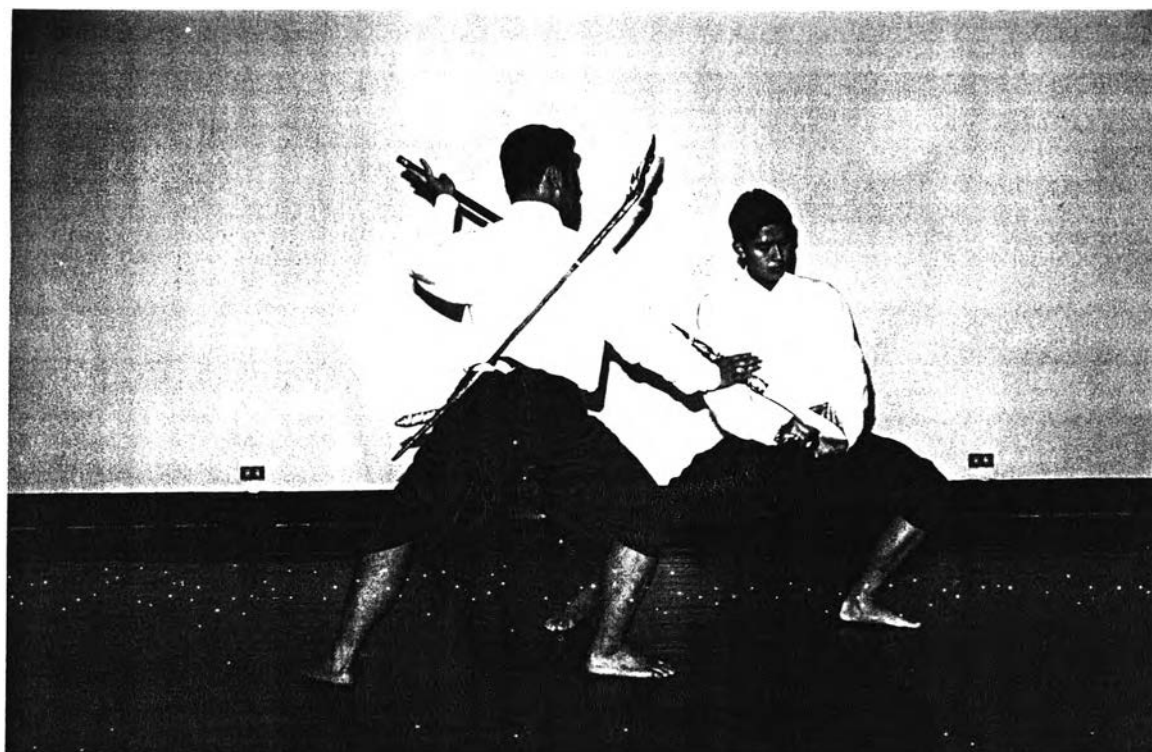
การปฏิบัติต่อจากท่าฉายหอกจังหวะที่ 3 คือ ยื่นย่อเข้าทั้งสองข้าง สันเท้าชิดกัน กันเข้า
ออก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือหอกลักษณะแทงหอกสองมือ ไบหน้ามองตรง (หน้าอัด)

ภาพที่ 157 : ท่าที่ 5 ท่าแทงทางซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่าปะทะ คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือถือหอกลักษณะแทงสองมือ หน้ามองทางซ้าย

ท่านี้ควรเน้น การปฏิบัติท่าแทง ควรแทงไปตามมือถืออาวุธของหนุมาน ใบหน้ามองตามอาวุธที่แทง (เป้าหมายที่ขาของหนุมาน)

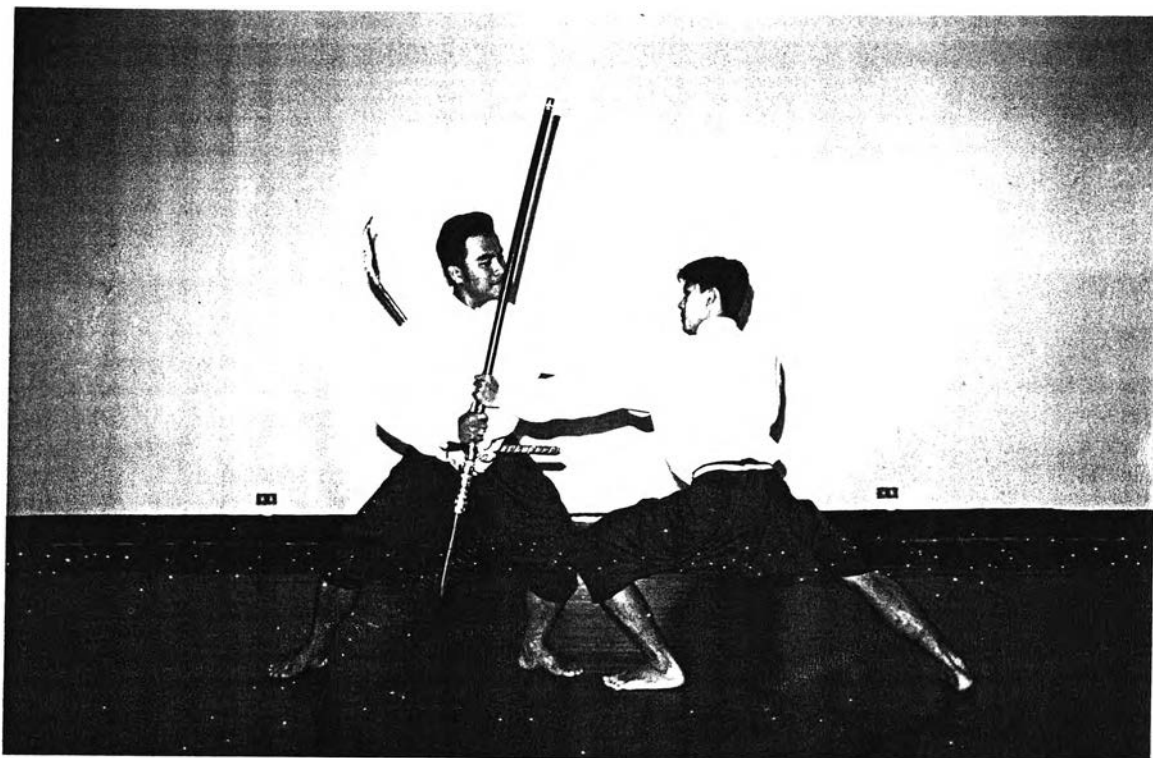
ภาพที่ 158 : ท่าที่ 6 ท่าแทงทางขวา

การปฏิบัติต่อจากท่าแทงทางซ้าย คือ ยื่นย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย น้าหนักอยู่ที่
เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง แขนงอกสองมือทางขวา ใบหน้ามองทางขวา

ภาพที่ 159 : ท่าที่ 7 ท่าประจำ

การปฏิบัติต่อจากท่าแทงทางขวา คือ ยกเท้าซ้ายขึ้นหนีบน่อง เท้าขวายืนเป็นหลัก มือทั้งสองจับคว้างออกศอกระดับเอว มือขวาถือหอกให้ด้ามชี้ลงพื้น

ภาพที่ 160 : ท่าที่ 8 ทำจับไม้ 1

การปฏิบัติต่อจากท่ายกเท้าซ้ายหนีบป้อง คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือหอก ไบหอกชี้ลงพื้น มือซ้ายจับอาวุธของหนูมาน ไบหน้ามองทางซ้าย

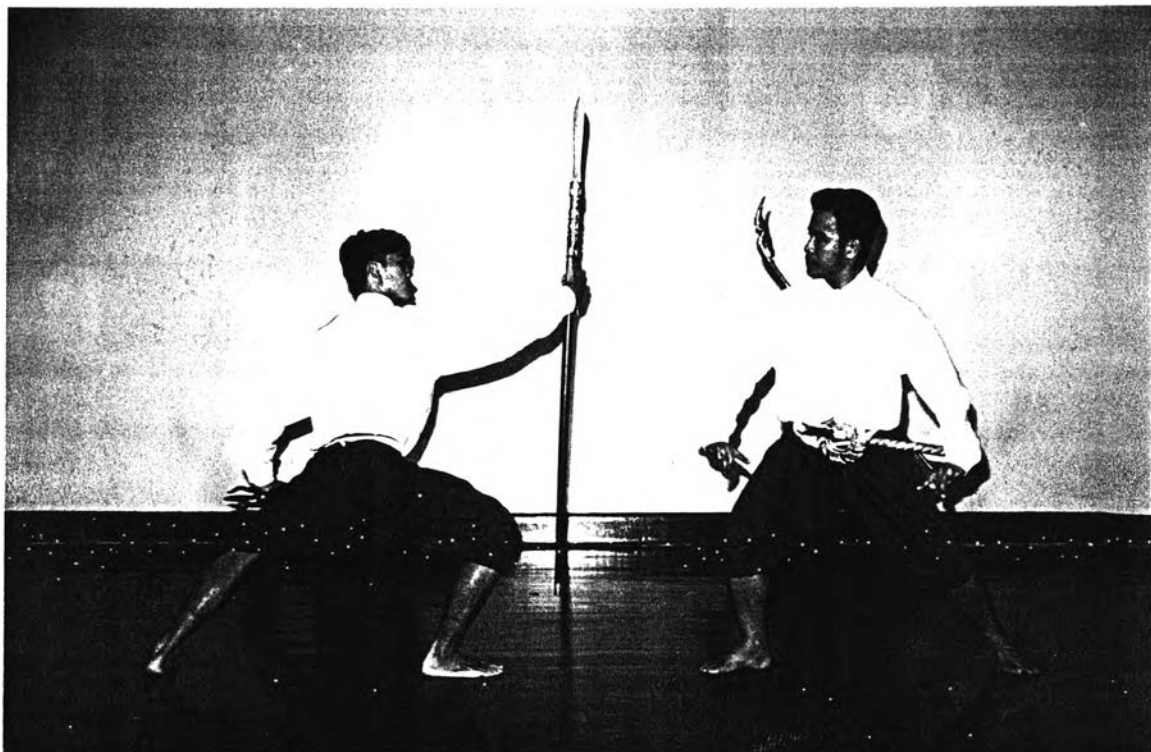
ภาพที่ 161 : ท่าที่ 9 ท่าแทงซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่าจับไม้ 1 คือ ยกเท้าซ้ายขึ้นหนีบน่อง มือขวาและมือซ้ายจับหอกในลักษณะท่าแทงสองมือทางซ้าย ใบหน้ามองทางซ้าย

ภาพที่ 162 : ท่าที่ 10 ท่าแทงทางขวา

การปฏิบัติต่อจากท่าแทงทางซ้าย คือ ยกเท้าขวาหนีบนอง เท้าซ้ายยืนเป็นหลัก มือถือ
หอกในลักษณะท่าแทงสองมือ โบก้นามองทางขวา

ภาพที่ 163 : ท่าที่ 11 ท่ามอง

การปฏิบัติต่อจากท่าแทงทางขวา คือ ย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย ไบหน้ามองหนุมาน
แย่งhookไปทำลาย มือตั้งวงล่างระดับเอว

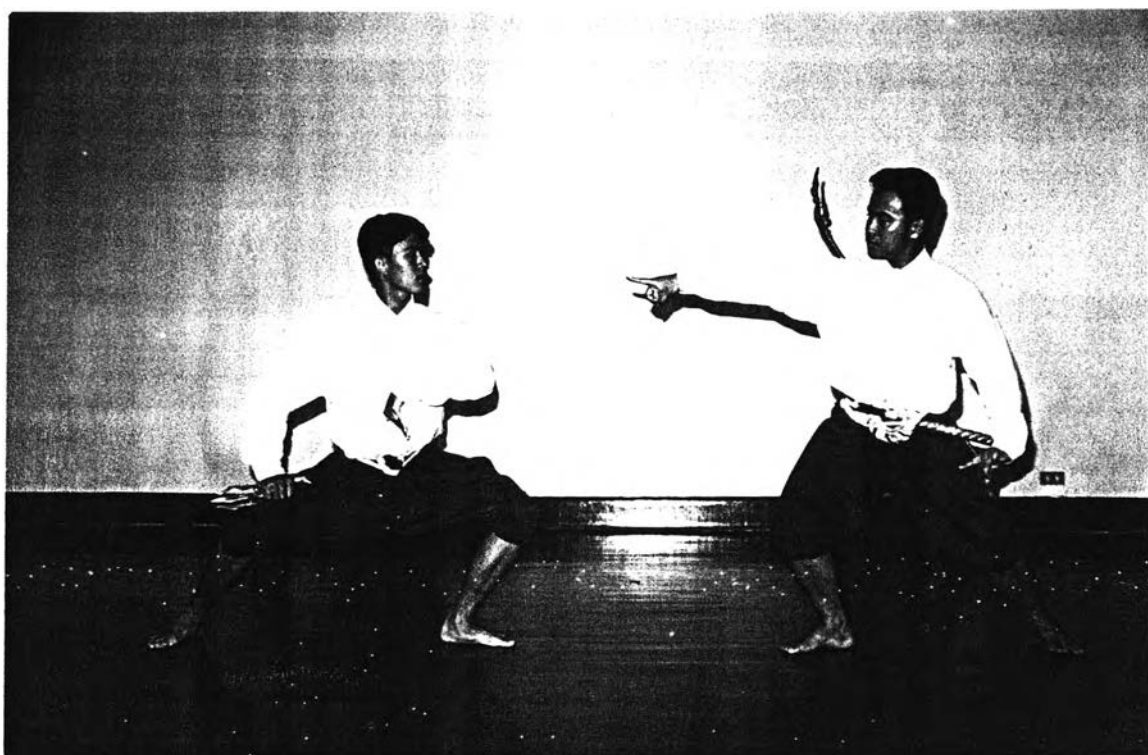
ภาพที่ 164 : ท่าที่ 12 หนุมานจับหน้าอก

การปฏิบัติต่อจากท่ามอง คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมขวา มือซ้ายตั้งวงล่าง มือขวาชี้ที่หนุมาน น้ำหนักอยู่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง ไบหน้ามองทางซ้าย (ท่าเดาะนิ้ว)

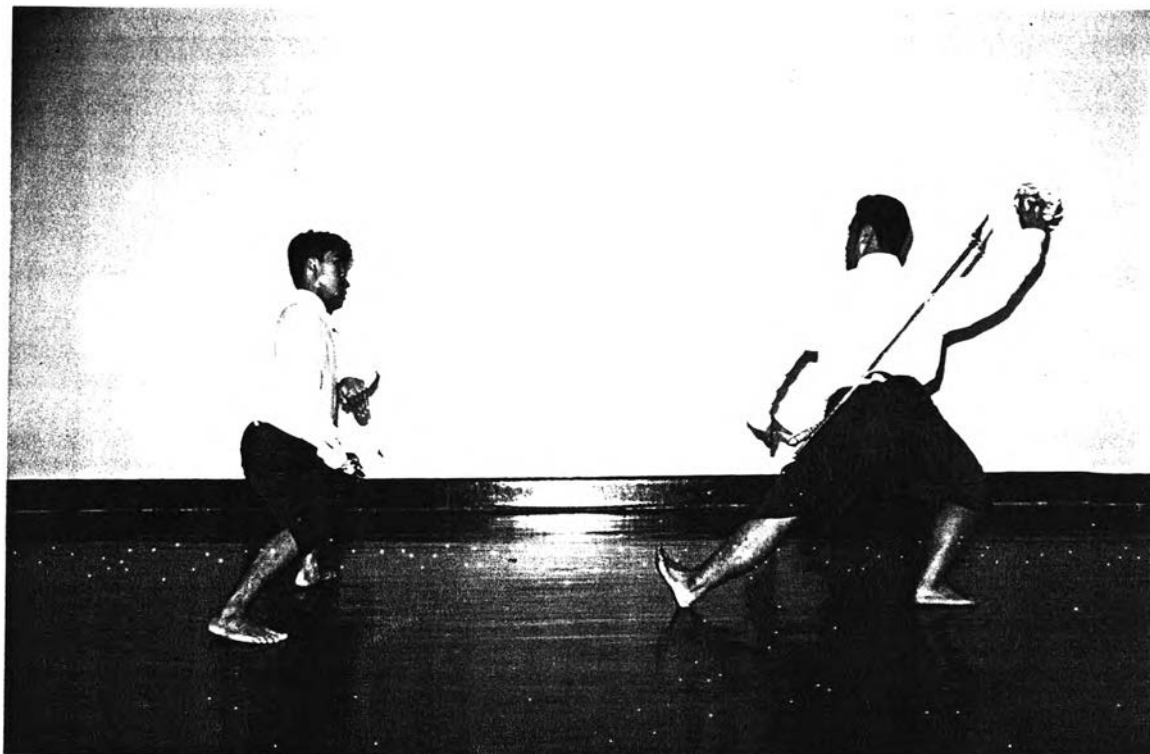
ภาพที่ 165 : ท่าที่ 13 ท่าอายุ

การปฏิบัติต่อจากท่าหนุมานจับหน้าอก คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง ฝ่ามือขวาแตะที่แก้มขวา มือซ้ายตั้งวงล่าง เอียงศีรษะทางขวา ใบหน้ามองทางขวา

ภาพที่ 166 : ท่าที่ 14 ท่าเหม

การปฏิบัติต่อจากท่าอ้าย คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา
ลำตัวตั้งตรง แขนขวาเหยียดตึงไปด้านหน้า นิ้วชี้ไปที่หนุ่มนาน มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองทางขวา

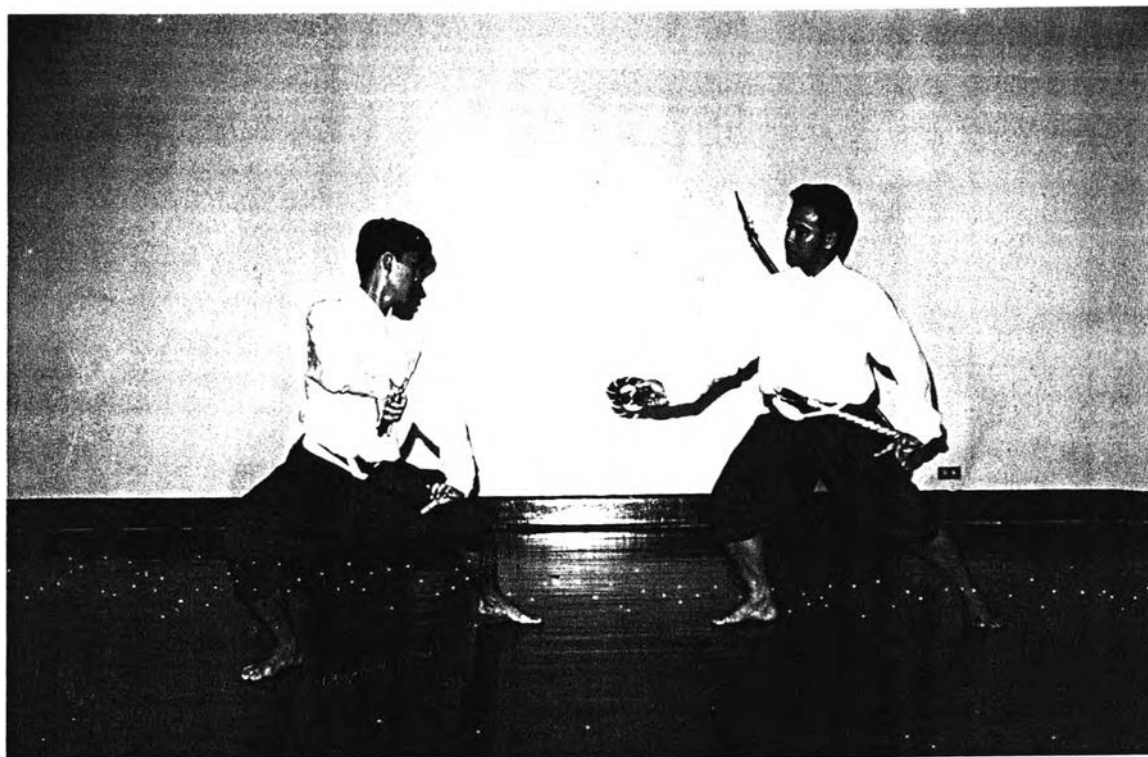
ภาพที่ 167 : ท่าที่ 15 ท่าจับอาวุธ (จักร)

การปฏิบัติต่อจากท่าเหม คือ ยืนย่อเข่าขวา ขาซ้ายเหยียดตั้งตั้งส้นเท้า ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือจักรตั้งวงสูง มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองทางซ้าย

ภาพที่ 168 : ท่าที่ 16 ท่าแก้ง

การปฏิบัติต่อจากท่าจับอาวุธ คือ ยกเท้าขวาหนีบน่อง ยืนด้วยเท้าซ้ายเป็นหลัก มือขวาถือจักรชูขึ้นระดับศีรษะ มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองที่หนุमान

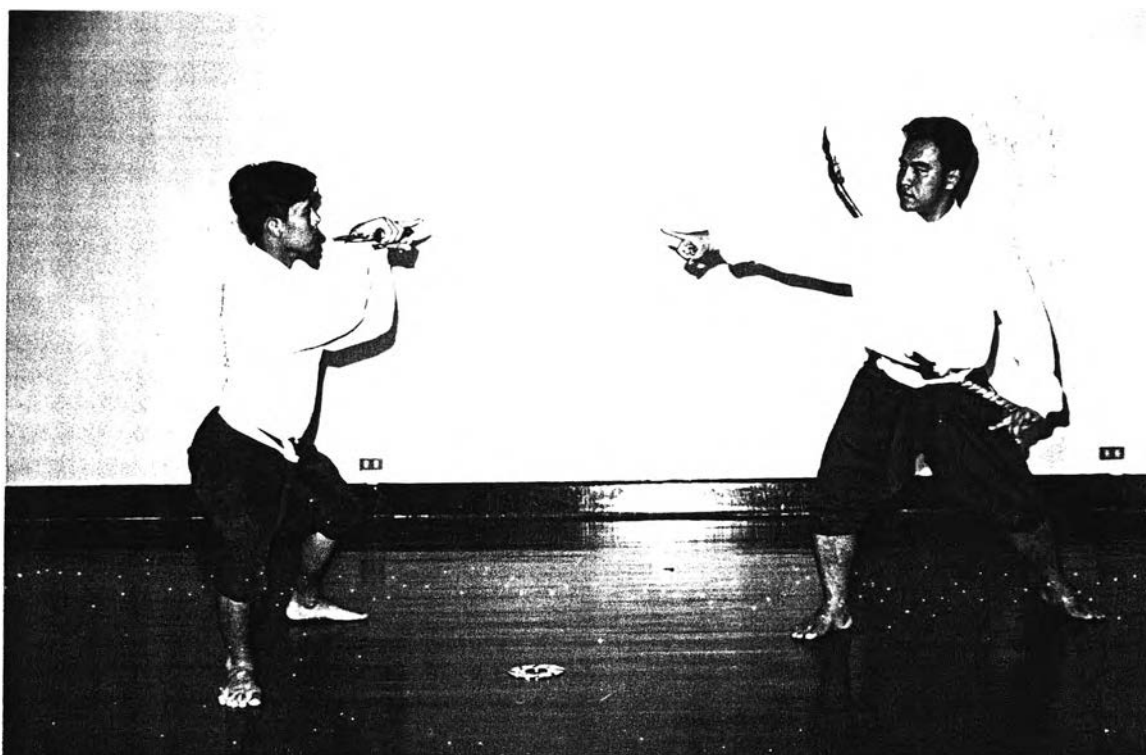
ภาพที่ 169 : ท่าที่ 17 ท่าขว้างจักร

การปฏิบัติต่อจากท่าแก้ง คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย นำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือจักรลดลงระดับเอวแล้วขว้างจักรไปที่คู่ต่อสู้ในระดับแนวนอน ให้จักรไปตกข้างหน้าคู่ต่อสู้ ข้อควรระวังวิธีขว้างจักร ให้ขว้างในระดับต่ำ ให้จักรขนานกับพื้น

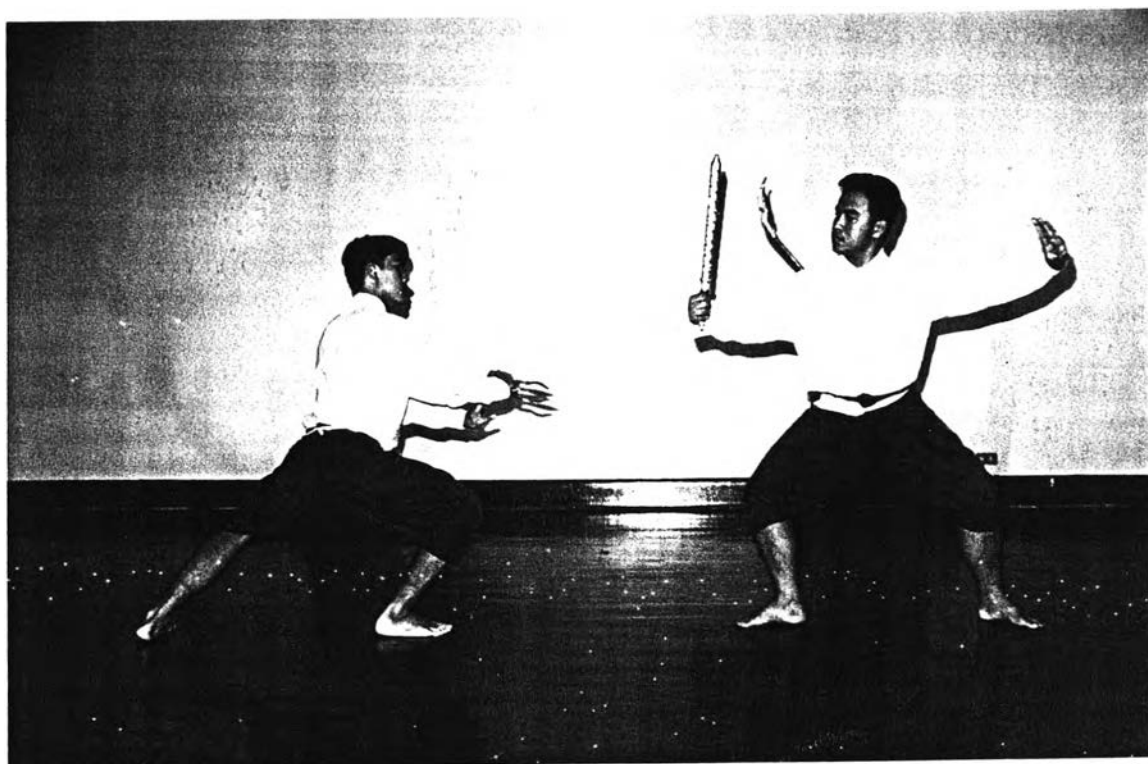
ภาพที่ 170 : ท่าที่ 18 ท่าปฏิเสธ (ไม่)

การปฏิบัติต่อจากท่าขว้างจักร คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย น้าหนักอยู่ที่เท้า
ซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาตั้งวงหน้าระดับไหล่ มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองทางขวา

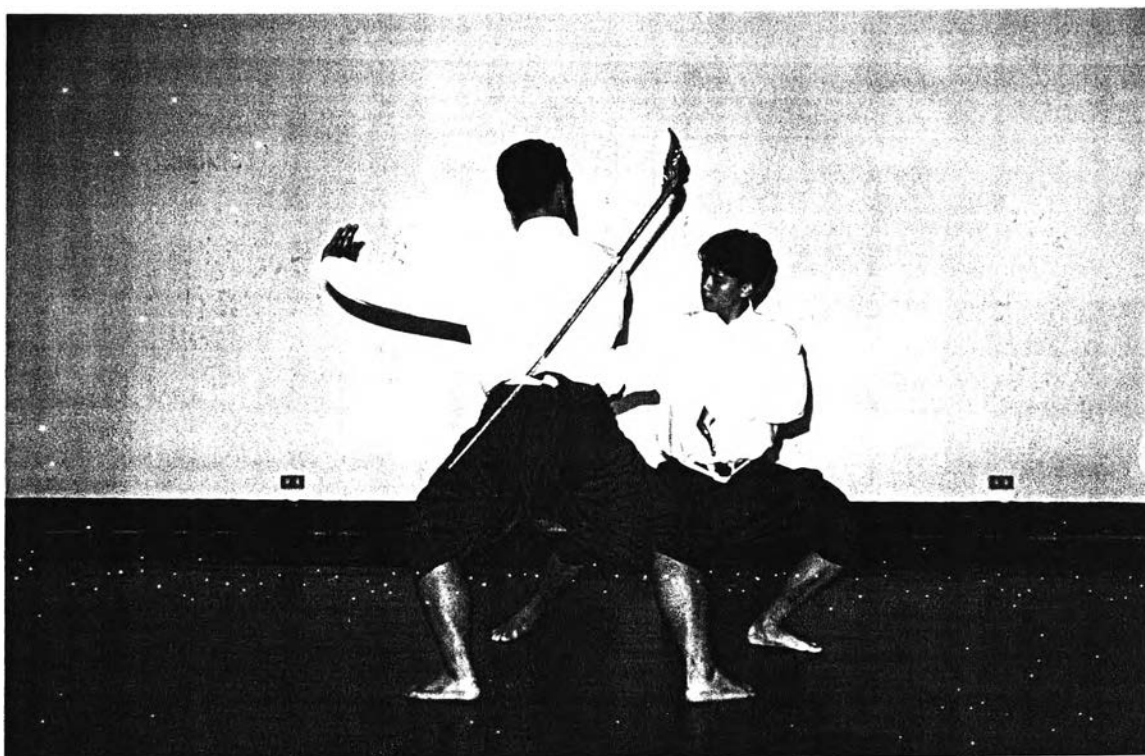
ภาพที่ 171 : ท่าที่ 19 ท่าเหม่

การปฏิบัติต่อจากท่าปฏิเสธ คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย นำหน้าตัวอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาชี้เหยียดตรงไปด้านหน้า มือซ้ายตั้งวงล่าง หน้ามองทางขวา

ภาพที่ 172 : ท่าที่ 20 ท่าจับกระบอง

การปฏิบัติต่อจากท่าเหม คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองทางศอกออกด้านข้างระดับปากตั้งกระบองขึ้น มือซ้ายตั้งวงสูง หน้ามองทางขวา

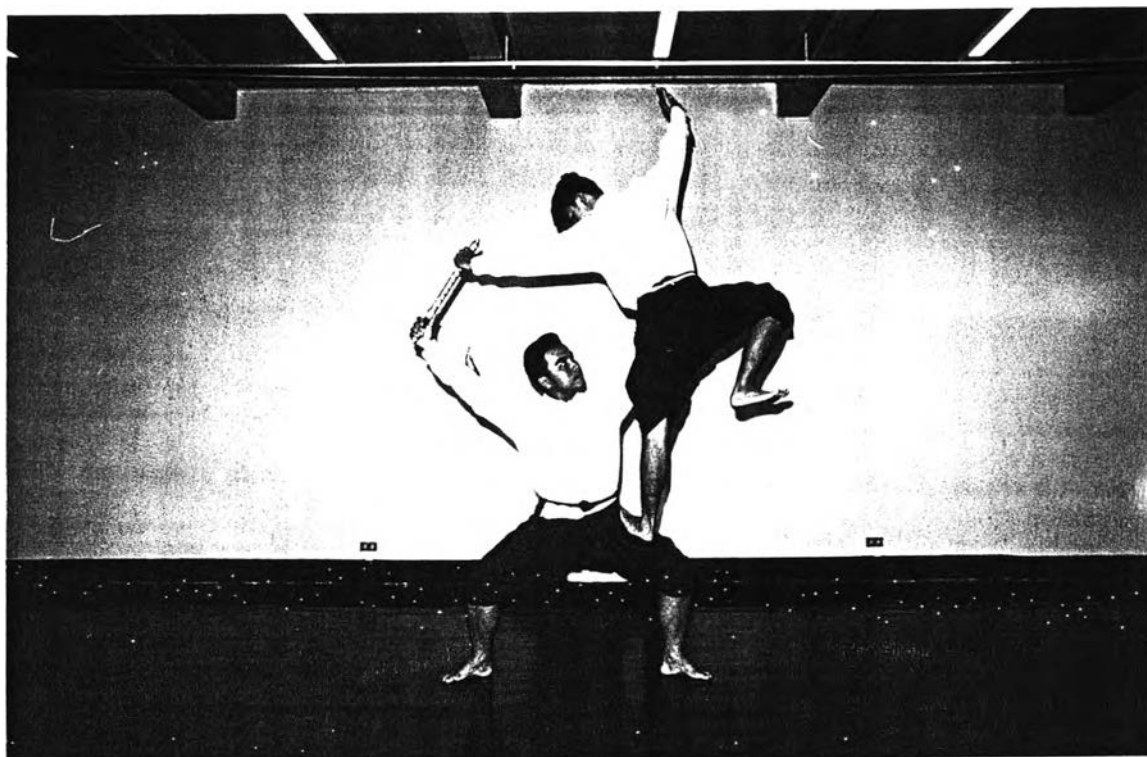
ภาพที่ 173 : ท่าที่ 21 ท่าตีทางซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่าจับกระบอง คือ ย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม มือขวาจับกระบองฟาดเฉียงไปทางด้านหน้าทางซ้าย ให้ปลายกระบองชี้ลงไปที่พื้น ไบหนามองตามมือถือกระบอง มือซ้ายตั้งวงสูง หันหน้าเข้าเวที

ภาพที่ 174 : ท่าที่ 22 ท่าตีทางขวา

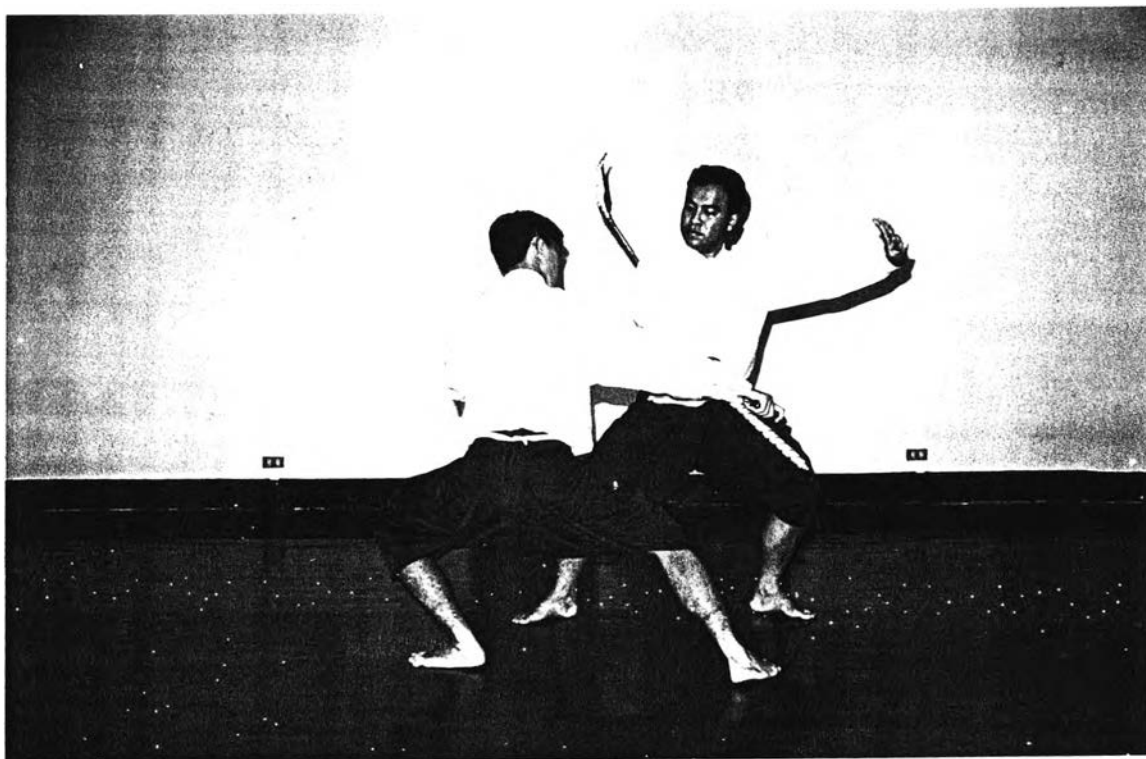
การปฏิบัติต่อจากท่าตีทางซ้าย คือ ย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม มือขวาฟาดกระบองไปทางด้านขวาในลักษณะเดียวกับท่าตีทางซ้าย ไบหน้ามองทางขวา มือซ้ายตั้งวงสูง

ภาพที่ 175 : ท่าที่ 23 ท่าขึ้นลอย 1

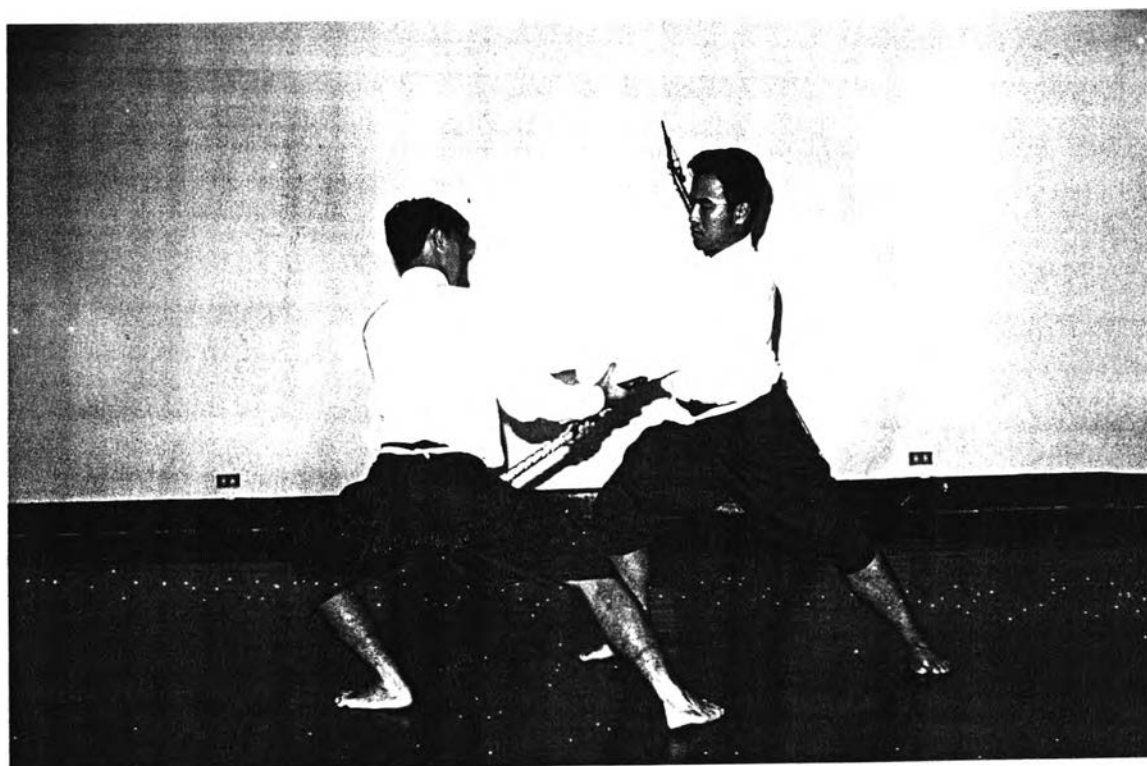
การปฏิบัติต่อจากท่าตีทางขวา คือ ย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม มือซ้ายจับที่เอวหนุมาน มือขวาถือกระบองตั้งวงสูง หนุมานจับกระบองช่วงปลาย

การขึ้นลอยวิธีปฏิบัติคือ ผู้ที่เป็นผู้รับลอยจะต้องย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยมแล้วผู้ขึ้นลอยที่ 1 ต้องใช้ซ้ายเหยียบบริเวณต้นขาของผู้รับลอยในลักษณะขวางเท้าชิดสะโพกแล้ว ถีบตัวขึ้นไป โดย ยืดลำตัวและขาให้เหยียดตึงมากที่สุด โน้มตัวเข้าหาผู้รับลอย เพื่อการทรงตัวได้มั่นคง

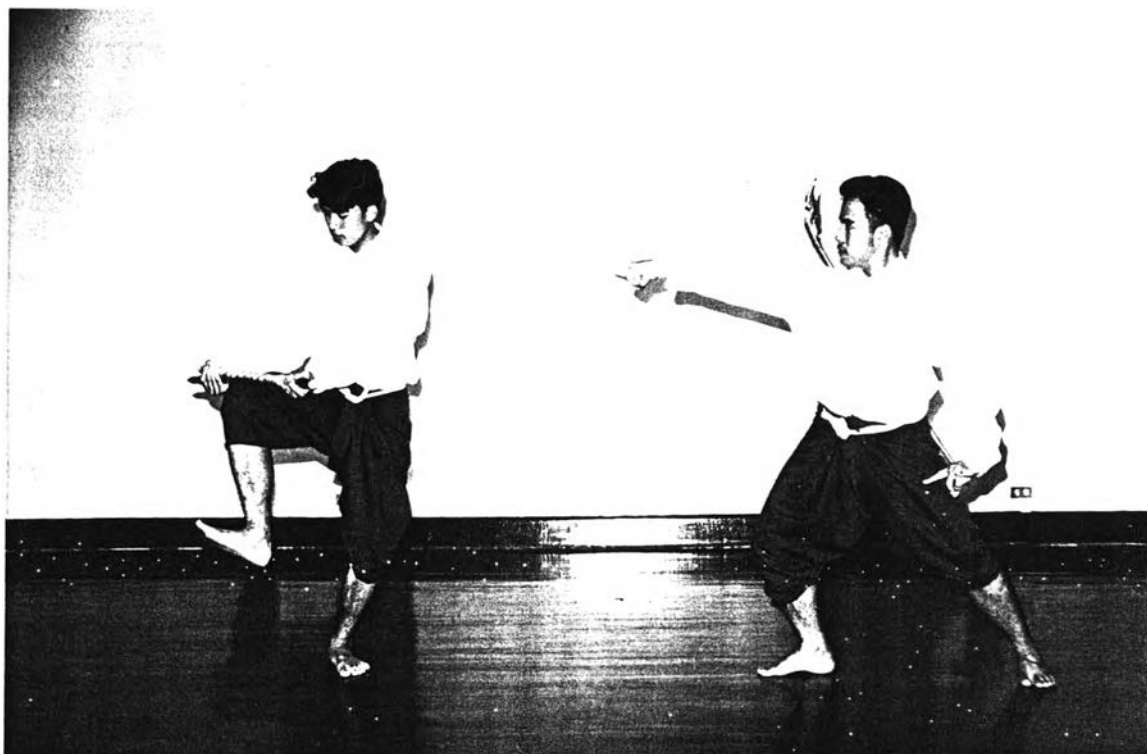
ภาพที่ 176 : ท่าที่ 24 ท่าตีออกทางซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่าขึ้นลอย 1 คือ ย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม น้าหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย มือขวาจับกระบองตีไปด้านหน้าลำตัวทางซ้าย มือซ้ายตั้งวงสูง ไบหน้ามองซ้าย เอียงศีรษะทางซ้าย

ภาพที่ 177 : ท่าที่ 25 ท่าตีออกทางขวาหนุมานแย่งกระบอง

การปฏิบัติต่อจากท่าตีออกทางซ้าย คือ ย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา หนุมานจะจับมือขวาด้านหน้าบริเวณข้อมือ มือซ้ายขยับมาจับที่ข้อมือขวาของหนุมาน หนุมานจับที่ข้อมือซ้ายอีกครั้ง ในลักษณะแบบรวบ หนุมานแย่งกระบองไปทำลาย

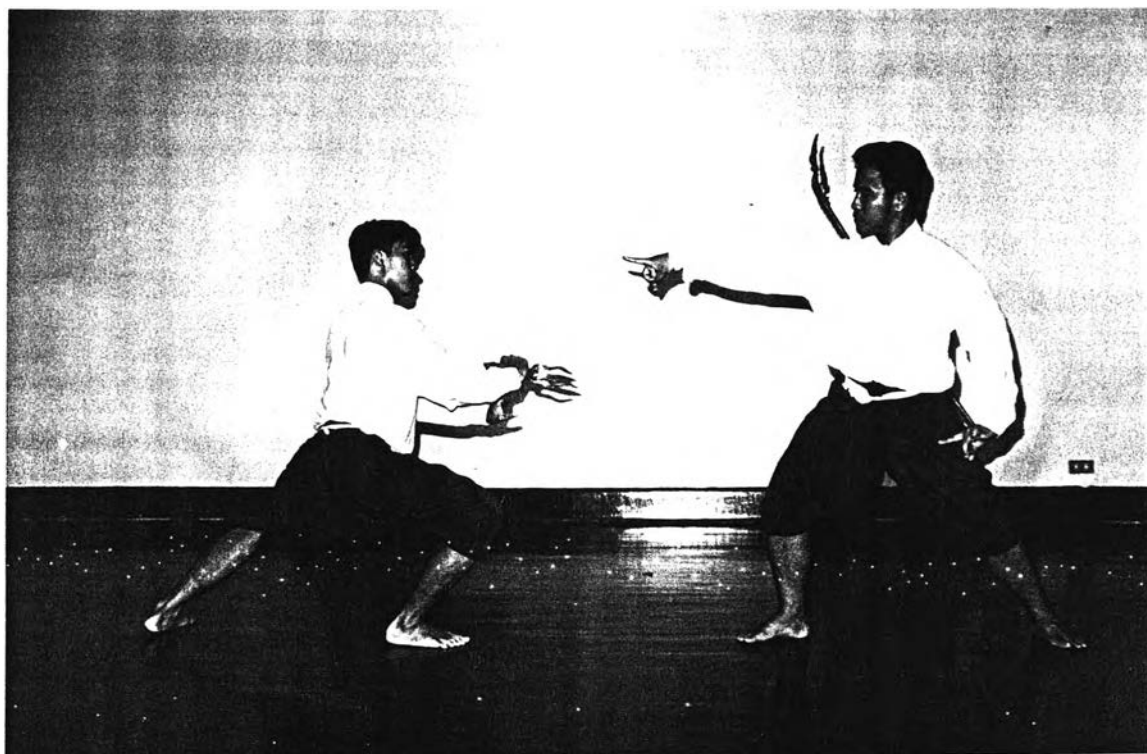
ภาพที่ 178 : ท่าที่ 26 ท่าเหม่

การปฏิบัติต่อจากท่าคือออกจากขวาหมุนแยงกระบอง คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบ
เหลี่ยมซ้าย น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา มือขวาเหยียดแขนตึง นิ้วชี้ไปด้านหน้า มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้า
มองทางขวา

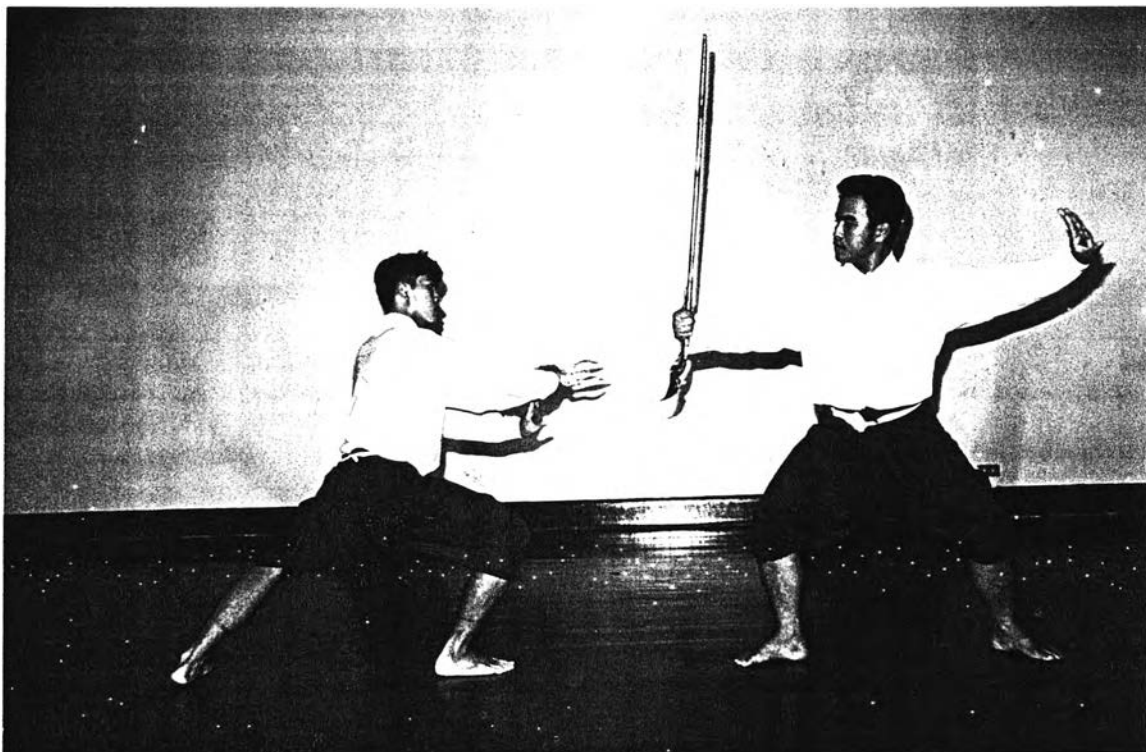
ภาพที่ 179 : ท่าที่ 27 ท่าปิดหนุมานจับกัน

การปฏิบัติต่อจากท่าเหม่ คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมขวา หน้าหันมาทางขวา น้ำหนัก
ตัวอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือทั้งสองข้างปิดด้านหลังทางขวา ใบหน้ามองทางขวา

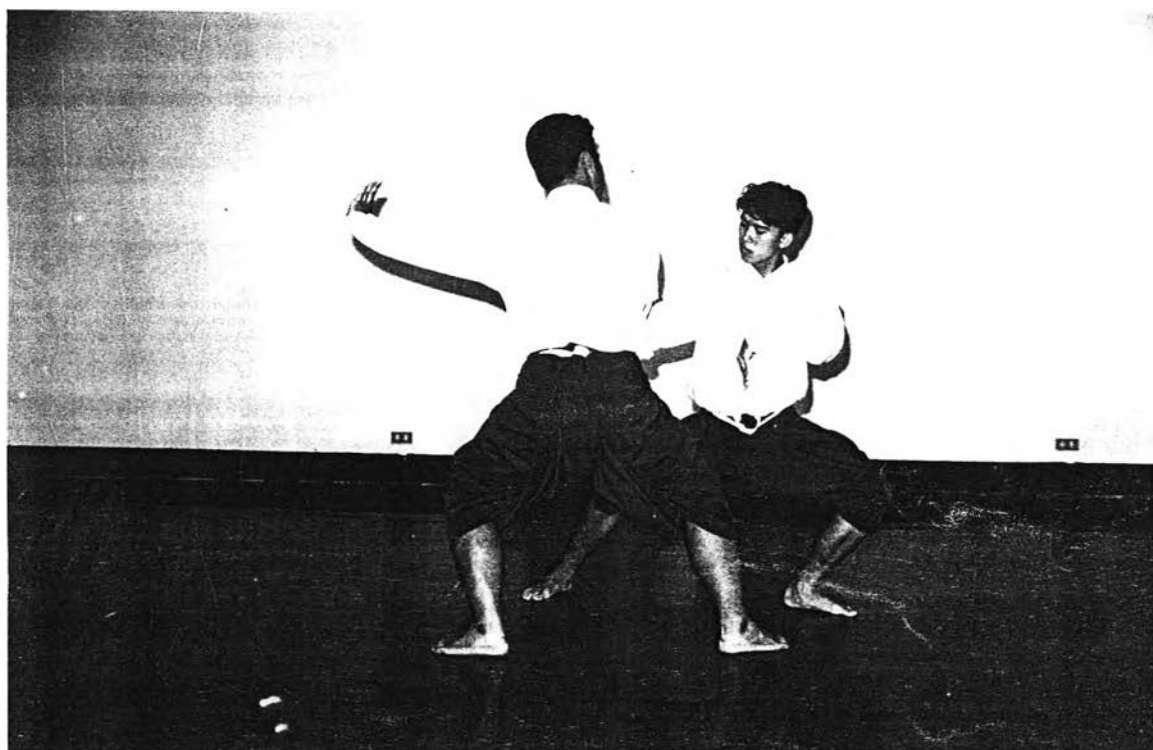
ภาพที่ 180 : ท่าที่ 28 ท่าเหม

การปฏิบัติต่อจากท่าหนุมานจับกัน คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง แขนขวาเหยียดตึง นิ้วชี้ไปด้านหน้า มือซ้ายตั้งวงล่าง ใบน้ำมองขวา

ภาพที่ 181 : ท่าที่ 29 ท่าจับศรเข้าตี

การปฏิบัติต่อจากท่าเหม คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือศรกางแขนออกไปด้านขวา มือซ้ายตั้งวงสูง โบก้นามองทางขวา

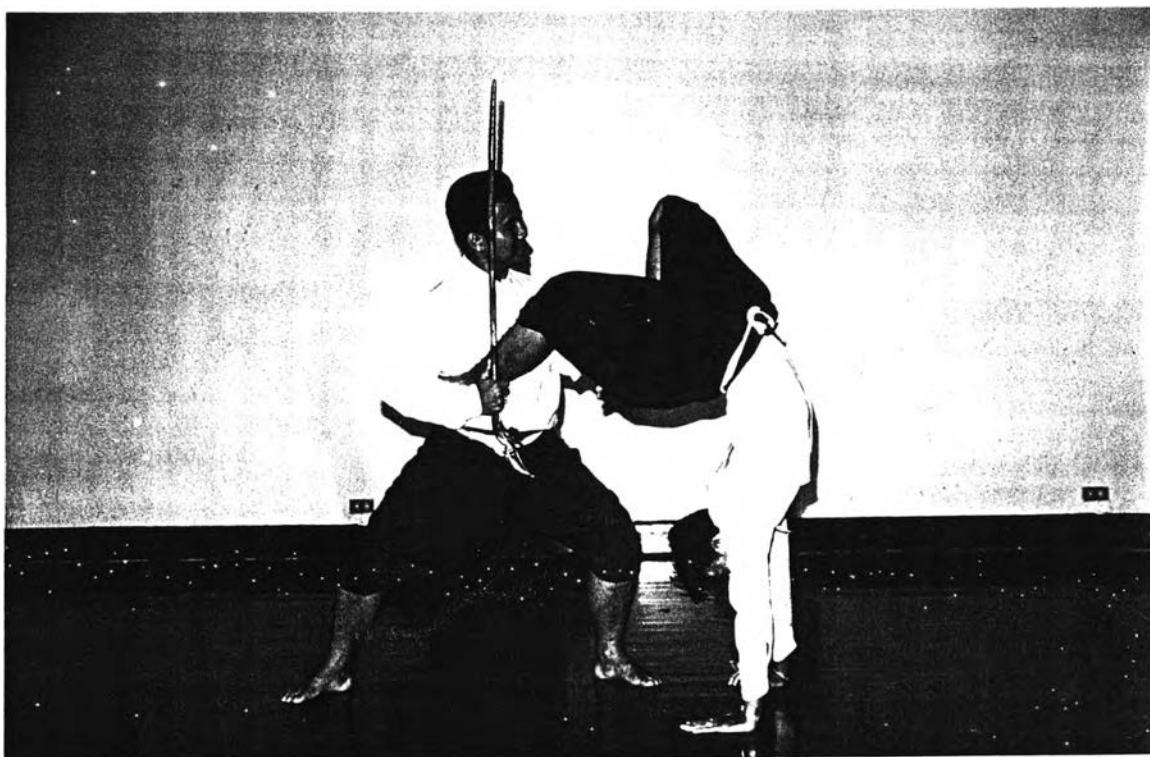
ภาพที่ 182 : ท่าที่ 30 ท่าตีทางซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่าจับศรเข้าตี คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย
ลำตัวตั้งตรง มือขวาฟาดศรไปทางซ้าย แขนเหยียดตึง มือซ้ายตั้งวงสูง ไบหนามองทางขวา

ภาพที่ 183 : ท่าที่ 31 ท่าตีทางขวา

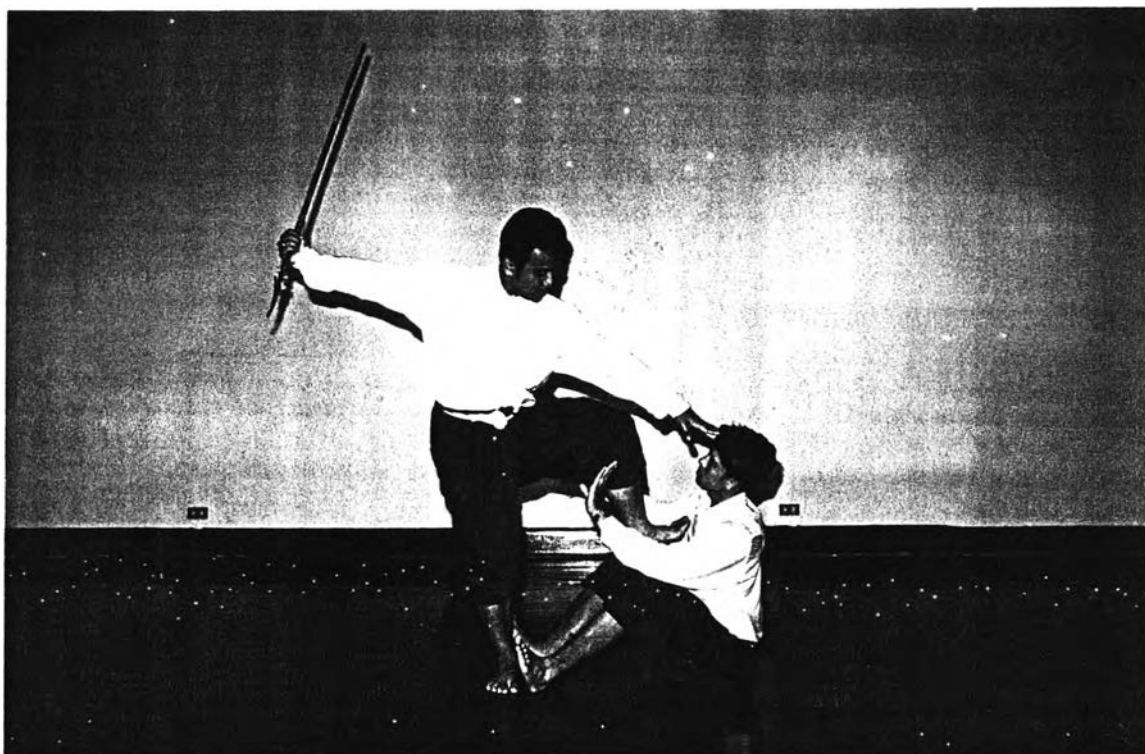
การปฏิบัติต่อจากท่าตีทางซ้าย คือ ย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม ลำตัวตั้งตรง มือขวาฟาด
ศรทางขวา แขนตั้ง มือซ้ายตั้งวงสูง ไบหน้ามองทางขวา

ภาพที่ 184 : ท่าที่ 32 ท่าหกฉีก

การปฏิบัติต่อจากท่าดีทางขวา คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม มือทั้งสองจับที่ข้อเท้าของหนุमानที่หกคะเมนมา ให้มือซ้ายจับที่ข้อเท้าขวาเหยียดแขนตั้ง มือขวาจับที่ข้อเท้าซ้ายงอศอกมือขวาถือศรให้ปลายศรนั้นชี้ขึ้น

สิ่งที่ควรเน้น คือ อากาศไตต้องพยายามจับที่ข้อเท้าหนุमानให้ได้โดยการเข้าไปให้ชิดกับตัวหนุमानที่หกคะเมนมาหา

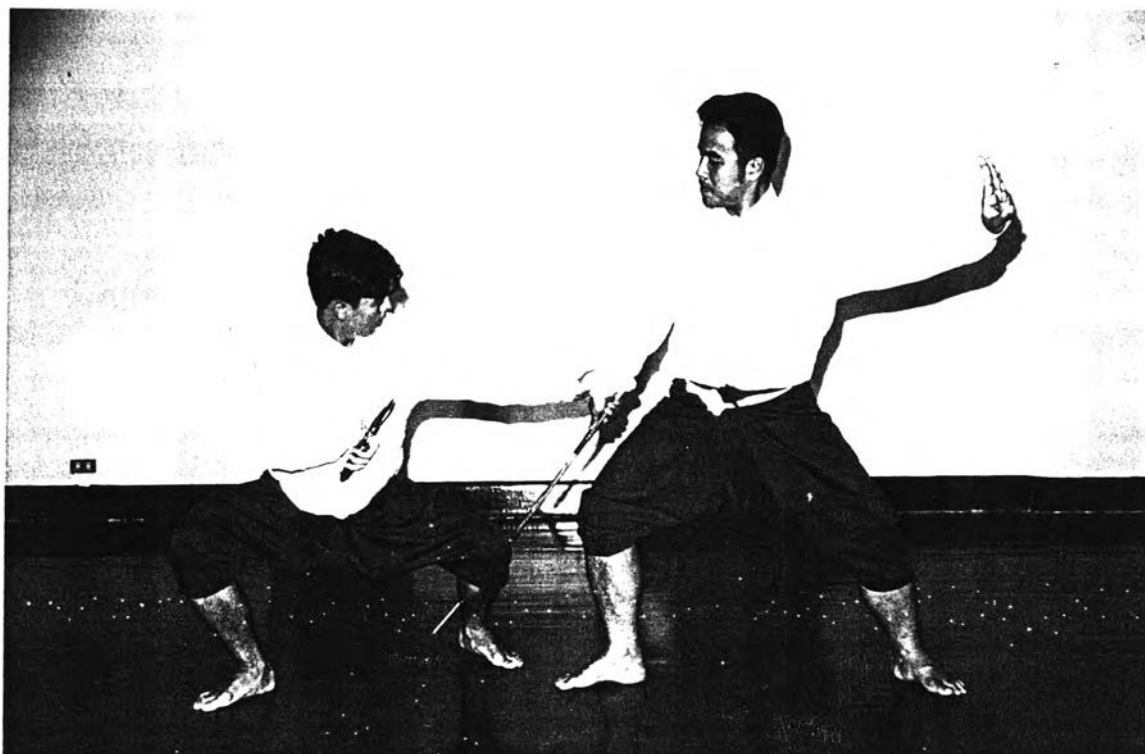
ภาพที่ 185 : ท่าที่ 33 ท่าถีบไหล่หนุมาน

การปฏิบัติต่อจากท่าหกฉีก คือ ยกเท้าขวามาวางชิดเท้าซ้าย ยกเท้าซ้ายขึ้นงอเข้าระดับศีรษะของหนุมาน (หนุมานนั่งลง) แล้วถีบในลักษณะเหยียดขาตั้ง ให้เท้าขวายืนเป็นหลัก มือซ้ายเหยียดตั้งไปกับเท้า มือขวาถือศรในท่าเงี้ยวหักข้อมือ เหยียดแขนขวาตั้งไปด้านหลัง พร้อมทั้งโน้มตัวมาด้านหน้ามือซ้าย ให้ปลายนิ้วมือทั้งสองชี้จุดที่หน้าผากของหนุมานไว้

ภาพที่ 186 : ท่าที่ 34 ท่าดีตลอดคว่ำทางซ้าย จังหวะที่ 1

การปฏิบัติต่อจากท่าถีบไหล่นุมนาน คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม ก้าวเท้าขวามาชิดเท้าซ้าย ยกเท้าซ้ายก้าวไปวางเต็มเหลี่ยมทางซ้าย พร้อมกับยกมือทั้งสองข้างระดับศีรษะตีสกลงไปที่พื้น ไบหน้ามองที่ไม่ตีสกลง

ภาพที่ 187 : ท่าที่ 35 ท่าดีลอด จังหวะที่ 2

การปฏิบัติต่อจากท่าดีลอดจังหวะที่ 1 คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักที่อยู่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือฟาดศรทางขวาแขนเหยียดตึง มือซ้ายตั้งวงสูง โบกิน้ำมองทางขวา

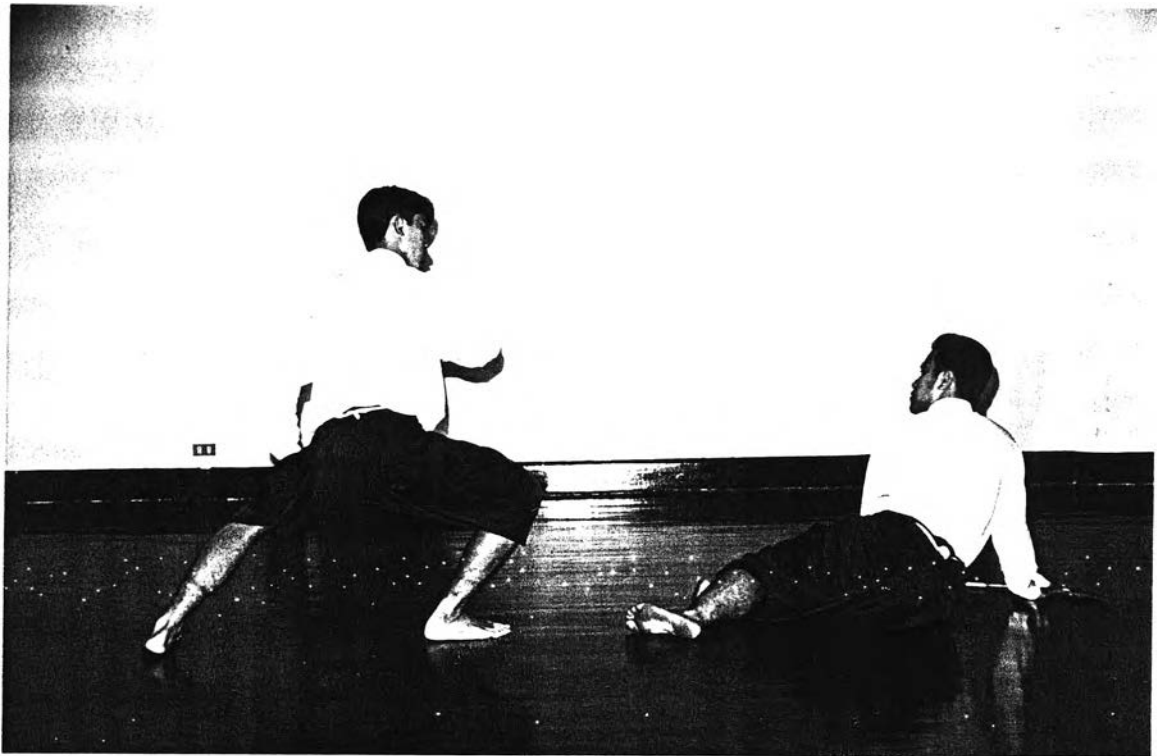
ภาพที่ 188 : ท่าที่ 36 ท่าดีตลอดจังหวะที่ 3

การปฏิบัติต่อจากท่าดีตลอดจังหวะที่ 3 คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวเอนไปทางซ้าย มือขวาฟาดศรไปทางขวาแขนเหยียดตึง มือซ้ายเหยียดตึงชี้ลงไปทางซ้ายข้างลำตัว ไบหน้ำมองทางซ้าย

ภาพที่ 189 : ท่าที่ 37 ทำหนุมานจับรวบแขน

การปฏิบัติต่อจากท่าดีลอดจังหวะที่ 3 คือ ย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม แขนซ้ายและแขนขวา งอศอกหนีบเข้าหาลำตัว ไบหน้ามองตรง หนุมานเข้าจับด้านหลังบริเวณต้นแขนทั้งสองข้าง พร้อมเคลื่อนตัวไปทางขวาประมาณ 3 ก้าว และเคลื่อนตัวมาทางซ้ายประมาณ 3 ก้าว หนุมานจะเหวี่ยงตัวหมุนรอบตัว 1 รอบ

ภาพที่ 190 : ท่าที่ 38 ท่าล้มลง

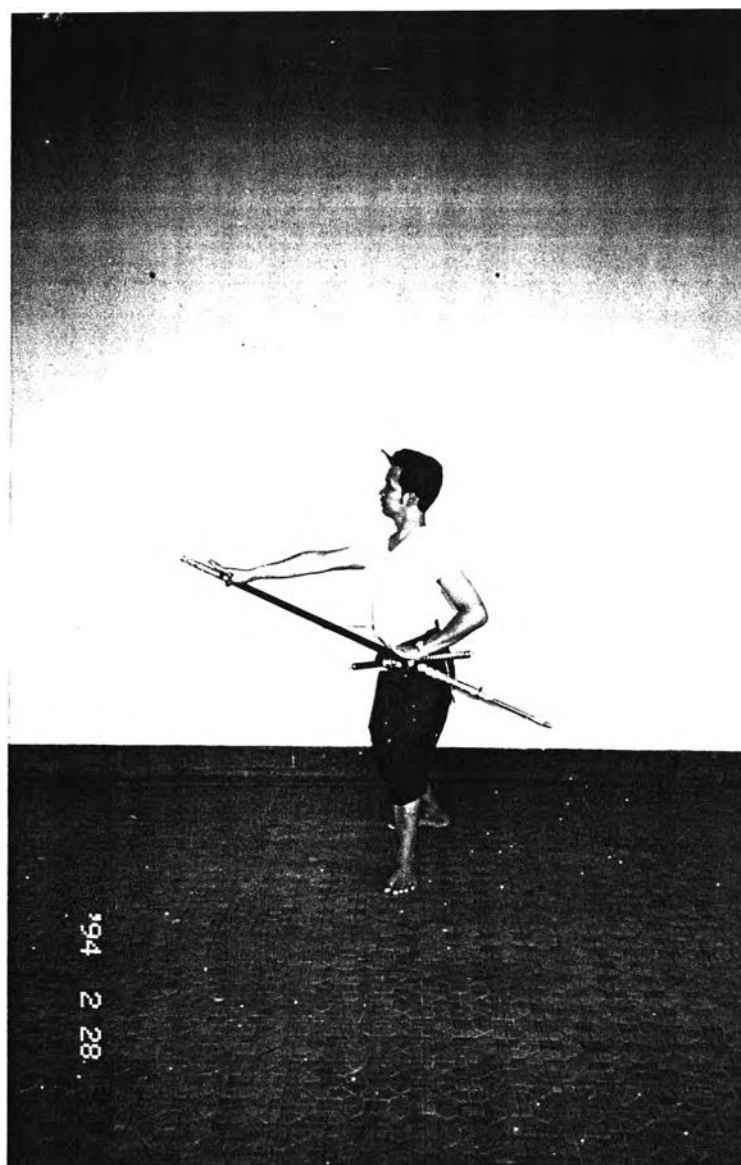
การปฏิบัติต่อจากท่าหนุมานจับริบแบน คือ ล้มลงนั่งพับเพียบ มือทั้งสองเท้าพื้น ใบน้
มองทางซ้าย

กระบวนท่ารบของอากาศไล ตามแบบแผนของ นายหยัด ช้างทอง

ภาพที่ 191 : ท่าที่ 1 ทำฉายหอกจิ้งหะที่ 1

การปฏิบัติต่อจากท่าเก็บปะทะ คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือหอกกระบี่บอก งอคอก แขนซ้ายเหยียดตึงส่งไปด้านหลัง หงายฝ่ามือรับด้ามดอก หน้ามองตรง

ภาพที่ 192 : ท่าที่ 2 ท่าฉายหอกจิ้งหะที่ 2

การปฏิบัติต่อจากท่าฉายหอกจิ้งหะที่ 1 คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมขวา ลำตัวตั้งตรง น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย มือขวาถือด้ามหอกแขนเหยียดตั้งชี้ไปด้านหน้า มือซ้ายถือหอก งอศอกข้างลำตัวระดับเอว ใบหอกชี้ไปด้านหลัง ใบหน้ามองตรง

ภาพที่ 193 : ท่าที่ 3 ท่าฉายหอกจิ้งหะที่ 3

การปฏิบัติต่อจากท่าฉายหอกจิ้งหะที่ 2 คือ หมุนตัวมาทางขวา ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือหอกแขนเหยียดตึงไปด้านหน้า มือซ้ายถือหอกงอศอกข้างลำตัวระดับเอว ไบหอกชี้ไปด้านหลัง เขียงหอกประมาณ 45 องศา ไบหน้ามองทางขวา

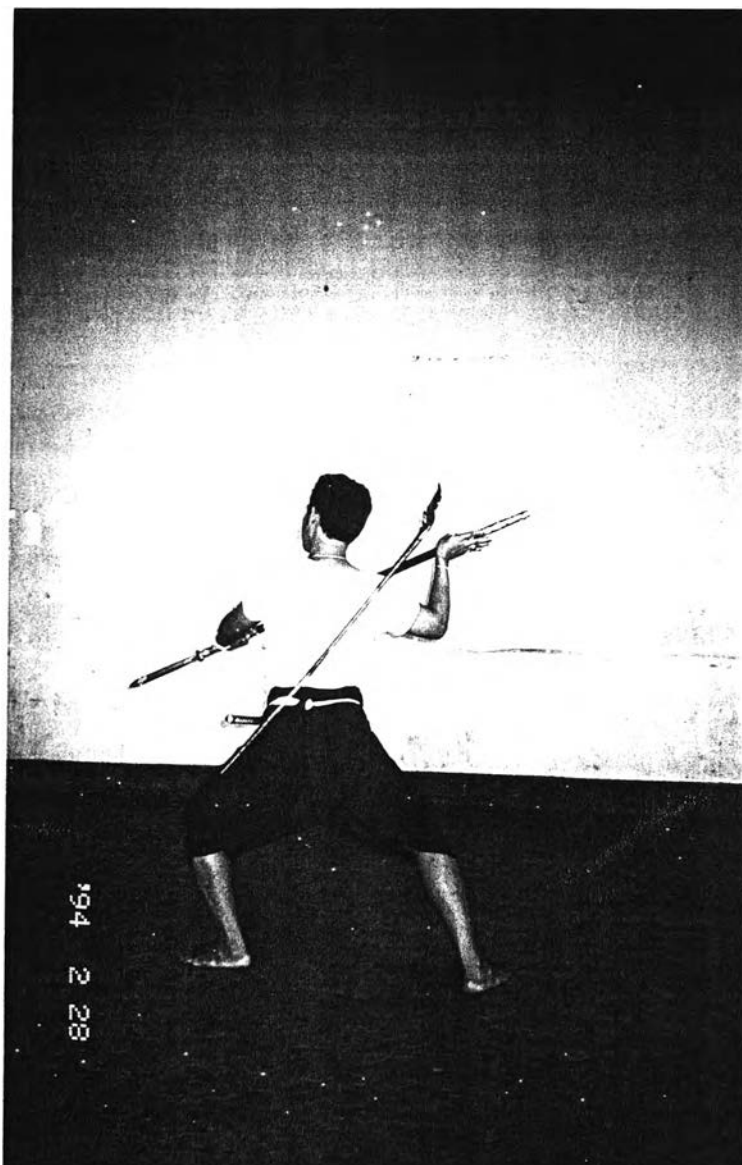
ภาพที่ 194 : ท่าที่ 4 ท่าเก็บปะทะ

การปฏิบัติต่อจากท่าแหงมือเดียว คือ ยื่นย่อเข้าทั้งสองข้าง สันเท้าชิดกัน กันเข้า
ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือหอกระดับวงล่าง มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองตรง (หน้าอัด)

ภาพที่ 195 : ท่าที่ 5 ท่ายกเท้าซ้ายหนีบน้อง

การปฏิบัติต่อจากท่าฉายหอกจังหวะที่ 3 คือ หมุนตัวทางขวา ยกเท้าซ้ายขึ้นหนีบน้อง เท้าขวายืนเป็นหลัก มือขวาทือหอกงอศอกระดับเอว มือซ้ายถือหอกงอศอกระดับไหล่ ไบหน้ามองทางซ้าย

ภาพที่ 196 : ท่าที่ 9 ท่าแทงทางซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่ายกเท้าซ้ายหนีบช่อง คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักตัวอยู่ที่ขาซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือหอกระดับอก มือซ้ายถือหอกงอศอกระดับไหล่ ไบหน้ามองทางซ้าย

ภาพที่ 197 : ท่าที่ 7 ท่าแทงทางขวา

การปฏิบัติต่อจากท่าแทงทางซ้าย คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือหอกลักษณะระดับวงหน้า มือซ้ายถือหอกงอศอกระดับไหล่ หอกเฉียง 45 องศา ขีไบ่หอกลงพื้น ไบ่หน้ามองทางขวา

ภาพที่ 198 : ท่าที่ 8 ท่าจับสองมือ

การปฏิบัติต่อจากท่าแทงทางขวา คือ ยกเท้าซ้ายขึ้นหนีบรอง เท้าขวายืนเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือหอกหักข้อมือ ไบ่หอกชี้ลงพื้น มือซ้ายจับคว่ำระดับอก งอศอก ไบ่หน้ามองตรง

ภาพที่ 199 : ท่าที่ 9 ท่าจับไม้ 1

การปฏิบัติต่อจากท่าจับสองมือ คือ ยืนเต็มเหลี่ยม น้าหนักอยู่ที่เท้าซ้าย มือขวาถือหอก ระดับวงสูงให้ปลายหอกชี้ลงเพียงข้างลำตัวด้านหลัง แขนซ้ายเหยียดตั้งระดับไหล่ มือกำอาวุธของ หนุมาน ไบหน้ามองทางซ้าย

ภาพที่ 200 : ท่าที่ 10 ท่าจับหน้าอก

การปฏิบัติต่อจากท่าจับไม้ 1 คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย มือขวาถือหอกระดับวงสูง ปลายหอกชี้ลงพื้นข้างลำตัวด้านหลัง มือซ้ายงอศอกแตะอก ไบหนามองทางซ้าย

ภาพที่ 201 : ท่าที่ 11 ท่าแทงทางซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่าจับหน้าอก คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือหอกระดับวงสูง งอศอก หมายมือ มือซ้ายถือหอกตั้งวงกลางลำตัว หอกเฉียงไปทางซ้าย 45 องศา ชี้ลงพื้น ไบหน้ามองทางซ้าย

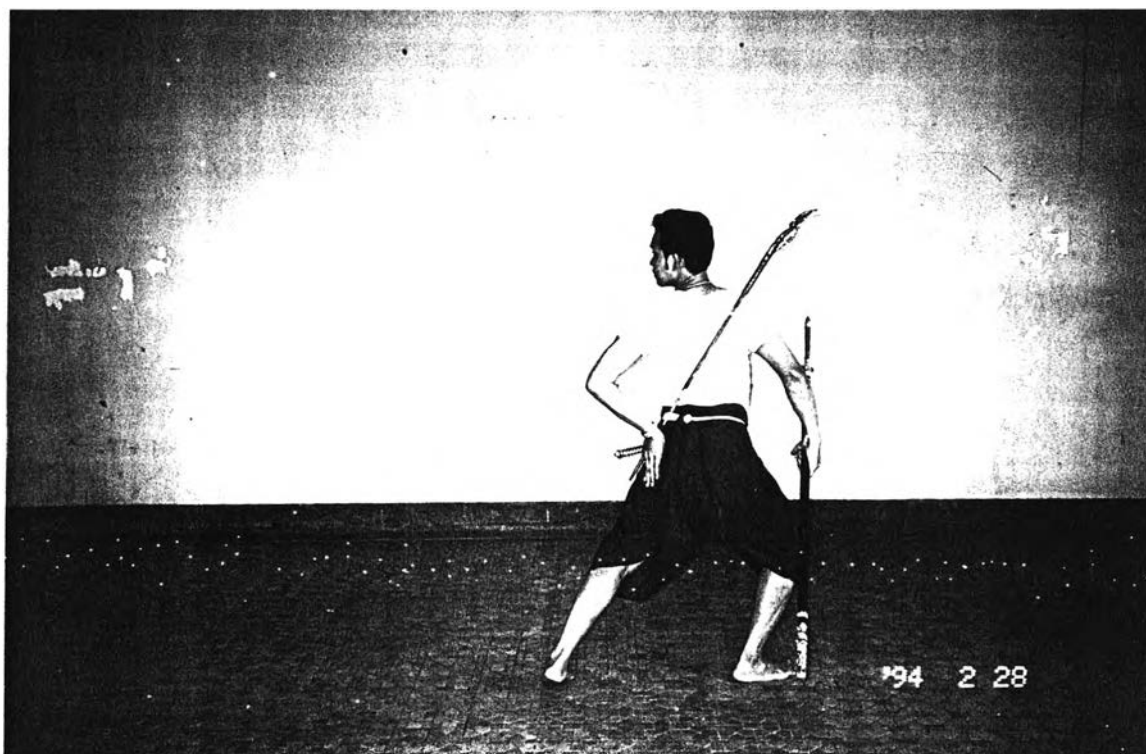
ภาพที่ 202 : ท่าที่ 12 ท่าแทงทางขวา

การปฏิบัติต่อจากท่าแทงทางซ้าย คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือหอกตั้งวงระดับลำตัว มือซ้ายถือหอกงอศอก หมายมือระดับไหล่ หอกเฉียงไปทางขวา 45 องศา ไบหน้ามองทางขวา

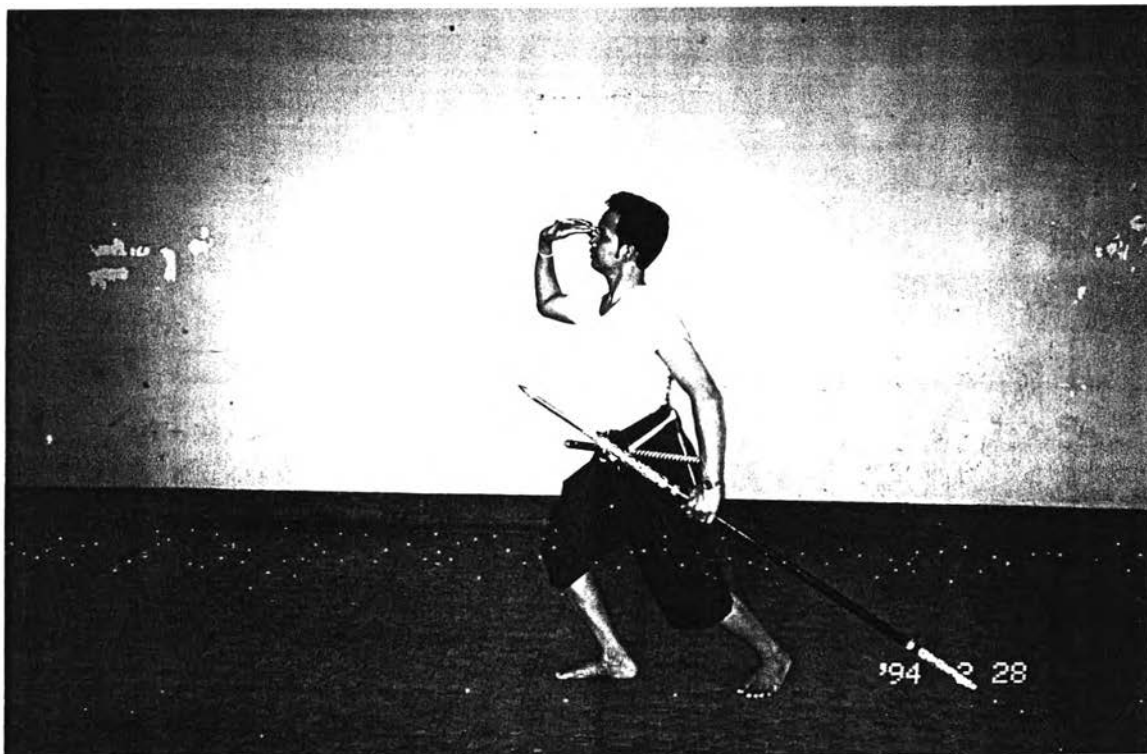
ภาพที่ 203 : ท่าที่ 13 ท่าเหม่

การปฏิบัติต่อจากท่าแทงทางขวา คือ หมุนตัวทางขวา ยืนย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม
 น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือหอกตั้งขึ้นงอศอกระดับอก แขนซ้ายเหยียดตั้ง
 ระดับไหล่ชี้ไปทางซ้าย ใบหน้ามองทางซ้าย

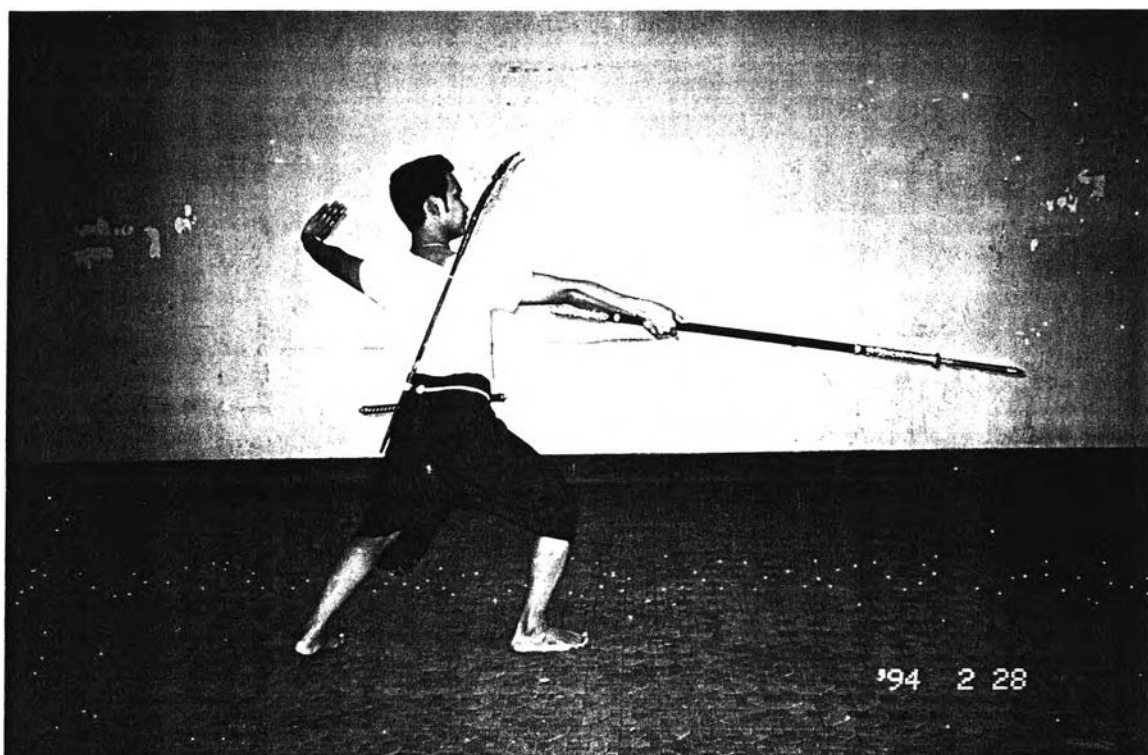
ภาพที่ 204 : ท่าที่ 14 ท่าจับกัน

การปฏิบัติต่อจากท่าเห่ คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา มือขวาถือหอกตั้งวงล่าง หอกชี้ขึ้น มือซ้ายใช้ฝ่ามือแตะบริเวณก้น ไบหน้ามองทางซ้าย

ภาพที่ 205 : ท่าที่ 15 ท่าตีหนุมาน (ตบ)

การปฏิบัติต่อจากท่าจับกัน คือ หมุนตัวทางซ้าย ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวายกขึ้นระดับไหล่ งอศอก แขนฝ่ามือในลักษณะตบตีไปด้านหน้า มือซ้ายถือหอกตั้งวงล่าง ปลายหอกชี้ไปด้านหน้า ใบหน้ามองหนุมาน

ภาพที่ 206 : ท่าที่ 16 ท่าแทงหอก

การปฏิบัติต่อจากท่าดีหนุมาน (ตบ) คือ หมุนตัวทางขวา ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยม ซ้าย น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง แขนขวาเหยียดตั้งไปด้านหน้า ถือหอกแทงไปข้างหน้า มือซ้ายตั้งวงสูง โบก้นามองทางขวา

ภาพที่ 207 : ท่าที่ 17 ท่าแทงหอก

การปฏิบัติต่อจากท่าแทงหอก คือ หมุนตัวทางขวา ยื่นย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมขวา
นำหน้ามืออยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือหอกระดับลำตัว งอศอก แขนซ้ายเหยียดตั้งถือหอก
ขนานกับพื้น ใบนามองทางซ้าย

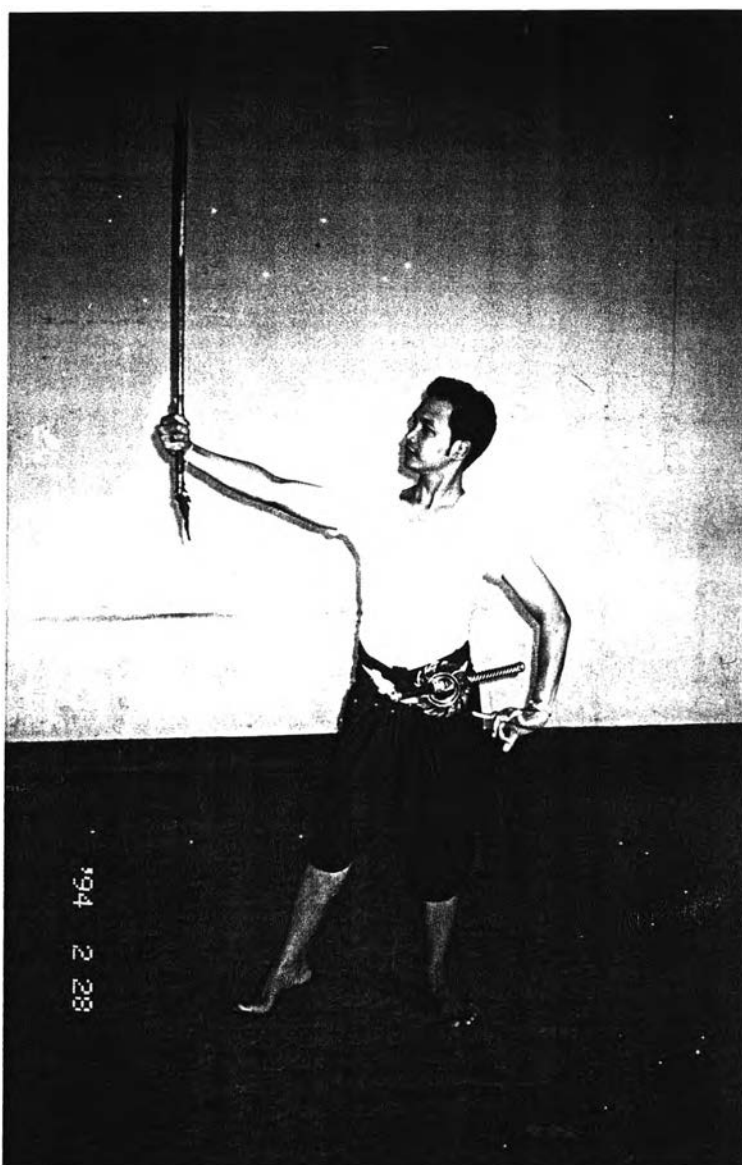
ภาพที่ 208 : ท่าที่ 18 ท่าหมุนแขนแยงหอก

การปฏิบัติต่อจากท่าแยงหอก คือ หมุนตัวทางซ้าย ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยม น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวเอนขวา มือขวาถือหอกปลายด้ามหอก งอศอก แขนซ้ายเหยียดตั้งถือศอกชี้ไปด้านหน้าขนานกับพื้น ในลักษณะแยงซิง ไบหน้ามองทางซ้าย

ภาพที่ 209 : ท่าที่ 19 ท่าเง้ออาวุธ

การปฏิบัติต่อจากท่าหนุ่แมนแย่งหอก คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักอยู่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือศรแขนเหยียดตั้งระดับไหล่มาด้านหน้า มือซ้ายตั้งวงสูง ไบหน้ามองทางขวา

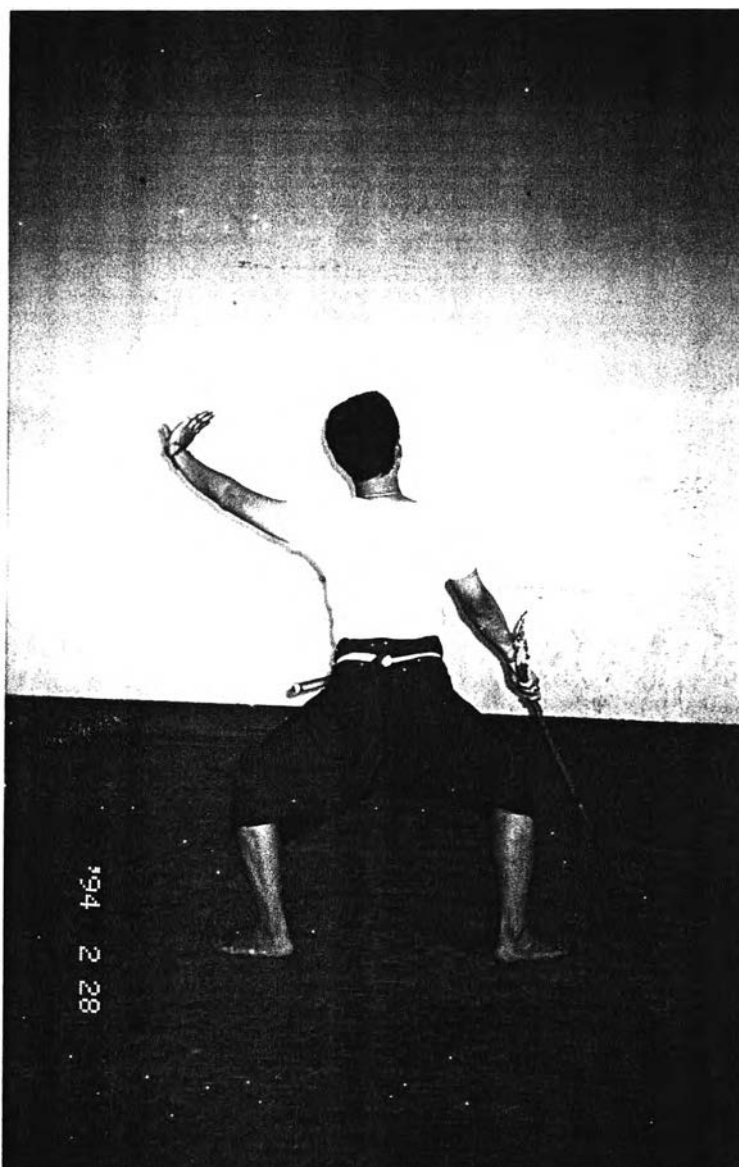
ภาพที่ 210 : ท่าที่ 20 ท่าชูศร

การปฏิบัติต่อจากท่าเงี้ยวศร คือ ยืนในลักษณะของนาง ขาตั้งทั้งสองข้าง ปลายเท้าขวา จรดพื้น น้าหนักอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือศรแขนเหยียดตึง ชูศรขึ้นระดับไหล่ มือซ้ายตั้ง วงล่าง ไบหน้ามองทางขวา

ภาพที่ 211 : ท่าที่ 21 ท่าตีศรทางซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่าชูศร คือ หมุนตัวทางขวา ยืนย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม ลำตัวตั้งตรง
น้ำหนักอยู่เท้าซ้าย มือขวาถือศรฟาดทางซ้าย มือซ้ายตั้งวงสูง หน้ามองทางขวา

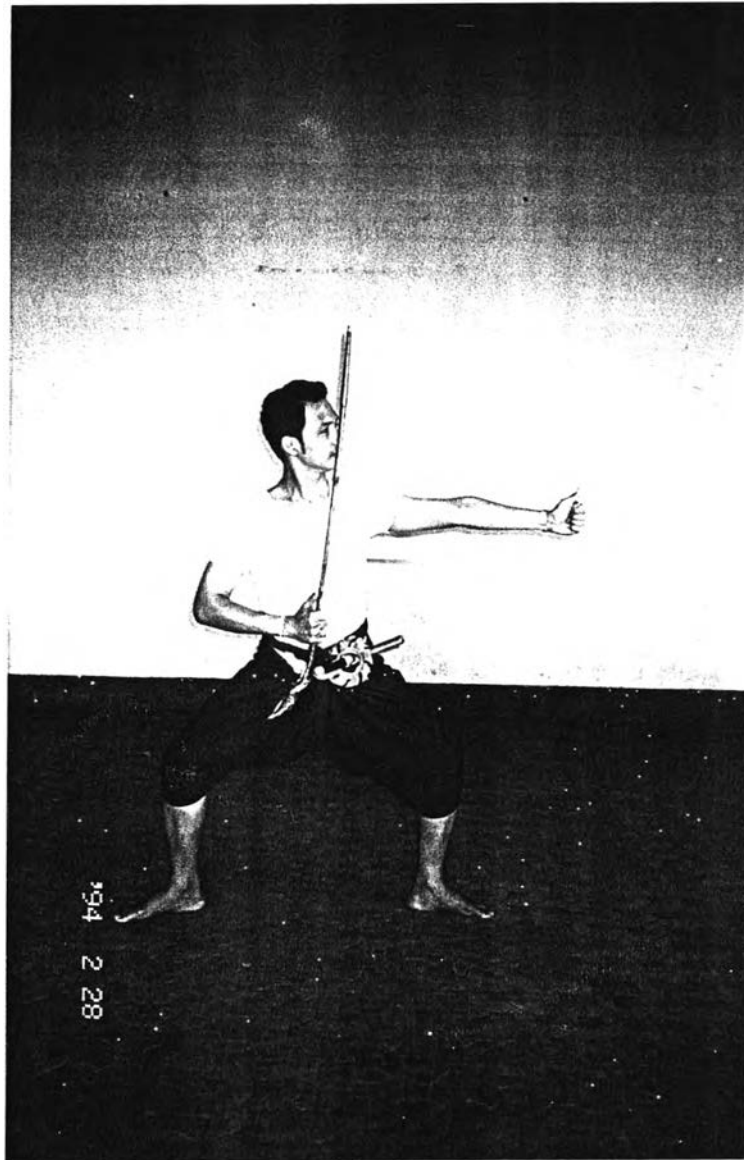
ภาพที่ 212 : ท่าที่ 22 ท่าตีศรทางขวา

การปฏิบัติต่อจากท่าตีศรทางซ้าย คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม หน้าหนักตัวอยู่ตรงกลาง มือขวาถือศรพาดด้านหน้าทางขวา มือซ้ายตั้งวงสูง โบกหน้ามองทางขวา

ภาพที่ 213 : ท่าที่ 23 ท่าจับสอด

การปฏิบัติต่อจากท่าตีศรทางขวา คือ หมุนตัวทางขวา ยกเท้าซ้ายขึ้นหนีบนอง เท้าขวายืนเป็นหลัก มือขวาจับจับศร หัวศรชี้ขึ้น มือซ้ายจับค้ำวาระดับอก ไบหน้ามองทางซ้าย

ภาพที่ 214 : ท่าที่ 24 ท่าจับไม้ 1 ศร

การปฏิบัติต่อจากท่าจับสอด คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม น้ำหนักอยู่ตรงกลาง มือขวาจับศรออกระดับลิ้นปี หัวศรชี้ลง ปลายศรชี้ขึ้น มือซ้ายจับอาวุธของหนุมานแขนเหยียดตั้งระดับไหล่ ไบหน้ามองทางซ้าย

ภาพที่ 215 : ท่าที่ 25 ท่าเหยียบหนุมาน

การปฏิบัติต่อจากท่าจับไม้ 1 ศร คือ หมุนตัวทางขวา ยกเท้าขวาขึ้นหนีบน่อง เท้าซ้ายยืนเป็นหลัก มือขวาจับศรแขนเหยียดตึงไปด้านหน้า มือซ้ายงอศอกจับอาวุธของหนุมานระดับอก ใบหน้ามองทางขวา

ภาพที่ 216 : ท่าที่ 26 ท่าตีออก

การปฏิบัติต่อจากท่าเหยียบหนุมาน คือ หมุนตัวทางขวา ยกเท้าซ้ายขึ้นหนีบนอง เท้าขวา ยืนเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือศรแขนเหยียดตั้งระดับไหล่ มือซ้ายตั้งวงสูง ไบหน้ามองตรง

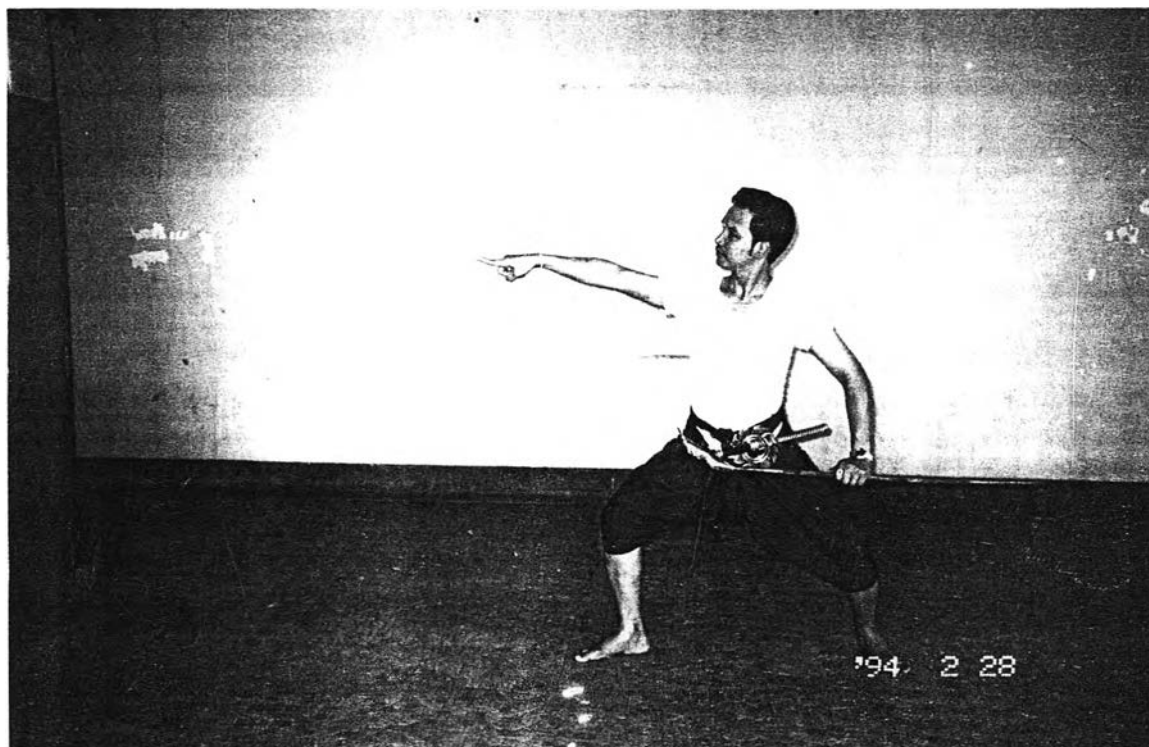
ภาพที่ 217 : ท่าที่ 27 ท่าตีศรทางซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่าต้ออก คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม ลำตัวตั้งตรง น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย มือขวาถือศรพาดด้านหน้าซ้าย มือซ้ายตั้งวงสูง ไบหน้ามองทางขวา

ภาพที่ 218 : ท่าที่ 28 ท่าตีศรทางขวา

การปฏิบัติต่อจากท่าตีศรทางซ้าย คือ ย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม น้าหนักตัวอยู่ตรงกลาง มือขวาถือศรฟาดด้านหน้าขวา มือซ้ายตั้งวงสูง ไบหน้ามองทางขวา

ภาพที่ 219 : ท่าที่ 29 ท่าเหม่

การปฏิบัติต่อจากท่าตีศรทางขวา คือ หมุนตัวทางขวา ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือศรตั้งวงล่าง แขนซ้ายเหยียดตั้งชี้นิ้วไปด้านหน้าระดับไหล่ ไบหน้ามองทางซ้าย

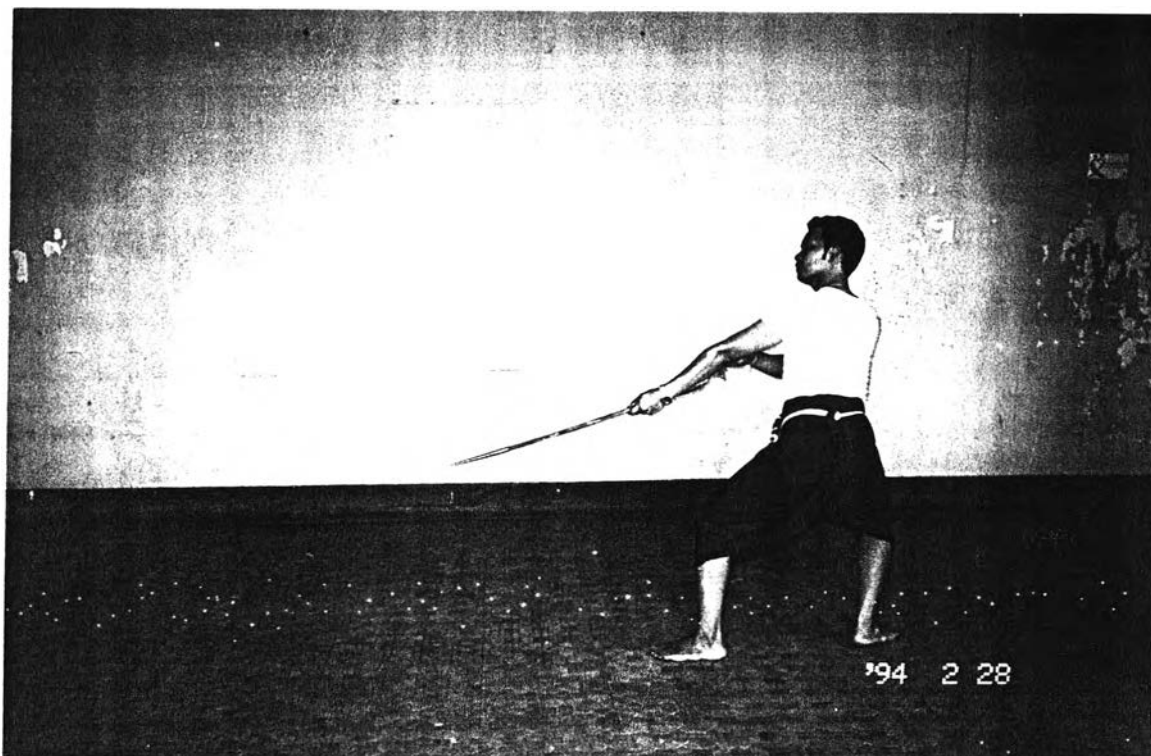
ภาพที่ 220 : ท่าที่ 30 ทำขึ้นลอยหลัง

การปฏิบัติต่อจากท่าเห่ คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม หน้าหนักตัวอยู่ตรงกลาง มือขวาและมือซ้ายถือศรในลักษณะงอศอกระดับอก ส่งปลายศรให้หนุมนจับด้านหลังที่ขึ้นลอยเหยียบต้นขาทั้งสองข้าง โบกหน้ามองทางซ้าย

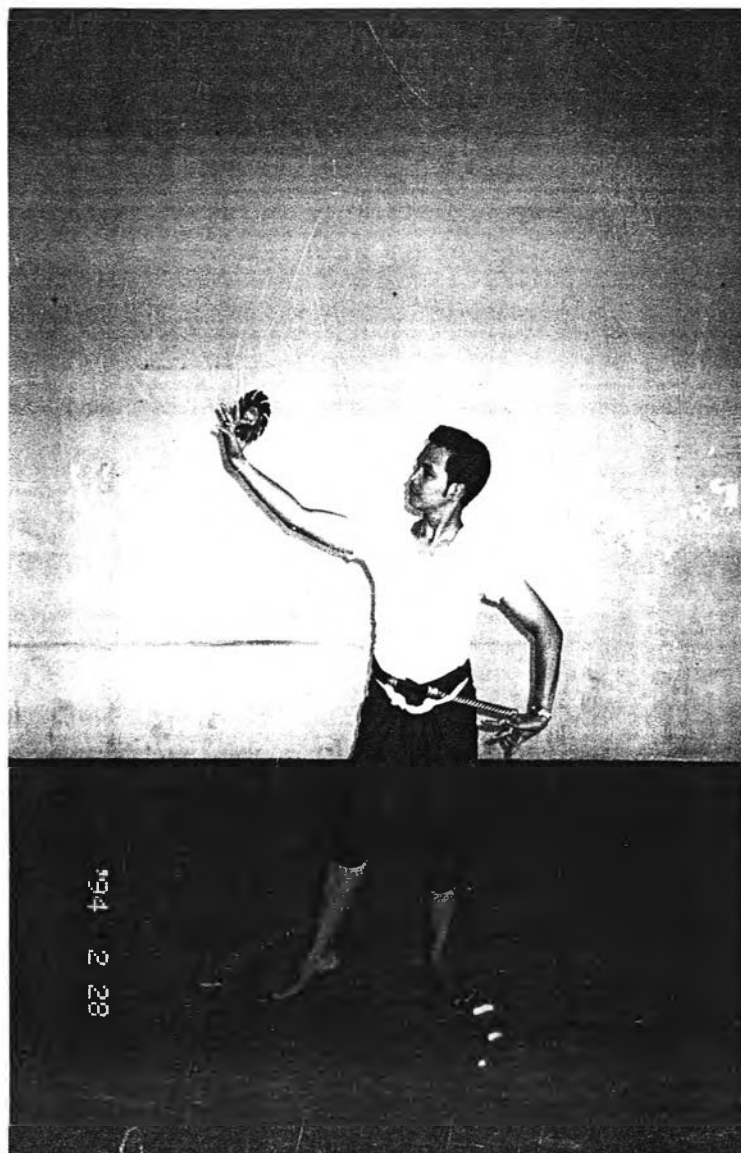
ภาพที่ 221 : ท่าที่ 31 ท่าหนุมานแย่งศรจิ้งหะที่ 1

การปฏิบัติต่อจากท่าขึ้นลอยหลัง คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม น้ำหนักอยู่ตรงกลาง มือขวาและมือซ้ายจับศรลักษณะกำ ยื่นส่งไปด้านหน้าลำตัว แขนเหยียดตึง ไบหน้ามองตรงที่ หนุมาน

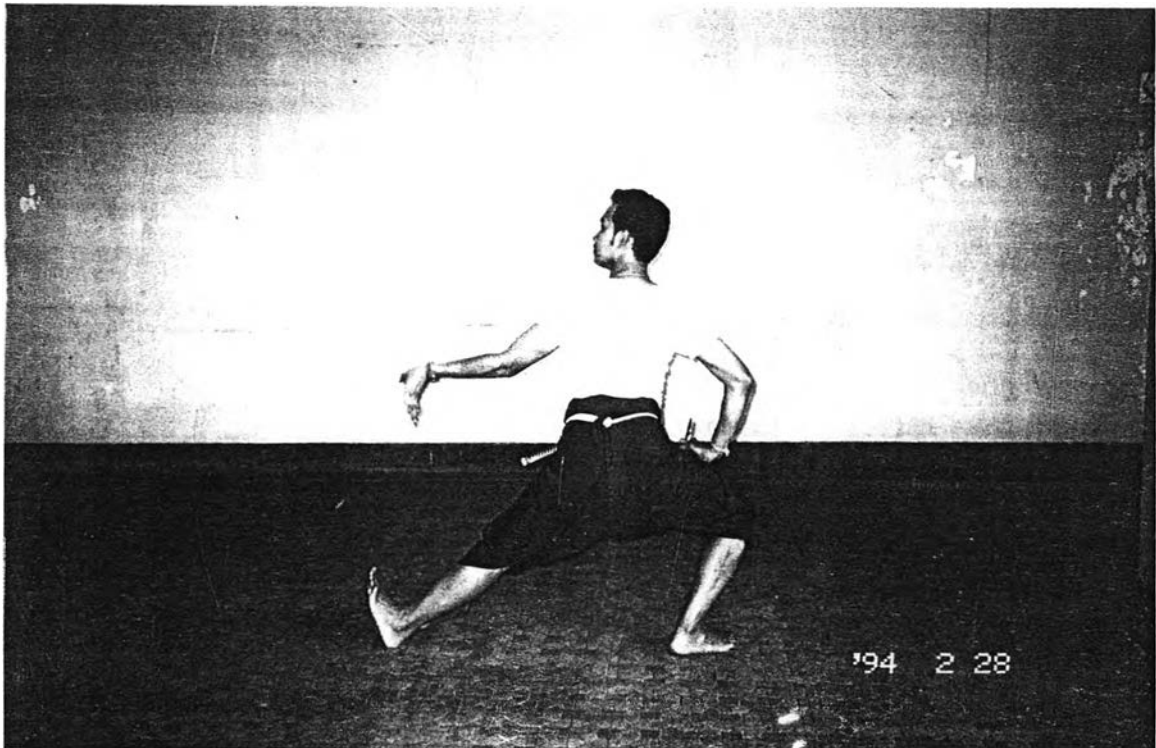
ภาพที่ 222 : ท่าที่ 32 ทำหนุมานแยงศรจังหวะที่ 2

การปฏิบัติต่อจากท่าหนุมานแยงศรจังหวะที่ 1 คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย มือขวาและมือซ้ายจับศรลักษณะกำส่งไปด้านหน้า แขนเหยียดตึง ไบหน้ามองทางซ้าย

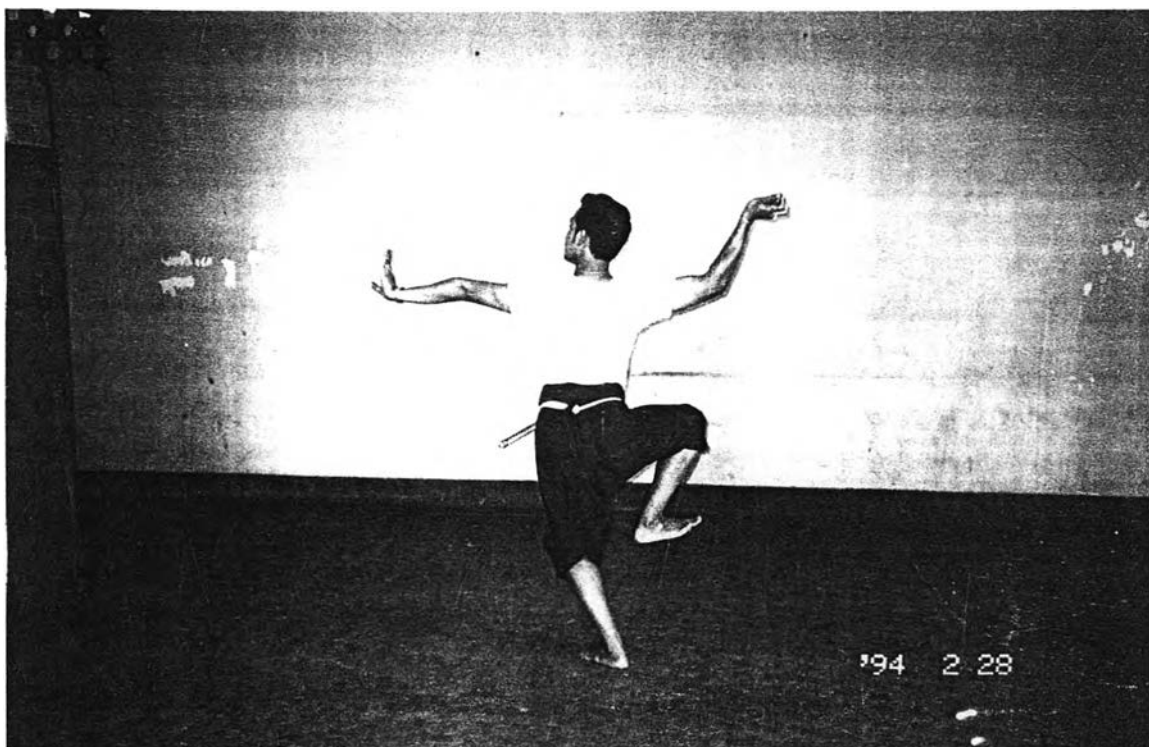
ภาพที่ 223 : ท่าที่ 33 ท่าชูจักร

การปฏิบัติต่อจากท่าหนุมานแยงศรจิงหะที่ 2 คือ ยืนในลักษณะนาง ให้เท้าซ้ายยืนเป็นหลัก ปลายเท้าขวาจรดพื้น ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือจักรชูขึ้นระดับศีรษะ มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองทางขวา

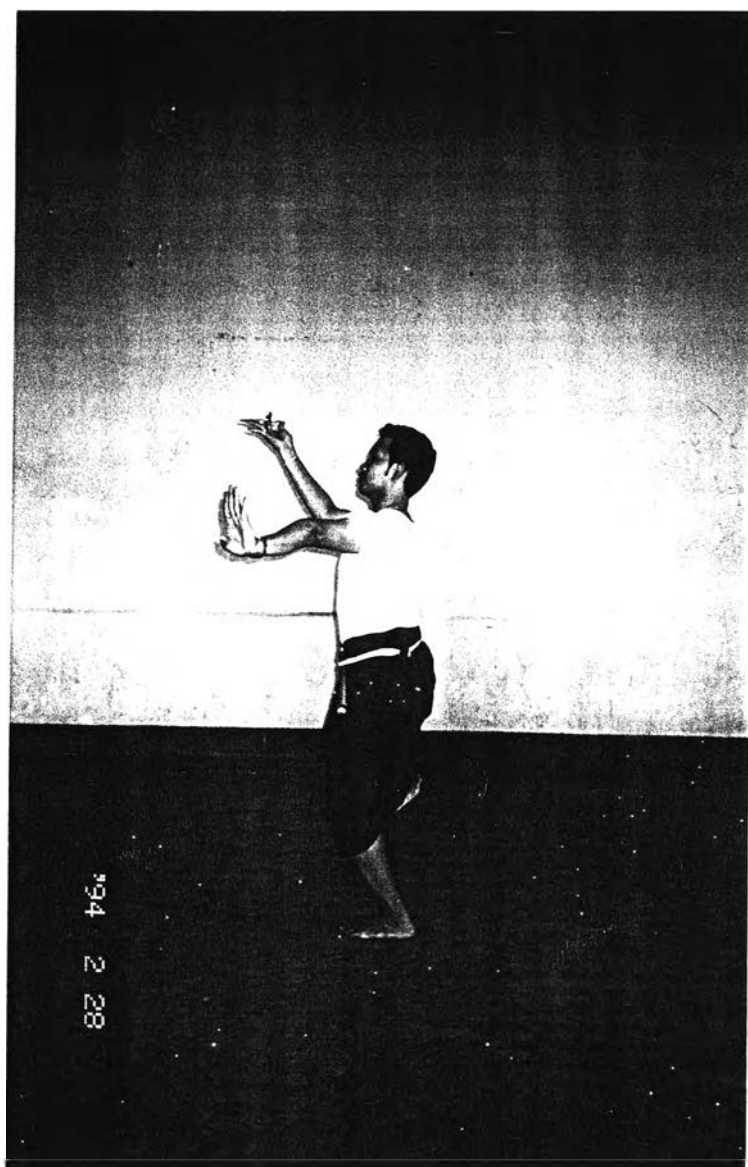
ภาพที่ 224 : ท่าที่ 34 ทำลงเสี้ยว

การปฏิบัติต่อจากท่าชูจักร คือ ขาขวาย่อเข้า ขาซ้ายเหยียดตั้งตั้งส้นเท้า ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือจักรตั้งวงล่าง มือซ้ายงอศอกหงายฝ่ามือ ใบหน้ามองทางซ้าย

ภาพที่ 225 : ท่าที่ 35 ท่าแก้งว่างจักร

การปฏิบัติต่อจากท่าลงเสี้ยว คือ ยกเท้าขวาขึ้นหนีบป้อง เท้าซ้ายยืนเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือจักรชูขึ้นระดับศีรษะ แขนซ้ายเหยียดตึงตั้งข้อมือขึ้น ไบหน้ามองทางซ้าย

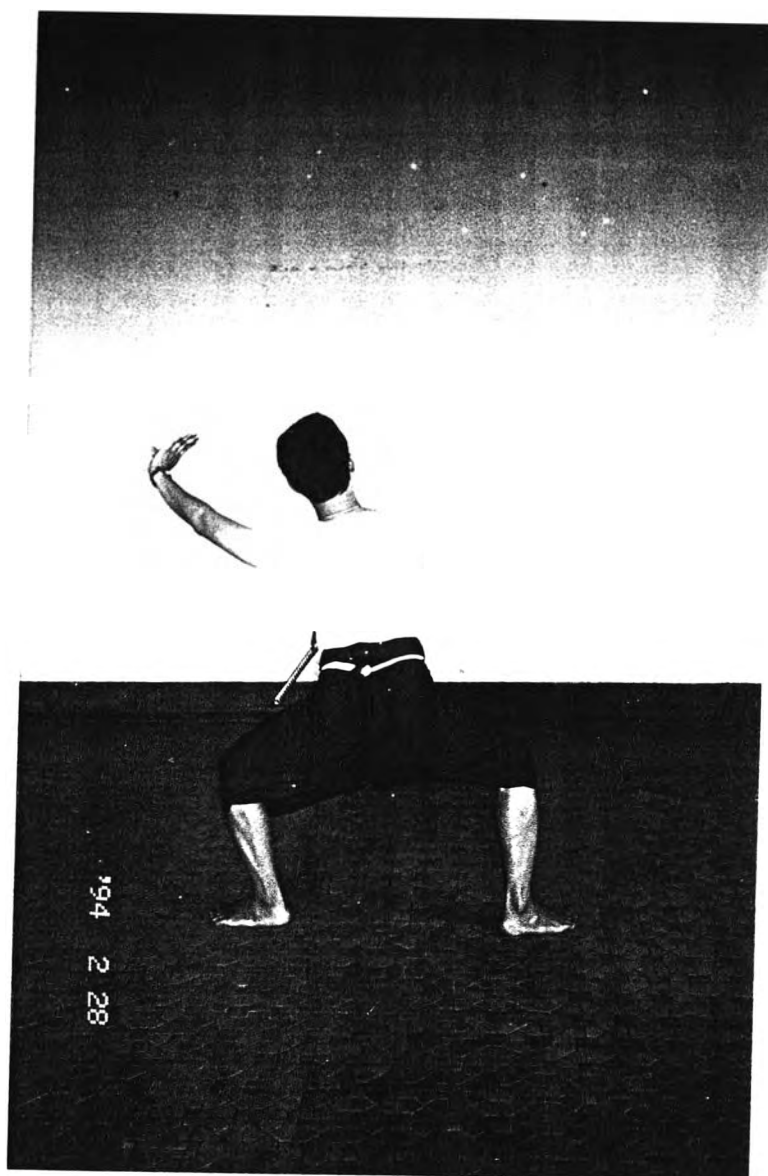
ภาพที่ 226 : ท่าที่ 36 ท่าชว่างจักร

การปฏิบัติต่อจากท่าแก้งว้างจักร คือ หมุนตัวทางขวา ยกเท้าขวาขึ้นหนีบนอง เท้าซ้ายยืนเป็นหลัก แขนซ้ายเหยียดตั้งตั้งข้อมือ มือขวาถือจักรชูขึ้นงอศอก ไบหน้ามองตรง

ภาพที่ 227 : ท่าที่ 37 ท่าชูกระบอง

การปฏิบัติต่อจากท่าว่างจักร คือ ยืนในลักษณะของนาง ปลายเท้าขวาจรดพื้น เท้าซ้ายยืนเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองแขนเหยียดตึง ชูกระบองขึ้น มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองทางขวา

ภาพที่ 228 : ท่าที่ 38 ท่าตีทางซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่าชูกระบอง คือ หมุนตัวทางขวา ยื่นย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองฟาดทางซ้ายแขนเหยียดตึง มือซ้ายตั้งวงสูง เอียงศีรษะซ้าย ไบหน้ามองทางขวา

ภาพที่ 229 : ท่าที่ 39 ท่าตีทางขวา

การปฏิบัติต่อจากท่าตีทางซ้าย คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม นำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองฟาดทางขวาแขนเหยียดตึง มือซ้ายตั้งวงสูง เอียงศีรษะขวา ไบหน้ามองทางซ้าย

ภาพที่ 230 : ท่าที่ 40 ท่าตีออกทางซ้ายหมุนตัว

การปฏิบัติต่อจากท่าตีทางขวา คือ หมุนตัวทางขวา ยืนย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองฟาดทางซ้ายแขนเหยียดตึง มือซ้ายตั้งวงสูง เอียงศีรษะซ้าย ไบหน้ามองทางขวา

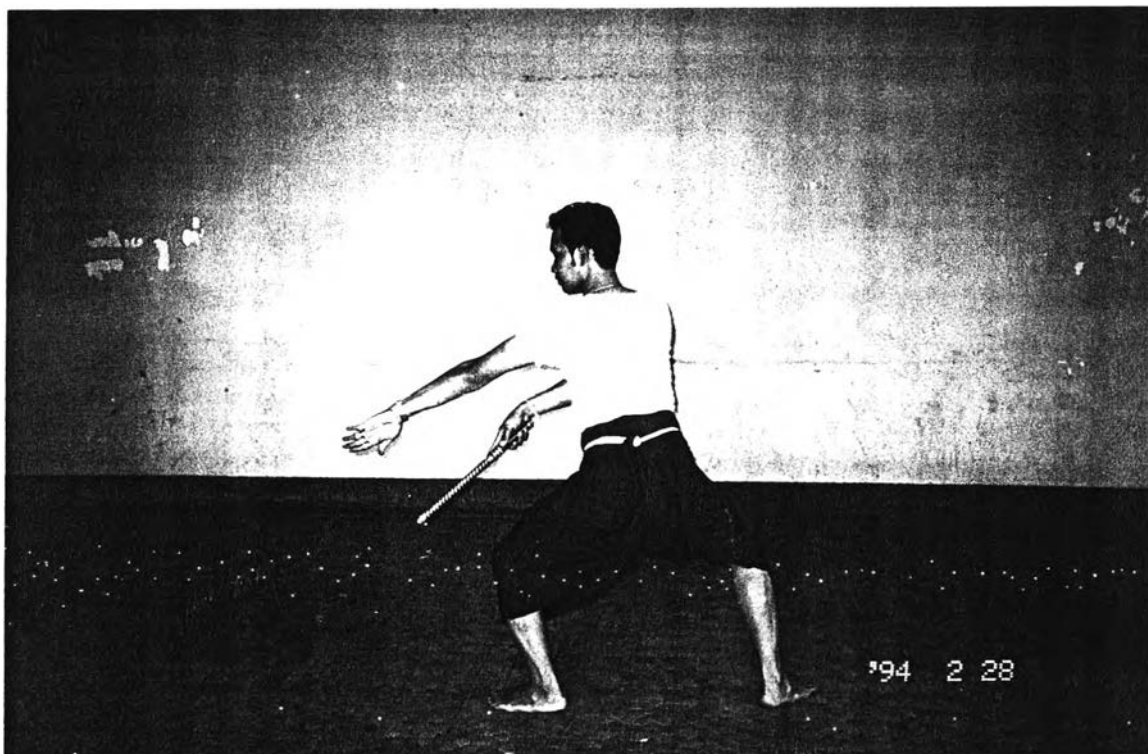
ภาพที่ 231 : ท่าที่ 41 ท่าตีทางขวา

การปฏิบัติต่อจากท่าตีออกทางซ้ายหมุนตัว คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม น้าหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองฟาดทางขวาแขนเหยียดตึง มือซ้ายตั้งวงสูง เอียงศีรษะทางขวา ไบหน้ามองทางซ้าย

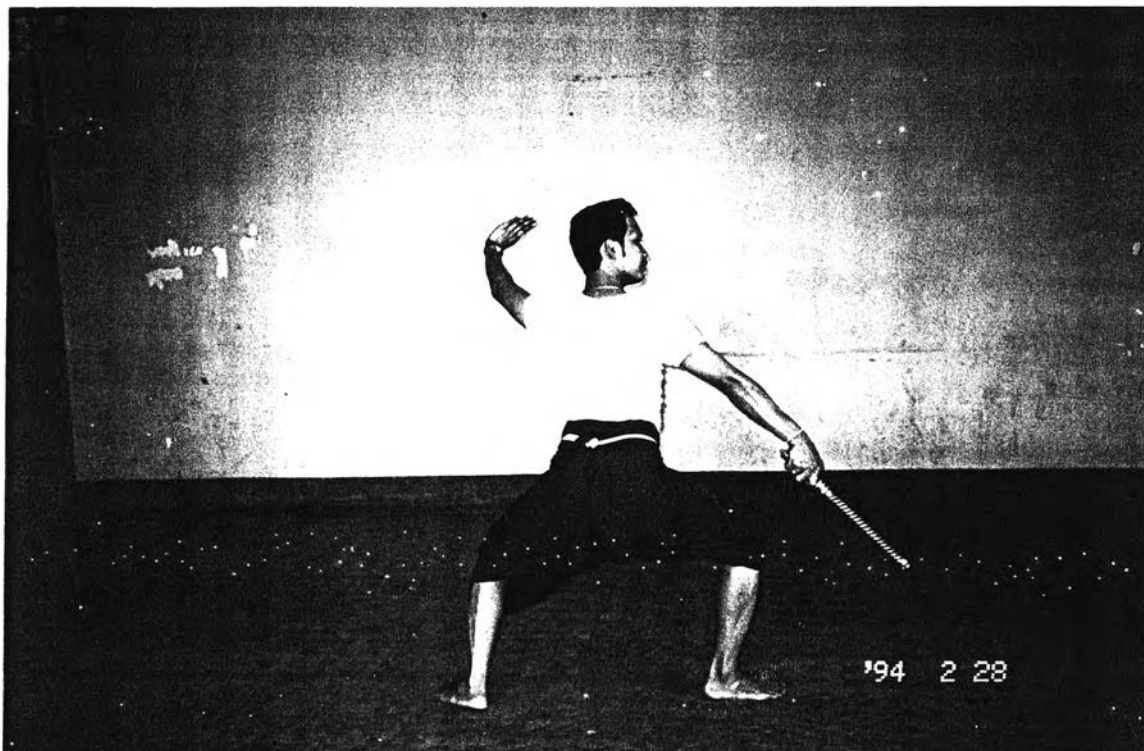
ภาพที่ 232 : ท่าที่ 42 ท่าจับคว่ำ

การปฏิบัติต่อจากท่าดีทางขวา คือ หมุนตัวทางขวา ยกเท้าซ้ายหนีบนั่ง เท้าขวายืนเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองจับคว่ำชี้ลง

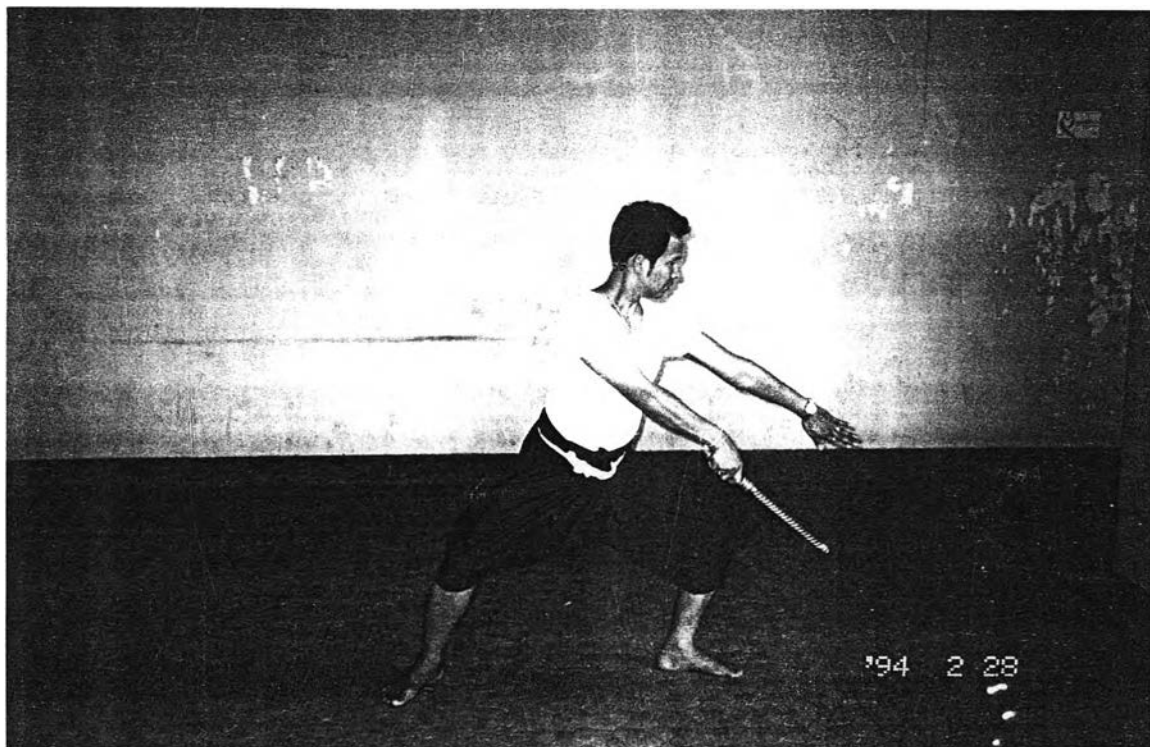
ภาพที่ 233 : ท่าที่ 43 ท่าตีลอดคว่ำ จังหวะที่ 1

การปฏิบัติต่อจากท่าจับคว่ำ คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม นำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย มือขวาถือกระบองฟาดไปทางซ้ายแขนเหยียดตึง มือซ้ายแขนเหยียดตึง นิ้วตึง ไบหน้ามองทางซ้าย

ภาพที่ 234 : ท่าที่ 44 ท่าตีทางขวา

การปฏิบัติต่อจากท่าดีลอดจิ้งหะที่ 1 คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย นำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองฟาดไปทางขวาแขนเหยียดตึง มือซ้ายตั้งวงสูง ไบหน้ามองทางขวา

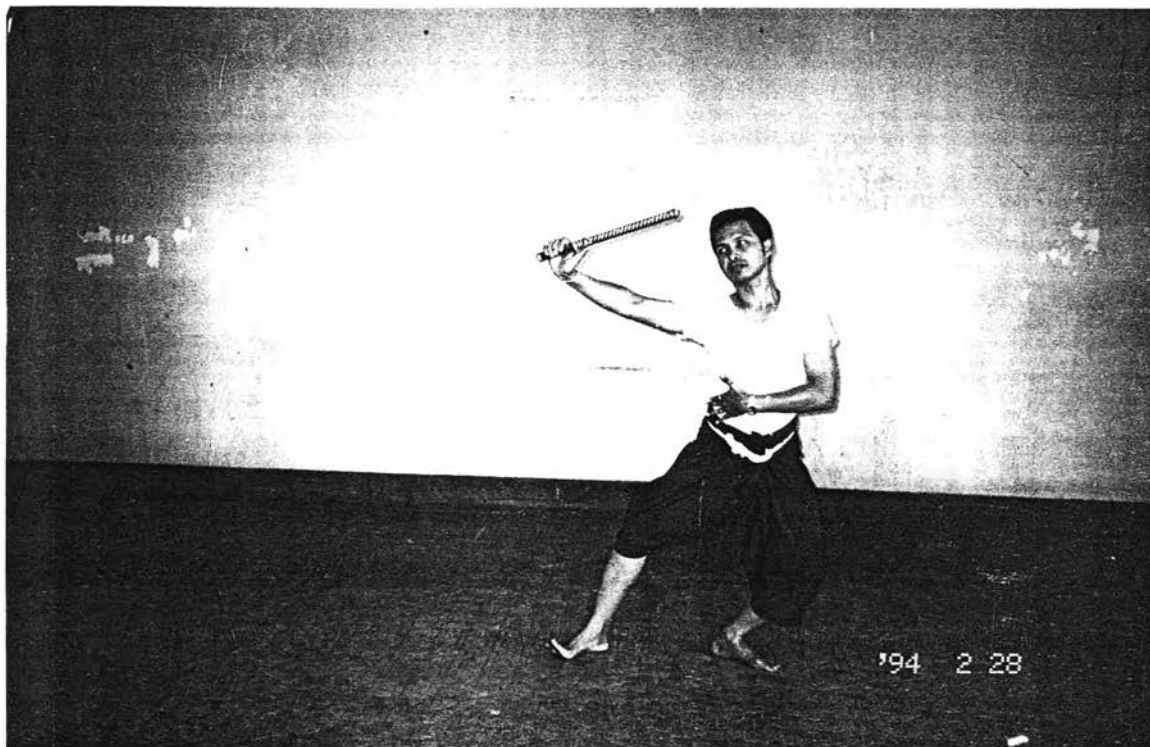
ภาพที่ 235 : ท่าที่ 45 ท่าดีลอดคว่ำ จังหวะที่ 2

การปฏิบัติต่อจากท่าดีทางขวา คือ หมุนตัวทางขวา ยืนย่อเหลี่ยมแบบเต็มเหลี่ยม น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย มือขวาถือกระบองฟาดไปทางซ้ายแขนเหยียดตึง มือซ้ายแขนเหยียดตึง นิ้วตึง ไบหน้ามองทางซ้าย

ภาพที่ 236 : ท่าที่ 46 ท่าพลาตจิ่งหะที่ 1

การปฏิบัติต่อจากท่าตี่ลัดจิ่งหะที่ 2 คือ ยืนย่อเหลี่ยมแบบหลบเหลี่ยมซ้าย นำหนักตัว
อยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งวงสูง มือซ้ายหงายข้อมืองอศอกข้างลำตัว ใบ
หน้ามองทางขวา

ภาพที่ 237 : ท่าที่ 47 ท่าพลาดจังหวะที่ 2

การปฏิบัติต่อจากท่าพลาดจังหวะที่ 1 คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้าหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งวงสูง มือซ้ายงอศอกใช้ฝ่ามือแตะบริเวณเอวด้านขวา ใบหน้ามองทางขวา สมมติว่าหนุมานใช้ตรีแท่งที่สี่ข้างอากาศตไลตาย

ตารางที่ 5 : ตารางเปรียบเทียบกระบวนการท่าเรือและการใช้อาวุธของนายทองเริ่ม มงคลนัญญ์
และนายหยัด ช้างทอง

ลำดับ ที่	นายทองเริ่ม มงคลนัญญ์ ชื่อท่าวิธีปฏิบัติ	ลักษณะเหลี่ยม	นายหยัด ช้างทอง ชื่อท่าวิธีปฏิบัติ	ลักษณะเหลี่ยม
	กระบวนการท่าเรือ		กระบวนการท่าเรือ	
1	ท่าฉายหอก จังหวะที่ 1	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)	ท่าฉายหอก จังหวะที่ 1	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
2	ท่าฉายหอก จังหวะที่ 2	หลบเหลี่ยม (ขวา)	ท่าฉายหอก จังหวะที่ 2	หลบเหลี่ยม (ขวา)
3	ท่าฉายหอก จังหวะที่ 3	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)	ท่าฉายหอก จังหวะที่ 3	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
4	เข้าปะทะ (หน้าอัด)	-	เข้าปะทะ (หน้าอัด)	-
5	ขยับยกเท้าซ้าย แหงหอกซ้าย	หลบเหลี่ยม (ขวา)	ขยับยกเท้าซ้าย แหงหอกซ้าย	หลบเหลี่ยม (ขวา)
6	ขยับยกเท้าขวา แหงหอกขวา	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)	ขยับยกเท้าขวา แหงหอกขวา	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
7	หมุนตัวขวา ขยับยกเท้าซ้าย	-	หมุนตัวขวา ขยับยกเท้าซ้าย	-
8	ท่าจับไม้ 1 มีระดับอก	เต็มเหลี่ยม	ท่าจับไม้ 1 ยกมือขวาสูง	เต็มเหลี่ยม
9	-	-	ท่าหมุนมาจับนมอากาศดไล	เต็มเหลี่ยม
			อากาศดไลปิดมือหมุนมา	
10	ขยับยกเท้าซ้าย แหงหอกซ้าย	หลบเหลี่ยม (ขวา)	ขยับยกเท้าซ้าย แหงหอกซ้าย	หลบเหลี่ยม (ขวา)
11	ขยับยกเท้าขวา แหงหอกขวา	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)	ขยับยกเท้าขวา แหงหอกขวา	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
12	หมุนมาแยงหอกไป มอง หมุนมา	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)	ท่าเหม่ นิ้วชี้ซ้าย มองซ้าย	เต็มเหลี่ยม
13	-	-	หมุนมาจับกัน อากาศดไล	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
			หลบเหลี่ยมซ้าย มือปิดหมุนมา	
14	-	-	หมุนตัวขวา มือขวาตบหมุนมา	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
15	-	-	หงงหอกขวา	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
16	-	-	ยื้อหอกจังหวะที่ 1	หลบเหลี่ยม (ขวา)
17	-	-	อากาศดไลหมุนตัวขวา ยื้อหอก กับหมุนมา หมุนมาดึงหอกได้	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
18	หมุนมาเข้าจับนมอากาศดไล	หลบเหลี่ยม (ขวา)	-	-
19	ท่าอ้าย	หลบเหลี่ยม (ขวา)	-	-
20	ท่าเหม่ (ชี้ทางขวา)	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)	-	-
			หมายเหตุ กระบวนการท่าเรือของนายหยัด ช้างทองอยู่ในอันดับที่ 1	

ตารางที่ 5 : ตารางเปรียบเทียบกระบวนการบำบัดและการใช้อาหารของนายทองเริ่ม มงคลนัญ
และนายหยัด ช้างทอง (ต่อ)

ลำดับ ที่	นายทองเริ่ม มงคลนัญ ชื่อทำวิธีปฏิบัติ	ลักษณะเหยี่ยม	นายหยัด ช้างทอง ชื่อทำวิธีปฏิบัติ	ลักษณะเหยี่ยม
	กระบวนการบำบัดจักร		กระบวนการบำบัดจักร	
1	ทำลงเลี้ยว มือขวาถือจักร	-	ยืนแบบตัวนาง ถือจักรชูขึ้น	-
2	ยกเท้าขวาหนีบร่อง ชูจักรขึ้น	-	ทำลงเลี้ยว มือขวาดังวงล่าง ถือจักร	-
3	หมุนตัวขวา ขว้างจักร	หลบเหยี่ยม (ซ้าย)	ท่าแก่ง ยกเท้าขวา มือขวาชู จักร	-
4	ทำปฏิเสธ (ขว้างจักรไม่ถูก เป้าหมาย)	หลบเหยี่ยม (ซ้าย)	หมุนตัวขวา ขว้างจักร	-
5	ท่าเหม่ ชี้นิ้วมือขวา	หลบเหยี่ยม (ซ้าย)	-	-
			หมายเหตุ กระบวนการบำบัดจักรของนายหยัด ช้างทองอยู่ในอันดับที่ 3	
	กระบวนการบำบัดกระบอง		กระบวนการบำบัดกระบอง	
1	ท่าจับกระบองต่อสู้	เต็มเหยี่ยม	ยืนทอดขาแบบตัวนาง ชู กระบองเหนือศีรษะ	-
2	ฟาดกระบองทางซ้าย	เต็มเหยี่ยม	ท่าที่ 4 ฟาดกระบองทางซ้าย	เต็มเหยี่ยม
3	ฟาดกระบองทางขวา	เต็มเหยี่ยม	ฟาดกระบองทางขวา	เต็มเหยี่ยม
4	ชั้นลอย 1	เต็มเหยี่ยม	-	-
5	-	-	หมุนตัวซ้าย ฟาดกระบอง ทางซ้าย	เต็มเหยี่ยม
6	-	-	ฟาดกระบองทางขวา	เต็มเหยี่ยม
7	ฟาดกระบองทางซ้าย	เต็มเหยี่ยม	ท่าที่ตลอด จังหวะที่ 1 ทอน เท้าขวา ยกเท้าซ้าย มือ จับระดับไหล่	-
8	หมุนตามจับรวบข้อมือ อากาศดไลย้อหมุนตามแยงได้	หลบเหยี่ยม (ซ้าย)	จังหวะที่ 2 ตลอดทางซ้ายมือ คว่ำ	เต็มเหยี่ยม
9	เหม่ (ชี้นิ้วขวา)	หลบเหยี่ยม (ซ้าย)	จังหวะที่ 3 ฟาดกระบองไป ทางขวา	เต็มเหยี่ยม

ตารางที่ 5 : ตารางเปรียบเทียบกระบวนการทรมานและการใช้อาวุธของนายทองเริ่ม มงคลนัญ
และนายหยัด ช้างทอง (ต่อ)

ลำดับ ที่	นายทองเริ่ม มงคลนัญ ชื่อทำวิธีปฏิบัติ	ลักษณะเหยื่อ	นายหยัด ช้างทอง ชื่อทำวิธีปฏิบัติ	ลักษณะเหยื่อ
10	อากาศตไผ่เดินหันหลัง หนุมาน คว่ำจับกัน อากาศไต่ปัดมือ หนุมาน	หลบเหยื่อ (ขวา)	จังหวะที่ 4 หนุมนตัวขวา ตี ลอดทางซ้าย มือคว่ำ	เต็มเหยื่อ
11	เหม่ (ซึ้นิ้วมือขวา)	หลบเหยื่อ (ซ้าย)	ท่าพลาด ยกมือขวารับ	หลบเหยื่อ (ซ้าย)
12	-	-	ท่าโดนแทง เซเข้า	หลบเหยื่อ (ซ้าย)
หมายเหตุ กระบวนการทรมานกระบองของนายหยัด ช้างทอง เป็นท่ารบสุดท้าย				
กระบวนการทรมาน				
1	จับศรเข้าตี	เต็มเหยื่อ	จับศรเข้าตี	หลบเหยื่อ (ซ้าย)
2	-	-	ยื่นแบบนาง ชูศรขึ้นระดับ ศีรษะ	-
3	หนุมนตัวขวา ฟาดศรทางซ้าย	เต็มเหยื่อ	หนุมนตัวขวา ฟาดศรทางซ้าย	เต็มเหยื่อ
4	ฟาดศรไปทางขวา	เต็มเหยื่อ	ฟาดศรไปทางขวา	เต็มเหยื่อ
5	ท่าหักฉีก หนุมนตัวขวา มือขวา และซ้ายจับข้อเท้าหนุมาน	เต็มเหยื่อ	ท่าจับ 1 จังหวะที่ 1 ยกเท้า ซ้ายหนีบน้อง	-
6	-	-	จังหวะที่ 2 ยึดกระทบลง เหยื่อ มือซ้ายจับอาวุธ หนุมาน มือขวาดึงอาวุธ บริเวณลิ้นปี	เต็มเหยื่อ
7	ยกเท้าซ้ายถีบไหล่หนุมาน มือซ้ายแตะหน้าผาก มือขวา เงี้ยว	-	จังหวะที่ 3 ยกเท้าขวาเหยียบ หนุมาน	-
8	-	-	ยกเท้าซ้าย มือขวาเงี้ยวระดับ ไหล่	-
8	-	-	ท่าฟาดศรไปทางซ้าย	เต็มเหยื่อ
9	-	-	ท่าฟาดศรไปทางขวา	เต็มเหยื่อ
10	-	-	ท่าเหม่ (ซึ้นิ้วขวา)	หลบเหยื่อ (ซ้าย)

ตารางที่ 5 : ตารางเปรียบเทียบกระบวนการทำรบและการใช้อาวุธของนายทองเริ่ม มงคลนัญ
และนายหยัด ช้างทอง (ต่อ)

ลำดับ ที่	นายทองเริ่ม มงคลนัญ ชื่อทำวิธีปฏิบัติ	ลักษณะเหยื่อ	นายหยัด ช้างทอง ชื่อทำวิธีปฏิบัติ	ลักษณะเหยื่อ
11	-	-	ทำขึ้นลอยหลัง	เต็มเหยื่อ
12	-	-	หนุมานย้อศร (ไปทางซ้าย)	เต็มเหยื่อ
13	-	-	อากาศตไลหนุมตัวขวา หนุมานย้อศร	เต็มเหยื่อ
14	ทำดีลอด จังหวะที่ 1 มีอคว่า ทางซ้าย	เต็มเหยื่อ	-	-
15	จังหวะที่ 2 ฟาดศรไปขวา	เต็มเหยื่อ	-	-
16	จังหวะที่ 3 หนุมตัวขวา มือ คว่า	เต็มเหยื่อ	-	-
17	หนุมานรวบจับแขนทั้งสอง	เต็มเหยื่อ	-	-
18	หนุมานเหวี่ยงอากาศตไลล้ม ลง (สมมติเป็นอากาศตไลถูก ฆ่าตาย)	-	-	-
กระบวนการของนายทองเริ่ม มงคลนัญ มี 39 ท่า			หมายเหตุ กระบวนการทำรบของนายหยัด ช้างทอง อยู่ในอันดับที่ 2	

จากการศึกษากระบวนการทำรบของนายทองเริ่ม มงคลนัญ และนายหยัด ช้างทอง ซึ่งรบด้วยอาวุธ 4 ชนิด คือ หอก จักร กระบอง และศร เรียงลำดับการใช้อาวุธต่างกัน แต่สามารถเห็นความแตกต่างในเรื่องของเหยื่อซึ่งเป็นเครื่องแสดงความเป็นยักษ์ผู้ชาย (เต็มเหยื่อ) และยักษ์ผู้หญิง (หลบเหยื่อ) ได้ดังนี้

1. กระบวนการทำรบของนายทองเริ่ม มงคลนัญ

ทำรบหอก	หลบเหยื่อ	จำนวน 11 ท่า	ซ้าย 6 ท่า	ขวา 5 ท่า
	เต็มเหยื่อ	จำนวน 1 ท่า		
ทำรบจักร	หลบเหยื่อ	จำนวน 3 ท่า	ซ้าย 3 ท่า	ขวา - ท่า
	เต็มเหยื่อ	จำนวน - ท่า		

ท่ารบกระบอง	หลบเหลี่ยม	จำนวน 4 ท่า	ซ้าย 3 ท่า	ขวา 1 ท่า
	เต็มเหลี่ยม	จำนวน 5 ท่า		
ท่ารบศร	หลบเหลี่ยม	จำนวน - ท่า		
	เต็มเหลี่ยม	จำนวน 9 ท่า		
	ไม่มีเหลี่ยม	จำนวน 5 ท่า	รวม 38 ท่า	

2. กระบวนท่ารบของนายหยัด ช้างทอง

ท่ารบหอก	หลบเหลี่ยม	จำนวน 12 ท่า	ซ้าย 8 ท่า	ขวา 4 ท่า
	เต็มเหลี่ยม	จำนวน 2 ท่า		
ท่ารบจักร	หลบเหลี่ยม	จำนวน - ท่า		
	เต็มเหลี่ยม	จำนวน - ท่า		
ท่ารบกระบอง	หลบเหลี่ยม	จำนวน 2 ท่า	ซ้าย 2 ท่า	ขวา - ท่า
	เต็มเหลี่ยม	จำนวน 7 ท่า		
ท่ารบศร	หลบเหลี่ยม	จำนวน 2 ท่า	ซ้าย 2 ท่า	ขวา - ท่า
	เต็มเหลี่ยม	จำนวน 8 ท่า		

จากปริมาณกระบวนท่ารบด้วยอาวุธทั้ง 4 ชนิด จะเห็นได้ว่าท่าหลบเหลี่ยมมีจำนวนมากกว่าท่าเต็มเหลี่ยมอย่างเห็นได้ชัด จึงสามารถสรุปได้ว่า ครูอาจารย์ทางด้านนาฏศิลป์ได้กำหนดกระบวนท่ารบของอากาศดไลให้มีลักษณะความเป็นผู้หญิงชัดเจน ดังปริมาณของท่าหลบเหลี่ยมที่แสดงออกถึงความเป็นยักษ์ผู้หญิงของอากาศดไลในการแสดงดังกล่าว

กระบวนท่ารบของอากาศดไล รูปแบบของนายราชมพ โภธิเวส

ภาพที่ 238 : ท่าที่ 1 ท่ามองปะทะ

การปฏิบัติ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งวง
 ล่าง มือซ้ายจับสังหลังแขนตั้ง หน้ามองทางขวา

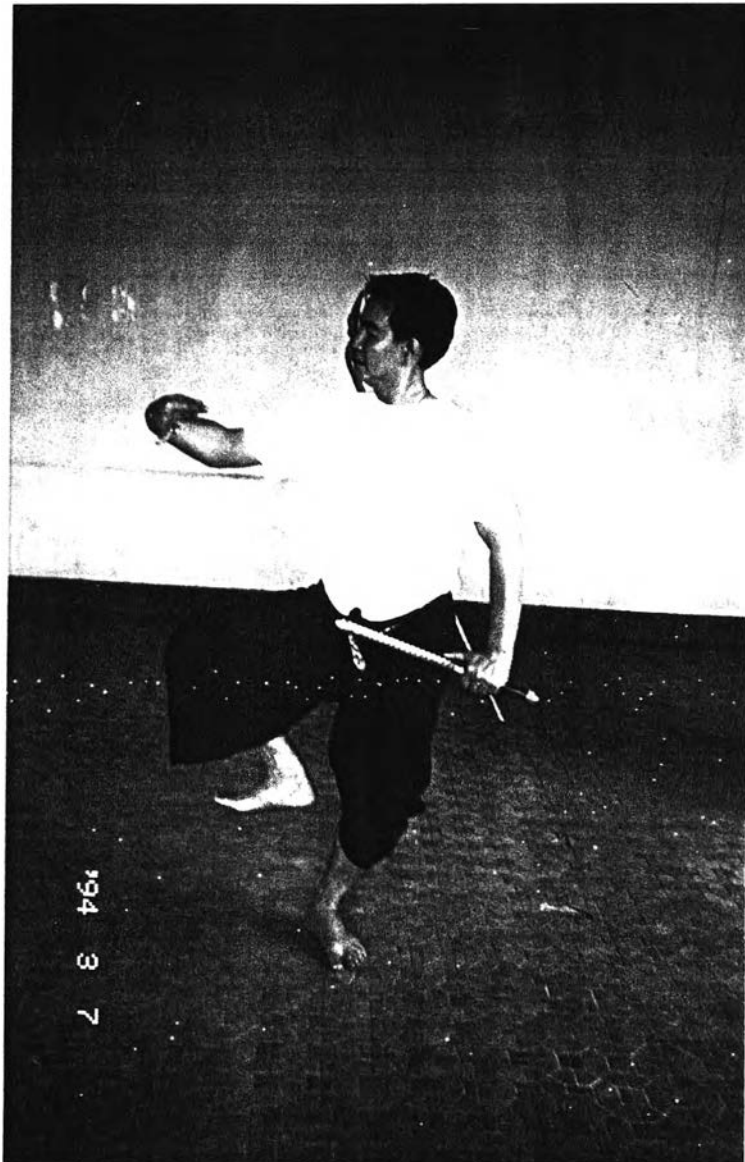
ภาพที่ 239 : ท่าที่ 2 ท่าโกรธคอค

การปฏิบัติต่อจากท่ามอง คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรงเอน
ทางซ้ายเล็กน้อย มือขวาใช้ฝ่ามือคอค มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองทางซ้าย

ภาพที่ 240 : ท่าที่ 3 ท่าเหม่

การปฏิบัติต่อจากท่าโกรธคอค คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาแขนเหยียดตั้งนิ้วชี้ไปข้างหน้า มือซ้ายถือกระบองตั้งวงล่าง ไบหน้ามองทางขวา

ภาพที่ 241 : ท่าที่ 4 ท่ากวักเรียกจังหวะที่ 1

การปฏิบัติต่อจากท่าเหม คือ ยกเท้าขวาหนีบร่อง ก้นเหลี่ยม เท้าซ้ายยืนเป็นหลัก มือขวา
จับตะแคงระดับไหล่ มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง โบกหน้ามองทางขวา

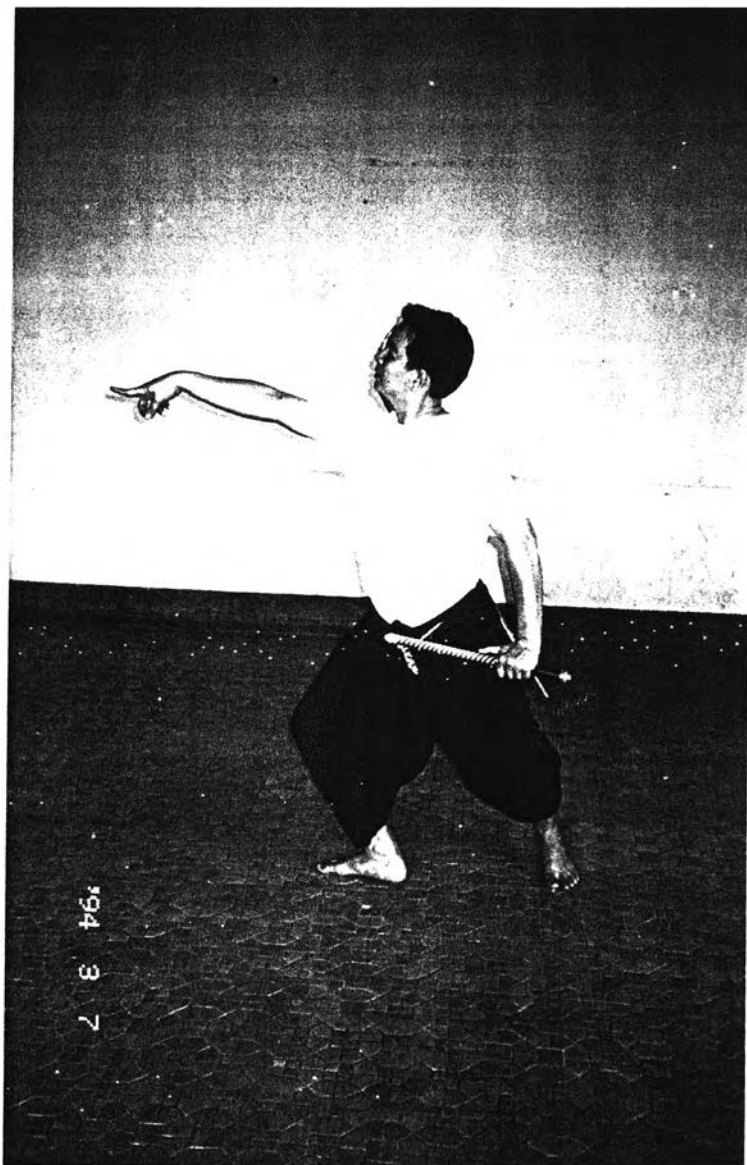
ภาพที่ 242 : ท่าที่ 5 ท่าตัวเรา

การปฏิบัติต่อจากท่ากวักเรียกจังหวะที่ 1 คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา นำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง มือซ้ายจับที่อกงอศอก ไบหน้ามองทางซ้าย

ภาพที่ 243 : ท่าที่ 6 ท่าฆ่า

การปฏิบัติต่อจากท่าตัวเรา คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา นำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองเหยียดตั้งไปด้านหลัง หักข้อมือ มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองทางซ้าย

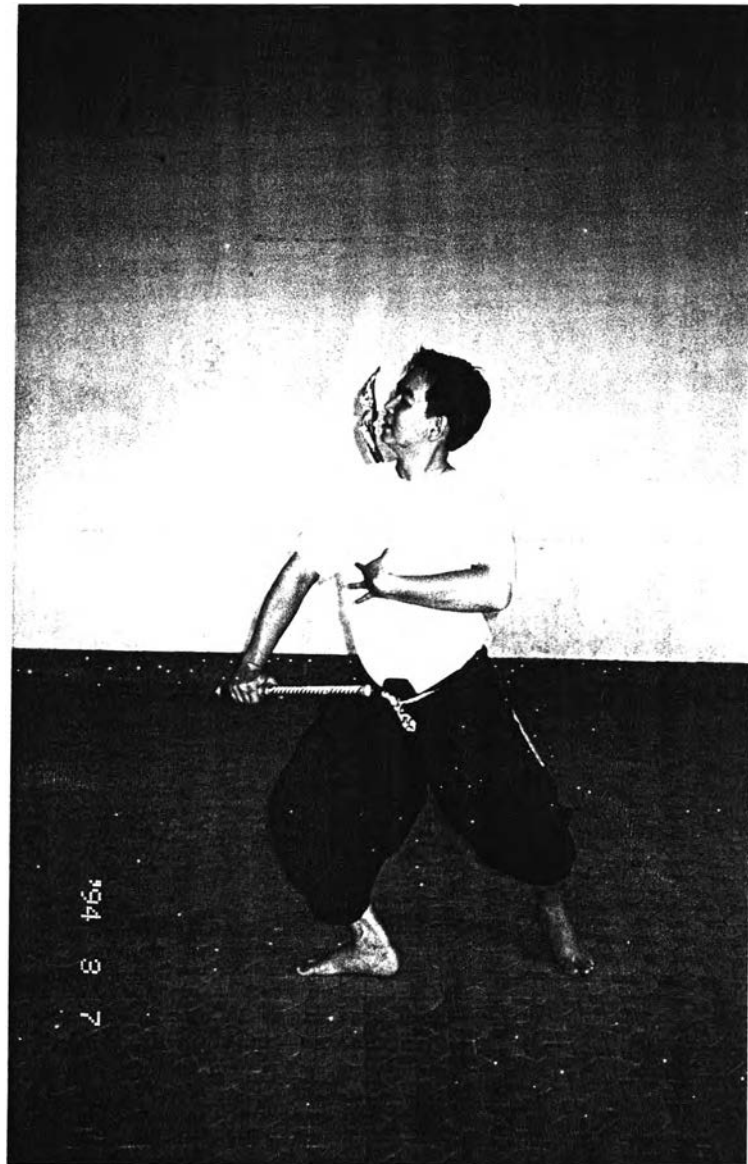
ภาพที่ 244 : ท่าที่ 7 ท่าเหม่ (ตัวเจ้า)

การปฏิบัติต่อจากท่าฆ่า คือ คืบ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาแขนเหยียดตั้งนิ้วชี้ไปข้างหน้า มือซ้ายถือกระบองตั้งวงล่าง ไบหน้ามองทางขวา

ภาพที่ 245 : ท่าที่ 8 ท่าตาย

การปฏิบัติต่อจากท่าเหม่ (ตัวเจ้า) คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้าหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองหงายมืองอศอก มือซ้ายแบบฝ่ามือหงายขึ้น งอศอก ไบหน้ามองทางขวา

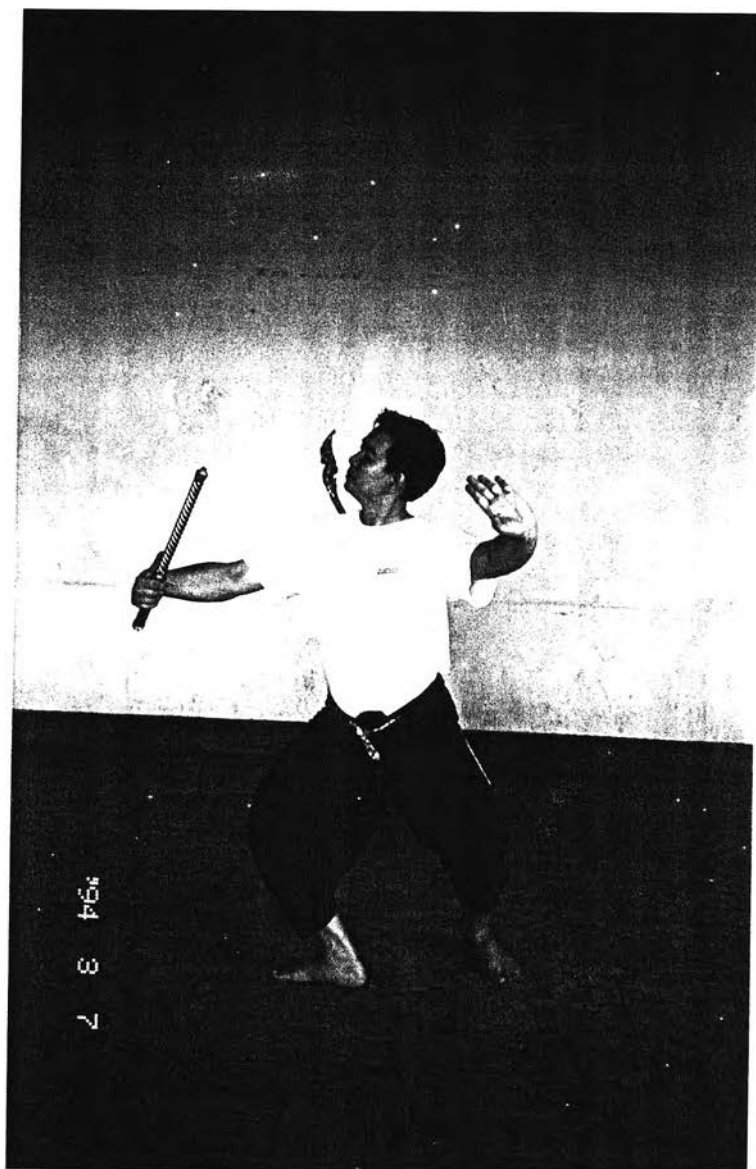
ภาพที่ 246 : ท่าที่ 9 ท่าตัวเรา

การปฏิบัติต่อจากท่าตาย คือ คืบ ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง มือซ้ายจับที่อกงอศอก ไบหน้ามองทางซ้าย

ภาพที่ 247 : ท่าที่ 10 ท่าไม้กลว

การปฏิบัติต่อจากท่าตัวเรา คือ ยืนแบบนาง โดยใช้ปลายเท้าขวาจรดพื้น เท้าซ้ายยืนเป็นหลัก มือขวาแขนเหยียดตึงส่งไปด้านหน้าตั้งข้อมือ มือซ้ายถือกระบองตั้งวงล่าง ไบหน้ามองทางซ้าย

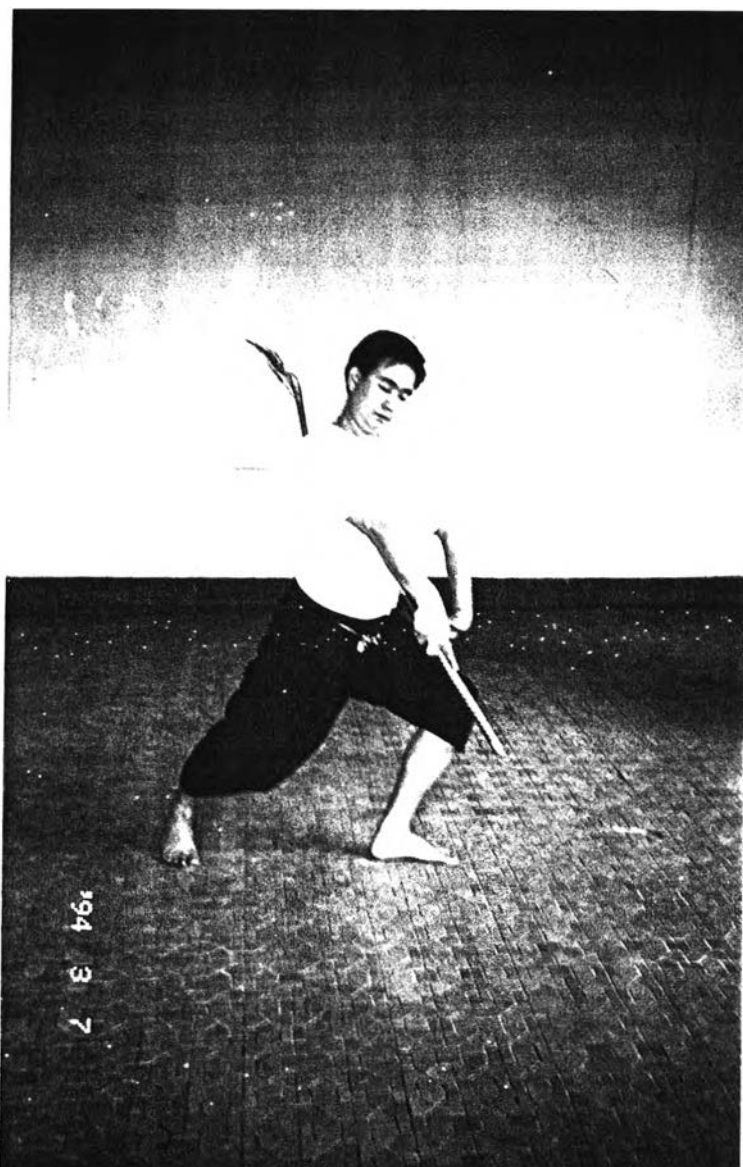
ภาพที่ 248 : ท่าที่ 11 ท่าต่อสู้

การปฏิบัติต่อจากท่าไม้กัว คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองงอศอกระดับไหล่ มือซ้ายตั้งวงสูง ไบหน้ามองทางขวา

ภาพที่ 249 : ท่าที่ 12 ท่ายกเท้าซ้ายหนีบร่อง

การปฏิบัติต่อจากท่าต่อสู้ คือ หมุนตัวทางขวา ยกเท้าซ้ายหนีบร่อง เท้าขวายืนเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองแขนเหยียดตั้งตั้งกระบอง มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองตรง

ภาพที่ 250 : ท่าที่ 13 ท่าตีทางซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่ายกเท้าซ้ายหนีบรอง คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา นำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาฟาดกระบองทางซ้าย มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองทางซ้ายตามมือ

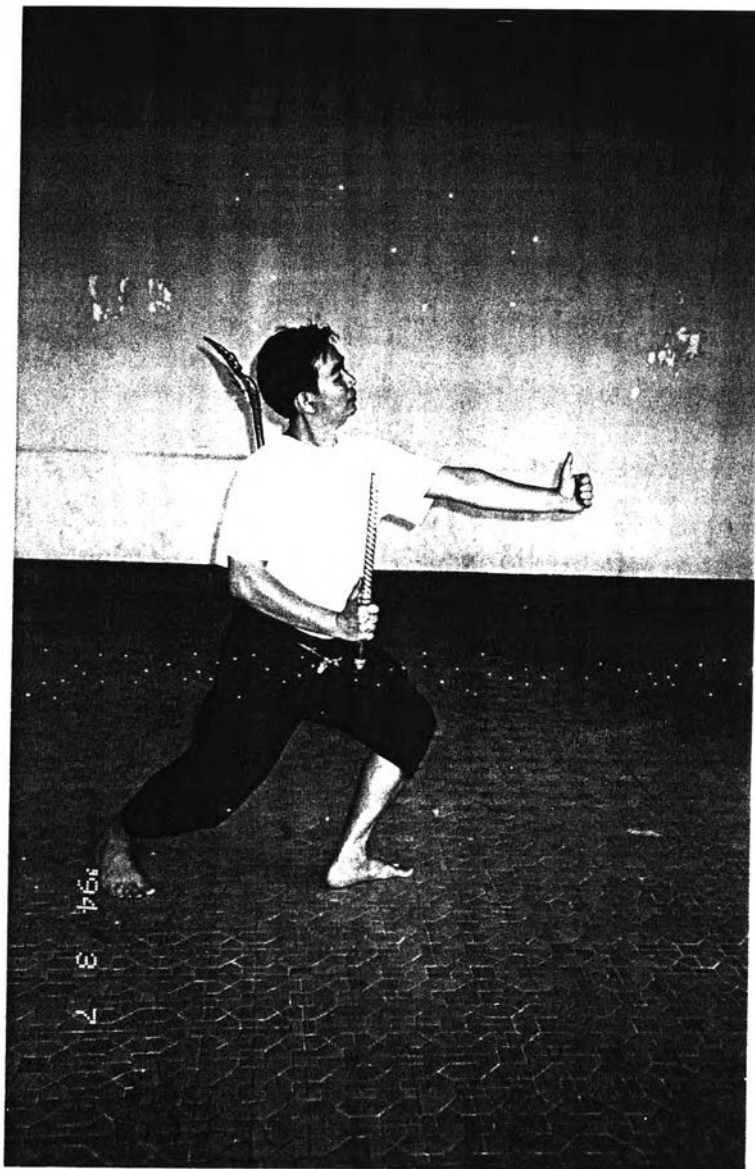
ภาพที่ 251 : ท่าที่ 14 ท่าตีทางขวา

การปฏิบัติต่อจากท่าตีทางซ้าย คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย นำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาฟาดกระบองทางขวา มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบน้ำมองทางขวาตามมือ

ภาพที่ 252 : ท่าที่ 15 ทำจิบคว่ำสองมือ

การปฏิบัติต่อจากท่าดีทางขวา คือ หมุนตัวทางขวา ยกเท้าซ้ายหนีบนอง เท้าขวายืนเป็นหลัก มือขวาถือกระบองจิบคว่ำ มือซ้ายจิบคว่ำระดับไหล่ หน้ามองทางซ้าย

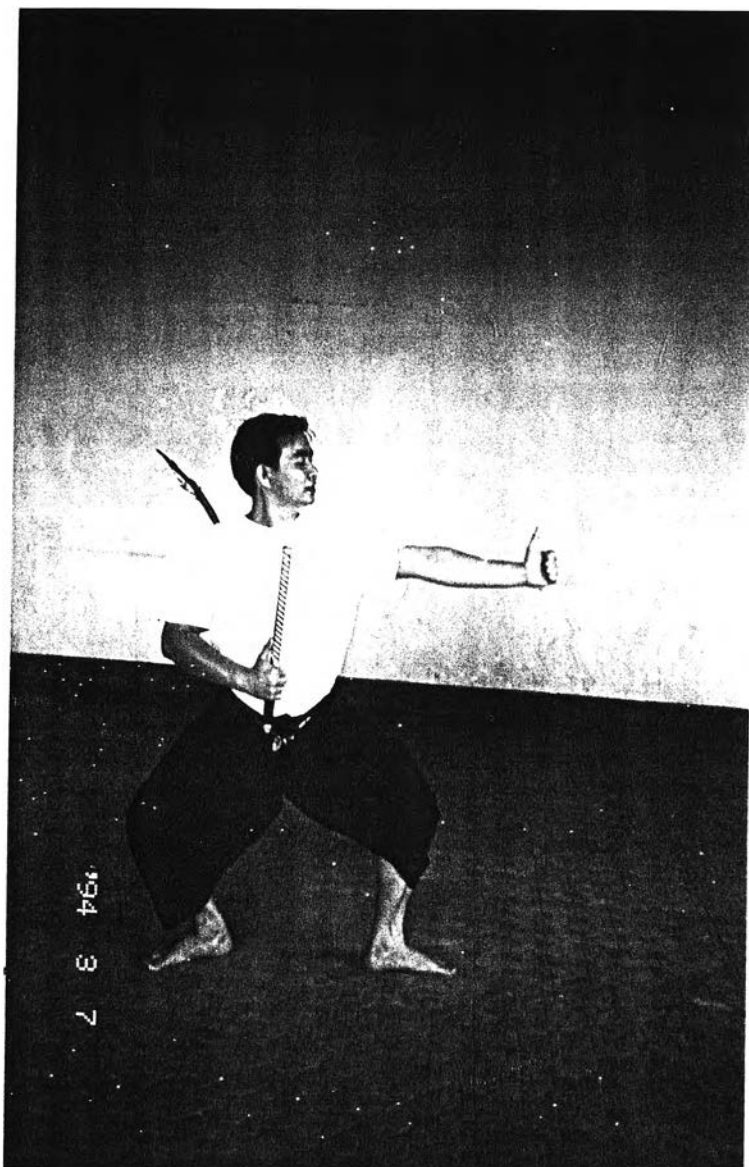
ภาพที่ 253 : ท่าที่ 16 ท่าจับไม้ 1

การปฏิบัติต่อจากท่าจับคว่ำสองมือ คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา นำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งขึ้นนอกศอกระดับลิ้นปี แขนซ้ายเหยียดตึงจับอาวุธของหนุมาน ไบหน้ามองทางซ้าย

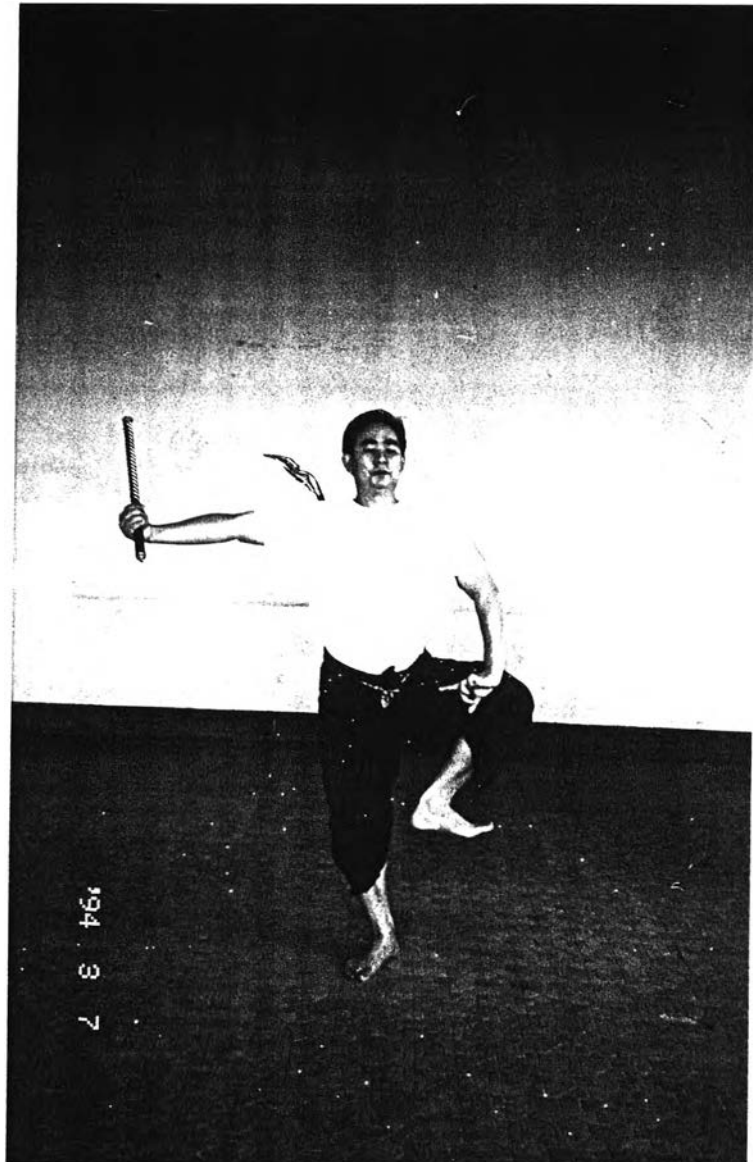
ภาพที่ 254 : ท่าที่ 17 ท่าเหยียบหนุमान

การปฏิบัติต่อจากท่าจับไม้ 1 คือ หมุนตัวทางขวา ยกเท้าขวาขึ้นหนีบน่อง ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองปลายกระบองชี้ลงพื้น แขนเหยียดตึงไปด้านหน้า มือซ้ายจับอาวุธของหนุมาน งอศอกระดับอก ไบหน้ามองทางขวา

ภาพที่ 255 : ท่าที่ 18 ท่าหนุมานเหยียบขา

การปฏิบัติต่อจากท่าเหยียบหนุมาน คือ หมุนตัวทางขวา ยืนเต็มเหลี่ยมทรงกระโถน น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งขึ้นงอศอกระดับลิ้นปี่ แขนซ้ายเหยียดตั้งมือจับอาวุธของหนุมาน ไบหน้ามองทางซ้าย

ภาพที่ 256 : ท่าที่ 19 ยกเท้าซ้ายหนีบร่อง

การปฏิบัติต่อจากท่าหนุมานเหยียบขา คือ ยกเท้าซ้ายหนีบร่อง เท้าขวายืนเป็นหลัก ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองแขนเหยียดตั้งไปด้านข้าง ตั้งกระบองขึ้น มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองตรง

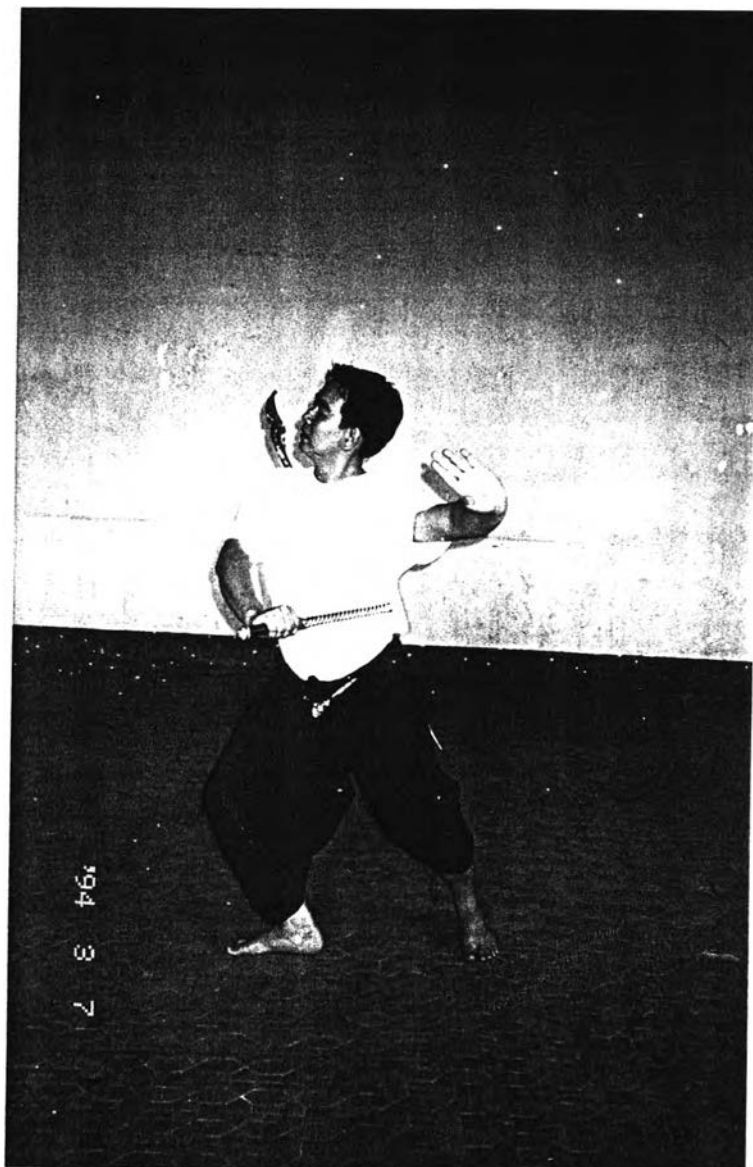
ภาพที่ 257 : ท่าที่ 20 ท่าตีทางซ้าย

การปฏิบัติต่อจากท่ายกเท้าซ้ายหนีบอง คือ คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาฟาดกระบองทางซ้าย มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองทางซ้ายตามมือ

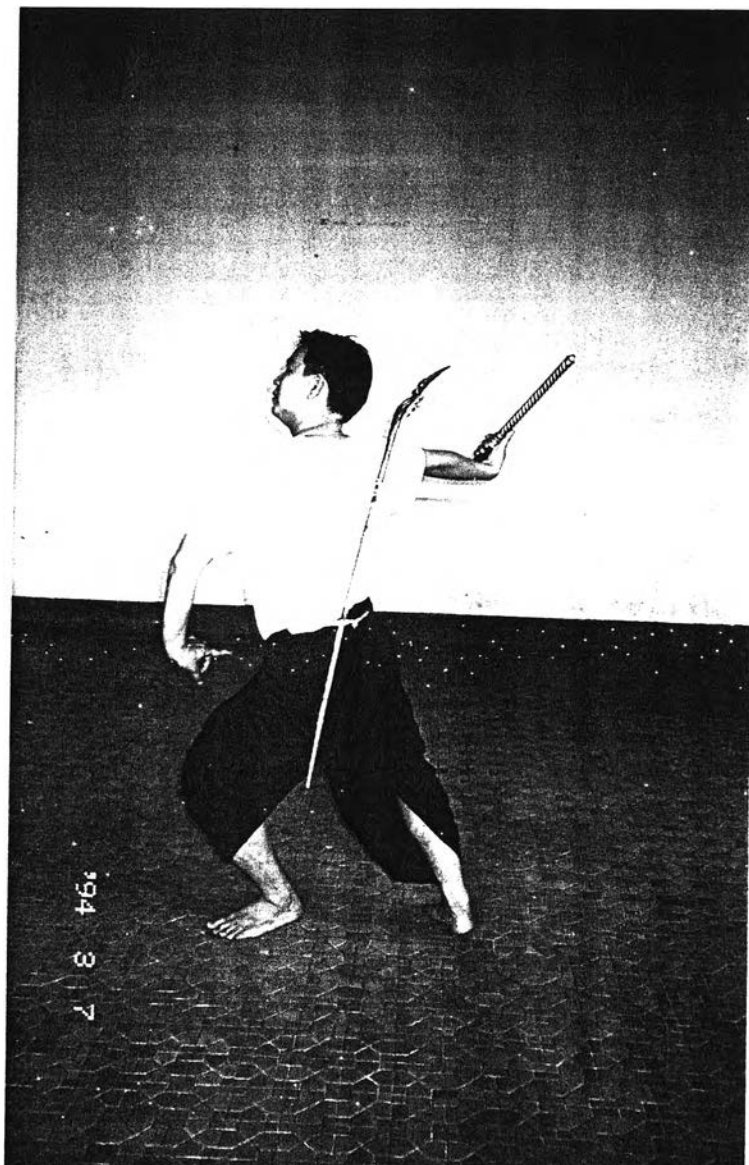
ภาพที่ 258 : ท่าที่ 21 ท่าตีทางขวา

การปฏิบัติต่อจากท่าตีทางซ้าย คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้าหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาฟาดกระบองทางขวา มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองทางขวาตามมือ

ภาพที่ 259 : ท่าที่ 22 ท่าตีข้างเอว

การปฏิบัติต่อจากท่าตีทางขวา คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย นำหน้ากดอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองระดับเอว มือซ้ายตั้งวงสูง ไบหน้ามองทางขวา

ภาพที่ 260 : ท่าที่ 23 ท่าเงือกกระบี่กลับ

การปฏิบัติต่อจากท่าตีระดับเอว คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาแขนเหยียดตึงถือกระบี่องตั้งขึ้น มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองทางซ้าย

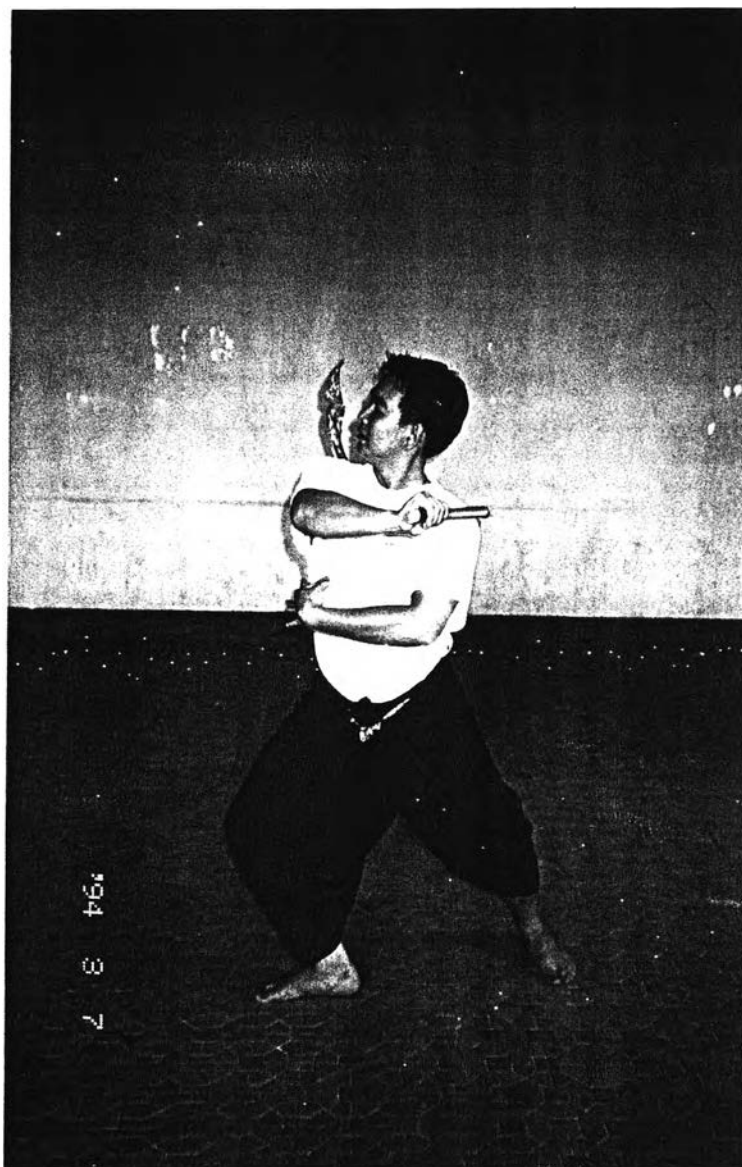
ภาพที่ 261 : ท่าที่ 24 ท่าโกรธฤคค

การปฏิบัติต่อจากท่าเงือกกระทืบกลับ คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรงเอนทางซ้ายเล็กน้อย มือขวาใช้ฝ่ามือถูคอ มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหนามองทางซ้าย

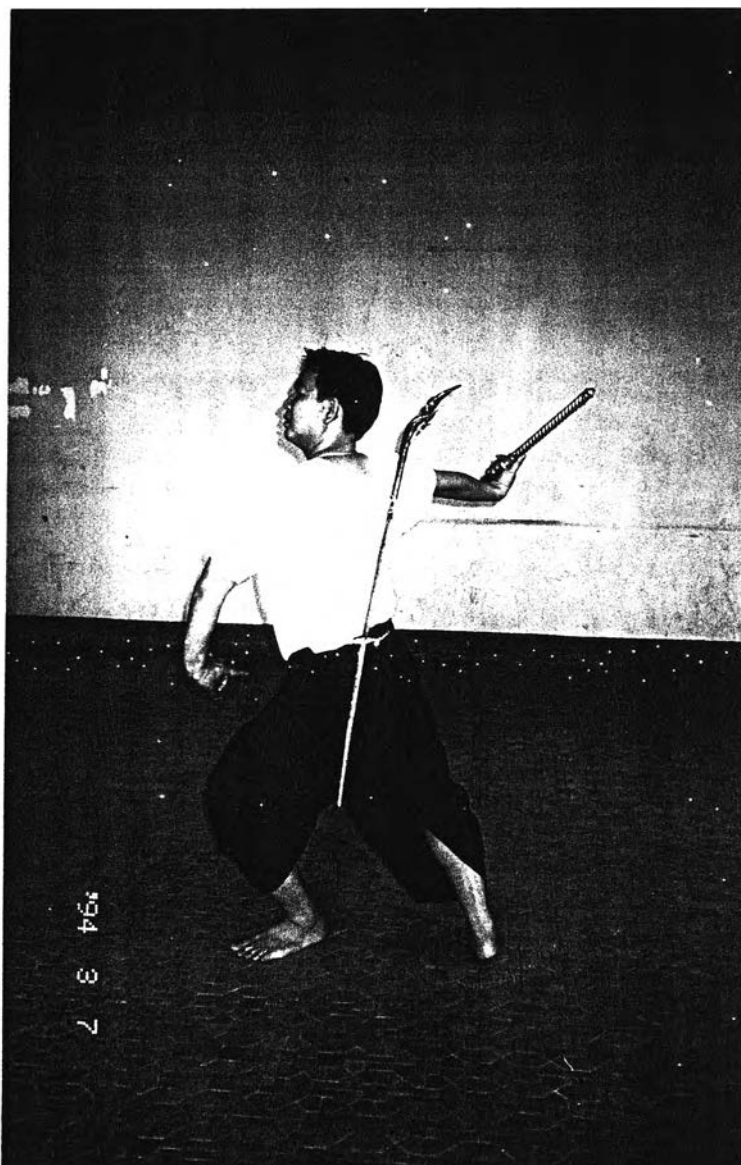
ภาพที่ 262 : ท่าที่ 25 ท่าเหม่

การปฏิบัติต่อจากท่าโกรธคอค คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้าหนักอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาแขนเหยียดตั้งนิ้วชี้ไปข้างหน้า มือซ้ายถือกระบองตั้งวงล่าง ไบหน้ามองทางขวา

ภาพที่ 263 : ท่าที่ 26 ท่าตีระดับอก

การปฏิบัติต่อจากท่าเห่ คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองงอศอกระดับอก มือซ้ายจับงอศอกระดับกลางตัว หน้ามองทางขวา

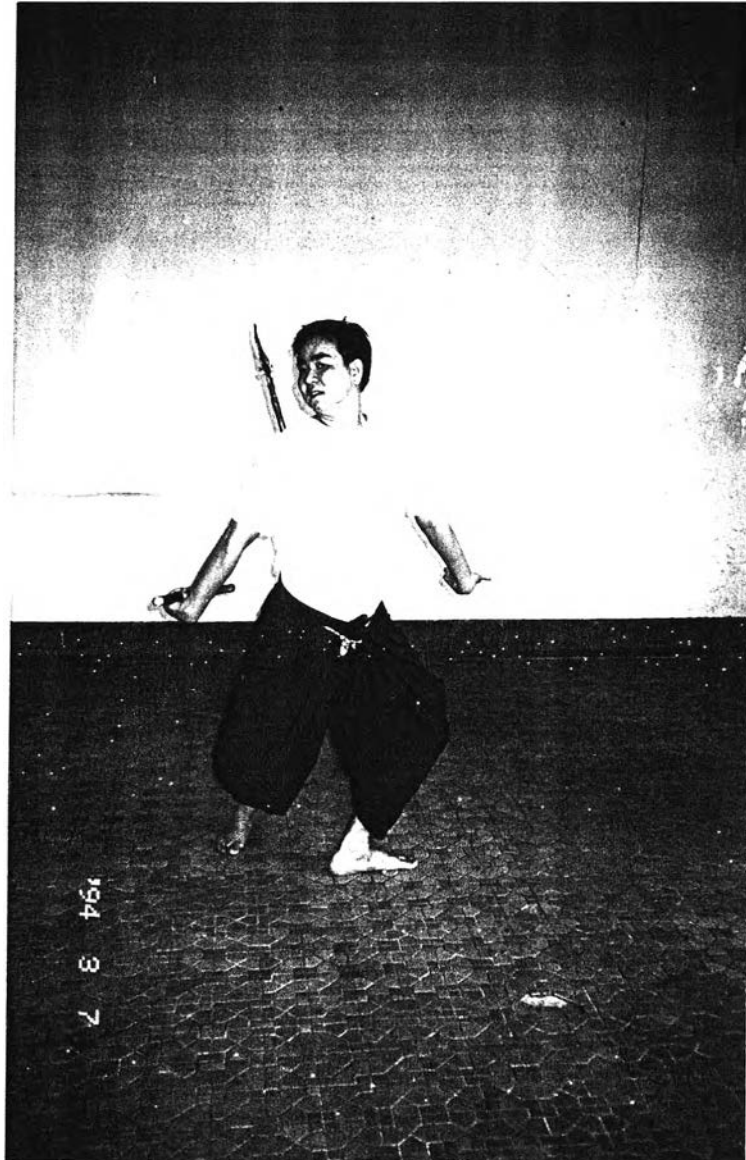
ภาพที่ 264 : ท่าที่ 27 ท่าเงื่อ

การปฏิบัติต่อจากท่าตีระดับอก คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้าหนักอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาแขนเหยียดตั้งถือกระบองตั้งขึ้น มือซ้ายตั้งวงล่าง ใบน้ามองทางซ้าย

ภาพที่ 265 : ท่าที่ 28 ท่าอายุ

การปฏิบัติต่อจากท่าเงี้ยว คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา หมุนตัวทางขวา น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวางอศอกฝ่ามือแตะที่แก้ม มือซ้ายตั้งวงล่างถือกระบอง เอียงศีรษะทางขวา

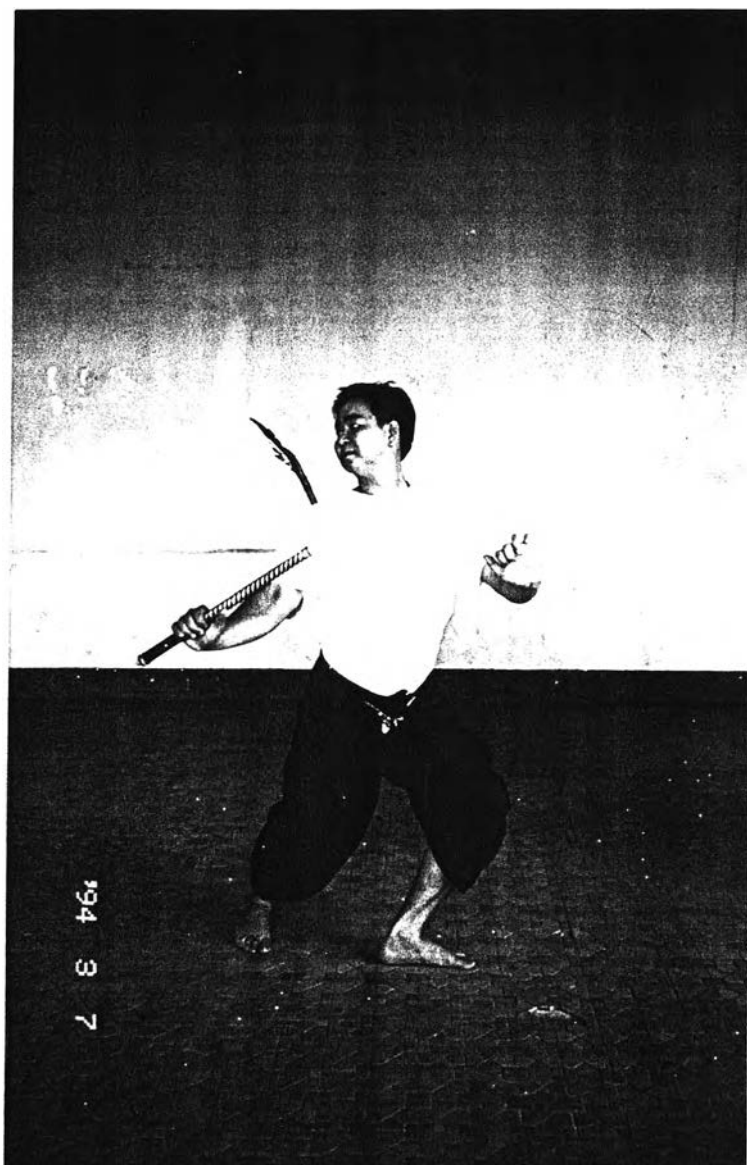
ภาพที่ 266 : ท่าที่ 29 ท่าเขิน

การปฏิบัติต่อจากท่าอายุ คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา นำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองจิบส่งด้านหลัง แขนเหยียดตึง มือซ้ายจิบส่งด้านหลัง โปะหน้ามองทางขวา

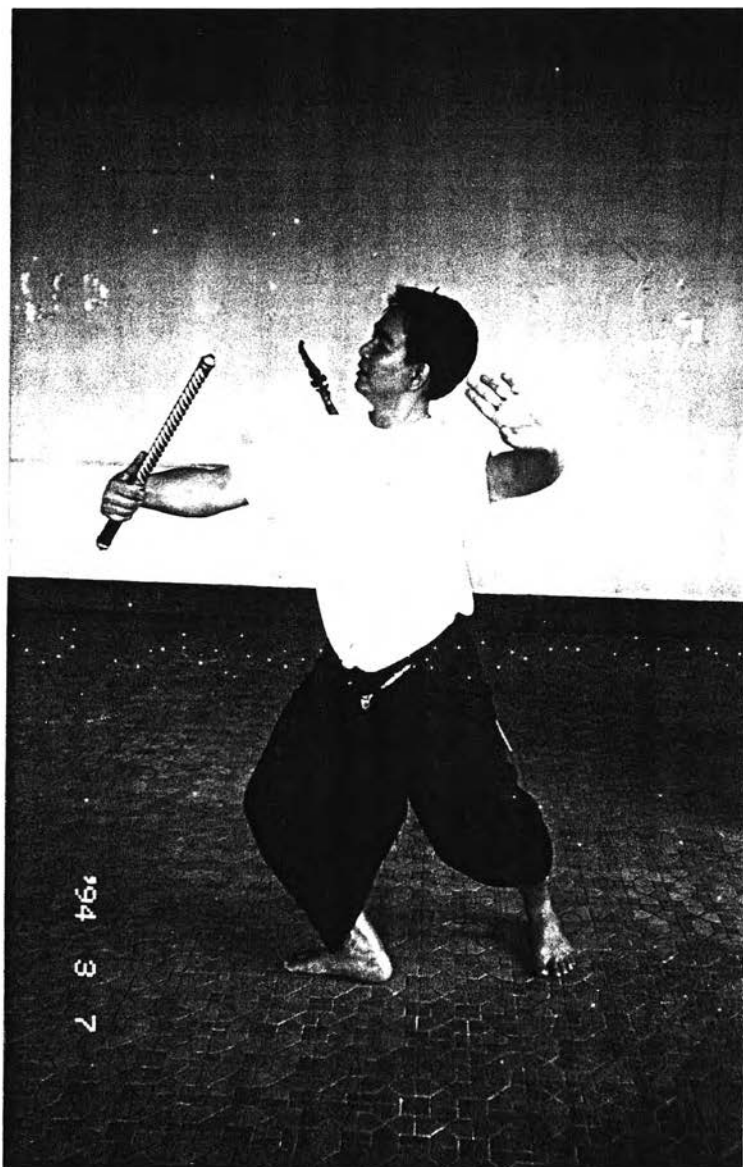
ภาพที่ 267 : ท่าที่ 30 ท่าเดาะนิ่ว (ดีละมิ่ง)

การปฏิบัติต่อจากท่าเงิน คือ ยืนส้นเท้าชิดกัน ลำตัวเอนทางขวา มือขวาขึ้นนิ้วออก มือซ้ายถือกระบองตั้งวงล่าง ไบหน้ามองทางขวา

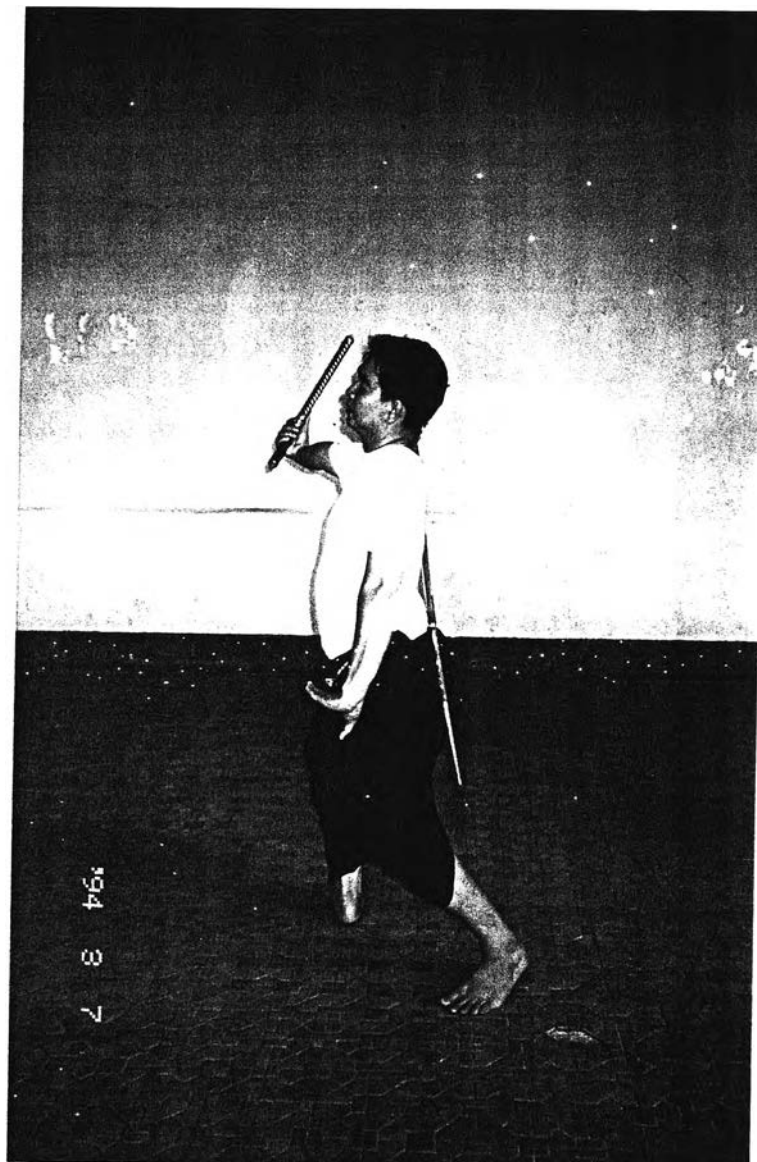
ภาพที่ 268 : ท่าที่ 31 ท่าเขิน

การปฏิบัติต่อจากท่าเดาะนิ้ว คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา นำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองงอศอกตั้งกระบองเฉียงขึ้น 45 องศา มือซ้ายกำหลวม ๆ งอศอกส่งมาด้านหน้า หน้ามองทางขวา

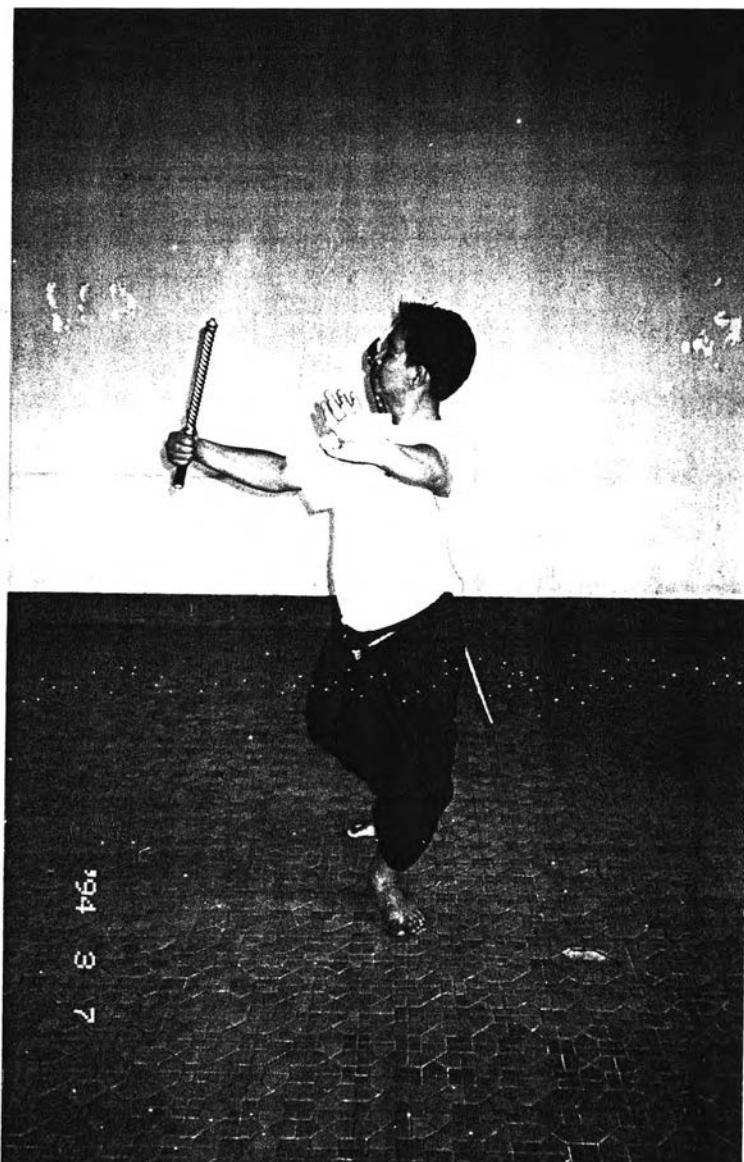
ภาพที่ 269 : ท่าที่ 32 ทำต่อสู้

การปฏิบัติต่อจากท่าจีน คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองงอศอกระดับไหล่ มือซ้ายตั้งวงสูง ไบหน้ามองทางขวา

ภาพที่ 270 : ท่าที่ 33 ทำเงื่อนน้ำอัด

การปฏิบัติต่อจากท่าต่อสู้ คือ หมุนตัวทางขวา ยื่นย่อเหลี่ยม น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองแขนเหยียดตึงทางขวา มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองตรง

ภาพที่ 271 : ท่าที่ 34 ท่าต่อสู้หน้าอัด

การปฏิบัติต่อจากท่าเงื่อนหน้าอัด คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งขึ้นงอศอกส่งไปด้านหน้า มือซ้ายตั้งวงสูง หน้ามองทางขวา

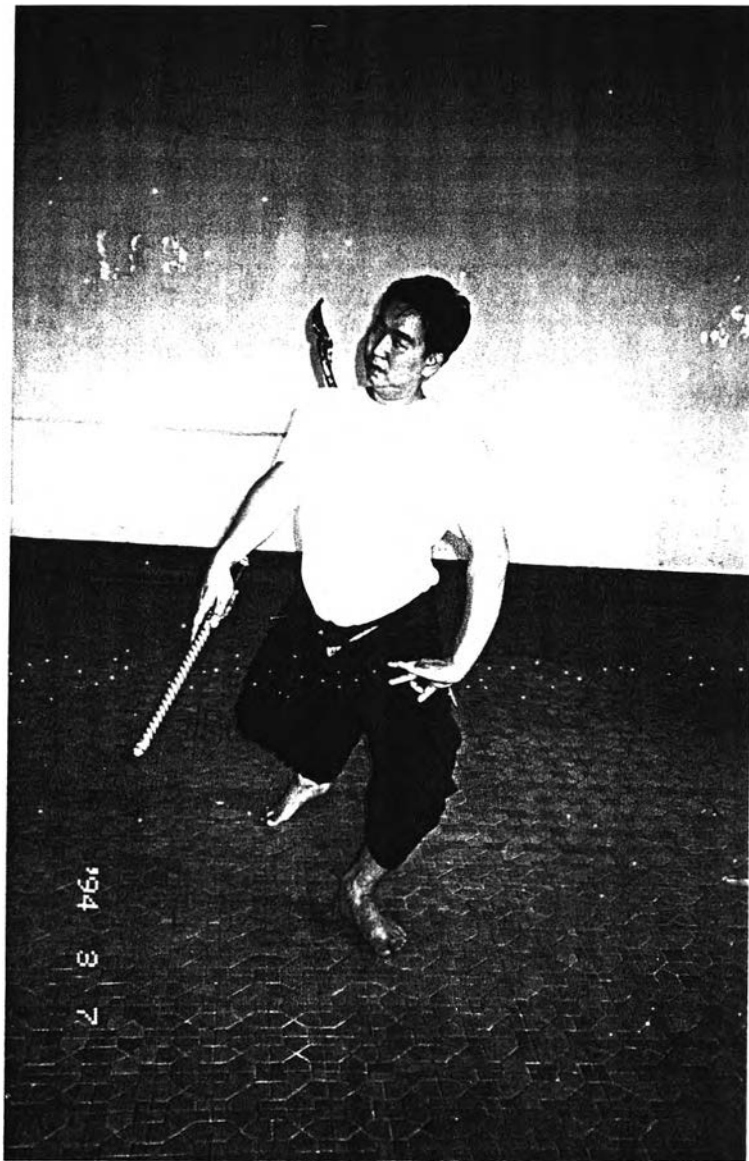
ภาพที่ 272 : ท่าที่ 35 ท่าต่อสู้

การปฏิบัติต่อจากท่าต่อสู้หน้าอัด คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย นำหนักอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองงอศอกระดับไหล่ มือซ้ายตั้งวงสูง ไบหน้ามองทางขวา

ภาพที่ 273 : ท่าที่ 36 ท่ายกเท้าซ้ายหนีบองหน้าอัด

การปฏิบัติต่อจากท่าต่อสู้ คือ หมุนตัวทางขวา ยกเท้าซ้ายหนีบอง ลำตัวตั้งตรง มือขวา ถือกะบองตั้งขึ้น แขนเหยียดตั้งทางด้านขวา มือซ้ายตั้งวงล่าง หน้าอัด

ภาพที่ 274 : ท่าที่ 37 ท่าตีทางซ้าย (หน้าอัด)

การปฏิบัติต่อจากท่ายกเท้าซ้ายหนีบองหน้าอัด คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองฟาดทางซ้าย แขนเหยียดตึง มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองทางซ้าย

ภาพที่ 275 : ท่าที่ 38 ท่าตีทางขวา (หน้าอัด)

การปฏิบัติต่อจากท่าตีทางซ้ายหน้าอัด คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวาลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองฟาดทางขวา แขนเหยียดตึง มือซ้ายตั้งวงล่าง ไบหน้ามองทางขวา

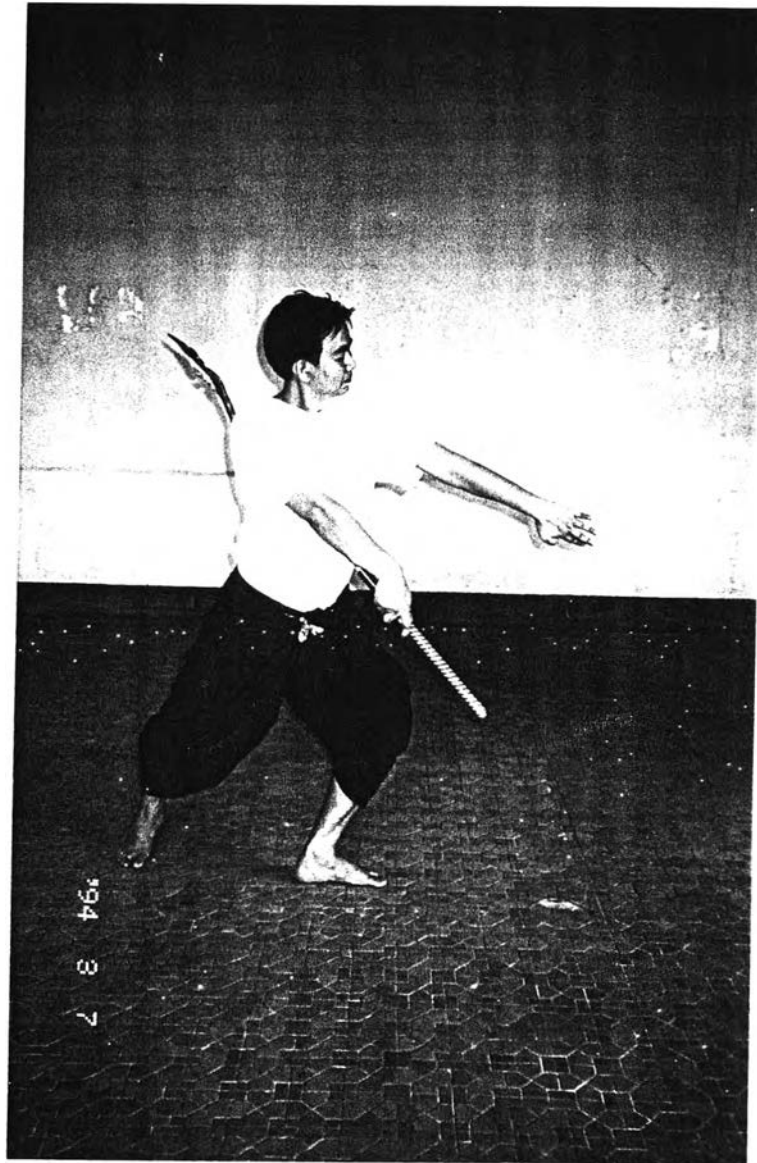
ภาพที่ 276 : ท่าที่ 39 ท่าดีลอดคว่า จังหวะที่ 1

การปฏิบัติต่อจากท่าดีทางขวา คือ หมุนตัวทางขวา ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย มือขวาถือกระบองฟาดทางขวา แขนเหยียดตึง มือซ้ายแขนเหยียดตึงชี้ลงพื้นเฉียง 45 องศา ไบหน้ามองทางซ้าย

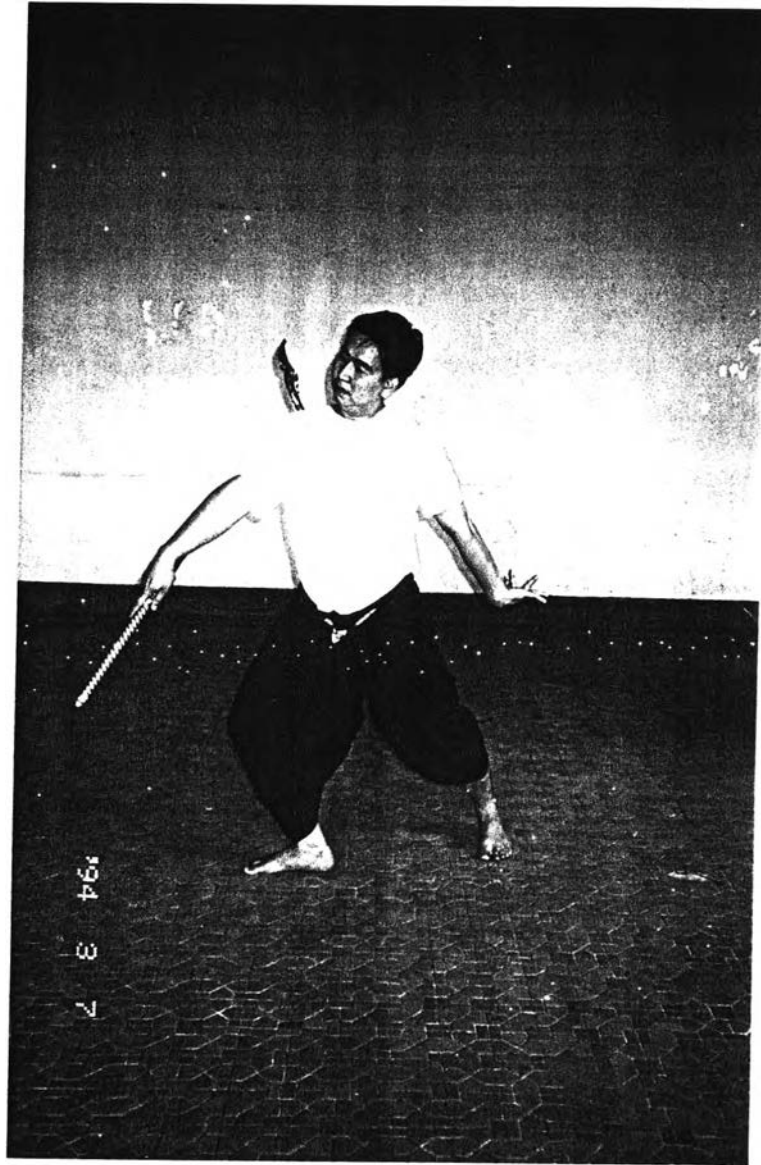
ภาพที่ 277 : ท่าที่ 40 ท่าดีลอด จังหวะที่ 2

การปฏิบัติต่อจากท่าดีลอดจังหวะที่ 1 คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้าหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย
 ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองฟาดทางขวา แขนเหยียดตึง มือซ้ายตั้งวงล่าง หน้ามองทางขวา

ภาพที่ 278 : ท่าที่ 41 ท่าดีลอดจังหวะที่ 3

การปฏิบัติต่อจากท่าดีลอดจังหวะที่ 2 คือ หมุนตัวทางขวา ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง เอนมาทางซ้ายเล็กน้อย มือขวาถือกระบองฟาดทางซ้าย แขนเหยียดตั้งมือซ้ายแขนเหยียดตั้งทางซ้าย 45 องศา หน้ามองทางซ้าย

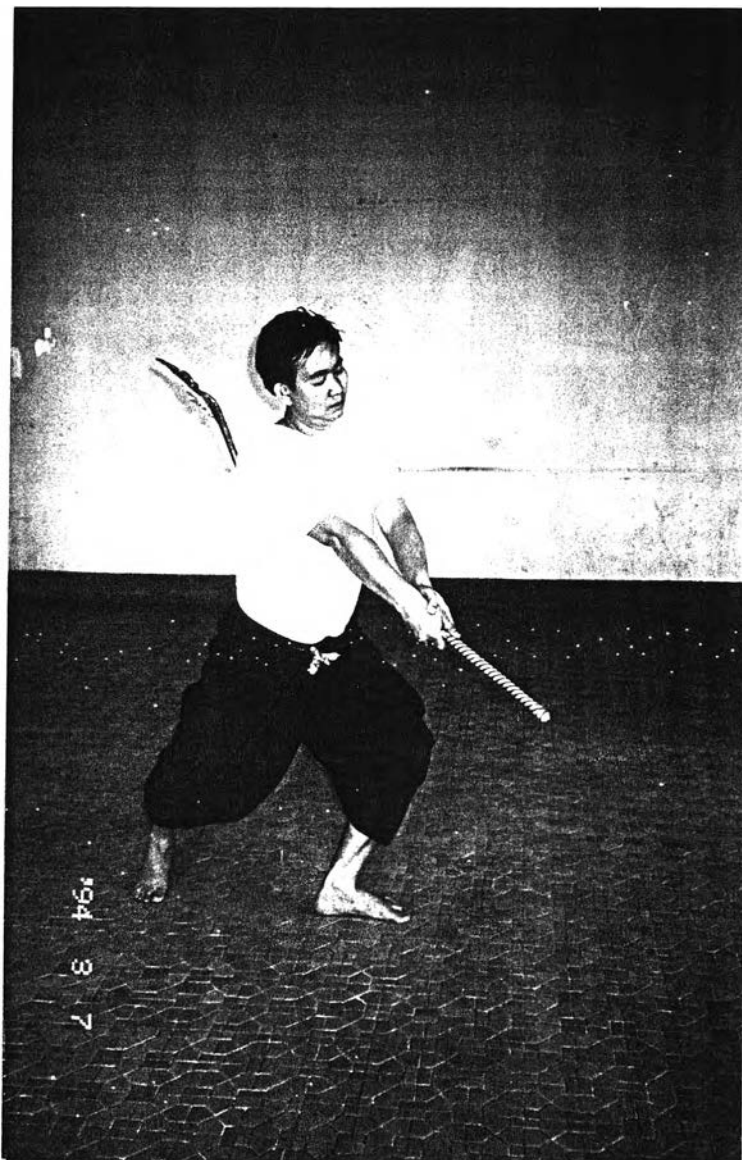
ภาพที่ 279 : ท่าที่ 42 ท่าตีทางขวา

การปฏิบัติต่อจากท่าดีลอดจิ้งหะที่ 3 คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย นำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองฟาดมาทางขวา แขนเหยียดตั้งชี้ลงพื้นเฉียง 45 องศา มือซ้ายจับ แขนตั้งส่งด้านหลัง หน้ามองทางขวา

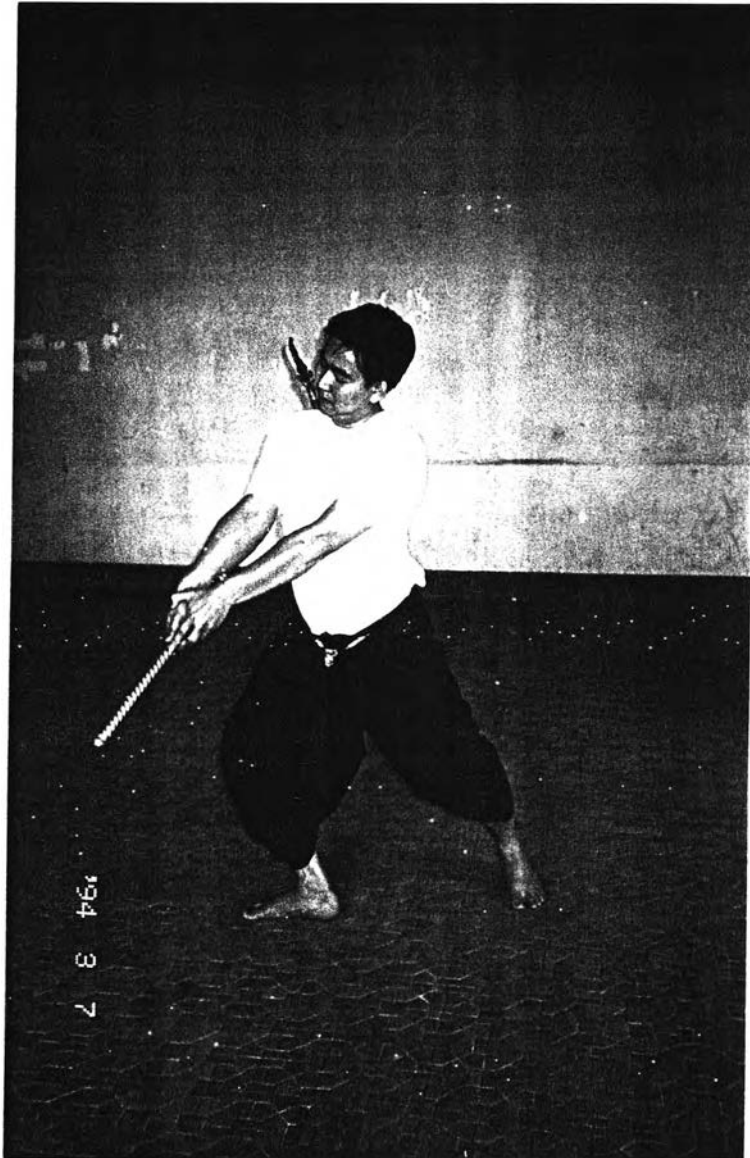
ภาพที่ 280 : ท่าที่ 43 หนุมานรวบกระบอง 1

การปฏิบัติต่อจากท่าดีทางขวา คือ ยืนส้นเท้าชิด มือขวาถือกระบอง มือซ้ายจับที่มือขวา
ส่งแขนด้านหน้าระดับเอว หน้ามองทางขวา

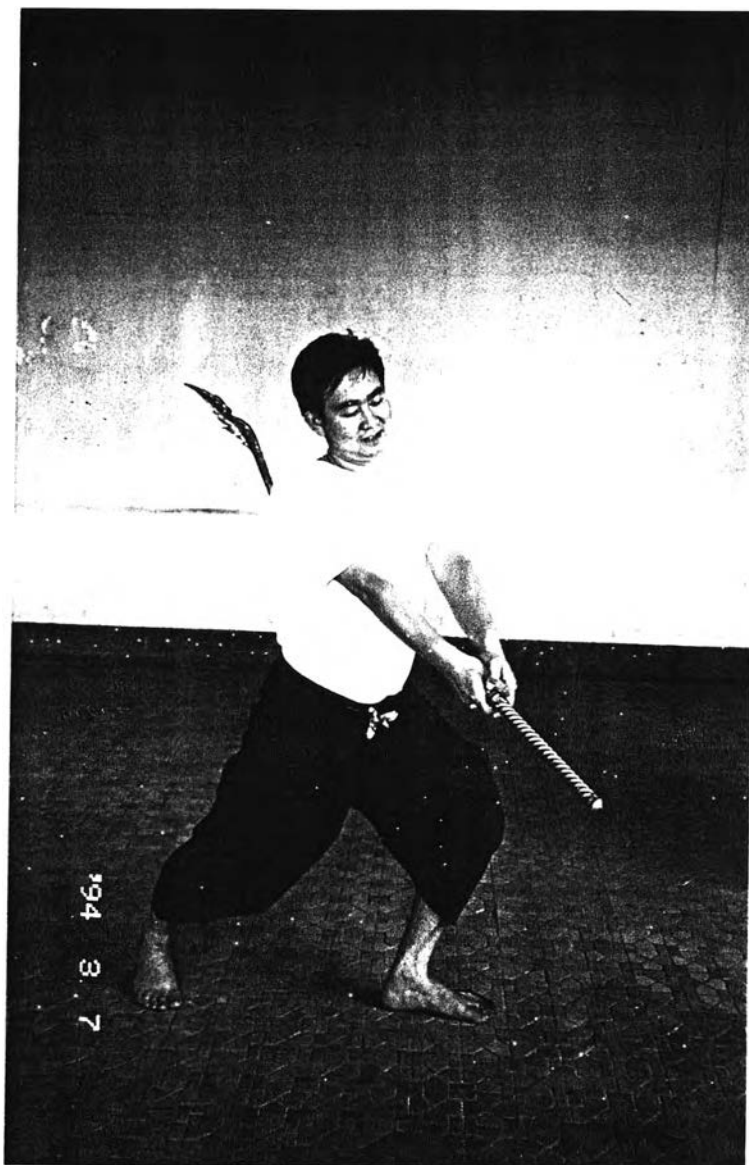
ภาพที่ 281 : ท่าที่ 44 ท่าหนุมานรวบกระบอง 2

การปฏิบัติต่อจากท่าหนุมานรวบกระบอง 1 คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย มือขวาและมือซ้ายจับกระบองส่งมาด้านหน้า แขนเหยียดตึง หน้ามองทางซ้าย

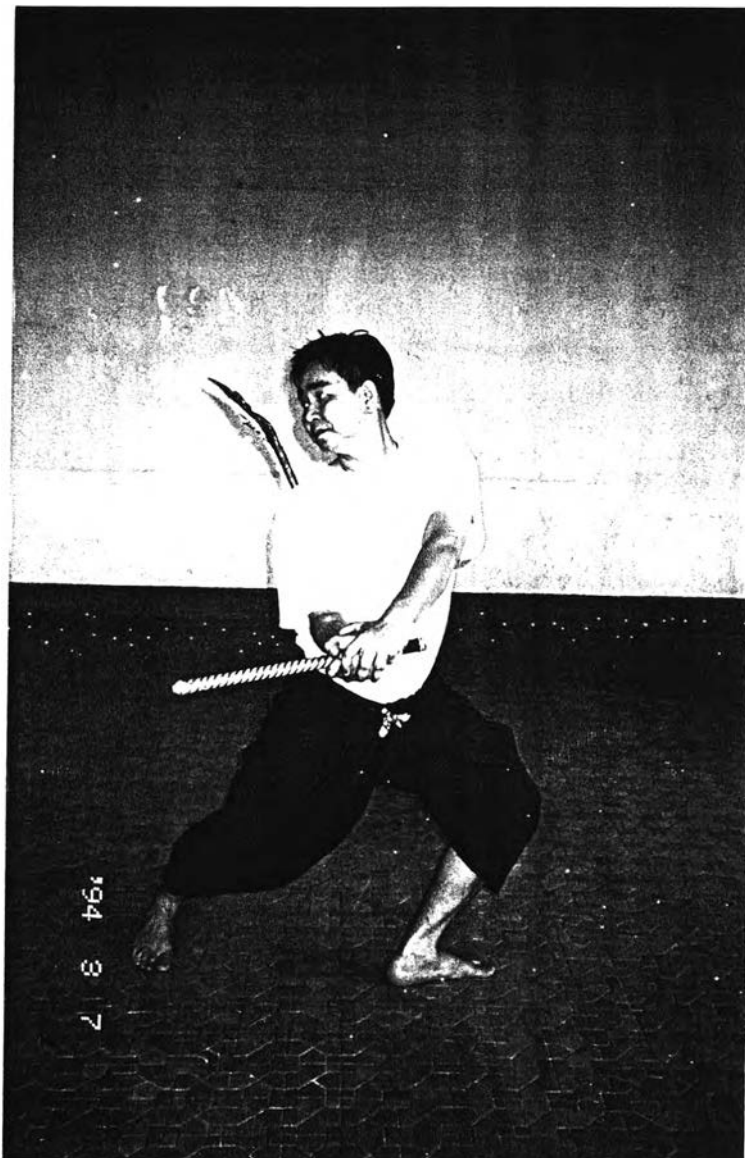
ภาพที่ 282 : ท่าที่ 45 ทำหนุมานรวบกระบอง 3

การปฏิบัติต่อจากท่าหนุมานรวบกระบอง 2 คือ ยืนหลบเหลี่ยมซ้าย น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา มือขวาและมือซ้ายจับกระบองรวบทางขวา แขนเหยียดตึง หน้ามองทางขวา

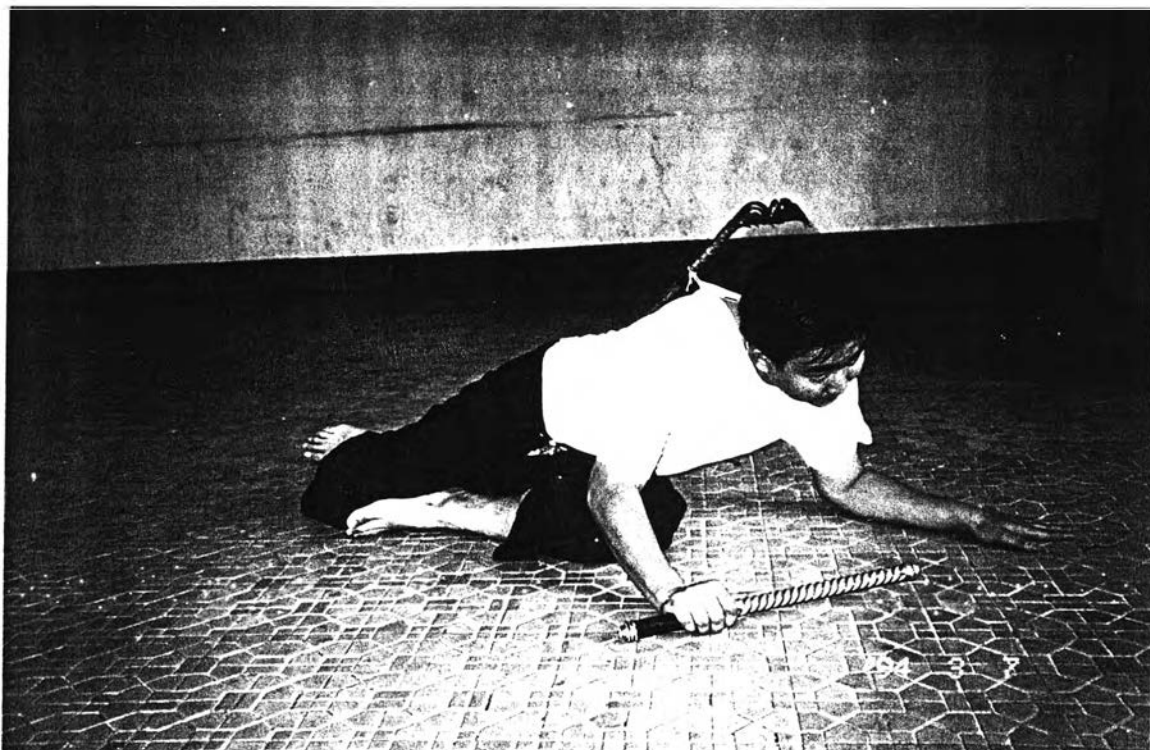
ภาพที่ 283 : ท่าที่ 46 ท่าหมุนวนรอบกระบอง 4

การปฏิบัติต่อจากท่าหมุนวนรอบกระบอง 3 คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย มือขวาและมือซ้ายจับกระบองส่งมาด้านหน้า แขนเหยียดตึง หน้ามองทางซ้าย

ภาพที่ 284 : ท่าที่ 47 ท่าหมุนเหวี่ยง

การปฏิบัติต่อจากท่าหมุนรอบกระบอง 4 คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาและมือซ้ายจับกระบองรวบขนานกับพื้น ระดับเอว ไบหน้ามองทางขวา

ภาพที่ 285 : ท่าที่ 48 ท่าล้ม

การปฏิบัติต่อจากท่าหนุมานเหยียง คือ นั่งพับเพียบทางขวา ลำตัวเอนลงที่พื้น มือขวา และมือซ้ายแตะพื้นงอศอก หน้าก้มลงที่พื้น

ภาพที่ 286 : ท่าที่ 49 ทำตั้งเข้าท่าพลาด

การปฏิบัติต่อจากท่าล้ม คือ นั่งยกเข้าข้างขวา ลำตัวเอนมาทางขวา มือขวาถือกระบองตั้ง
วงสูง มือซ้ายหงายท้องแขน หักข้อมือ งอศอกระดับเอว หน้ามองทางขวา

ภาพที่ 287 : ท่าที่ 50 ท่าถูกแพง

การปฏิบัติต่อจากท่าตั้งเข่าท่าพลาต คือ ตั้งเข่าขวานั่งบนส้นเท้าซ้าย ลำตัวงอเล็กน้อย มือขวาถือกระบองวางบนเข่าขวา มือซ้ายหงายมือองศอกที่อก หน้ามองที่อก

ภาพที่ 288 : ท่าที่ 51 ท่าล้ม 1

การปฏิบัติต่อจากท่าถูกแทง คือ นั่งพับเพียบทางขวา ยกขาขวาพื้นพื้นเล็กน้อย ลำตัวบิด
ทางขวา มือขวาถือกระบองเท้าที่พื้น มือซ้ายวางพาดที่พื้นงอศอก หน้ามองทางขวา

ภาพที่ 289 : ท่าที่ 52 ท่าล้ม 2

การปฏิบัติต่อจากท่าล้ม 1 คือ พลิกตัวทางขวาในลักษณะนั่งพับเพียบซ้าย มือขวาถือ
กระบองเท้าพื้น มือซ้ายงอศอกไว้ด้านหน้าระดับอก หน้ามองทางซ้าย

ภาพที่ 290 : ท่าที่ 53 ท่าเดินเซเข้าเวที

การปฏิบัติต่อจากท่าล้ม 2 คือ ยืนหลบเหลี่ยมขวา น้าหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง มือขวาถือกระบองตั้งวงล่าง มือซ้ายแตะที่อกงอศอก หน้ามองทางขวา

จากกระบวนการของอากาศตไลด้วยอาวุธกระบองตามแบบแผนของนายราชมพ โทธิเวส นี้ มีลักษณะความพิเศษที่สอดแทรกทางเล่น (แนวทางการแสดง) ไว้เป็นแบบแผนโดยเฉพาะ แต่เนื่องจากเป็นการรบด้วยอาวุธชนิดเดียวที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ จึงไม่สามารถเปรียบเทียบความต่างได้ ผู้วิจัยจึงขอบันทึกไว้และกำหนดเกณฑ์ทำหลบเหลี่ยมและเต็มเหลี่ยม เพื่อพิสูจน์ความเป็นยักษ์ผู้หญิง และยักษ์ผู้ชาย ดังนี้

ตารางที่ 6 : ตารางแสดงลักษณะกระบวนการรบ ของนายราชมพ โทธิเวส
ด้วยอาวุธกระบอง

ลำดับที่	นายราชมพ โทธิเวส ชื่อท่าวิธีปฏิบัติ	ลักษณะเหลี่ยม
1	มองทางขวา	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
2	โกรธดูชอกหูซ้าย	หลบเหลี่ยม (ขวา)
3	เหม่ ชี้นิ้วมือขวา	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
4	กวักเรียก ยกเท้าขวา มือขวากวัก	-
5	ตีบท ตัวเรา มือซ้ายเข้าอก	หลบเหลี่ยม (ขวา)
6	หมุนไปทางขวา เงื่ออาวุธมือขวา	หลบเหลี่ยม (ขวา)
7	เหม่ ชี้นิ้วมือขวา	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
8	ตีบท ตาย หมายมือ งอคอก เล็กน้อย	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
9	ท่าตัวเรา เข้าอกมือซ้าย	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
10	ปฏิเสธ (ไม่กลัว) ตั้งมือขวา สันปลายมือ ยืนแบบนาง	-
11	สู้	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
12	หมุนตัวไปทางขวา ยกเท้าซ้าย มือขวาเงื่อ	-
13	ฟาดกระบองไปทางซ้าย	หลบเหลี่ยม (ขวา)
14	ฟาดกระบองไปทางขวา	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
15	หมุนตัวไปทางขวา ยกเท้าซ้ายหนีบร่อง มือทั้งสองจับคั่ว	-
16	ท่าจับไม้ 1 มือถือจับอาวุธ มือขวาดังกระบองระดับลิ้นปี	หลบเหลี่ยม (ขวา)
17	หมุนตัวไปทางซ้าย ยกเท้าขวาเหยียบหนุมาน	-
18	หมุนตัวไปทางขวา เหยียบ	เต็มเหลี่ยม (ทรงกระโถน)
19	ยกเท้าซ้ายหนีบร่อง มือขวาเงื่อ	-

ตารางที่ 6 : ตารางแสดงลักษณะกระบวนท่ารบ ของนายราชมพ โภธิเวส
ด้วยอาวุธกระบอง (ต่อ)

ลำดับที่	นายราชมพ โภธิเวส ชื่อท่าวิธีปฏิบัติ	ลักษณะเหลี่ยม
20	ฟาดกระบองไปทางซ้าย	หลบเหลี่ยม (ขวา)
21	ฟาดกระบองไปทางขวา	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
22	ชักกระบองมาไว้ข้างลำตัว	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
23	ก้าวเท้าขวา วางเท้าซ้าย มือขวาเงื้อ	หลบเหลี่ยม (ขวา)
24	ท่าโกรธ ภูชอกไบหูขวา	หลบเหลี่ยม (ขวา)
25	เหม่ ชี้นิ้วมือขวา	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
26	ชักกระบองมาไว้ระดับไหล่	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
27	หมุนตัวไปทางขวา มือขวาเงื้อ	หลบเหลี่ยม (ขวา)
28	ท่าอ่าย มือขวา	หลบเหลี่ยม (ขวา)
29	ก้าวเท้าขวา ลงเหลี่ยม จับชายผ้าห่ม 2 มือ	หลบเหลี่ยม (ขวา)
30	เดาะนิ้วมือขวา (ความหมาย ดิละมิง)	-
31	ท่าเขินอ่าย หมุนตัวทางขวา มือไว้ข้างลำตัว งอศอก	หลบเหลี่ยม (ขวา)
32	ท่าต่อสู้	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
33	<u>กระบวนท่าอ่ายกระบอง</u> จังหวะที่ 1 ก้าวเท้าขวา เงื้อมือขวา	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
34	จังหวะที่ 2 ตั้งมือขวาระดับอก มือซ้ายตั้งวงสูง	หลบเหลี่ยม (ขวา)
35	จังหวะที่ 3 ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
36	หมุนตัวไปทางขวา ยกเท้าซ้าย มือขวาเงื้อ	-
37	ฟาดกระบองไปทางซ้าย	หลบเหลี่ยม (ขวา)
38	ฟาดกระบองไปทางขวา	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
39	<u>กระบวนท่าดีลอด</u> จังหวะที่ 1 ค้าว 2 มือ ทางซ้าย	หลบเหลี่ยม (ขวา)
40	จังหวะที่ 2 ฟาดกระบองทางขวา	หลบเหลี่ยม (ขวา)
41	จังหวะที่ 3 หมุนตัวไปทางขวา ค้าว 2 มือ ทางซ้าย	หลบเหลี่ยม (ขวา)
42	จังหวะที่ 4 ฟาดกระบองทางขวา	หลบเหลี่ยม (ซ้าย)
43	หมุนมานรวบจับกระบอง	-
44	ยื้อกระบองทางซ้าย	หลบเหลี่ยม (ขวา)

ตารางที่ 6 : ตารางแสดงลักษณะกระบวนการทำรบ ของนายราชมพ โภธิเวส
ด้วยอาวุธกระบอง (ต่อ)

ลำดับที่	นายราชมพ โภธิเวส ชื่อทำวิธีปฏิบัติ	ลักษณะเหยื่อ
45	ย้อกระบองทางขวา	หลบเหยื่อ (ซ้าย)
46	ย้อกระบองทางซ้าย	หลบเหยื่อ (ขวา)
47	เหวี่ยงกระบองมาทางขวา	หลบเหยื่อ (ขวา)
48	หมุนเหวี่ยงอากาศไล่ล้มลง	-
49	ตั้งเข้าขวาสะอึกขึ้น	-
50	ตั้งเข้าขวาโดนหมุนแทง	-
51	ทอดขาล้มลงทางซ้าย	-
52	พลิกตัวไปทางขวา	-
53	หมุนตัวลุกขึ้นยืน แล้วเซเข้าเวที	หลบเหยื่อ (ขวา)

กระบวนการทำรบของอากาศไล่ด้วยอาวุธกระบองตามแบบแผนของนายราชมพ โภธิเวส ประดิษฐ์ขึ้นใหม่นี้ สามารถสรุปลักษณะความเป็นยักษ์ผู้ชาย (เต็มเหยื่อ) และยักษ์ผู้หญิง (หลบเหยื่อ) ซึ่งใช้เกณฑ์การพิจารณาจากเหยื่อมา ได้ดังนี้

1. ทำหลบเหยื่อ จำนวน 38 ท่า แบ่งเป็น ทำหลบเหยื่อซ้าย จำนวน 17 ท่า และหลบเหยื่อขวา จำนวน 21 ท่า
2. ทำเต็มเหยื่อ จำนวน 1 ท่า คือทำเต็มเหยื่อแบบเหยื่อทรงกระโถน
3. ทำขึ้นพิเศษแบบตัวนาง จำนวน 1 ท่า

สามารถสรุปได้ว่า การประดิษฐ์กระบวนการทำรบของอากาศไล่ด้วยอาวุธกระบองตามแบบแผนของนายราชมพ โภธิเวส มีแนวคิดในการประดิษฐ์ให้เป็นการทำของยักษ์ผู้หญิง มีลักษณะการหลบเหยื่อ 38 ท่า ทำเต็มเหยื่อเพียง 1 ท่า ทำขึ้นแบบตัวนาง 1 ท่า

สิ่งที่น่าสังเกตคือ กระบวนการทำรบนี้นี้ไม่มีทางเล่น (วิธีการแสดง) แบบโบราณ คือ ทำหมุนวน จับนม จับกัน และกระบวนการทำขึ้นลอยต่าง ๆ แต่ก็มีควมมุงดงมแปลกตาไปอีกรูปแบบหนึ่ง

5.2.5 การขึ้นลอย

การขึ้นลอย หมายถึง การแสดงที่เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของการแสดงทำให้เกิดความสง่างามของการแสดง ดังนั้นการแสดงที่มีการต่อสู้กันระหว่างยักษ์กับลิง หรือยักษ์กับมนุษย์นั้นจะต้องมีการขึ้นลอย ทั้งนี้ผู้แสดงซึ่งจะเป็นฝ่ายรับคือ ฝ่ายยักษ์ ซึ่งถือว่ายักษ์เป็นผู้ที่มีรูปร่างที่สูงใหญ่และแข็งแรงสามารถรับการขึ้นลอยได้อย่างสบาย

การขึ้นลอยนั้นมีด้วยกันหลายรูปแบบที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ในสมัยโบราณ ทำขึ้นลอยนั้นได้มีการกล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์ของ นายไพฑูรย์ เข้มแข็ง ถึงเรื่องของการขึ้นลอยไว้อย่างละเอียด ดังนั้นจึงจะขอยกมาประกอบการขึ้นลอยของอากาศศิลป์ ซึ่งเป็นการแสดงของโขนชนิดเดียวกัน ดังนี้

“ทำขึ้นลอยในอดีตที่ใช้กันมานั้น มีผู้สันนิษฐานว่าได้แบบอย่างมาจากหลายสาเหตุด้วยกัน เช่น นายประเมษฐ์ บุญยะชัย ได้ให้ข้อสันนิษฐานว่า การขึ้นลอยหรือต่อตัวของโขนนั้น อาจได้แบบอย่างมาจากท่าจับ (หมายถึง ท่ารบกัน) ของการแสดงหนังใหญ่ในตอนต่อสู้หรือรบกัน นอกจากนี้ อาจจะนำมาจากท่ารำรำในกระบี่กระบอง ทั้งนี้เพราะในการต่อสู้รำรำกระบี่กระบอง มีการต่อสู้และใช้อาวุธหลายรูปแบบด้วยกันเช่น การใช้อาวุธยาวและสั้น การต่อสู้แบบประชิดตัว คนที่ตัวเล็กกว่าก็จะต้องหาทางเข้าประชิดตัว มีการเหยียบหรือจับแขนขา กัน จึงอาจกลายมาเป็นทำขึ้นลอยหรือต่อตัวของโขนก็เป็นได้

นายราชมพ โพรวิเสส ได้ให้ข้อสันนิษฐานในเรื่องนี้ ในลักษณะเดียวกับนายประเมษฐ์ บุญยะชัย เช่นเดียวกัน แต่มีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า การขึ้นลอยนั้น อาจจะได้แบบอย่างมาจากบทกลอนที่ใช้แสดงโขนในการต่อสู้กัน ดังบทกลอน

“บัดนั้น	วายุบุตรฤทธิแรงแข็งขัน
โจนขึ้นเหยียบเข้ายืนยัน	มีอนันจิกเศียรอรสุรา
ได้ดีแกว่งตรีพิศฟาด	คอขาดจากกายยักษ์ชา
ขว้างไปยังสมุทรคงคา	ก็มีวายุชีวาด้วยฤทธิ” ⁶

⁶ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, รามเกียรติ์ เล่ม 1 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศรีสมิต บางคอแหลม, 2514), หน้า 21.

จากบทกลอนในการต่อสู้ดังกล่าวแล้ว ครูบาอาจารย์ก็จะมาคิดประดิษฐ์เป็นท่าทำให้ สอดคล้องกับบทกลอนนั้น ๆ จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้เกิดท่าขึ้นลอยในการแสดงโขนขึ้น

นายปัญญา นิตยสุวรรณ ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ “ท่าการรบและขึ้นลอยในการแสดง โขนนั้น มีมาแล้วตั้งแต่สมัยโบราณ และการขึ้นลอยต่อตัวนั้น สันนิษฐานว่าน่าจะได้แบบอย่างมา จากการแสดงกายกรรมต่อตัวของพวกญวน ซึ่งเข้ามาเมืองไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธ- ยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช หรืออาจได้แบบอย่างมาจากภาพจิตรกรรมที่ช่างเขียนได้ประดิษฐ์ซึ่งก็ เป็นได้”⁷

การขึ้นลอยของตัวหนูมานกับอากาศไล เป็นการแสดงที่ปรากฏในรูปแบบของนายทองเริ่ม มงคลนัญ เท่านั้น คือ การขึ้นลอย ดังในกระบวนท่ารบที่ 34 ท่าขึ้นลอย 1

สิ่งสำคัญในการขึ้นลอย 1 คือ ผู้ที่ยืนเป็นหลักแบบย่อเหลี่ยมเต็มเหลี่ยม ปลายเท้าแยก ออกจากกันให้เกิดความถนัดของการยืน โดยใช้หัวแม่เท้าทั้งสอง *จิกพื้นไว้ให้แน่น มือซ้ายจับ บริเวณเอวด้านหลังลำตัวของผู้ขึ้นไว้ให้แน่น มือขวาจับอาวุธที่ถือเช่น กระบอง และต้องเกร็ง บริเวณแขนขวาไว้เพื่อให้ผู้ขึ้นลอยได้จับยึดอาวุธได้ถนัดไม่โอนเอนไปมาซึ่งจะทำให้ตกลงได้

ผู้ขึ้นต้องใช้เท้าซ้ายเหยียบบริเวณชิดต้นขาพิระหว่างสะโพกกับโคนขาของผู้รับลอยให้ลำตัว ชิดกัน มือซ้ายจับอาวุธของผู้รับลอยไว้ให้แน่นมือขวาใช้ตั้งวงเพื่อให้เกิดความสมดุลย์กันในส่วนบน แล้วใช้เท้าซ้ายถีบลำตัวขึ้นไปให้สุด ตัวตั้งตรงให้มากที่สุดครั้งเดียว พร้อมทั้งพยายามตั้งลำตัว ให้ตรงและยกเท้าขวาขึ้นหนีบรอง

การขึ้นลอยที่ปรากฏอยู่ในกระบวนท่ารบ สามารถสรุปได้ว่า

- กระบวนท่ารบของนายทองเริ่ม มงคลนัญ ปรากฏท่าขึ้นลอย 1 ในขั้นตอนการรบด้วย อาวุธกระบอง (ลำดับที่ 4 กระบวนรบอาวุธกระบอง)
- กระบวนท่ารบของนายหยัด ช่างทอง ปรากฏท่าขึ้นลอยพิเศษ (ลอยหลัง หรือลอย วิรุณจำบัง) ในขั้นตอนการรบด้วยศร (ลำดับที่ 11 กระบวนรบอาวุธศร)

การที่มีการขึ้นลอยระหว่างการรบของอากาศไลและหนูมานนี้ มีจำนวนน้อยเพียง 2 ครั้ง หรือ 2 ลอยนั้น น่าจะเกิดจากครูอาจารย์ทางนาฏศิลป์มีความคิดว่า อากาศไลเป็นยักษ์ผู้หญิง จึง ไม่นิยมกระบวนท่าขึ้นลอยมากนักก็เป็นได้

ส่วนในกระบวนท่ารบกระบองของนายราชพ โพลีเวส ไม่ปรากฏว่ามีท่าขึ้นลอยแต่อย่างใด

⁷ ไพฑูรย์ เข้มแข็ง, จารีตการฝึกหัดและการแสดงโขนตัวพระราม, หน้า 237.

* การกดหัวแม่เท้าทั้งสองไว้มิให้ขยับไปมาในระหว่างขึ้นลอย

5.3 การตีบทและจริตกริยาต่าง ๆ

5.3.1 การตีบท

การตีบท หมายถึง การแสดงกริยาท่าทางของผู้แสดงโชนโดยอาศัยกริยาท่าทางของคนในชีวิตประจำวัน ให้มีลีลาสวยงามและเป็นการสื่อความหมายให้ฝ่ายตรงข้ามได้ทราบความหมายของการแสดงท่าตีบทเพื่อให้ดำเนินเรื่องต่อไป ทั้งนี้การตีบทที่ยึดเอาหลักกริยาท่าทางของคนที่ใช้ในชีวิตประจำวันมาปรับปรุง ต้องยึดถือความหมายของกริยาท่าทางของเดิมไว้มิให้เปลี่ยนแปลง และต้องให้ผู้ชมได้ทราบถึงความหมายของการตีบท และอีกประการหนึ่งคือ ต้องสอดคล้องกับบทประพันธ์ที่นำมาแสดงโชน และบทบาทของตัวละคร อาจแยกออกได้ 3 ประเภทคือ

1. การตีบทเลียนแบบธรรมชาติของมนุษย์
2. การตีบทแทนสัญลักษณ์ที่มีความหมายเฉพาะ
3. การตีบทตามลักษณะและประเภทของตัวละคร

การตีบทเลียนแบบธรรมชาติของมนุษย์ คือ การนำเอากริยาท่าทางของคนในการดำรงชีวิตประจำวันมาใช้ในการแสดง ทั้งนี้กริยาการเดินของคนนั้นทั้งผู้ชมและผู้แสดงสามารถเข้าใจได้ง่ายที่สุด เมื่อนำมาปรับปรุงให้สวยงามในการแสดง เช่น ท่าไป ท่ามา ที่โน่น ที่นี้

ชีวิตประจำวัน	การตีบท
ไป - สบัดมือไปด้านหน้า	จับมือม้วนออกไปด้านหน้า ตั้งมือ
มา - กวักมือเข้าหาลำตัว	วาดมือเข้าหาลำตัว
ที่โน่น - ชี้นิ้วชี้ไปด้านหน้าลำตัว แขนตั้ง	ใช้นิ้วชี้ชี้ในลักษณะตั้งนิ้ว ไปด้านหน้า ตั้งแขน
ที่นี่ - ชี้นิ้วชี้บริเวณด้านลำตัว	ใช้นิ้วชี้ชี้ที่บริเวณด้านหน้าลำตัว

การตีบทแทนสัญลักษณ์ที่มีความหมายเฉพาะ คือ การตีบทแทนสิ่งที่กล่าวถึงซึ่งเป็นลักษณะของเครื่องหมายในการสื่อความหมายไปยังผู้ที่กล่าวถึง หรือสิ่งที่อ้างถึง ให้ผู้ชมทราบว่ากล่าวถึงอีกผู้หนึ่งหรือกล่าวถึงสิ่งใด ในการปฏิบัติ ผู้ที่ปฏิบัติต้องทราบถึงสัญลักษณ์ของท่าทางนาฏศิลป์ไทยอย่างแม่นยำ เช่น การกล่าวถึงความยิ่งใหญ่ ผู้ปฏิบัติแสดงท่าในลักษณะของการเอา

มือซ้ายมาตั้งวงระดับปาก มือขวางอศอกยกไปด้านข้าง หงายฝ่ามือ นิ้วเรียงชิดติดกัน ไบหน้ามองทางซ้าย เป็นต้น

ในการตีบทแทนสัญลักษณ์นี้ จะปรากฏในการแสดงซึ่งอาจมีความหมายได้หลายประการ เช่น ทำแสดงความยิ่งใหญ่ การปฏิบัติดังได้อธิบายแล้วนั้น ยังมีสิ่งอ้างถึงในความหมายต่างกัน เช่น การกล่าวถึงความสวยงาม ก็จะปฏิบัติเช่นเดียวกัน

การตีบทตามลักษณะและประเภทของตัวละคร คือ การตีบทลักษณะของบทบาทตัวละครฐานะตัวละคร โดยมีการแบ่งประเภทของตัวละครไว้ดังนี้

- ตัวละครผู้ชาย หมายถึง ตัวละครที่สวมบทบาทเป็นตัวละคร ด้วยยศ ซึ่งได้แก่ พระราม พระลักษมณ์ ทศกัณฐ์ เป็นต้น มีการตีบทที่มีความสง่างาม เหมาะสมกับฐานะของความเป็นกษัตริย์ หรือนำของกลุ่มชนในสังคม ดังนั้นการตีบทต้องมีลีลาท่าทางนำเกรงขามหรืออ่อนหวานในบางอารมณ์ เช่น การแสดงความรัก ก็จะปฏิบัติโดยการเอามือมาประสานกันไว้ที่อก อย่างประณีตบรรจง ไม่ต้องส่ายไบหน้าหรือลำตัวแต่อย่างใด เป็นต้น

- ตัวละครผู้หญิง หมายถึง ตัวละครที่สวมบทบาทเป็นตัวนางเอก และนางผู้ร้าย ได้แก่ นางสีดา นางเอก นางสัมนักขาแปลง เป็นนางผู้ร้าย นางยักษ์ทั่วไป เช่น ผีเสื้อสมุทร เป็นต้น จะมีลีลาท่าทางการตีบทที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การตีบทของนางเอกนั้นมีลักษณะของการเป็นกุลสตรีของสังคมชั้นสูง เช่น การนั่ง การเดิน การแสดงความพอใจ จะมีรูปแบบที่ประณีตงดงาม ไม่กระฉับกระเฉง ลนลาน ซึ่งไม่สวยงามและเหมาะสมกับบุคลิกลักษณะและฐานะของตัวละคร ตัวอย่างเช่น นางสีดากล่าวถึงพระรามผู้ยิ่งใหญ่ การปฏิบัติทำพระราม ไว้มือทางขวา คือ ยกมือขวาขึ้นระดับศีรษะทางขวา แล้วหักข้อมือลงด้านขวา พร้อมกับเอียงศีรษะทางขวา ไบหน้ามองทางซ้ายอย่างช้า ๆ แสดงถึงทำยิ่งใหญ่ มือขวาม้วนจับออกในตำแหน่งเดิม งอศอก หงายฝ่ามือขวาขึ้นในตำแหน่งเดิม ยกมือซ้ายขึ้นตั้งวงระดับปาก

สำหรับนางร้ายหรือนางยักษ์ นางตลาด จะแสดงท่าในความหมายเดียวกัน แต่เพิ่มจริตให้มากกว่านางเอก เช่น ทำแสดงถึงพระรามผู้ยิ่งใหญ่ จะปฏิบัติทำเช่นเดียวกับนางเอก แต่ในลักษณะของไบหน้า ลำตัว และไหล่ จะเคลื่อนไหวไปมาในลักษณะของการลှอนหน้าไปมาประมาณ 1 ครั้ง ลำตัวและไหล่จะสัมพันธ์กับไบหน้า ซึ่งเป็นส่วนของการตีบทที่ใสจริตลงไป ที่เห็นเด่นชัดคือ ไบหน้าลှอนไปมา ซึ่งถือว่าการตีบทของนางร้าย นางยักษ์ หรือนางตลาด

สำหรับอากาศใส เป็นยักษ์ที่มีความผสมผสานกันระหว่างยักษ์ผู้หญิงและยักษ์ผู้ชาย ทั้งทางด้านจิตใจ อารมณ์และความรู้สึก เช่น อากาศใสในขณะที่ต่อสู้กับหนุมาน มีกระบวนท่า เฉพาะคือการจับหน้าอก จับกัน ทำให้อากาศใสเกิดความตกใจและความอายที่ถูกกระทำจึงแสดง ท่าโกรธด้วยการเหมที่มีลักษณะของการควักค้อนของไบน้่า สัมพันธ์กับไหลและลำตัวยกเยื้องไปมา ในกระบวนท่าการตีบทของอากาศใสส่วนใหญ่จะปรากฏในกระบวนท่ารบหนุมาน การขบร้อง และการเจรจานั้นมีน้อยเนื่องจากบทของอากาศใสมีความสำคัญน้อยจึงถูกตัดทอนออกไปหรือ ทำให้สั้นลง ดังนั้นการตีบทของอากาศใสที่มีลักษณะเฉพาะของยักษ์ผู้หญิงนั้นจุดที่เห็นเด่นชัด คือ จริตกริยาที่แสดงออกทางไบน้่าซึ่งมีความคล้ายคลึงกับบทบาทของนางร้าย หรือนางตลาด

การตีบทของอากาศใส

การตีบทของอากาศใส ปรากฏอยู่ในขั้นตอนการตรวจพลของนายทองเริ่ม มงคลนัญ และ นายหยัด ช้างทอง ในขั้นตอนที่อากาศใสถามพลปีศาจว่า พร้อมทั้งจะยกกองทัพออกไปรบ ใน ความหมายของการตีบทว่า

“โยธาพร้อมแล้ว ให้ยกไปที่โน้น”

(ลำดับที่ 39-41 กระบวนท่าตรวจพลของนายทองเริ่ม มงคลนัญ และนายหยัด ช้างทอง)

(ลำดับที่ 4-8 กระบวนท่าตรวจพลของนายรามพ โพธิเวส)

การตีบทของอากาศใสที่ปรากฏในขั้นตอนการทำรบ ซึ่งมีการตีบทแทนความหมาย การ เสรจาท่าทายระหว่างอากาศใสกับหนุมาน สลับกันโต้ตอบว่า

ชุดที่ 1	อากาศใส ตีบทว่า	“เราจะฆ่าเจ้าให้ตาย”
	หนุมาน ตีบทตอบรับว่า	“เราไม่กลัว”
ชุดที่ 2	หนุมานเป็นฝ่ายทำรบ	
	หนุมาน ตีบทว่า	“เราจะฆ่าเจ้าให้ตาย”
	อากาศใส ตีบทตอบรับว่า	“เราไม่กลัว”

5.3.2 ทำจิตกริยาต่าง ๆ

ทำจิตกริยาต่าง ๆ หมายถึง การแสดงท่าทางของอากาศไลซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้หญิง ครูอาจารย์ทางด้านนาฏศิลป์ได้ประดิษฐ์ขึ้น และนำมาบรรจุไว้ในกระบวนท่ารบเป็นส่วนใหญ่ แต่มีครูอาจารย์บางท่าน (นายราชมพ โปธิเวส) ได้นำมาบรรจุไว้ในกระบวนท่าตรวจพลบางท่าอีกด้วย สามารถสรุปได้ 3 ลักษณะ คือ

1. ทำจิตกริยาในบทบาทอารมณ์โกรธ ได้แก่ ท่าเหม่ (ชี่นัว) ท่าโกรธ (ถูซอกหู) ท่าปิดมือหนุมาน ปรากฏอยู่ในกระบวนท่ารบ ดังนี้

- กระบวนท่ารบด้วยอาวุธหอก ของนายหยัด ช้างทอง (ลำดับที่ 12)
- กระบวนท่ารบด้วยอาวุธจักร ของนายทองเริ่ม มงคลนัญ (ลำดับที่ 5)
- กระบวนท่ารบด้วยอาวุธกระบอง ของนายทองเริ่ม มงคลนัญ (ลำดับที่ 10-11)
- กระบวนท่ารบด้วยอาวุธศร ของนายหยัด ช้างทอง (ลำดับที่ 10)

อากาศไลเป็นยักษ์เสื้อเมืองที่มีอิทธิฤทธิ์ในฐานะเป็นผู้คอยคุ้มครองเมืองลงกา และควบคุมไพร่พล และผู้รักษาด่านทางเข้าเมืองต่าง ๆ ต้องรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย สะท้อนถึงเรื่องของความเชื่อเรื่องเสื้อเมือง ซึ่งนอกเหนือจากเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจทำให้เกิดความอบอุ่นใจว่ามีผู้คอยคุ้มครอง เช่นเดียวกับอากาศไล จึงต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะเสื้อเมืององค์หนึ่ง

ฉะนั้น เวลาที่หนุมานศัตรูสำคัญของทศกัณฐ์ได้ล่วงล้ำเข้ามาในเขตเมืองลงกา ซึ่งอากาศไลดูแลรักษาอยู่ ย่อมเกิดความไม่เข้าใจถึงจุดประสงค์ของหนุมาน จึงได้มีการทำท่ายและต่อสู้กันเพื่อให้ได้ซึ่งความชนะของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ผลสุดท้ายอากาศไลเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ถูกฆ่าตาย

ในการแสดงบทบาทการต่อสู้ของทั้งสองฝ่าย ย่อมตกอยู่ในภาวะของอารมณ์โกรธ จึงได้มีการกระบวนท่าโกรธของตัวยักษ์ ซึ่งแบบท่ามาตรฐานของยักษ์ตัวเอกทั่วไป เช่น ท่าเหม่ ท่าถูฝ่ามือ บริเวณลำคอ ท่าถูบริเวณหน้าอก หรือเดินเดาะขาและถูฝ่ามือไปพร้อมกัน ตลอดจนกระบวนท่าใช้อาวุธฟาดฟันแต่ละชนิด แสดงถึงอารมณ์โกรธของการแสดงโขนของอากาศไล และจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางการแสดงได้ให้ความเห็นว่า “อากาศไลเป็นยักษ์ผู้หญิงที่มีฤทธิ์กระบวนท่าต่าง ๆ ที่แสดงอารมณ์โกรธออกมานั้นส่วนใหญ่แล้วจะเป็นกระบวนท่าของยักษ์ผู้ชาย และยักษ์ผู้หญิงในขณะเดียวกัน เช่น ท่าเหม่ ท่าถูบริเวณลำคอ ท่าถูบริเวณอก ต่อจากท่าเหล่านี้

แล้วจะต้องเดินเดาะขาและมือพร้อมกัน ทำเดินจะมีลักษณะการเดินแบบกระบวนท่าของยักษ์ผู้หญิงคือ เดินหลบเข้าให้วงแคบลง โบกหน้ามองสะบัดค้อนให้กับตัวหนูมาน เหล่านี้เป็นต้น⁸

ดังนั้นการแสดงบทบาททางอารมณ์โกรธของอากาศไตจะต้องมีการผสมผสานระหว่างกระบวนท่าของยักษ์ผู้ชายและยักษ์ผู้หญิงในระหว่างการต่อสู้กับหนูมาน ทั้งนี้ในระหว่างการต่อสู้ นั้น หนูมานเห็นว่าอากาศไตมีกระบวนท่าของยักษ์ผู้หญิงผสมอยู่ จึงเกิดอารมณ์ที่จะมีการสัมผัสในเรื่องของกามารมณ์ ซึ่งทำให้อากาศไตเกิดความรู้สึกโกรธ อับอาย และปกป้อง ถือว่าเป็นกระบวนท่าเฉพาะของอากาศไต ซึ่งเกิดขึ้นด้วยการกระทำของหนูมาน

2. ท่าจริตกริยาในบทบาทสัมผัสกามารมณ์ ได้แก่ ท่าอวย ท่าเก้อเขิน ปรากฏอยู่ในกระบวนท่ารบ ดังนี้

- กระบวนท่ารบด้วยอาวุธหอก ของนายทองเริ่ม มงคลนัญ (ลำดับที่ 18-20)
- กระบวนท่ารบด้วยอาวุธหอก ของนายหยัด ช้างทอง (ลำดับที่ 12)

บทบาททางกามารมณ์เป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นจากการกระตุ้นให้เกิดกามารมณ์ ซึ่งหมายถึงความต้องการในสิ่งที่ตนได้แสดงออกตามสัญชาตญาณในระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ซึ่งเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา เนื่องจากเกิดขึ้นภายในจิตใจและแสดงออกมาทางการกระทำ เช่น การล้วงเกินในการสัมผัสหน้าอก การสัมผัสกัน การสัมผัสแก้ม หรือทั้งหมดที่นำมาเป็นตัวอย่างที่ตั้งคมไทยถือว่าเป็นละเมิดทางกามารมณ์ในความประพฤติดด้วยความตั้งใจ ดังนั้นกระบวนท่ารำของอากาศไตที่ถูกหนูมานจับที่หน้าอกและบริเวณก้นนั้นแสดงว่าหนูมานเกิดกามารมณ์ทั้งเชิงสังวาสกับอากาศไตที่มีกระบวนท่าเป็นแบบของยักษ์ผู้หญิงผสมผสานกัน และพร้อมกันอากาศไตก็แสดงรสของกามารมณ์ที่เกิดการตอบสนอง คือ การอวย การปกป้อง ที่แสดงให้เห็นถึงรสของกามารมณ์ที่ทั้งสองเกิดขึ้นระหว่างกัน ดังได้สัมภาษณ์ผู้แสดงได้กล่าวว่า “อากาศไตมีกระบวนท่ารำที่เป็นแบบกระบวนท่าของยักษ์ผู้หญิง ดังนั้นเวลาปฏิบัติท่ารบกับหนูมานนั้น หนูมานเป็นลึงเจ้าชู้และเห็นความเป็นผู้หญิงของอากาศไต จึงเกิดภาวะในเชิงกามารมณ์ขึ้นจึงได้มีกระบวนท่าล้วงเกินจับกัน จับหน้าอก ทั้งนี้ปรมาจารย์ทางนาฏศิลป์ไทย ได้คิดกระบวนท่าดังกล่าวเพื่อให้เกิดความบันเทิงของการเล่าโลมของตัวหนูมาน ในกริยาต่าง ๆ นั้นไม่ปรากฏในกระบวนท่าของตัว

⁸ สัมภาษณ์ นายอุดม พึ่งพยอม, ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย (ชนลึง) วิทยาลัยนาฏศิลป์ อ่างทอง, วันที่ 1 ธันวาคม 2543.

